

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

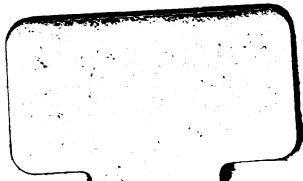

600048163S

Hung. d. 13.

345 d. 2

•

•

•

•

•

•

•

•

•

•

•

•

•

•

•

Chalon
HOMILIÁK *1857*

RÉGIBB ÉS LEGÚJABB MODORBAN.

KIADJA

DÖBÖS JÁNOS,

—ADJUNKTUS—

PEST 1862.

BECKENAST GUSZTÁV TULAJDONA.

10097

991
Indian Institute, Oxford.

THE MALAN LIBRARY

PRESENTED

BY THE REV. S. C. MALAN, D.D.,

VICAR OF BROADWINDSOR,

January, 1885.

HOMILIÁK

1862.

RÉGIBB ÉS LEGÚJABB MODORBAN.

KIADJA

DOBOS JÁNOS,

CZEGLÉDI REFORMÁTUS PAP.

PEST 1862.

HECKENAST GUSZTÁV TULAJDONA.

Wigand K. F. könyvnyomdája.

ELŐSZÓ.

Az idő, kivált az én időm sebesen halad, napjaim meg vannak számlálva, lesz-e elíg időm félben levő munkáim elvégzésére, nem tudom. — Azért sietek kivált azt a részt elvégezni, mellyet másra nem bízhatok, sietek a Homiliákkal, mellyeket különben Egyházi beszédeim utósó füzetében kívántam volt adni, mint olyanokat, mellyeket az egyetemes egyházi szónoklat színvonalára bátran kiállithatok.

Korunk egyházi szónoklatának nagy és széles mezőjén, csodálatos terméseket látunk tenyészni. A német egyházi szónoklat, vagy a szószerint vett váltság siralmas, minden szabad tevékenységet elzsibbasztó, kereszt alatti bókolas érzélgésébe visz, s a régi sentimentalismus vizét a váltság vérével ereszti fel; vagy egy még csodálatosabb mezőre vezet el, hol a vallásos kedélyesség mély ömledézéseit az új bölcsészeti ábrándokkal vegyítve fel, az új Platonismus abortismusaira emlékeztet. — Az angol egyházi szónoklat visszafelé menve, Scherlock és más régi egyházi szónokok régi

*

csontjait ásva ki, avult csontok szénjéből csinál új fény-mázt, és ebben ragyog fel, vagy utczai szónoklatokban póruel. A Francia egyházi szónoklat, mióta az újabb német iskola sajátosságait szitta magába, és Schleiermacherral kacérkodik, nagyon kezdi veszteni eredetiségét, és tüzes képzelődésével, nyelve élénk és rhetori formáival alig birja digerálni a sok germán nehézkességet. — A Genfi iskola egész gyönyörrel úszik eredeti bünében az orthodoxia hinárában, a sok tudomány a szabadság érzet mind csak uszályhordója a Calvinista processiónak. A magyar egyházi szónoklatnak még saját színe és iránya nincs, még annyira kifelé van fordúlva egész figyelme, annyira feltételezi a sokféle külelem, hogy magába reflectálni benső világából valami eredetit meríteni rá nem ért. Azonban erős hitem hogy lesz, hogy kell lenni egy saját eredeti egyházi magyar szónoklatnak, azt annál inkább hiszem, mert a kis magyarhon, merem mondani, jelenleg is több egyházi jó szónokot bir felmutatni mint egész némethon. A típusz megvan, nem sokára a tudomány és a szellem hust, alakot rak reá, és ez az alak szép és egészséges leend, mint Nemzetem, mellynek a görvélyel és görcsökkel, mellyek átmentek már az idegen szónoklatokba is, még kevés baja.

Fiatál egyházi szónokaink nem tudnak jól magyarul, ők az egész nyelvet birják a költészetben és az újból gyártott terminológiában, a nyelv közép régióját mellynek szavaival, képeivel és saját syntaxisával a magyar ember ki szokta fejezni egészséges gondolatait, szóval nyelvünk keleti idiomáját ők nem studirozták;

itt rejlik a népszerűségnek minden kincse. Pedig higgyék meg fiatalabb lelkész, vagy inkább paptársaim, hogy szintugy megérzi a magyar ember füle hol beszélnek vele magyarul, és mikor azok az idegen eszmék, melyeknek eszmeséget csak az idegen szó adott, magyar nyelven kitálatatnak, épen olyan mint mikor először láttam írósvaj mellett a thea ivást. — Szokni kell hozzá, hogy soha hozzá ne szokjunk. Eredeti magyar egyházi szónoklatunk, csak eredeti magyar nyelven lehető, az eszmék megvannak a mi fejünkben is, mint más ember fejében, de azok az eszmék eredetiekké csak a nyelv által lesznek.

Azonban ilyen észrevételekkel, millyeneket hosszas gyakorlati pályámon abstrahálgattam, magamnak egy egész kötetet beirhatnék, és az, kivált példákkal élénkitve, nem lenne rossz repertorium a practica theologiában, hanem sietek kitüzött tárgyamra, mert mikor írni kezdtem, a Homiliák-ról volt szándékom valami épületes mondani.

A tizenhetedik században, a Francia egyházi szónoklat virágzása idejében, a Bourdalouk, Massilonok és Bosseuték korában, azt merte Bruyère mondani, „hogya a világ legnagyobb ritkaságai közzé tartozik az a keresztyén Predikator, ki az Evangyéliomot papolja“. — Ez a panasz, abban az időben nagyított ugyan, de nem egészben ráfogás volt. Annyi igaz, hogy ma már templomainkban kevesebb emberi theológiát hallunk mint a tizenhetedik, és kevesebb emberi

morált, mint a mennyit hallottak a tizennyolcadik században. Ma már az úgy nevezett Evangyéliom mélyebb meggyőződéssel, gyakorlatibb szempontból predikáltatik mint hajdan, de közöttük mégis leggyakorlatibb a régi és újabb Homiliai modor, a mennyiben Jézus szokott tanmódját leginkább megközelíti.

Két legszokottabb úton készülnek és érkeznek meg az egyházi szónoklatok, nem értve ide a nagyolásokat, melyek a dispositiók sovány vonalai között evaporálnak, vagy párolognak el. — Az egyik a jeligés, vagy jelmondatos egyházi szónoklat, másik a homilia.

A jeligésnél alapul szolgálnak a rövidebb bibliai mondatok, melyek szegénységökben olly gazdagok, rövidségökben olly tartalomdúsak, hogy belőlük egy egész elmélkedés gazdagsága kikerül. — Egy ilyen rövid mondaton alapult terjeszkedés, sokszor nagyon termékeny és szerencsés, és ügyesen vezetve, mély gondolatoknak és kitéréseknek medre. Azonban ezen rendszernek körömszakadtáig való követése egy részről nagyon hamar kimerit, ismétlésekben kopik el, más részről, nevezetes visszaélésekre ragad. Az ilyen természetű jeligék a kevésbbé alapos, mint elmés szónokoknak ugyanis kik inkább ragyogni mint javítani szeretnek, kik inkább nyomozzák a művészetet mint az igazságot, nagyon is szabad tért nyitnak. Mi se könnyebb mint egy rövid bibliai mondatra, egy egész theologiai, erkölcsi, bölcsészeti vagy politikai tant ráépíteni. Ezért kell hogy a szónok ne csak egy kihúzott bibliai mondat vékony kötelén

járjon fel s alá, hanem szélesebb alapot választva, a mennyire lehet, egy egész könyvet vegyen hóna alá.

Még nagyobb veszedelem az, hogy a körülmények és társeszmék közzül ekként kitépett bibliai mondatok, maguk helyén, benne a szövegben meg lehet könnyen érthetők, emigy homáljosok levén, addig gyötri, addig vallatja őket az ember, míg ha nem épen ellenkezőt, de mégis mást mondanak, mint a mit Jézus vagy bármelyik Szentiró mondani akart. Az ilyen módon elszigetelt bibliai helyek hányszor lőnek megcsonkázva és eltorzítva, és a hallgató hányszor nehezített meg magára az ártatlan szentkönyvre, a tüzeskedő szónok hibája miatt?

Kivált egy olyan tartományban, hol a katolika vallás levén az uralgó vallás, maguk a protestáns szokások a protestánsok között kivételkép gyakoroltatnak, hol a házi istenitisztelet kiment a szokásból, hol a családi körökben a Biblia nem olvastatván, a nevelésben elvesztette minden jelentőségét az egyházi szónoklatokra, mellyek az egyháziasság egész terét elfoglalták, kiválólag nagy gondot kell fordítunk. — Illyen helyeken az egyházi szónoklatnak hivatása megismertetni a Bibliát, felfödözni nem ismert szépségeit, és a gyülekezetekkel megizleltetni méznél édesebb édességeit*).

Ez a biblia ismertetés, mint sokan hiszik, nem a házi istenitisztelet külön szakmánya, nem is a köznapi és úrnapi déleesti írásmagyarázatok külön végzendője, mert itt, az

*) Ezt a híres perikopázás csak részben teheti Reinhard, Dreseke s a t.

ilyen alkalmaknál éppen azok a hallgatók hiányzanak, azok nincsenek, kiknek erre legnagyobb szükségök van. Mind ez nem elég, többet kell tennünk. — Közönséges istenitisz-teletünk legszélesebb körébe, legnépesebb — legnagyobb vegyületű templomi gyülekezeteink előtt kell a nyitott Bibliát felvinni a szószékekbe, és a helyett hogy egy mondat, egy vers, sokszor egy szó felett tartanánk hatalmas logomachiát, zúgó szónoklatot, olvassunk el egész lapokat, rajzoljunk egész jellemeket, idézzünk egész jeleneteket, hadd éljen, hadd szóljon, beszéljen, tegyen mindaz a mi él és mozog a szentírásban, próféták, apostolok, szentasszonyok, bűnös nők, maga a mi Idvezítőnk, a Krisztus kiváltképen. Nem saját képzelődésünktől, hanem a hajdani prófétáktól, az újabb evangyéliumtól kell elkapni ama színelebenséget, ama drámai igazságot, ama történelmi komolyságot és magas tekintélyt, mi egyedül a szentírás tulajdona.

Azt mondanom se kell, hogy ama száraz tudós értekezelet — melly az írásmagyarázatot úgy elterméketleníti, és amaz iskolás egyhangú modor, mellyel például a teremtés hatnapját, vagy a tizcsapást szokták egymás mellé állogatni: vagy a költészet fényképei és idilljei, a kitüzött czéltől tova maradnak.

Erre nagyobb szükségünk soha nem volt, mint éppen korunkban. Századunk kivált a történelmi tanulmányok számára, az átalánosságok nagyon leszálíták értéköket, a rendszerezés erőszaktételeit, üstöközéseit, erőszakos hódításait a világ ünni kezdi. Szeretjük a tényeket; a kitünő rendkívüli embereknek arczképeit, életrajzait keressük, studirozzuk in-

kább; és kedvünk telik mindegyik képben egy egy eszmét megtestesíteni.

Más részről ne feledjük, hogy Isten a világnak nemcsak systemát, hanem történelmet; nemcsak törvénycikkeket, hanem egy életet és halált; nemcsak váltságtant, hanem megváltót is adott. A kor és századunk szükségai, ez isteni intézkedéssel egygyezőleg, a ker. egyházi szónokoktól, az értekezések helyett beszélyeket, az okoskodások helyett tényeket kívánnak. E kíváratnak engedve vittem először a szószékbe, azután a magyar protestáns egyház nagyobb közönsége elébe ezeket a homiliákat.

Ezek a homiliák aztán, más előadást is kívánnak, mint azok a szónoklatok, melyek alatt fiatalabb szónokaink homloka megizzad. — Az orátori tehetség másod jelentésű, az inkább didacticus természetű egyházi szónoklatban. Az ilyen homiliáknál le kell szállni a tüzes szekérből, és a declamatio magasságaiból le kell jöni egészen a beszélgetés vonaláig. Itt nagy darabok mellyeket a szellem alig bír átölelni, nincsenek, a hangnak vissza kell nyerni természetességét, maga az arcz elveszti a homileticus előadások alatt azt a duzzadt alakot melly a léghajókra, és azt az ascétikus vékonyságot, melly Mózes szarvaira emlékeztet. Ezek hátrányai, de ismét előnyjei a homileticus szónoklatnak. Én azt hiszem, hogy az egyházi szónoklat magas gyakorlati célja és haszna mellett, a rhetori és orátori szabályok nagyon jelentéktelenek. — Ciceró orátora, lehet hogy használ valamit az egyházi szószékekben, de csak úgy ha ő engedelmeskedik; mert ha

ő parancsol, ha ő az úr a szószékben, akkor a cél mindig el van tévesztve.

Azt is szokták mondani, hogy ez a homília, mint valami parafrázis, csak ellapítja, elszélesíti a tárgyat, az egyházi szónok hanyagságának kedvez, hasból beszélni szoktat, magát a történetet fabulává tevén, a beleszótt gondolatokat és észrevételeket is kevésbecsűekké teszi. — Mind igaz lehet, de nem kell olyan homiliákat írni és elmondani.

Itt van minden mit a homiliák alakjáról elmondani lehet. A tisztes német tudósok írtak már erről egész könyveket, Palmer, Rozenkranz és egyebek sokan. A mit szorosan a homiliára — nem homileticára tartozót mondhattak, mind itt van röviden.

Végül, egy két irányadó szót is tegyünk a füzetben találtató homiliákról. Jelen homiliák nem mind eredetiek, kivált az újabb modoru homiliáknál, mellőzve Eulertet és társait, sőt mellőzve a siralmas german váltsági modort, melly fatum szerint a keresztfára van kifeszítve, lehetlen volt mellőznöm kivált az ifjabbik Coquerélt, kinek homiliáiból mutatványul, ott van magyar szellemben, Illés, a paráznanő s a t. — Ezt tennem kellett azért hogy a homiliák korszerű eszmékkal kirakott alakjával megismerkedvén, lássuk a tetőpontot, hova ez irányban az egyházi szónoklat emelkedett.

Azonban a régibb modorban kidolgozott homiliák, például Ábrahám, Naamán, a tékozlófiu s a t. mellyeknek eredeti vonásai százados régiségből*) emelkednek ki, véleményem-

*) Chatelaine, Saurin, Huet s a t.

nyem szerint a legkeresztyénebbek és így legtökélyesebbek, annyira, hogy mikor az ujabbakból a koreszmék és kérdések ragyogó kövei kihullván idővel elhalványulnak, ez utóbbiak classicus művek és maradandó becsük maradnak mind addig, míg a keresztyén szószékekből a népet tanítják. Fiatal egyházi szónokaink figyelmébe kivált ez utóbbiakat ajánlom kivált nyelvi és feldolgozási szempontból.

Czepléden, Octob. 8. 1861.

Dobos János.

Ábrahám.

Homilia.

Genesis, XXII. 1—14. És lőn ezeknek utána, Isten megkisérté Ábrahámot, és monda neki : Ábrahám! ki felele : imhol vagyok én. És monda : vedd most a te fiadat, ama te egyetlenegyedet, a kit szeretsz, tudniillik Izsúkot, és menj el a Móriának földére, és áldozd meg ott őt égő áldozatul a hegyek közül egygyen, melyet mondandok neked stb.

I.

Hallottuk az ítéletet, mit Isten mondott Ábrahám felől: most ismertem meg, hogy féled te az Istent, mert nem kedveztél a te fiadnak én érettem. És ha csak illy rendkívüli áldozatokkal lehet Istennek kegyelmét megnyerni, hová lesznek, hová maradnak a mi nyomorék erényeink, melyeket, bár néha nagytetteknek mond a világ; de ha leszedjük róluk a vakítást, és az önzés családi cime-reit, nem marad egyéb helyükön egy üres koporsónál. Úgy van, a rendkívüli vallásos és polgári eré-

nyek, rendkívüli áldozatokat kívánnak, és a mennyország útján, a mi könnyű, mindennapos erényeinkkel, bizony nem messzi haladhatunk; úgy, olvasva, elmehetünk velök a többi után, de kitüntetésre nem számíthatunk.... Ábrahám egygyetlen fiát kész feláldozni Isten akaratának, és míg Cornéliusz századosnak könyörgései és alamisnai feljuthattak Isten színe eleibe, sok általa felsegéllett nyomorult hálájának kellett azokat Isten zsámolyánál megelőzni. Zakéus házában csak akkor lőn idvessége, mikor a nem igaz úton gyűjtött vagyon helyett, három annyiért kiosztani a szegények között. — Ez észrevételt előre bocsátva,

l á s s u k Á b r a h á m o t ,

amaz örökké nevezetes körülmények között, melyek számára Istennek kegyelmét s a hívőkattya szép nevét kiérdemelték.

II.

Elsőben is különösen hangzanak itt Mózesnek némelly kitételei, és ezek felvilágosítást kívánnak. Azt mondja ugyanis Mózes, hogy Isten megkísérti Ábrahámot, és a kiállott próba után mondja neki, most ismerem már, hogy te féled az Istent. — Ezek nagyon emberes kitételek, melyeket az isteni tiszta szentséggel és igazsággal, alig tudunk egyezésbe hozni... Isten, embert ki-

sért, és csak a megkisértés után ismeri meg, mi lakik az emberben. Ez mind a régi emberi nyelv tökéletlenségeinek tulajdonítható, mellynek szavait és kifejezéseit kelle használni magának az Isten szellemének, ha velünk érthetően szólni akart; az isteni tökéletességek kifejezésére nem lehet szó tökéletlen nyelvünkön, azért tulajdonít az Irás sok helyen Istennek emberi indulatokat, haragot, bosszút, bánatot stb. Isten megkisérté Ábrahámot, azaz, olyan körülmények közzé juttatá, melyek között szelleme, és jelleme erkölcsi vallásos erejét kitüntetheté. Most ismerem meg, hogy te félsz Engemet, azaz, helyeslem a módot mellyel irántam való szeretetedet újlag bebizonyítottad. — Maradjatok itt a számárral, én pedig és a gyermek elmegyünk amoda, és minekutána imádkozandunk, megtérünk hozzátok. Első tekintetre úgy látszik, hogy itt Ábrahám, vagy hazugsággal palástolja el szándékát, vagy hiszi, hogy fiját élethen hozza vissza; ez utóbbit nem lehet megegyeztetni a vett parancs értelmével, melly világosan mondja: Vedd a te fíjadat és áldozd meg őt Nekem égő áldozatul. Vagy ha feltennők is, hogy prófétailag megsejtette, hogy az áldozat alul felmentetik, így az egész engedelmességben nincs egyéb érdem mutogatásnál. Legbiztosabb itt néhány magyarázók után abban megnyugodni, hogy a fiját szerető és áldozatra vivő apa, mikor a házi cselédektől elvált,

olly zavart, olly kinos állapotban volt, lelke anyyira meg volt háborodva, hogy e szók tudta nélkül jöttek ki száján. Képzete előtt állott az oltár, szeme előtt volt a kés, mellyel fija vérét kell ontania, a szolgák nem értették az utazás célját, nem azt, hogy Isten illy nehéz próbára tette ki az apát; miként mondhatott volna illyet szolgáinak, hogy ő fiját meggyilkolni megy? nem méltán tarthatott-e attól, hogy őt a szolgák akadályozni fogják, ez örülséggel határos szándékában? — Ábrahám mást illyen helyzetben nem is mondhatott.

Útközben megszólítja Izsák Ábrahámot, a fiú az apát, mondván : Édes atyám! — Imhol vagyok, édes fiam, felele Ábrahám, és monda tovább Izsák, imhol a tűz és a fa, de hol van az áldozatra való állat? Felele Ábrahám, az Isten gondot visel, édes fiam!.. És mennek vala ketten együtt... Ebből kitetszik hogy az apa nem mondta meg fiának útjuk egyenes célját... Mennek vala együtt ketten az úton, az apa és a fiú, az áldozó, és a megáldozandó. Az atya komoly eltökéléssel, a fiú azon gyermeki bizalommal, mellyet ama hit és tudat szül, hogy atyánkkal vagyunk. Ábrahám arcán mély titkos, és fájdalom teljes küzdelem olvasható, mert mellyik apa adta oda örömmel gyermekét, ha Isten ugy akarta? de szemeiből ama földfeletti erő sugárzik ki, mellyet a Hit és enmagunkoni győzelem szokott rendesen meggyújtani.

Ekkor megszólal a fiú : Atyám! hol az áldo-

zatra kijelölt állat? E kérdésre, mely mint hegyes tör járhatta meg az apa szívét, a nagy ember égre vetvén szemeit, egyszerű, de mély igazságu feleletében az Istenben vetett legerősebb bizodalmat fejezi ki : Az Isten majd arról is gondoskodik, édes fiam! Hallgatva követi a fiú édes attyát, míg nem eljutnak a helyre, melyet Isten Ábrahámnak kijelölt volt. — Elkészülvén az oltár azt írja Mózes, hogy az Atya, megkötözvén fiját, felveté az oltár fájára és felfoga a kést ellene, hogy vérét oncsa az oltár fölött... Izsák már ekkor mintegy huszonöt éves ifjú lehetett, azt hát gondolni sem lehet, hogy itt Ábrahám erőszakhoz nyult volna az erőteljes ifjú ellenébe, hanem a leghihetőbb hogy az atya előterjesztésére engedett az ifjú, és magát Isten akaratának önkényt aláveté. Mózes e dologról hallgat és magunkra bizza az érzelmek kifejtését, melyeket e nagyszerű jelenés látása okozhat.... Az engedelmes fiú az oltár fölött; az apa, legyőzve a természet leghatalmasabb ösztönét, az apai szeretetet, mely egyetlen fijaért halni kész, Isten parancsolatjára megölni készül azt a gyermeket, ki nek magvában megáldani ígérte az úr az emberi nemzetet, kinél több gyermeke nincs! — Egy nagyszerű néma jelenet!

III.

A Hit legmagasabb győzelme az emberi okosság, és a kötelesség fényes győzelme az emberi indulatok fölött. Győz hát a hit, bár ellene az okosságnak ezer helyesnek tetsző kifogása... Vedd a te egyetlen fiadat és áldozd meg őt nekem! Fellázad e parancs ellen az emberi okosságnak mindegyik törvényje. E parancsolat, attól az Istentől ki azt mondá Ábrahám-nak (XV. I.): Ne félj Abrám, Én paisod vagyok neked, a te jutalmad felette igen bőséges, a jutalom ez, hogy az apa egyetlen fiát is odaáldozza, és az ígért isteni pais nem fűdi el a gyermeket, kiben az apának minden reménye, egész jövője. Annak az Istennek egyenes parancsa ez, kivel szembeszálni nem lehet, kinek végcéljai mindenütt jók, kinek végzéseit ellen kifogásokat tenni nem lehet, nem szabad; mégis miként hitesse el magával, hogy ez az Isten tőle olyan áldozatot kíván, melly ellen tiltakozva kiált fel a természet, és az emberi okosság?... Mennyi tetsző ellenmondás van itt, mit e parancscsal egyezésbe hozni lehetlen.

Ellenkezés van itt az isteni parancs, és maga a parancsoló Isten természete között: az Isten jó, kegyelmes, ki irgalmasságot cselekszik ezer iziglen, az ő szolgálóinak maradékával; az okosság, az igazság azt követeli, hogy a kegyességnek jutalma

legyen az egy igaz Isten kormányja alatt : Abrám, kötelességeit betöltötte, a gondviselésnek engedelmeskedve, önakaratját mindenben alárendelte egy felsőbb hatalomnak, és ez a hatalom kisért föllebb mint ember elbirhatná, ez a hatalom egy ártatlan ember halálát kívánja!...Az az Isten, kit Abrám jónak hisz, kiragadja az apa karjai közül egyetlenegy fiját, ki kegyesség dolgában az apával vetélkedik.

E parancs, magában véve, ellenkezésben áll a legszentebb szülői kötelességekkel, minden viszonyok között legbensőbb ezen a földön, az apa és gyermeke közötti viszony és a kölcsönös szeretet, maga az isteni gondviselés keze oltotta ezt az apa és a fiú kebelébe, és ezen szeretetnek megszakadása az apa és a fiú között természetelleni bűn, mit a természet egyik alaptörvényjének felbomlása szokott megelőzni; és e természetelleni bűnt véghez kell vinni, mert Isten parancsolja! Meg kell törni a legszentebb kötelességeket, ön belsőjében kell dűlni az embernek kegyetlen kezekkel, mert a kegyesség úgy kívánja!

De ellenkezésben állt ez a parancs magával az isteni világos ígérettel. Isten megesküdt Abrámnak, hogy az ő nemzettségét megszorítandja, az ő vénségének fiában Izsákban, ezt a fiút úgy adta neki mint kezeszt ígéretei mellett, és épen ezt a fiút kívánja megáldoztatni. Ennek az Izsáknak, ki-ről Isten azt mondá: hogy vele erősíti meg

szövettségét örök szövetségül, kit kegyessége jutalmául csodásan nyert Istentől, ennek az Izsáknak meg kell halni virágzó ifjúságában, a százharmincz éves öreg apának jutalma, hogy apai kezét kell nagy reményű fija véribe mártani!.. Nem, nem lehet, hogy az ég adta volna e kemény parancsot, Isten nem gyönyörködhetik az apa által kiontott fiúnak vérében!

Megállj emberi okosság, ne mond tovább indulatos kétkedéseidet, ne avatkozz Abrám magas hivatásába! Bár mit mondj, a gyermek elébb és inkább Istené mint az apáé, kinek Isten adta a gyermeket. Bár mi homályosnak tessék embernek az isteni rendelet, neki engedni kell, mert Isten szól... Visszaadom Uram, a kedves zálogot, mert Te kívánod, vénségem ez egyetlenegy reményében, gyámolában felteszem oltárodra a legdrágábbat mit e földön nekem adtál, a többi nem az én dolgom. — Hatalmad teljesítse, a mit megígértél. Enyim az engedelmesség dicsősége. Ezek valának Abrám keble érzelmei, és győző okai a kétségek ellen. Hite így győzte meg az emberi okosságot.

IV.

Még több : kötelessége érzetével meggyőzi keble leghatalmasabb indulatait. — Lelkünk meghódol ugyan hitében az isteni bölcsesség előtt, de e hit még távol van az Isten

akaratan való csendes megnyugvástól — Kívánságaink megadják ugyan magukat az isteni ellenállhatlan hatalomnak, kivált mikor látjuk hogy más-ként nem lehet; de e magunk megadása még távol van attól a készségtől, mellyel Isten akaratját, legyen az ínyünk szerint vagy nem, betöltenünk kell. — Így az még mind kevés volt, hogy a Patriárcha erős hitével le tudta győzni az emberi okosság kifogásait, nem, egy szóig be kell tölteni, teljesíteni kell a nehéz parancsot, Abrám nem csak hitt, hanem cselekedett is, és mikor erős Hitét méltányoljuk, nem találunk szavakat engedelmessége illő magasztalására. Meggyőzte ő ez által mindazokat a kísértő körülményeket, mellyek le szokták venni okosságunkat, le hitünket lábáról, mert lehet-e ennél nehezebben teljesíthető parancs: Vedd mostan a te fiadat, a te egyszülöttedet, vedd Iszákot, kit te annyira szeretsz, és áldozd meg Nekem, égő áldozatul!

Képzeljük magunkat az öreg atya helyén, halljuk az ő helyén amaz isteni kemény parancsot, melly egész sulyával nehezedik fijaért dobogó szívére. Isten egyszerre rámér minden csapást, mitől az életben retteghetett, szinig tölti neki a keserűség poharát, nem enged pihenést, bár undorodjék tőle az emberi természet, egyszerre ki kell űriteni mind fenekig. — Isten kéri vissza az apától egyetlenegy gyermekét, még pedig rögtön, és még ebben nincs semmi rendkívüli: add vissza fiadat! és ha a parancsnak engedve

Abrám visszaadja annak, ki azt neki adta volt, még azért nem érdemel annyi csodálást; de az egyszülött, az annyi könyörgés után reményen kívül nyert fiút, öregsége gyámolát kell oda adni, a nagyreményű fiút Izsákot, kiben Isten megáldotta késő utódjait, kit zálog képében adott nagy ígéretei mellé! De legyen ő bár a szeretett fiú, az atyának egyetlenegy kincse, haljon meg természetes halállal — még mindez nem elég, még ezzel nincs kiürítve a keserű pohár, még a legkeserűbb rész hátra van.

Izsáknak erőszakos halállal kell kimulni, vérének el kell folyni, és magának Abrámnak kell lenni az áldozópapnak, apja kése alatt kell elvéreznie, de a kés az apja szívéen megy keresztül : menj el Móriának földére, és áldozd meg nekem a te fiadat égő áldozatul. Ez csak a parancs, a véghezvitel még hátra van.

Idején felkel hát az apa, a kinos éj után, maga készíti a tüzet, hasogatja a fát, köszörüli a kést, az is meglehet hogy maga kelti fel édes álmából a fiút hogy kövesse őt az áldozat helyére. Hova készülsz, hova sietsz természetelleni apa, vagy inkább hova ragad magas erényed, rendkívüli ember? Ten hússodat, ten véredet teszed fel az oltárra, irtódzva fordul el tőled az emberi természet, de magas erényedet csodálva mutatja fel az erőtlen embereknek! Mindegyik pillanat mellyet fiadra vetsz, mindegyik gondolat melly agyadban megfordul, mindegyik csepp vér melly szivedre fut, megújítja ostromát szigorú

szándékod ellen. — Három napig tart az út, ki írhatná le a nehéz harczot mellyet az apa az alatt harcol; ki mondhatná meg ama természetet haladó erőt, mellyel a kísértéseket visszaveri s szívét az Isten akaratán megeddzi, hogy ne engedjen az emberi kebel leghatalmasabb indulatának? — Hányszor állhatott előtte az édes anya, ki őt együtt várja haza fijával, ki a fiút tőle számon kéri és a helyett hogy kérését teljesítené, fia vérebe mártva áll előtte; és az anya hinni nem fogja, hogy Isten egy atyától, egy embertől illyet kívánhatott volna. Hányszor gondolhatott vénsége kietlen napjaira, mellyek a sírig nyúltak árvaságban, nem adva egyéb vigasztalást ennél: hogy ő engedelmeskedett? és ezért sírva kell szálnia koporsójába. A mult, a jelen, Sára, Izsák, önmaga, minden egyesül, hogy harczát még kínosabbá tegye.

A ki ennyi erős indulatvihar között nem feledi Isten akaratját, nem kötelességét, a ki, érthető világos levén a parancs, illyen helyhezetben még csak könnyítő magyarázatot sem keres, az, valljuk meg, nagy ember. Hátra még egy nehéz próba, az utósó, mi az erős hitű apára vár, melly alatt nem hiszek embert ki le nem roskad vala, nem hiszek apát Ábrámon kívül, ki elszórva kezéből a tüzet, a kést, Isten előtt le nem borult volna a földre, ezt kiáltván: Ur a m, ölj meg engemet, de én gyermekemet meg nem ölhetem! — Izsák megy atyával a Mória hegy felé, vive magukkal az áldozati készleteket.

Miután a fiú figyelemmel körültekintett volna, attyára vetve kérdő szemeit, megszóllal : **A t y á m ! . .** Im hol vagyok édes fiam, felel az apa. **És monda Izsák:** itt a tűz és a fa, de hol van az áldozatra való állat? Ah! mint küzd ez ártatlan kérdésre apai kebelében a gyöngéd szeretet, az Isten iránti engedelmességgel! De ő még itt sem enged, nem borúl fija nyakába, nem, mert mi sem képes megrendíteni a kebelt, mellyben az Istenben vett erős hit uralkodik . . Ő itt már nem Ábrahám, nem atya, nem erőtlen földi ember, ezt nem közönséges ember teszi többé, hanem a hívőknek atya, Ábrahám. **Rom. 4, 11.** Ő az a ki így felel : **Édes fiam, az Isten gondot visel!**

És itt meg kell állapodnom, mert érzem hogy alig kifejezhető emberi nyelven a mit mondani akarok, nincs szín, mellyel a nagyszerű képet lefesthetném. Az ember túlmegy a földi határokon, és a szellemi világot megközelítve, mint az elragadott Illés a fellegek között tűnik el. Szívetek érzelmeire és képzelődésekre bizom, fessék, egészítsék ki ezt a nagyszerű képet, mellyet tovább festeni akarva, kihull az ecset kezemből. — Miként kötözi meg az engedelmeskedő fiút, miként teszi fel az oltárra. Szent düh e vagy örült borúlat mi szemeiben látszik, nem tudjuk, remegő keze az egyszülött fiú torkára teszi a kést . . — de jön, de érkezik mennyből a segedelem, épen akkor mikor mi elfordulánk, s elfordulásnak égben az angyalok, hogy ne lássák a fiú

vérét ömleni! Egy nagyszerű jelenet, melyre az erőtlenség nemzedék, szédül ha felpillant.

V.

Abrám küzdése és győzelme, képe egy jó keresztyén ember életének, képe annak a harcnak, mit önmagával és a világgal harcol. —

Az Evangyeliom küzd a büszke emberi értelemmel, és minket magasan fel akar emelni ennek gyarló fogalmai fölött, az Evangyeliom küzd a hatalmas emberi természettel és idulatokkal, egyenesen kimondja, hogy a kitűzött magasabb célok kedvéért meg kell tagadni enmagunkat, szívünk legkényesebb érzelmeit; és ha Isten hajdan azt mondta az öreg Ábrahámnak: vedd a te szerelmes fiadat és áldozd meg Nekem! Jézus ezt mondja részéről a keresztyéneknek: Ha valaki énhozzám jár és meg nem gyűlöli az ő atyát, anyját, feleségét, magzatait, rokonait, sőt a maga lelkét is, nem lehet tanítványom, és valaki nem hordozza az ő keresztyét, nem követhet engemet. Luk. 14, 26. Bárcsak a keresztyén ember hite ne esnék el ott, hol Ábrámé rendületlenül állt mint a hegy, bárcsak az új szövetség, az isteni kegyelem tanítványa meg ne hagyná magát győzteni Ábrámtól, a mégcsak ígéret tanítványjától!

Legyünk hát erősek a hitben, tartsuk ezt, mint védpaist a világ és enszivünk kísértetei elébe, em-

beri gyöngeségünk ellenére, tartsuk meg a mi reménységünknek tántorgás nélküli vallását. Sid. 10, 23. És megtöltvén szívünket lelkünket az Evangéliom világával, az isteni szeretet édes-ségével, emelkedjünk fel magasan a vallástalan és erőnélküli tömeg fölött. A mi hitünk győzze meg a világot! Mondjuk Sz. Pállal Galai 2, 20: A Krisztussal együtt megfeszítettem; élek többé nem én, hanem él én bennem a Krisztus, és a melly életet élek most e testben, az Isten fiában való hit által élem, ki szeretett engemet és adta magát én érettem. Amen.

N a a m á n.

I. Homilia.

II. Kir. 5. — A siriabeli király seregének vala egy bizonyos Hadnagya, Naumán, ki az ő uránál nagy becsben vala, és tisztességes személy; mert általa szabadította meg az úr Sirtiát. Vala ez erős hadakozó férfit, de bélpoklos stb.

I.

Sok régi könyvben a történeti elbeszélések közzé hasznos tanulságok vannak végyitve. Maga Jézus, legszebb erkölcsi szabályait példabeszédek, apró történetek között hintette el. Ez egy könnyű, és igen foganatos tanításmód a végre, hogy a törvény száraz holt bötüje, a történetben és az alkalmazásban, mintegy megelevenedjék.

Ezt a tanításmódot a későbbi tanítók, fájdalom, csaknem teljesen mellőzték. E helyett ők s utánok mi is, egygyes mondásokat, törvényczikkeket választunk elmélkedésünk tárgyává, és hosszú, többnyire igen száraz erkölcsi predikációkat tartunk fe-

lettök. Sok szép lehet és van ezekben az elméletekben, de minthogy a törvény pusztá szava és bőtüje nincs bizonyos személyhez vagy történethez ragasztva, a hallgató nem tudván ezeket hova és mihez függeszteni, elszállnak mint az őszi falevél, és egy óra múlva nem tudja megmondani hogy miről volt szó. És én, a mai sok, úgynevezett szép erkölcsi predikációk foganatlanságának, egyik főokát itt is keresem. Lehet hogy csalódom, azonban: próbáljunk meg mindent, a mi jó azt tartjuk meg.

Tegyük próbát Naamán történetével, menjünk végig ezen a régi történeten, mindenütt keresve, és mindenben okúlva. Kisértsük meg! talán több fogatja lesz, talán soknak szertejáró figyelmét és üres szivét inkább a tárgyhoz szoríthatjuk.

Lássuk Naamánt!

II.

Ki volt ez a Naamán? — Volt ő a Sirusok királyának Benhadádnak, a hadakfiának híres hadvezére. Erős és hadakozó férfiú azt mondja felőle a régiírás. A Hon szabadítója. Az ellenség oštora, ki az ő uránál a királynál, nagy becsben állt. Egy tisztességes személy!

Mindezeket a tulajdonságokat olvastuk már sok nagy katona, sok honvédő felől. Erős férfiú! Erős mindenesetre az, ki annyi ezerek erejének parancsol,

ki egy szavával, egy intésével százezereket mozdit ki helyből. Erős az, kinek lépései alatt megrendülnek az országok, nyögnek a nemzetek, seregek szélednek, városok omlanak, falvak enyésznek. — **Erősek a Hadvezérek!** — És ez a név őket megilleti, mert sokszor vállukon hordják a birodalmakat, és kezükön a királyi székeket, mellyekben sokszor nehéz királyok ülnek.

Hadakozó férfiak a Hadvezérek mind, és ez a név őket megilleti, mert a szelid galamb otthon fészket rak, míg a vijjogó sas száll ki és küzd a prédáért. **Hadakozó férfiak** ők mind, mert kezökben a harc öldöklő fegyvere, kezökben a halál kaszája, mellyel rendet vágnak a harcmezőkön. — De ezek a tulajdonságok megvannak mindegyik **Hadvezérben**, ezzel még valami különös mondva nincs **Naamán** felől. Azonban van még egy tulajdonság, mit róla a régi irás feljegyzett: **Naamán**, nemcsak nagy katona, hanem egy tisztességes személy. Ez már más, ezt már nem találjuk meg mindegyik **híres Hadvezérben**. — Azonban nincs nekünk **Naamán**nal, mint **Hadvezérrel** semmi dolgunk, nézzük őt úgy mint egy közönséges katonát, mellén ama legszebb érdemjellel, mellyhez foghatót földi fejdelem nem adhat. Az érdemjel körirata ez: **Tisztességes személy**.

Tisztességes személy! katona! különösen hangzik a kettő egymás mellett, nem azért mintha ez együtt képtelenség volna, hanem azért, mert az el-

sóvel maga a katona sem törődik sokat. — Már maga ez a különös társulat, ennek törvényei, szokásai, sajátságai, hajlandóvá teszik az embert a kötetlenebb életre. Messze a háztól, sokszor a Hazától mellyben születtek, egyedül állnak az életben, a polgári és társas legszebb erényeket nincs kiért, és miért gyakorolniok. Náluk a szelidebb jóság és jámborság nem talál méltánylókra, vagy ha valamelyik ujonc ezeket magával oda találta volna vinni, ott veszniök kell, mert a katonai éghajlat ezeket meg nem termi, meg se növeli. A fenyték nagy, a büntetés erőfölötti, s ezek is, nem erkölcsi, hanem katonai vétségeket fenytnek kevés kivétellel. — Vallássság közöttök kevés, mert itt még az isteni tisztelet is katona lábön áll, és mig a keresztyén nép templomaiban imádkozik, az alatt a keresztyén hadfiak, kívül a szabadég alatt, kimért katonai fordulatok, fegyver villogtatás között adják meg Istennek a mi Istené. Szoros a katonai rend, és a ki a rendet meg nem tartja, az jó katona, és a testületi fogalom szerént még jó ember sem lehet. Az ember bennök egy oldalról nagyon is szoritva levén, más oldalról tágit magán és kötelességein, s ezt már ugy megszoktuk, hogy a katonát azért meg se ítéljük, a miért mást, egy nem katonát, megútálni volnánk kénytelenek. Mind ez oknál fogva, nincs rajta mit csodálkoznunk, ha a régi irás Naamánban mint katonában kiemeli, külön említi még, hogy ő tisztességes ember volt.

Naamánról hát azt mondja a régi krónika, hogy ő vitéz, és tisztességes személy volt. — Nincs is szebb az istenfélő szemérmes józan katonánál, nincs szebb, mintha kitudja magát emelni a százak és ezerek közszennye közzül, és lelkét Isten szerént való fenytékben tudja tartani; ki meg tudja gondolni, hogy őt amott nem katonai törvény szerént ítélik meg; itt az emberek szemet hunytak, mert katonáról jobbat fel se tehettek: amott nem emberek ítélnék. Annyival szükségesebbnek láttam pedig ez észrevételeket megtenni, a mennyiben a közös Haza védelmére, a törvény, nem sokára elhívja ifjainkat, és szeretném ha ott városunk becsületére szolgálnának, s tiz év multával nem jönének vissza testben lélekben megromolva.

III.

Azt olvastuk Naamánról, hogy ő általa szabadította meg az úr Siriát, ő csak eszköz vala tehát Isten kezében, hogy általa akarata teljesedjék.

Fejdelmek! nagy Hadvezérek! Nem egészen a ti munkátok az, a miért sokszor a hála, de legtöbbször a hizelgés nektek oszlopot emel; a Népek szabadsága, a Hon felvirágzása, boldogsága a ti időtökben, a ti nevetek alatt létesült; de a dicsőség Istené! — Tanulság azoknak, kik magának a főoknak, keveset, a másod- harmadrendű oknak pedig mindent tulajdonitnak; kik törpe lelkeknek, gyöngye fejeknek tart-

ják azokat, kik a Népek történelmében a háborúkban, a népforradalmakban, mellyek századokra döntik el a birodalmak sorsát, Istennek újját látják. Sokan úgy vélekednek, hogy Isten e nagy eseményekbe távolról sem avatkozik; véges értelmökkel megállnak a világtörténelem nagy könyve fölött, annak tartalmából Istent egészen kiokoskodván, csekély maguk találta okokhoz nagy eredményeket kötöznek, mellyek ezeket tartani nem bírják, vezetni nem képesek, mint fonalak nem képesek vezetni a nagy hajókat. Az ő állításuk szerint, mit keresne Isten az emberek között; ott vannak a Naamánok, a híres Hadvezérek, ott vannak a nagy hadtestek, ott vannak a nagyeszű Jósefek, a miniszterek, ezek az istenségek, kiktől függ a győzelem, vagy a veszteség.

Nem. A! — ha a hadakózó férfiak között, kikre a Fejdelem bizá országa dicsőségét, találkoznak hatalmas karú és eszü férfiak, kik bátor szívvvel, vilám ésszel megszabadítják az országokat ellenségtől, nyomortól és szolgaságtól; meg kell vallaniok, hogy Istennek köszönhetik a helyet, a hol, és az erőt, mi által olly nagy kiterjedésben működhetnek. Ha támadnak nagy emberek, kik zászlójukhoz kötözik a győzelmet, kiknek sebeiben ragyog a Hon dicsősége, mindannyiszor Dávid, a Góliáth győző juthat eszünkbe, ki mindent Istennek tulajdonit, ki így szól zsolt. 33. Nem szabadul meg a király, az ő népének sokasága által, sem az erős

nem szabadul meg az ő nagy ereje által; hanem, 144. 10. Isten az a ki megszabadítja a királyokat, és megmenti az ő szolgálóját az éhes szablyától.

Ha Naamán vitéz, hadakozó férfiú, Istentől vette erejét. Ha Naamán által szabadul meg Siria, Isten az, ki általa megmenté a Hazát. — És adjon Isten Hazánknak is, e velőtlen, e gyáva, e mindent magának tulajdonító, de keveset kivívó nemzedék között, ilyen derék férfiakat! — Jöhetnek idők, melyekben ilyen férfiakra lesz nagy szükségünk, kik Istenbe bízva, szembe merjenek állni a földi veszéllyel, kik mennyei erővel vállukra vegyék, és bírják az ingadozó közügyet! — Ide Naamánok, áldozni tudó és kész Jefték, erős Istent félő Joábok kellenek, mert mit érünk e mostani Absolonokkal, kik szépek erő hiján, e Sémeikkel, kiknek szája, ima helyett eget verő káromlásra nyilik meg, mit érünk e mai igazán közvitézekkel, kik előtt nyomorult 'soldjuk mellett nincs semmi szent, nincs Isten, nincs Haza, nincs Nemzet?! kik miatt elmondhatjuk Esaiás panasztát 3, 2. Ime a seregeknek ura, elveszi Jerusálemből a támaszt, a hatalmást, a hadakozót, a bírót, s ad nékiek gyáva gyermekeket.

IV.

Naamán tehát nagy ember volt Siriában, erős oszlopa a hazának, a vallásnak, a királynak, szóval, a Nemzet erejének. — De ez a nagy ember, ez az erős hatalmas vitéz : bélpoklos vala.

Mózes, a Léviták könyvében öt nemű bélpoklóról emlékezik, egyik gonoszabb a másiknál. Ma már ez a nyavalya kiszáradt az emberi testből, vagy igazán megmondva, más gonoszabb nyavalyákká fajult el, és miután maga helyett száz ivadékanak készített fészket a csontok között, maga kiköltözött az emberek testéből. Annyit tudunk erről a keleti fekélyről, hogy bizonyos fokon éles fájdalmakat, égető kinokat szerzett; mély, csontig menő sebeket túrt fel az egész felbőrön, és nagy kinok között ölte meg lassan a beteg embert. Ilyen gyógyíthatlan nyavalyában volt Naamán.

Egy ilyen nagyméltóságú emberen, millyen vala Naamán, lehet e ennél nagyobb alkalmatlanságot csak képzelni is? — A Hon védelme alatt nyert sebei mind begyógyultak, nem fájnak; de helyettök utálatos bőrbetegség lepte meg testét, melly a legutólsó közlegénynek sem válnék nagy becsületére. A csatateren, a halál szomszédságában megmaradt élete egészsége, és otthon a nyugalom ölen lepi meg a rendetlen élet bélpokla. — Dicsőségét, földi boldogságát utálatos penész borítja, a legjobb izű falat kiesik szájából, mert abból csak nyavalyája szed

magába táplálékot. És egész Síríában nincs bal'sam, nincs orvosság!

Illyen állapotban találjuk Naamánt a mint vele a történetben találkozunk. Egy nagy király kedvence, egy főember, egy ország oszlopa, egy keleti kényúr! És ez a Naamán bélpoklos vala! — Nincs olly nyomorult szegény ember az egész nagy birodalomban, ki vele helyet állapotot cserélne; nincs olly koldús ki odadná rongyait a fővezér aranyos ruhájáért; Naamán legutósó szolgája, nem lenne úr, ura helyett! — Békétlen zúgolódó szegények! lássátok Naamánt, mondjátok meg, van-e igazatok, mikor a helyett hogy Istennek az életért s egészségért alacsony házatokban hálát adnátok, magas palotákban jár hiú képzelődéstök? A mindennapi kenyeret megkeresitek, nyugodt csöndes lélekkel költhetnétek el szegény vacsorátokat a nélkül hogy fekete kenyerek izét elvenné a békétlenség; mégis kikeltek a sors ellen, szerencsétleneknek hiszitek magatokat, epedő szemmel tekintettek fel a nagyok dicsőségére és tetsző boldogságára!

Miért?... Ne higyetek a külszínnek, nem mind arany az, a mi fénylik, ki tudja mit rejt az irigylett nagyok kebele és köntöse? Annyi bizonyos, hogy nincs olly boldog állapot, nincs olly sugárzó fényes hely, mellynek saját tövisei, saját homályfótjai meg ne volnának. — Kiváncsi szemeidből olvasni lehet, hogy te ama magas palotában szeretnél lakni mint úr, és ha rajtad állna, még ma kiköltöznél szegény

hajlékodból. Maradj! — hét ördög lakik ama felházban, még pedig urával egy szobában, veled is együtt laknának, és nincs tömjén mellyel őket onnan kifüstölhetnéd. A békétlenség, a nagyravágyás, a hiúság, a fényűzés, a mértékletlenség, az unalom és rosszkedv, az uri bélpokol ördögei, egyik a másik után beléd költözködnék minden bizonynnyal. Ott szegény házadnál nem bántanak! — Szeretnél büszke méneken hajtadni mint ama hatalmas : örülj hogy egészséges lábaid vannak és nem négy ló voncolja számtalan fekélyeidet. Ama bogláros drága gyűrűket óhajtnád újjaidra, amaz aranyláncot nyakadba: ne bántsd! ezek hiján alig jönének ember számba. Szedd le róluk, és e ragyogó ékességek közzül egy fekélyes Lázár mászik elő! — Ama magas homlokot, amaz országos észet, ama csillagos kebelt, ama parancsoló tekintetet irigyled; ah! sokszor nem egyebek ezek fényes koporsószegeknél, a férges alma szép színénél. Ne higgy! ne függj titkos kívánsággal e jónak és gonosznak tudásának mérges almáin : Naamán, a bélpoklos Naamán, ezeknek betege.

Nézd Síría hatalmas királya, egész fejedelmi udvara, sőt maga az ország népe félti a nagy hadvezér, a hon szabadítója drága életét, kinek erős karja megtartá a thrónt, elűzte az ország határiról az ellenség seregét. Az egész ország mindegyik hírneves orvosa egybegyűlt, tanácsot tart hogy rajta segítsenek, és nem tudják elejét venni a mindinkább terjedő nyavalyának, nincs orvosság Síría föl-

dén. Ha Isten nem segít, Naamánnak meg kell halni.

Ezúttal a történet magyarázatában tovább nem megyek, itt megállapodom, és ott hagyom őt kínai között betegágyában. Most képzeljétek, mi kínos, mi kétes állapotban hagyjuk itt Naamánt, a kínoknak nincs vége, nincs határa, nincs orvosság, neki meg kell halni! — Nem jutunk e mi is néha az övéhez hasonló állapotba? — Sokszor a szerencsétlenségek és nyomorúságok végét nem látjuk, azt hisszük hogy vesznünk kell. Sokszor egünk beborúl, sötétség lesz körülünk, nincs egy reménysugár, melly felénk mosolyogna a sötétben. Sokszor azt gondoljuk hogy az emberiség, a vallás, az erkölcs, az igazság sorsa fölött ütött a halál az enyészet órája! Ezek azok a kínos félelmes órák mellyek között Naamánt vergődve látjuk. Még most nincs emberi szem melly a homályon túl láthatna, nincs remény melly a haldoklót élettel biztathatná. Sokszor elragad minket bűneinknek árja, elborítja egész lelkünket, mint Naamánt elborítá a fekély, erőtlenebb mint gyógyulást reménylhetne, és mi felkiáltunk Kainnal : Nagyobb az én bűnöm, mint hogy annak bocsánatját reménylhetném!

Ez az a kínos helyezet, mellyben Naamánt látjuk. Oh! nagy Isten! mutasd meg nekünk ilyenkor, ha mind távolról is a gyógyulás, a szabadulás édes reményét. Ne engedj bűneinkben meghalni. — Ott a Kármel hegyén, ott a Golgata halmán, ott van egy nagy próféta, mutasd meg nekünk a nagy orvost, hogy gyógyulásunkat nála keressük. Amen. —

Naamán.

II. Homilia.

II. Kir. V. 2—12. *Síriából pedig, valami seregek mentek vala ki, kik az Izraél földéről egy kis leányt vittek vala fogva, ki Naamán feleségénél szolgál vala. — És monda az ő asszonyának : Vajha az én uram szembe lenne azzal a prófétával, a ki Sumariában van, kétség kívül meggyógyítná őtet.*

Naamán azért bement, és megbeszélé az ő urának, mondván : így és így szóllott az Izraél országából való leány. Akkor monda a király, menj el és im levelet küldök az Izraél királyának. Elmene azért és vőn magával tíz talentum ezüstöt és hat ezer aranyat, annak felette tíz öltöző ruhát.

És elvivé a levelet az Izraél királyának, mellynek tartalma ez vala : Mostan azért, minekutána a levél tehozzád érkezik, ime küldem te hozzád Naamánt, az én szolgámat, hogy meggyógyítsad őt az ő belpoklából.

Lőn pedig, mikor megolvasta volna az Izraél királya a levelet, megszaggatá az ő ruháit és monda : Isten vagyok e én hogy megöljék valakit, és azt ismét megelevenítsem, hogy ez én hozzám küld, hogy meg-

gyógyítsam e férfit? Bizonyára vegyétek eszetekbe, kérlek, és lássátok hogy csak háborúságra való alkalmat keres ellenem.

Mikor pedig meghallotta volna Elizeus az Isten embere, hogy az Izraél királya ruháit megszaggatta volna, küldte a királyhoz ilyen izenettel: Miért szaggattad meg a te ruháidat? Hadd jöjjön én hozzám Naamán és tudja meg, hogy van próféta Izraélben. Elmenne azért Naamán lovaival, és szekereivel, és megállta Elizeus házának ajtaja előtt.

Külde pedig Elizeus követet hozzá mondván: Menj el és fürödjél meg hétszer a Jordán vizében, és megújul a te tested, és megtisztulsz.

Akkor nagy haraggal elmenne Naamán és monda: Imé azt gondoltam, kétség nélkül kijön hozzám és előállván segítségül hívja az ő urának Istenének nevét és kezével megilleti a helyet, és úgy gyógyít meg. Avvagy nem jobbak e Damaskusnak folyóvizei Abana és Parpar Izraélnek minden vizeinél? Avvagy nem mosódhatom e meg azokban hogy megtisztuljak? Illyen módon megfordulván nagy haraggal megyen vala!

V.

Naamánt multkor nagy betegen, a gyógyulás reményje nélkül hagytuk el. Lássuk már gyógyulását és csodálatos megtérését. A dolog így történt:

Egy sirus rabló csapat beüt Izraél földére, a több zsákmány között egy zsidó leánykát is elvisznek, idővel eladják, végre Naamán felesége szolgálatába jut. Az udvarban a leány is meghallja ura ve-

szélyes betegségét, eszébe jut hazája, megemlékezik a nagy hírű orvosról és prófétáról, s így szól aszszonyának : Vajha az én uram szembe lenne azzal a prófétával a ki Samariában van, kétség kívül meggyógyítná. A szegény leány fogságában is megemlékezik az Isten emberéről. A ti bálványaitok, papjaitok mit se tehetnek, hatalmasabb náluk az Izraél Istenének prófétája. Idegen földön a pogányok között sem feledi el atyainak vallását, nem úgy mint azok, kik házunktól elmennek szolgálni más vallásuak közzé, és atyaik vallását megtagadva, szolgálnak idegen Isteneknek. — Őt honából, atya békes lakhelyéből erőszakkal hurczolták el, mint barmot eladták, mégis hű urához, annak javát gyógyulását óhajtja, nem úgy mint sok keresztyén szolgák és szolgálók, kik az ellenkezőt akarják és mozdítják elő, kiket az alacsony béren kívül mi sem köt urokhoz, és ha ez a leány hű lehetett pogány urához, mennyivel hivebbek lehetnének ezek keresztyén gazdáikhoz, kik velök együtt egy örökségnek részesei?

A leány e beszéde Naamán fülébe jön, ez tudatja magával a királylyal, és a király útnak bocsátja főemberét Izraél országa felé. Itt találkozik Elizeussal, ki nemcsak meggyógyítja, hanem meg is téríti.

VI.

Mire való ez a sokféle előkészület, azt kérdezhetik sokan, egy belpoklos ember meggyógyításához? Idegen rablóknak kell ütni a védtelen lakosokra, egy ártatlan leányt el kell hurcolni, kinek apját talán elébb meg kellett gyilkolni, a leánynak el kell adattatni, hogy a belpoklos Naamán házához juthasson, és tőle megtudhassa, hogy van egy orvos Izraélben ki őt meggyógyíthatja. Mire való ez a sok kitérés egy olyan cél felé, melyhez egyenesebb, könnyebb úton is eljuthatott vala a gondviselés? Mire való ez a sok másodrendű, a történetet csak tarkító ok, holott a főok csak ennyi: hogy Naaman nagy beteg. Talán ennyi sok eshetőség és messziről fogott ok segítsége nélkül, Istennek végzése meg se születhetett volna? Szokott az ember ilyen kérdéseket tenni, az ember mindig talál valami igazítani valót Istennek útjaiban. Róm 9, 15. Mit mondjunk tehát, avagy hamisság van-e Istennél?

Távol legyen! Mi szegény emberek, mi lehetnénk e bírálói Isten csodálatos útainak, a teremtetett dolog mondhatja a Teremtőjének, miért csináltál engem ilyen módon? — De másként is, a történet szövevényei között mindenütt világos az isteni bölcsesség, csodálatosan kellett egy pogány ember babonás szellemire hatni, mert nemcsak meggyógyítani, hanem őt megtéríteni is volt célja a gond-

viselésnek ; lehet, hogy e hatalmas ember által kívánta Isten, helyes ismeretét egy egész bálványozó néphez közelebb vinni, és ha Naamán a rendkívüli készülétekben már nem látta volna mindenütt az Izraél Istene nagy hatalmát, meg lehet gyógyulása után csak ennyit mondott volna: Van a zsidóknak egy derék orvosa, így pedig a 15. versben ezt is mondja: Ime, mostan már tudom, hogy nincs az egész földön Isten egyebütt, hanem csak Izraélben.

Mikor az ember meg van szorúlva, mindenre kész. Így tesz Naamán is, mint ma is a belpoklos gazdag emberek tenni szoktak, mikor az orvosló vizekhez indulnak, nagy készüléteket tesz: elmene azért és vőn' magával tíz talentum ezüstöt és hatezer aranyat, annak fölötté tíz öltöző ruhát. Ez ma is nagy összeg pénz volna, hát még abban az időben! — Kétségen kívül nagy fény között akart megjelenni a zsidó király udvarában, az idegen nemzet előtt országa és királya gazdagságát kívánta mutogatni, de meg akarta fejedelmi módon honorálni, ajándékozni a prófétát is. A nagyok sokat adnak életökért, hallottunk rá példát, hogy egy fejedelem életét megmentő orvos az ország-nagyok közzé emeltetett, és mint egy torony megcsillagoztatott. — Naamán azt is gondolhatta, hogy Elizeus olyan, mint a Baál Istennek híres papjai, kiktől pénzen üdvöt is lehet vásárolni. Ő egy szegény prófétában nem is képzelte a nagy lelket, mellyel meg tudná vetni a földi aranyat és ezüstöt,

mit neki, mint világfiának, udvari embernek, egy földi király bérért szolgáló kedvenczének, meg is bocsáthatunk. Útnak indul tehát Naamán, még pedig magától a királytól visz ajánló levelet a zsidók királyához.

VII.

Lássuk mi foganatja lón a levélnek: És elvivé Naamán a levelet az Izraél királyának, mellynek tartalma ez vala: „Mostan azért, minekutána e levél tehozzád érkezik, tudd meg hogy küldöm hozzád Naamánt, az én szolgámat, hogy meggyógyítsd őt az ő belpoklosságából.” Kereken parancsoló rövid levél. — Jegyezzük meg hogy Benhadád nem azért írt így Jórámnak, mintha egyenesen tőle kívánta volna Naamán meggyógyítását, hanem azért mert nem képzelheté, hogy ezt a nagy prófétát az udvarnál ne ismernék, azt hitte Benhadád hogy Elizeus ott áll valahol a király jobbjá felől, és ő is hallani fogja a levél tartalmát. De e részben csalatkozik, mert bár annyit tudhatott is Jórám, hogy Elizeus valahol ott lakik országában, hallhatta is hírét csudatételeinek; de bálványozó fényelgő udvarának nem volt semmi szorosabb viszonya az igaz Isten szegény prófétájával. Csak a bálványok csillagos és süveges papjai forgottak a királyi udvarban, az igaz Isten egyszerű papjai csak a nép szegény kunyhói között laktak, őket csak a nép ismerte.

Nem lehet hát csodálkoznunk azon, ha Jórám megütközik Benhadád levelén, ruháit meghasogatja és így szól: Isten vagyok e én, hogy megöljek valakit, és azt ismét megelevenítsem, hogy az én hozzám küld, hogy meggyógyítsam e férfiút az ő bélpoklosságából? — Itt Jórám király Naamán és tanácsosai előtt alakoskodik. Meghasogatja ruháit! Első tekintetre azt akarná velünk elhitetni, hogy ő csakugyan azon botránkozik meg, hogy miért tesz fel Benhadád róla olyant, mi tőle nem telik, miért kíván tőle olyan valamit, minek teljesítése meghaladja királyi hatalmát, mint ha Istennek akarná megadni a dicsőséget; de ne higgyünk neki. Hol látott a világ olyan királyt vagy földi fejedelmet, ki meg ne óhajtotta volna a földi Isten nevet és a kinek ne hízelt volna e név alá rejthetni emberi erőtlenségét? Ismerünk keresztyén királyokat, kik a helyett hogy ruhát hasogattak volna, mikor nekik a nép nagyobb tisztességet adott, mint adni szokott Istennek, arcukon titkos büszke örömtüze gyúladt ki. — Hol látott a világ olyan fejedelmet, ki mohón ne szitta volna halandó tisztátlan orrába a halhatlan Istennek gyújtott tömjénezést? Ez nem Ezekiás király szent buzgósága és nemes bosszankodása, ki Rabsake káromlásaira ruháit megszaggatá (II. kir. 18.), hanem tehetetlen harag, ravasz politika, magas fogás, mert hiszem maga mondja: kérlek lássátok, hogy csak háborúságra való alkalmat keres ellenem!

Hiszem ha amaz Istennek emberét ismerték volna az udvarnál, vagy helyét a királyi szék körül el nem foglalta volna a sok lovász-, ajtó-, pince-, sütő- és más mester; — ha a sok aranyos és bíboros hízelt közt megszenvedték volna a szegény karmeli prófétát egyszerű köntösében, nem kellett volna a királynak megijedni, nem kellett volna ruhát tépni, gyöngeséget mutatni Benhadád levele olvasásakor, sőt örömmel fogadta volna az alkalmat, hogy a Jehovának dicsőségét egész fényjében megmutathassa a pogányoknak. — Lám, egy szegény szolgáló leány messze földön is megemlékezik az Isten emberiről; otthon, az Izraél királya udvarában, nem ismerik, el van feledve. Jórám maga azt se tudja, van-e, nincs-e Elizeus a világon. — Mit is keresne a szegény, az egyszerű, a pompátlan vallás és ennek egyszerű papjai, a nagyoknak, a hatalmasoknak udvarában? — Ezeknek szájában igazság, maguk viselkedésében természetesség, homlokukon nyílt egyenesség van; e tulajdonságokkal csak a pór, a műveletlen nép között számíthatnak igényre, e tulajdonságokra csak a szegény szolgálóleány emlékezik, az udvar nem!.. De előbb vagy utóbb eljön az idő, mikor e hidegségért, e részvétlenségért lakolni kell, mint lakolt Jórám király.

Hiszem mit is veszünk azzal hogy templomba nem megyünk, hogy az Elizeusok egyszerű oktatását nem hallgatjuk; mit veszünk vele ha Istennel és vallása szolgálóival, minden lehető viszonyt feloldo-

zunk? — Hiszem ezek a vallás szolgálói, ezek az Isten emberei csak beszélnek, nem nagy veszteség ha dorgálódzásukat, kiáltásukat nem halljuk! Sokkal jobb és nyeresíményesebb a világgal tartani, a mammont vagy az aranyborjút imádni, részvényekről, nyerőszámokról álmodozni. Sokkal édesebb, jutalmazóbb elvenni az anyagi örömök szép kezéből a mézes poharat, a részegítő kehelyt, mint e nyers, e szegletes emberekkel érintkezni, kik lelkünknek soha nyugtot nem hagynak, az Istenre, az ítéletre, az öröklétre utasító hideg gondolatokkal alkalmatlankodnak. — De vigyázzunk hogy véletlenül el ne jöjjön a követ, ki nekünk majd rossz újságokat hoz, ne jöjjön egy követ kinek látására megdöbbenünk, s levelét majd remegve olvassuk, vigyázzunk, hogy félelem, kétségbeesés ne rázza halálos ágyunkat.. Akkor már hiába megyünk Elizeushoz!

VIII.

Azonban, meghallja Elizeus Naamán megérkezését, meghallja a királynak félelmét és szorult helyzetét, elküld hozzá ilyen izenettel: Miért szaggattad meg ruháidat? hadd jöjjön én hozzám Naamán, és tudja meg hogy van próféta Izraélben. — Jórám és udvara odahagyták volt az egy igaz Isten tiszteletét, bálványokat, faragott képeket állítottak fel, mellyek körül Bál papjai áldoztak és tömjéneztek. „Azért hogy közöttök nem

létél egyet is ki Naamánt meggyógyíthatná, nem kellett volna ruhádat megszaggatnod, hadd jöjjön el, megmutatom neki, hogy van még próféta Izraélben, megmutatom neked, hogy az az Isten, kit én imádok és a kitől te elpártoltál más Isten, mint bálványaid kik előtt földre borulsz.”

Naamán, meghallván a próféta izenetét, nem kérik, hanem kíséretestől megindul Elizeust felkeresni. — Azért hogy csak egy szegény próféta izenete, időt nem veszteget hosszas tanakodással, hanem megy. Nem nézi azt hogy ki ő, és ki legyen Elizeus, ma egy fejedelmi embert ritkán látunk betérni a szegény próféta kunyhójába.

Naamán példája sok mai keresztyén embert megcségyeníthet. — Sokan csaknem mindennap hallják az Isten szolgálóinak szavát, melly őket intve sürgeti hogy lássanak hozzá beteg lelkök gyógyításához; még sem indulnak, napról napra, évről évre halasztják az utat, mellyen rég el kellett volna már indulniok, örökös készülletben telik el életök, végre is ott-hon a nyavalya között lepi meg őket az utósó óra. Azt hisszük hogy van még elég idő javulásunkat megkezdeni; érezzük hogy lelkünk nagy beteg, hogy a prófétának igaza van, és azzal biztatjuk magunkat hogy majd az isteni kegyelem egyszer csak elhozza megtérésünk napját, vagy ha nagyon lelkünk körül tapogatnak azt mondjuk, a mit Felix tisztartó mondott Pál apostolnak csel. 24, 25. Most csak menj el, majd ha ráérek, hozzám hivatlak.

— De, az Istenért, mire várunk? Arra hogy nyavalyánk gyógyíthatlan legyen? Arra várunk hogy Izraélben minden próféta elhallgasson, hogy Isten irgalma székéhez el legyen zárva minden út, hogy a halál legyen orvosunk? Arra várunk hogy az idő, a vénség erőtlenségei, az elfásulás kioltásak teljesen lelkünkől azt az egy két vallásos szikrát is, mi még ott pislog? — Szomorú halasztgatás! Bűnösök, betegek vagyunk, betegségünket csak amaz Isten embere gyógyíthatja meg. Menjünk és tegyünk úgy mint ő megmondá hogy tegyünk, különben halálnak halálával halunk meg.

IX.

Elmene azért Naamán, azt mondja az írás, lovaival és szekérével és megállta Elizeus házának ajtaja előtt. Ezt Naamán bizonyosan nem büszkeségből tette, hanem azért mert bélpoklos volt, és ragadó nyavalyát más ember házához vinni nem akart, vagy hogy a nagybeteg kocsiából ki nem szállhatott ha akart volna is. — Lássuk, mit csinál a próféta. — Kapuja előtt áll egy nagy király kegyencének szekere, ott áll egész kíséretével, hogy meghallja szájából mit reménylhet, életet e vagy halált. A próféta bizonyosan sietve töret elébe, magára veszi Illés palástját és úgy üdvözli ama méltóságos embert, ki által két ország királyának kedvét nyerheti meg. — Nem. Elizeus az ilyenekhez nem

ért, fel sem kél, hanem kiizeni Naamánnak, a mi mondanivalója van. Nem különtség, nem illedelem sértés e ez, nem ez e ama fesz, az a szegleteség, mellyel ma is vádolják szegény papjainkat? — Miért bánék illy nyersen egy illyen előkelő emberrel, kivált egy illyen nagy beteggel, ki idegen országból jön hozzá segedelemért? Lám Illés a nagy próféta nem átalott betérni a szegény özvegy nő házához, hogy van az, hogy Elizeus ritka vendége előtt még ajtót se nyittat? Ezt ő azért tehette, mert Naamán belpoklos volt, minden, ki egy illyen ember közelébe jutott, tisztátalanná lett. Vagy éreztetni akarta vele, hogy Isten előtt a föld nagyjai csak kisebb nagyobb árnyékok, vagy talán gyógyításában az isteni csodás erőt akarta kitüntetni az által hogy látatlanban orvosol? — Bármellyik oka lehetett Elizeusnak, ő Naamánhoz nem megy ki, hanem kiküldi orvosi rendeletét, melly csak ennyiből áll : hogy menjen a Jordán vizébe, fürödjék meg hétszer és meggyógyúl. Ezért kár volt olly messze földről oda fáradni!

A minthogy Naamán nem is a legjobb neven veszi a prófétának ezen elutasító rendeletét, mint sok kényes beteg kinek, ha az orvos drága és szokatlan orvosszereket nem ír, azt hiszi hogy nem veszi figyelembe. Mert nagy bosszúsan távozik Naamán a kevés emberséget tudó próféta háza elől, ezt mondván : „Én azt gondoltam hogy majd csak kijön hozzám, megnéz és segítségül hívja az ő urának

Istenének nevét, kezével megilleti a helyet és úgy gyógyít meg. Ki hallott ilyen orvosságot? avagy nem jobbak e Damaskus vizei Abana és Parpar Izraélnek minden vizeinél, avagy nem könnyebb lett volna azokban megmosódnom hogy megtisztuljak?“ Illyen módon megfordulván nagy haraggal távozik vala. — Itt van ismét a parancsoláshoz és hízeltetéshez szokott udvari ember, csuda, hogy eddig is tudta magát türtőztetni. — Egy udvari ember, ki a király mellett megszokta látni az örökös hódolatot, ki egy keleti despota udvarában megszokta a parancsolást, egy illyen ember mélyen sértve érzi büszkeségét, mikor egy szegény próféta illy hidegen fogadja. Azt gondolta ő, mint maga is megvallja, hogy majd a próféta, megtisztelve érezve magát e magas leereszkedés által, elébe jó hálálkodva, szép üdvözlő beszédet tart, azután megtapogatja sebjait és megdorgálván a belpoklot a Jehova nevében, őt hirtelen meggyógyítja. És minthogy a próféta mindezt tenni elmulasztja: nagy haraggal megfordul és ott hagyja a prófétát.

X.

De meg az is nehezen esik Naamán kevélységének, hogy az Isten embere olly egyszerű, olly kevésbe kerülő gyógyszerrel rendel, ócsárolja Jordán vizét, nem képzei miként lehetne abban az ócsó fürdőben gyökeresen meggyógyulni. Miért jöttem ollyan

messze földről ennyire? mintha otthon nem volnának ennél sokkal különb fürdőhelyeim! Abana és Parpar többet ér az Izraél minden vizeinél!

Az emberek még a vallásban, a szellemiekben sem szeretik az egyszerű természetességet. Istent, a legegyszerűbben és legtermészetesebben lélekben és igazságban lehet tisztelni, azonban maguk a keresztyén felekezetek ritkán keresik és méltányolják a vallás láthatlan erejét, mint Naamán nem értette az egyszerű fürdés alatt rejlő gyógyító erőt. Ez annyira igaz, hogy magát a Jézusi egyszerűséget, templomaink fénytelenységét, isteni tiszteletünk pompátlanságát, maguk a reformátusok a szigorú puritánok hibának kezdik tartani, és kikelnek ellene, mint Naamán kikelt a próféta egyszerű gyógymódja ellen. — Micsoda épülésére szolgál lelkemnek — mondják a mai művészet emberei — ha én egy fejérré meszelt, deszka padokkal körül rakott, pókhálóval kárpítozott szegény templomba beülök, ott a szabálytalan ének után egy csendes könyörgést, a könyörgés után egy hosszú tanítást végig hallgatok? Ha már kedvem van éneket vagy szónoklatot hallani, ott vannak a színházak vagy a törvényszékek — Abana és Parpar! nem többet érnek e Izraél minden vizeinél?

Az egyszerű a lélekteljes isteni tiszteletben művészetszomjas korunk, nem sok éledeletet és szellemi táplálatot talál, távozik tőle mint Naamán távozott a próféta kapujától. — Fényben, hangban, zenében,

festékben, gőzben kell úszni mindennek; a külérzéseket, szemet, fület, orrt, szájt kell mulattatni a vallásnak, és e nemtelen játéktársakkal kell ez égilénynek porba ülni. Oltár, kép, erekle, bútsú, síp, hegedű, aranyos süveg, horgasbot, — ez a jelenkor vallása. De, úgy jár a keresztyénség elébb utóbb ezekkel a külsőségekkel, mint járt Naamán egész úti készületével, melly csak gyógyulását akadályozta, sőt megharagszik az Isten emberére, ki őt olly egyszerű, olly szokott módon kívánta meggyógyítani, és minthogy orvoslásmódja nem valami új, mesterkéltséges és költséges, szavát se fogadja a helyett hogy elmenne megmosódni a Jordán vizébe, vissza-indúl SírIA felé nagy haraggal.

Bünösök! nagy bünösök! bélpoklosok! — Hova, hova mentek nagy haraggal? — Mi nem tehetünk róla, a mi gyógyításunk egyszerű, természetes, könnyű, nem sokba kerülő; azért ne térjeteK vissza nagy haraggal régi bűneitekhez! Mi mást nem ajánlhatunk ezen az egygyen kívül, mit annyiszor ajánlottunk már : TérjeteK meg, tisztuljatok meg a Jézus lelkében és vallásában! — Ez a Jordán!.. Hiába fürödtök Damascus minden vizeiben!.. TérjeteK vissza és meggyógyultok. Amen.

N a a m á n.

III. Homilia.

II. Kir. V. 13—19. *Hozzá menének pedig Naamánhoz az ő szolgálói, mondván: Atyám! ha valami nagy dolgot mondott volna neked a próféta, avagy nem megtetted volna-e? mennyivel inkább, minthogy csak anynyit mond, hogy mosódjál meg hogy megtisztulj!*

Bemene azért a Jordánba, és megmosá magát abban hétszer az Isten emberének beszéde szerint, és megújula az ő teste, mint egy kis gyermek teste, és megtisztula ő.

Azután megtére minden népével az Isten emberéhez, és bemenvén megállta előtte és monda: Ime most tudom immár, hogy nincsen az egész földön Isten egyébütt, hanem csak Izraélben. Azért mostan vedd el kérlek az ajándékot a te szolgálótól. Ő pedig monda: él az úr, a ki előtt állok, hogy el nem veszem. Kényszeríti vala pedig őt, hogy elvennie; de ő nem akará.

És monda Naamán: Ha nem, adj kérlek a te szolgálónak e földből annyit, a mennyit két öszvér elvihet, mert a te szolgálád többé égő áldozattal vagy egyéb

áldozattal nem áldozik idegen Isteneknek, hanem csak az úrnak.

És monda neki Elizeus : Menj el békességgel! És elmene ő tőle, úgy mintegy mértföldnyire.

XI.

Multkor megváltunk Naamántól, épen mikor nagy haraggal visszaindult Síriába, s a prófétát ajánlott orvosságával együtt meglehet magában szidalmazta. Most egészen más úton találkozunk vele. Először a Jordán vizében látjuk fürödni, azután majd hogy meg nem öli sok szivességével a prófétát, szóval, látjuk a csodálatosan meggyógyult beteget tisztán fejéren, mint a ma született gyermeket. Hogy történt ez?

Naamán tehát megbosszankodván Elizeusra, megy vissza az úton a mellyen érkezett, inkább magának téve kárt mint másnak. Szolgái, kik a dolgot nem vették olyan zokon, és urokat sajnálták, egész tisztelettel megszólítják : Atyám! ha valami nagy dolgot kívánt volna tőled a próféta, nem megtetted volna e? hát ezt a csekélységet? — A megszólítás bizalmas és szép, olyan, a millyen ma sem a szolga szájába, sem a gazdára nem illik, kivált mikor az úr bosszús, és mérgét a cselédeken tölti, mellyiknek volna kedve, őt attyának szólítani? Lám a becsületes szolgák urok gyöngeségének nem hízelegnek és az által nem ereszt-

nek vizet az indulat malmára. — Tudjuk hogy a földi nagyokat, mint a tengeri hajókat a falánk halak, számtalan hizelgő kíséri, ezek náluk tányért nyálnak, hulladék kegyelmeket lesnek, morsát kapdosnak; ezért ők tapsal fizetnek mikor bünt látnak, a magas gyöngeségeket dicsérettel biztatják, s bár nem egyebek üres visszhangnál, együtt sírnak, együtt nevetnek, együtt szitkozódnak velök. Ezért nagy hasznára van a társaságnak ha a nagyok közül egyenes lelkű emberek állnak, kik elég bátrak igaz nevén nevezni a hibát, a gyöngeséget, és elég okosak azoknak elejét venni.

Naamánt ilyen szerencsés társaságban látjuk. Távol legyen hogy osztoznának urok haragjában, vagy vele együtt szidnák a durva prófétát, sőt egész becsülettel pártját fogják, okoskodásuk egyszerű, természetes, épen annál fogva nagyerejű. Naamán bizonyosan forrón óhajtott gyógyulni, hiszem azért jött oly messze földről, tanácsot kérni a prófétától, azért jött oly nagy készüléttel, hogy bár mennyibe kerüljön, szabaduljon az alkalmatlan nyavalyától. Most már tudja a legkönnyebb gyógymódot, orvosságot; mi nagy balgatagság volna meg nem kísértetni? csekélységet kíván tőled a próféta, hát többet nem tennél e meggyógyulásodért? — Naamán magába tér, haragja múlik, nem nézi ki adja a jó tanácsot, szótfogad, bemegy a Jordán vizébe, megmossa magát hétszer, és megújul az ő teste, mint a kis gyermeknek

teste, és megtisztul. — Azonban az isteni kegyelemnek még itt nincs határa, a gyógyulás még nem a legnagyobb jó melly vele közöltetik : ő megtér, és vallást tesz az egy igaz Isten dicsőségére.

XII.

A meggyógyult, az újonszületett Naamánnak Elizeus jótéteményét tőle kitelhető módon meghálalni, a legelső gondja, nem úgy mint sokan tesznek, kik megnyervén a nem is reménylett szerencsét, elhallgatnak vele, szó nélkül futnak vele a sötétre, mint az állat felkapott falatjával. Nem úgy mint sokan, kik a kilencz meggyógyult bélpoklos emberrel, elmennek, nem is köszönnek az orvosnak, örülvén hogy vele dolgukat elvégezték. — Naamán nem így cselekszik, ő megtér a tizedik bélpoklossal, és hálásan fogadva a nyert jótéteményt, újat kíván mellé megszerezni.

Meggyógyulva, újonszületve áll a Jordán parton, a hetedik fürdés után; sietne haza, hogy magát a királynál, az udvarnál bemutatthassa, otthon várják neje, meglehet gyermekei, jó barátjai, mégis Elizeushoz megy, hogy háláját bemutassa, és orvosa előtt szive teljességét kiönthesse. Megtére tehát minden népével az Isten emberéhez és bemenvén hozzája, megállta előtte mondván: Ime mostan már tudom, hogy az egész földön nincsen Isten egyebütt, hanem csak

Izraélben. Istennek adja hát meg először is a dicsőséget, mert tudja hogy sem a próféta emberi rendeletében, sem a Jordán vize iszapjában volt az erő, mi őt olly hirtelenséggel meggyógyította, hanem a Mindenható erejében, kinek Elizeus szolgál. Istenhez fordul tehát, neki adja meg fogadását, szive érzelmeit nem osztja meg a Jehova és annak szolgálója között, embernek nem tulajdonít isteni erőt.

Itt Naamán nyilván vallást tesz az egy igaz Istenről, nyíltan kimondja vallását, szive szent érzelmeit nem titkolja, mindenki hallhatja hogy ő mit hisz, és kit imád. És ne gondoljuk mintha most belőle csak az indulat szólna, vagy hogy végig nézve megtisztult, megfejeződött bőrében, örömeiben kiáltna fel ekképen, nem, maradandó, sok időre szóló vallástétel ez, otthon, a pogányok között, a király udvarában is megmarad igaz vallásában. Azt se gondoljuk, mintha ez Naamánnak kevésbe került volna; oh! a Bál papjai ott is féltették vallásukat, féltették kenyeröket, és bizonyosan, mihelyt megtudták hogy a fővezér, az egy igaz Isten szolgálatára tért, nagy zajt ütöttek az oltár előtt, a királyi udvarban. — Naamán gazdag ember volt, az ország főhivatalaival volt felruházva, nyakán volt az aranylánc, a sok csillag, mellén az érdemjelek, első ember az udvarnál, a király belső titkos tanácsosa! hány oda adná ezekért lelkét, egész üdvösségét? Attól is félhetett hogy kiesik a király kegyéből, és hogy kitérve az uralkodó vallásból mindezt elveszti. Féltetett a

papok gyűlöletétől, kik könnyen elhitethették a királylyal és a néppel, hogy lelkét az ördögnek adta.

De Naamán hitét mindez meg nem tántorítja. Elvesztheti királya kegyét, el, vérével szerzett dicsőségét; de azért bármi történjék, nyilván mindenek hallatára kimondja meggyőződését. — Naamánnak ez eltökélt buzgósága egészen más mint korunk könnyelmű hittagadása vagy teljes részvétlensége. Ma többnyire mindegyik gondolkozó keresztyén embernek kettő a vallása, az egyiket a világ, másikat szíve előtt vallja: a világ előtt keresztyén, katolikus, református: belől szíve előtt, egyik sem. — Sok, teljesen meg van győződve vallásának hibái, képtelenségei felől, de minthogy történetesen éppen az a vallás az uralkodó, mellyben őt nevelték, minthogy annak megtagadásával sok fényes kilátásokról kellene letenni, megmarad mellette, mert a Kanahánt, a földjavát, csak az azt vallók bírhatják. Sok megtagadja vallását, átlép egy olyan vallás kebelébe, mellynek elveit nem hiheti, nem becsülheti, mellynek oltárai előtt leborulva, nyereségért megáldozza az igazságot, az Isten dicsőségét.

Kimeríthetlen az isteni kegyelem és jóság. Ime a beteg nem csak testileg gyógyul meg, hanem egy más sokkal veszélyesebb betegségtől szabadul meg; lelkéről a sok pogány bűn és babona vastag kérge lehullt, mint testéről lehullanak a fekélyek, ő csak testi gyógyulást várt és kért, s lám, még azon fölülr lelke is újon születik. Már testi gyógyulása is

reménye fölött történt, de minthogy az isteni kegyelem többet ad, mint mi kérhetünk vagy elménkbe foghatunk, ezenkívül lelkébe mennyei sugár hat, melly azt átjárja és megvilágosítja. — Kijövéen a Jordán vizéből, alig lehet ráösmerni; teste tiszta mint a hó, lelke mennyei hittel teljes, úgy áll a próféta előtt mint az egy igaz Istennek hű szolgája, ki megvallja az egész világ előtt : hogy nincsen több Isten az egy igaz Istenen kívül.

XIII.

Isten után a próféta, vallás után a hála, a hála után a szeretet. Azért most így szólla Naamán : vedd el kérlek az ajándékot a te szolgádtól. Halljuk! Naamán a király főembere, egy próféta szolgájának mondja magát, és kéri hogy ne vesse meg gazdag ajándékát. Ritka szerénység! kevés napokkal ez előtt még bosszankodva hagyja ott az Isten embere ajtaját, haragra gerjed a neveletlen próféta ellen, ki szekéréhez ki se jött, és most szolgájának mondja magát. Mi nagy különbség a még vallástalan és a vallásos Naamán között! Bátran ráfoghatjuk, hogy a keresztyének között, kik nagy mesteröktől szelídséget, alázatosságot tanulhatnak, a góg, a kevélység valóságos pogány bűn.

Az igaz vallásosság minden embert egy és ugyanazon fokra szállít le; a nemesség, születés, méltóság itt nem szembekötő, hogy miattuk a szegényeket, ala-

csonyabbakat meg ne lássuk; sőt nincs szebb érdemjel, nincs drágább kő a nagyok mellén, mintha elmondhatjuk felőlök, hogy ők szelídek, leereszkedők és emberszeretők. Ilyen a hatalmas Naamán, és lehetetlen őt nem becsülnünk, mikor így látjuk a próféta előtt. Feledi hogy ő egy hatalmas király kegyence, feledi hogy a próféta egy szegény földmivelő fia, kit Isten az eke mellől szólított szolgájának, ő e szolgában urát tiszteli meg, leteszi előtte minden méltóságát. Mikor belpoklos voltam, alábbvaló voltam a legszegényebb napszámosnál, mert velem egyik sem cserélt volna, te meggyógyítottál Isten segedelmével: én a te szolgád vagyok! — Még ez nem elég, oda viszi neki aranyját, ezüstjét, mit érnének ezek nekem egészség nélkül? unszolja őt hogy fogadja el. Vedd el kérlek tőlem ez ajándékot! Elizeus nem fogadja el Naamán ajándékát. Él az úr — így szól ő — a ki előtt állok, hogy el nem veszem. Naamán kényszeríti őt, de ő nem akarja. —

Ebből nem az a következés, hogy az Evangéliom szolgálai se vegyenek el semmi ajándékot, kivált ott hol az fáradságuknak illő jutalma, nem az a következés, hogy mindennemű szivességet visszautasítsanak, mert hiszem nyilván mondja Sz. Pál a korinthuszi gyülekezetnek 1, 9—11: Ha mi tinektek lelkieket vetettünk, nagy dolog e, ha mi a ti testi marháitokat aratjuk? — hanem csak ez, hogy vigyázóknak óvatosoknak kell lenni

az ajándékok elfogadásánál, nehogy az ajándékon az igazságot, és hivataluk becsületét adják el. Elizeusnak bizonyosan nagy okai voltak, hogy Naamán ajándékát el ne fogadja. Elizeus nem önhasznát, hanem Isten dicsőségét kereste a pogány főember meggyógyításában, elég jutalom volt ő neki hogy Naamán meggyógyult, megtért, és ennél fogva Isten hatalma hirdetőjévé lett idegen földön. Nem akarta hogy az új tanítvány valahogy úgy képzeledjék az egy igaz Isten prófétái, mint a Bál önző papjai felől, kik pénzért eladják a mennyország kincseit, örömeit. Nem akarta hogy Naamán azt higgye, mintha pénzen, aranyon, ezüstön kultsot lehetne csináltatni magához a mennyországhoz. Él az Isten, hogy el nem veszem.

Adta volna a jó Isten, hogy a próféták és apostolok utódjai, e nemes, ez önhasznot megtagadó érzelmeiben, követték volna elődeik példáját, úgy még most is tiszta volnál Jézus egyháza: szertartásaidban, úgy még most is az első századok egyszerűsége, pompátlansága és közszeretete uralkodnék. Ugy nem látta volna a világ mint pazarlotta el az egyház a nemzetek kincseit, mint nyelte el az atyák keresményét, és mint túrt fel ezekből sötét zárdákat, aranyba foglalt oltárokat. Nem látta volna a világ, mint terítette be Péternek, a szegény halásznak hátlója a föld kincseit, mint húzta azt magához a szárazra, és az Isten dicsősége s az egyház tekintélyének ürügye alatt, miként növelte mindezzel csak a

későbbi szolgálak kincsszomját, kevélységét, miként hizlala fel anyagiságát. — Nem hallotta volna hírét a világ a bünbocsátó levceleknek, nem soha ama bünváltó padoknak és asztaloknak, melyek idővel a keresztyén templomokban helyet foglalának az oltárok mellett, melyeken leszámllálván vétkeiket a gonosztevő, azoknak bocsánatát megvásárolhatná; nem ama számtalan és szennyes nyerekedéseknek, melyekkel magát az egyház megfertőzteté, melyeket Jézus nem akart, melyeknek kezdőit maga kiverte a Jeruzsálemi nagy templomból.

XIV.

Nem boldogúlhatván Naamán a prófétával így szól neki: Ha már pénzt el nem veszel, adj kérlek a te szolgáltnak e földből annyit, a mennyit két öszvér elvihet, mert a te szolgád, többé égő áldozattal, vagy egyéb áldozattal nem áldozik idegen Isteneknek, hanem csak az úrnak.

Naamán e kérelmének magyarázata sok felé vezette az irástudókat. Némelyek úgy vélekednek, hogy itt még a pogány babona szól belőle, mintha a zsidók földjében, a sirusok földje felett volna valami titkos belső erő, vagy szentség. Mások, kivált azok, a kik itt tekintélyt keresnek az ereklék, szent maradványok, és hulladékok tisztelése mellé, azt állítják, hogy Naamán ebből az anyag-

ból akart volna magának egy képet vagy bálványt gyuratni, mit otthon, házánál imádhasson s a t. Azonban nincs rá szükségünk, hogy illy messziről kerített magyarázatokhoz folyamodjunk, annyival is inkább nincs, mert maga Naamán legigazabb okát adja kérelmének. Ő ezen a nyert földön egy oltárt akart otthon építtetni, mellyen az egy igaz Istennek áldozhasson: mert a te szolgád s a t. — Ő utazása közben, lehet hogy megismerkedett a zsidó isteni tisztelettel, ennek törvénye szerint csak a szent földön lehetett Istennek áldozni, ő zsidóhóban nem maradhatott, a mennyire hát lehetett Siriában is meg kívánta tartani a törvényt, legalább egy oltárt kívánt házánál építeni a földből magából, mellynek rögei fölött állott az egy igaz Istennek földi temploma. Van még egy más kérelme is Naamának, mellynek magyarázatához most nem fogok.

Isten, Naamánt bizonyosan nem csak ezen az egy uton vezethette volna gyógyulásához, nem csak ez az egy út vihetett Istenhez, és a megtéréshez; és lám a sok lehető út közzül Isten a legnehezebbet választja: a szenvedések útját. Kinlódni, fájdalmakat kell látni Naamának, tövisek között találja meg az ösvényt, melly őt Istenhez és idvességéhez vezeti. Nagy tanulság nektek szenvedők, nagy tanulság nektek nyomorultak! — Hányszor jött betegség, kín, és szenvedés kíséretében az üdv és a szabadulás? Hány köszönheti lelke üdvét és nyugalma annak, hogy az úrnak nyilai bele lövettek,

hány embert ragadt el a világ, hányat vitt a sátán magával hegyen völgyön, hányak kebeléből aludt ki a vallásnak, a kegyességnek utolsó szikrája? És ime a bűnök sima útján egy tövist szúrt lábába, véletlenül fekély, bélpokol ragad rá a bűnök ágyán, tovább nem mehet, más útra tér. Hányszor szunynyadt az ember egész kényelemmel a vétkek és testi gyönyörök karjai között, hányszor járt hunyt szemekkel a mélység szélén; ime egy betegség fájdalmas szorítására felébredt, és megállapodott. Az Isten ítéletei, az Ég nagy csapásai hányszor költötték fel a hallgató lélekismeretet, hányszor lágyították meg a kő sziveket, és térítették vissza az útra, mit rég odahagytak? Szerencsés tövissek, mellyek miatt a bűnös ember tovább nem mehetett. Szerencsés orvosszerek, mellyek így kiszáritották a nyavalya gyökerét. Ezek az Ég áldásai!

Nemcsak a világfiainak, nemcsak a gonoszoknak van szükségök ez orvosságokra, hasznosok ezek maguknak a jóknak, a választottaknak is, úgy van, a legjobb embernek is van néha szüksége ilyen serkentésre és emlékeztetésekre. Első tekintetre úgy látszik, hogy a kit az Isten szeret, az az Égtől csak jót, csak áldást várhat. Azonban, ha másfelől meggondoljuk, mi nagy és veszélyes kísértő a földi boldogság, mi könnyen feledünk Istent, kötelességet, tartozást, mihelyt itt mindennünk van, mihelyt a föld megadta minden kívánságainkat; ha meggondoljuk hogy mi hatalmas ser-

kentők a szerencsétlenségek arra, hogy minket az erény útján előre, meg előre hajtsanak: meg kell győződünk a felől, hogy a legjobb embereknek is szükséges a szenvedés, hinnünk kell a nagy tapasztalású prófétának, ki így szól, zsolt. 119, 71: Jó énnekem, hogy engem megaláztál, hogy megtanulnám a Te parancsolataidat. Minek előtte megaláztatnám, én tévelygek vala; mostan pedig a Te beszédedet megőrizem. Hinnünk kell Jakab apostol állítását: Nagy örömnek tartásatok, mikor különféle kísértetekbe estek, tudván azt, hogy a ti hiteteknek próbáltatása, békességes türést nemz.

Ne feledjük itt Istennek nagy kegyelmét Naaman irányába. Ő egyebet testi gyógyulásnál nem keresett Izraélben, testi betegségétől akart csak menekülni, s ime ezenkívül lelke is meggyógyul; többet talál mint keresett, Isten többet ad neki, mint a mennyit tőle kért. Mi nagy boldogság, hogy mi is egy ilyen jó Istent imádkozhatunk? — Isten, ki irgalommal bővölködik, gyakran többet ad, mint a mennyit tőle kértünk, ha ő kegyelmet oszt, a bűnös embert sokszor egészen elborítja jóságával. — Erre több példát olvasunk az Evangéliumban. — A betegek kik Jézushoz folyamodtak, nem kértek egyebet testi gyógyulásnál, és Jézus rendesen meggyógyította lelki bajukat is. A kanáni nő csak a morsákat kérte, melyek kegyelme asztaláról lehullanak, és Jézus a fiak kenyerét, az életet és

idvességet adá neki. — A tékozlófiú csak anynyit kér attyától, hogy tegye őt olyyanná, mint egy az ő béresei közzül; és az atya egész örökséget juttat neki. — A kereszten haldokló tolvaj, csak azt kéri Jézustól, hogy emlékezzék meg ő róla is ha fölmenend atyának országába, ő pedig azt igéri, hogy ma vele leend a paradicsomban. — Szent Pál, boldognak tartaná magát Damaskusi útjában, ha Isten megbocsátná bűneit melyeket vakbuzgosága okozott Isten országának; és Isten őt kiválasztja világossággul a zsidók és pogányok között.

Hát minekünk, nem lett volna e már több ízben alkalmunk Istennek e bőkezű jóságát tapasztalnunk? Igaz, sokszor megtörtént, hogy buzgó könyörgésünket az Ég meg nem hallgatta, kiáltottunk, de az Ég nem felelt kiáltásunkra; de hinnünk kell hogy kérésünk nem volt igaz javunkra, nem egygyezett a gondviselés örök nézeteivel. — Azonban ezek helyett mennyi áldást nyertünk Istentől, mit kérni még sem álmodtunk, minek kívánása szívünk fenekén se fordult meg. — Mi rendesen csak földi jókat kérünk. Jutott e valaha eszünkbe, hogy Istentől alázatosságot, béketűrést, akaratán való megnyugvást kérjünk? kértünk-e alkalmat és erőt keresztyéni munkás szeretetünk kiterjeszthetésére? kértünk-e hitet és kegyelmet a kegyelemhez, kértük-e a Jézus országa lelki kincseit? — Ritkán, vagy soha. És mégis, bár nem kértük, Isten sokszor megadta nekünk ezeket. Sokszor találtunk

alkalmat jöttenni, és lelkünk a véghezvitt jótét után csendes és boldog volt. Sokszor szállt meg a mennyei lélek, és mi megindulva öntöttük ki szívünket Isten előtt s éreztük, hogy Isten irgalommal nézett alá bűnös életünkre. Sokszor mikor kétségbe esve kiáltottunk: Nincs szabadulás! segedelem érkezett a magasságból — Sokszor menekültünk Isten hatalmas védő szárnyai alá, s onnan néztük remegve a veszélyek egymást üző hullámain, és az úr reményünkön kívül felemelt minket eseteinkből.

Boruljunk le azért a hála eleven érzetével e hatalmas e nagy irgalmú Isten előtt, ő nekünk jó atyánk, nem hagy el minket, ha a világ elhagyna is, a mit tőle hittel és bizalommal kérünk, megadja föllebb mint mi gondolnánk, vagy elménkbe foghatnánk. — Amen.

G é h á z i.

I. Homilia.

II. Kir. V. 20 — 23. *Monda pedig Géházi, Elizeusnak az Isten emberének szolgája: Ime az én Uram megkiméllé a siriabeli Naamán marháját, és nem akarta tőle elvenni a mit hozott vala. Él az Ur, hogy utána futok, és valamit kérek tőle.*

Utána futa azért Géházi Naamánnak. Látván pedig Naamán hogy valaki utána futna, leugrék a szekérből és eleibe mene, mondván: Békességes-e a te jöveteled? Felele amaz: békességes. Az én uram küldött engemet, ezt mondván, ime mostan, csak ez órában jött hozzám két ifjú az Efraim hegyéről a próféták fiai közül, adj kérlek azoknak egy talentom ezüstöt, és két öltözet ruhát.

És monda Naamán: kérlek vigy két talentomot, és kényszeríté őt, és egybeköte két talentom ezüstöt két zsákba, és két öltöző ruhát, mit két szolgainak hátukra ada, és előtte viszik vala.

I.

A pénznek szerelme, minden gonosznak gyökere. Ennek a tisztátalan szerelemnek kerítője

a bűn, és ketten mire nem csábitják az embert! — Pénzért eladta már a világ lelkét, zálogba vetette mennyei örökségét. Gonosznak gyökere, a mennyiben száz bajba kever, gyökeréről, mint Géházi tapasztalta, bélpoklot hajt. Magában is gonosz; következményeiben még gonoszabb. — Példa van rá elég. — E gyökérről ivott Akán Jós. 7., mikor megkivánta a tiltott kincset, és sátora közepébe elásta, és ugyanott sírt ásott önmagának és háza népének. A nép a hely fölött, hol lopott kincsei rejtve valának, kővel veré agyon őt és gyermekeit, és az Ákor völgyében rohadnak csontaik. Az ártatlan Nábót agyon vert teste alul ebek nyalják fel a vért, de itt is megtermi gyümölcsét a bűn, mert Acháb és Jézabel vérét szinte ebek nyalják fel. — Júdás fülébe harminc ezüstpénz peng a bírák asztalán, megkivánja, odaadja érte a mester életét, eladja a világváltáság árát; de itt is meghozza gyümölcsét a bűn, és ez a gyümölcs maga a kötelen függő áruló. De, ki tudná mind elmondani, a sok átkot, szerencsétlenséget, a sok vért, melly a pénzzel együtt folyóvá lett az emberek között?

Jézus hatalmas tudománya minden oltárt, minden bálványt ledöntött; egy bálvány áll még magasabban mint állt annakelőtte, tizenöt singgel felette a legmagasabb keresztyén templomnak, mint a vízözön a hegytetők fölött: ez a mammon bálványa, és bár Jézus felforgatta a pénzváltó asztalokat, újból felállogaták ezeket az országok és a fejedel-

mek, s aranylábra tették. Bár Mózes a sinai hegy alatt összetörte az aranyborjút, és poráról itatta a népet, aranszomját nem bírta megoltani. A port összeseperte a későbbi világ, bálványát újból öntötte. Áll ez iszonyú nagyságú bálvány, és a föld minden fejedelme, mindegyik koldusa kalapot emel előtte mint Nabuko bálványa előtt! —

Lássuk Géházit!

II.

Mikor Naamán kiöntötte aranyját ezüstjét a próféta lábainál, ez a gonosz szolga ott állt háta mögött. Olvassa egymásután a mint Naamán kirakta a drága ruhákat. Szemei fénylenek, legelve a nagy rakás pénzen; kezei rángatódznak, szíve elszorul, lélekzete eláll! — Alig várja a próféta parancsát, hogy segítsen eltenni a pénzt. — De a próféta mit sem fogad el.

A szolga hihetőleg azt mondta magában, a mit közöletek most sokan mondanak: „Ennyi pénzt el nem venni! — Az én uramnak nincs helyén az esze!” — Én okosabb leszek, én a magam részét legalább kiveszem. — És mennyit csal, mennyit hazudik rakásra, mint fut lélekszakadva míg a pénzhez juthat. Azonban a büntetés sem kerül el, mert Naamán belpokla a pénzre ragadt, a pénzről reá, róla maradékaira, és azóta ragad tovább ez a fékely, a Géházi család elágozott a föld minden ré-

szébe, körünkbe is. Azért tanuljunk őrizkedni e zsidókeresztyén nyavalyától.

Naamán tehát bucsút véve a prófétától, visszafordul hazája felé, azzal az édes könnyű érzéssel, mellyel még ma is leteszi mankóját a hosszasan szenvedett nyomorék, ama leirhatlan nyugodt pillantásokat vetvén Jordán tájékára, mellyekkel a gyógyult beteg még ma is visszatekint a helyekre, hova betegen jött, és újon születve tér meg. Minden, minden örvend szerencsés gyógyulásán, Naamán maga, nem találja helyét örömében, áldja az Izraél Istenét, kinek segedelmével úta illy boldog véget ért. A szolgák jó kedvvel sutognak egymás között azért hogy uroknak olyan jó tanácsot adtak. Elizeus részt vesz a megtért pogány örömében, hálát ad Istennek, ki ben az ő véges ereje megdicsőült. Maguk az angyalok között öröm van mennyben egy elveszett, és viszont megtalált bűnösön. Egyedül Géházi bús. A sok pénz, a sok szép ruha, mind oda! A gazdag vendég, ott megy rakott szekérével, a várt szép ajándék elmaradt, ott száll az aranyos madár melly már keze között volt, egy tollat se téphetett szárnyából! Az arany ott hagyta szívében fulánkját, ő beteg, ő nem örülhet. Ott függ Géházi az aranyhorgon, nem tud menekülni, s kínjában egy gondolat születik agyában, melly a próféta híre és tudta nélkül őt gazdaggá teheti.

Ki hitte volna ezt Elizeus, az Isten embe-

rének hű szolgája felől, ki hitte volna hogy Géházi, a ki Elizeus oskolájába járt, a ki látta mestere érényeit, önmegtagadását, illy gyáva legyen, s ennyire ne tudjon parancsolni a kísértőnek?

Tanulság ebből, hogy magunkra vigyázzunk, hogy a ki áll, el ne essék. — Már azért hogy belől-esünk az Isten országán, mert hitünk van, mert reggel este Istenhez imádkozunk, mert a hitlenek tanácsán nem járunk, már azt gondoljuk hogy messze van tőlünk a kísértő, és hogy a Sátán meg se mer támadni bennünket? — De ne feledjük hogy nincs olly szent hely, hol egy zug ne jutott volna a kísértőnek, nincs olly jó föld, melybe a Sátán konkolyt ne hinthetne, már a paradicsomban ott volt, hol csúszott be, azt nem tudja senki. Jóbnak, ezen a földön párja nem volt, mégis meg merte támadni. Dávidot, a kegyes királyt, meggyőzte nem egyszer. Júdás szívéhez megtalálta az utat, pedig egy asztalnál ült Jézussal. Pétert megrohanta éppen azon az éjszakán, melynek estében megesküdt hogy meghal mesterével, és a halál helyett megtagadta. Magát az Idvezítőt is megkísértette. — És mi mégis azt hisszük, hogy minket megtámadni nem mer, vagy ha megtámad, a próbát kiálljuk? — Nem, nem, vigyázni és imádkozni kell mindenütt, mert mielőtt a kakas szólna tőribe ejt, nemcsak kün a nagy világban, nemcsak házunknál, de még itt az Isten házában is nagyon magunkra kell vigyáznunk, még

imánkat is kilopja szivünkől, elfújja érzelmeink lángját és leejt égi emelkedésünkől.

Hiszem Géházi is ott volt a próféta házában, a nemes lelkű, a csudatevő Elizeussal egy földél alatt lakott, ki kereste volna ilyen helyen a kísértőt, mit keresne egy szegény próféta hajlékában a fösvény-ség, a pénznek szerelme? Mégis alighogy meglátja Géházi a siriai aranyokat, már eszt veszti, nem tud hova lenni, egy pillanat elegendő hogy egész szivét lángba borítsa, hogy elfeledtessen vele minden tartozást, minden illendőséget; szabad, nem szabad, szégyen nem szégyen; ő utána fut Naamának: Ime az én uram, megkiméllé a siriabeli Naamának marháját, és nem akarát tőle elvenni, a mit hozott vala; él az úr, hogy utána futok és valamit kérek tőle.

III.

Hármas bűn lappang Géházinak e szép okoskodásában, a hálátlanságnak, a hamislelkűségnek és a telhetlenségnek hármas bűne.

Hálátlan volt Géházi jó ura iránt. Ő Elizeusnak kedves és meghitt szolgája volt, ki társa volt utazásaiban, társa prófétai működéseiben, már csak azért se kellett volna neki ura cselekedeteit bírálgatni, annyival inkább rosszallani azt, mihez hasonlót az ő szűk lelkétől ki nem telt. Mégis betsmérelve szoll ura széplelkű tettéről, rosszalja nagy-

lelkiségét, mit egy idegen irányában megmutatott, meg nem bocsáthatja neki, hogy egy illy kedvező alkalmat elszalasztott. A pénzt, a jutalmat, miért megszolgáltunk, mit önkényt adnak, el nem venni, ez nem fér Géházi fejébe. Ha a nyilvános szép tettektől meltányulásunkat megtagadni már igazságtalanság, mennyivel inkább alacsonylelkűség ezeket gyanúsításokkal elrútítani, feketére festeni? Elizeusnak nagy és bölcs okai voltak arra, hogy Naamán ajándékát el ne fogadja, ez okokat bizonyosan tudta Géházi is, ő közről ismerte a prófétát és tudhatta miért tesz és miért nem tesz valamit, mégis a helyett hogy nemes lelkét csodálná, a helyett hogy urát ezért még jobban szeretné vagy böcsülné, rá megneheztel, oktalansággal, élehetlenséggel vádolja azért hogy nem jókor nagylelkűsködött. „Millyen vigyázatlan ember ez az én uram, mi keveset gondol házanépével, tanítványaival, kiszalasztja kezéből a szerencsét, ott előtte a sok kincs, csak kezét kell vala kinyújtani, és most gazdag ember volna ő, gazdag én!” — Ő okosabbnak tartja magát mesterénél, elrontja a mit amaz jöltett. Ez hálátlanság!

De hamislelkű is volt Géházi. Nem fél szájára venni az Isten nevét, belevonja magát a Mindenhatót, és tanúnak hívja mintegy a vétek mellett, mit elkövetni készül. Él az úr, hogy utána futok és valamit kérek tőle! Ez volt a zsidóknak szokott esküjük, mikor valamit erősen feltettek magukban hogy véghez viszik. Él az úr, hogy meg-

csalom uramat és Naamánt! Ez egy gonosz vakmerő eskü, mit keres itt az Isten szent neve? Egy vétek van hozzá kötve hogy azt állásában erősítse, a Mindenható neve, rá van tűzve hogy azt ékesítse, hogy jótálljon mellette. — Egy vétkes terv fordul meg Géházi fejében s elég vakmerő azt bemutatni Isten előtt, sőt hogy annál bizonyosabban célt érjen, belefogódzik. Már maga az nagy vigyázatlanság ha Isten nevét ész és szükség nélkül mindenütt előhordjuk, az Isten neve és az okos eskü, olly szent dolog, hogy elegendőleg magunkra nem vigyázhatunk ezeknek használatánál, hát mennyivel nagyobb vétek e szent névvel hazugságot takarni el? Istent hívni bizonyosságul ártatlanságunk mellett, holott nincs Istennek ollyan szent törvénye, mit haszonért, nyereségért meg ne tapodnánk; nevére esküdni hogy mi elmegyünk véghezvinni a bűnt mit épen ő tilt, ennél vakmerőbben Istennel játszani nem lehet. —

Ah! de Géházi szenvedelme, melly őt megvakítja, épen ollyan természetű, hogy ennek maga az isteni félelem se bír parancsolni. Állna ő bár egy iszonyú mélység szélén, Naamán kincse ott volna annak fenekén letéve, és sugná neki a kisértő hogy ő oda leszállhat, de lelkét kell a kincsért adni cserébe: ő lemenne, nemcsak, hanem magának az Istennek nevét venné segítségül, esküvel állítná, magával Istennel bizonyítaná hogy ő mástevő nem lesz. Él az ur hogy utána futok és valamit kérek tőle!

Nemcsak hamislelkű, hanem telhetetlen is Géházi. A pénzláz gyötri a fősvény szolgát, nincs nyugta, nem mondja hogy utána megyek Naamának, hanem sietek, futok, röpülök. Fősvénysége, pénzvágya felingerli minden csepp vérét, mint az éhes keselyű úgy röpül a gazdag főember után; e sietséggel három célt ér egyszerre : Naamánt utóleri, hamar pénzhez jut, ura előtt is eltakarhatja vétékét, mert rövid távolléte szembe se tűnik. — Így tart minket is folytonos feszülésben és mozgásban a nyereményvágý, a kit egyszer a fősvénység lelke elfoglalt, nincs annak nyugta, mint az ördög szerének. A ki gazdagodni kíván, az nem tudja magát kimélni, egészsége, álma, étele! ezekkel ő mit se gondol, a legnehezebb munkák alatt görnyed, követ vág, szakadásig dolgozik, jól esik neki éjeken át tépelődni számításain, nyereségein. Mit nem tesz az ember csak hogy sok marhája szaporodjék? Pénzért odavesztegeti életét, egészségét, velőjét kiszáritja, eltépi a legszentebb köteleket, szüleitől, rokonaitól, barátaitól elszakad, pénz és pénz előtt nyílik meg szíve, keble a hideg ércen melegül érzelemre, mindenütt rossz, mindenütt komor, mindenütt érzéketlen, csak ott, a zárt ajtókon belül, kötelezvényci, váltói, részvényci között derül fel homloka, ragyognak szemei, ott van világa, mennye, üdve, mindene!

Adná Isten hogy úgy utána látnánk az ég kincseinek, mint utána lát a földi ember veszendő marhájának; csak felényit tennénk mennyei örökségünk-

ért, mint a mennyit teszünk a földi gazdagságért. Hol járnánk ez óta, mi magasan volnánk az égbe vezető úton, mi nagy rakás kincsünk volna egy halomban? Ez óta ott állnánk a hegytetőn mint Mózes, és beláthatnánk a mennyei Kanahánba. — Ah! de minden pillanattal tovább halad a sirus főember, és vele az óhajtott kincs. Géházi egy percet se mulathat tovább, alig hogy tervét kigondolta nyomon hozzálát. Mi nagy készség, mi nagy sietség! Alig érjük szemmel úgy fut valami után. Tán jót akar tenni valakivel, tán juha esett a verembe, tán a szegény haldokló Samaritanus kiált segedelemért, tán Naamánt rablók támadták meg? — Nem, a reménylett kincset viszi magával Naamán, pénz, pénz! a mi után fut, és vissza nem fordulna, ha Elizeust az által haláltól menthetné meg. A világ tapsol neki, és azt mondja róla hogy életre termett ember, hogy használja, áron is megveszi a kedvező alkalmat. — Hát mi, utána mennénk-e?.. Bizonyosan... sokkal kevesebbert... Hazudnánk-e?.. Még nagyobbat harminc pénzért... pedig meg volnánk sértve ha minket valaki Géházinak nevezne.

IV.

Alighogy meglátja Naamán az utána iramedott Géházit, sietségéből következtetve, hogy valami fontos hírrel érkezik vagy hogy talán a próféta még valamit feledett megmondani, nem várja be

egészen a követet, hanem maga leszáll szekeréből, eleibe siet és ezt kérdi tőle: békességes e a te jöveteled? vagy talán valami panaszod van ellenem, vagy embereim ellen? — Miért jössz olly sietve utánam, talán nem találtunk kedvet az én jótevőm a próféta előtt?.. Géházi felelvén monda: békességes. Vagy ha igaz értelmét akarjuk adni mind a kérdésnek, mind a reá való feleletnek, így lesz: Talán baj van?..Nincs semmi baj uram!

Pedig nagy baj van! mert kigondolt fortélyát most akarja foganatba venni. Minn kezdje hazugságát?..Hátha benne veszt?..Hátha a próféta az alatt keresni találja?..Hátha mit se kap?..Igy csalja meg ön magát, míg a főembert rászedni akarja, nagy baja van szívének lelkének!..

Igy csalják meg magukat rendesen a fősvények és a ragadozók. — Mikor magatokban titkon örvendetek, azt hiszitek nincs semmi baj?.. Azt hiszitek hogy csendes minden, hogy minden szem másfelé néz, mikor kezetőket a más vagyonja után kinyújtjátok. Nem tudja senki mikor a rátok bizott marhát eltagadjátok mikor az özvegynek, az árvának megnyirbáljátok örökségét, mikor a szegények pénztárát föltöritek, azt hiszitek nincs semmi baj, mert emberi szem nem látta, földi törvény kérdőre nem vonhat. — Szájatokat megtörölve, kebleteket lesimogatva, tenmagatok ügyességet megdicséritek, s még egyszer végig futva titkos tervötökön, fölkiáltatok Géházival: nincs semmi baj!..Szemő-

tők van, még se láttok. Ne higyjétek, mert nagy baj van. Nincs békesség. Az a pénz, az az arany, ezüst, mellyre olly benső gyönyörrel néztek, mellyet megszámláltok, s mint ügyességtek után járó gazdag kamatot eltesztek; az a pénz, melly titeket újabb és tetemesebb csalásokra kísért, mellyen a sátánnal osztoztok; a pokol záloga nálatok, egy bélpokol, melly házatokra ragadt, egy tolvaj, melly elébb utóbb megássa házatok falát, egy fekély, melly Jak. 5. 3. megemészti testeteket mint a tűz, egy átok, melly megszáritja házatok virágzását, mint Jézus átka megszáritotta a figefát! —

Géházi utóbbi beszéde alig méltó még egyszeri elmondásra, nem egyéb egy összevissza szövött nagy hazugságnál. Először hazudik Naamán előtt, azt mondván, hogy mestere küldi, azután rontja Elizeus becsületét, azt tétetvén fel róla, hogy megbánta az ajándék el nem fogadását, és hogy minden nagylelkűsége nem volt egyéb színlelésnél, szép szónál. Tovább egy egészen új mesét kohol rosszlelkűsége szépítésére, azt mondván, hogy két fija érkezett Elizeusnak, véletlenül, végre pontos engedelmességet színlel, nem akar túlmenni a próféta parancsolatján, nem akar többet elvenni egy talentomnál, megvárja hogy Naamán kényszerítse, a másikat is elfogadni. — Szokott fogása a ravaszoknak, nem egyszer kéretik magukat általunk hogy minket kettőzve rászedjenek. Én sokat nem kérek, csak egy talentomot!.. A jószívű ember szemök

közzé tekint . . milyen becsületes egy ember, mi keveset kíván, . . és kettőt ad neki egy helyett, holott az egyet is úgy lopta. Mennyi hazugság, mennyi ravaszság kél ki egy rossz gondolatból! — Géházinak pénz kell, és a sok tolvaj gondolat, ki s bejár száján, mint a méhek a kasba, míg erszényjét teli hordják. **Jakab 1, 15.** A kívánság minek utána méhébe fogadott szüli a bűnt. Vétekről vétekre csal, hazugságról hazugságra ugrat, végre tőrbe ejt.

Nincs bűn, mellynek a hazugság cimborája ne volna. Valamint mindegyik haragnak van egy nyelve, melly belőle a hangokat kiveri, úgy van mindegyik bűnben kisebb nagyobb hazugság, melly mellette szóll, beszél, hangot ad. A hazugság mindegyik bűnnek kereke, mellyen az céljához gördül könnyebben. Ha ráfigyelmezünk, úgy találjuk, hogy a hazugság indítványozza bennünk a vétkeket, vagy anyagot ad hozzájuk, mellyből megkészülhetnek, vagy legalább segít azokat eltakarni vagy felmosni, ha velök lelkünk házát elkevertük, valamint hogy nem dolgozhatunk kéz nélkül, úgy a gazdagodni vágyásnak jobbkeze a hazugság.

Tanúul hivlak titeket, kik tudjátok hogy áll és hogy forog a világ, kiket az emberek megcsaltak, kik áldozatul estetek az uzsorások, vagy az egyiptomi kalmárok kezébe. Egy lélekismeretes keresztényre, vagy egy jámbor herrenhúterre, ki sokért nem hazudoznék hitvány marhája, vesztett hitele

mellett; ki kereskedésében túl ne lépne a szoros igazság határán, hány hazug, hány ravasz, hány házaló zsidó esik, ki ha lehetne, egy ócska sarun nem irtódnék elalkudni házadat, ki tizszer esküdnék hamisan egy két fillér nyereségért? — Nem azért pedig, mintha egyáltalán nem lehetne igaz úton gazdagságot gyűjteni, mintha mindegyik becsületes ember, szegény maradna; hanem azért, mert a becsületes út igen hosszú, rajta ugratni sebesen vágtatni nem lehet, mint vágtatni látjuk Géházit Naamán szekere felé... A kívánság nagy, a pénzszomj égető; pedig igaz úton csöppenként szaporodik a gazdagság, az egyenes út helyett tehát tekervényes ösvényeket választunk, tettetéshez, hazugsághoz, mesékhez folyamodunk, ha ezek nem segítnek, hamis eskük, átkozódások jönnek segítségül: míg aztán a becsületes embert rászedi az álnok, az álnokot rászedi a tolvaj, a tolvajt rászedi az orgazda, az orgazdát utóvégül, az igazság szolgálja.

V.

De miért hisz Naamán, Géházi hazudozásainak? vagy miért nem kíván tőle bizonyos jelt? Itt Naamánt vádolnunk nem lehet, az egyenes lelkű nyílt szívű emberek örömet hisznek, és szokott sorsuk, hogy a maguk kárán tanuljanak és a Géháziaktól kizsebeltessenek, keserves tapasztalás, de igazán, sokszor dicséretünkre szolgál ha az álnok

megcsalni tudott, mert csakugyan, ha rajtunk kifogni nem birnak, könnyen az a következés hogy mi még ravaszabbak vagyunk. Egy olyan nemeslelkű ember mint Naamán nem is vehette gyanúba a szolgát, sőt örül a kedvező alkalomnak melly itt kínálkozik, hogy Elizeus iránti háláját bebizonyítsa, ez az oka, hogy a kért egy talentom helyett kettővel kínálja meg: egyet kértél, én kettőt adok.

Géházi helyén, egy más, bizonyosan elsőrendű magát, de ő titkon örvend a szerencsés, a nem várt fordulaton, mint a ki ruhát lopott, s a ruha sebében még pénzt is talált, úgy megörül a sirus főember megszerzett ajándékának, azonban ő ezen való örömét nem mutatja, tetteti magát, vonakodik, becsületes arcot nyújt, csak hogy a főember előtt gyanúba ne essék. Naamánnak kell őt megkérni, kell sürgetni, s így nagy nehezen elveszi a két talentomot, és a két öltöző ruhát. Tudta úgy is hogy övé lesz, s nem lett volna nagyobb szivbánatja mintha Naamán szaván fogta volna. — Különös fogása az minden embernek kivétel nélkül, hogy kéretni szereti magát még arra is, a mit ohajt, a miért eped, s a mit más esetben talán erőszakkal is elvett volna. A mi több: maga Géházi el se viheti a mit elcsempészett, két szolgát kell adni mellé Naamánnak, kik előtte vigyék a lopott jószágot, ő maga utánok megy hogy lássa, miként kincsét két ember alig bírja. Miként köszönte meg Géházi Naamán szivességét, ez megírva nincs,

hihető földig meghajolván előtte arcát nem mutatta, hirtelen megfordult és ment, hogy a szolgálkat soká ne várakoztassa. — Siet Géházi, s miután a pénzt és ruhát egy félre eső házban elrejtette, vissza bocsátja a főember szolgálait, üresen.

Nincs semmi baj! felsohajt hihetőleg Géházi miután a csint megtette, és a kincset elrejtette, Naamán ezóta túl jár a határon, a próféta meglehet déli álmát alussza. Ah! ne higgyük, a baj nagy, csak most kezdődnek míg a félelmek és nyugtalan-ságok. — Rászedte, annyi igaz, Naamánt, de hogy szedi rá a Prófétát, nem érik e kezén a lopott mar-hát? — Ez, mind jó előre megfordul agyában, ezért fél, ovakodik, előre hátra tekintgél, itt már utat veszt. Messze vinni pénzét nem meri, mert valakivel találkozhatik, elásni nem lehet, mert utána valaki feláshatná, ismét utat veszt, bujkál ragado-mányával és egy félre eső háznál leteszi. Ki tudja, hát ha itt is nagyokat kellett neki hazudnia, hogy a ház gazdájának szemét bekösse, ki könnyen gya-núba vehetett egy próféta szegény szolgáját. Mit keres ennél annyi pénz?... Annyi bizonyos, hogy már itt félt és nyugtalankodott. Félt Elizeussal, vagy bármelyik tanítvány társával találkozni, félt a helytől hova pénzét letette, félhetett ha a ház gazdája becsületes ember, de félhetett ha rossz ember volt is. Nincs nyugta sehol, egyik rettegés-ből a másikba esik.

Igy vagyunk mi azzal rendesen, ha valami rossz

fát tettünk a tűzre. A gonoszoknak nincs békeségök. A vétek el van követve, de azt el is kell rejteni, hova? Ha önkeblünkben megférne, ott lenne annak legbiztosabb helye, keblünk egy feneketlen mélység, üres, bár telve legyen bűnökkel. A hallgatás hű mint a sir.. De egy más kebelben, egy idegen házban van letéve bűnünk, mint Géházi lopott kincse, nem bizunk az idegen ház urához. Így kíséri a bűnt egy sereg kin, gond, és félelem, űzik a bűnöst maguk előtt, nincs békesség! — Ha Istentől nem félnénk is, rettegünk az emberektől, sokért nem szeretnők ha ők némelly dolgokat megtudnának, mellyek titkon mentek véghez, mellyek erkölcsi életünk legaljára üledtek mint söprő. Ezért forgolódnak, alakoskodunk, ezért veszünk szemfényt, hogy valahol a közönség becstelenségünket meg ne lássa. Ártatlanságunk ruhája kiszakadt; fú a köz hír szele! ezért nagy gonddal összefogjuk felső ruhánkat, hogy rongyunkról a takarót fel ne hajtsa. Ezért van az örökös ellenkezés, az örökös szorultság mi közzé fűzve vagyunk, csak azért hogy más szerepet játszunk, mint a mit betanultunk, hogy kívül tisztát mutassunk mint a hó, mint a fejér ruha, bár belől teljeseleg legyünk álnoksággal, mint a farizeus koporsó.

És ha csakugyan ennyi baj és nyugtalanság kíséretében jár a vétek, ha csakugyan legtöbb baja van a bűnösnek, legkevesebb az ártatlannak, kell e több és nagyobb ok arra, hogy velünk a vétke-

ket megutáltassa, kell e több és nagyobb ok viszont arra, hogy szentül és ártatlanul éljünk a jelenvaló világban? annyival inkább, mert Géházi is kikerül a házból, hova lopott kincsét rejtette volt, a próféta házához kell mennie. Hogy néz mestere szemébe, mit felel kérdéseire? .. Hazudni fog, miként eddig hazudott .. de hova visz ez a folytonos hazugság? .. Hova visz minket is, ha majd bünt bűnnel kell tetőznünk, ha mindig fellebb fellebb megyünk? .. az ág vékonyabb vékonyabb lesz alattunk, utójára letörök, lebukunk, és utánunk zúdul hazugságunk egész mesterséges palotája. A kinek füle van a hallásra, hallja! — Amen.

Géházi.

II. Homilia.

II. Kir. V. 24—27. *És mikor haza jutott volna, elvevé tőlök, és ellevé egy házban, és elbocsátá a férfiakat, kik elmenének. Ő pedig bemenvén megállta az ő ura előtt, és monda neki Elizeus: Honnét jössz Géházi? felele: Nem ment a te szolgád sehova.*

Ő pedig monda neki: Avagy nem valu e az én lelkem teveled, mikor a férfiú lefordula szekерéről te elődbe. Valjon itt volt e ideje hogy vennél magadnak ezüstöt, vagy hogy vennél ruhákat, olajfúkat, szőlőket, juhokat, barmokat, szolgálókat, és szolgálóleányokat?

Annak okáért tereád és a te magadra ragad, Naamán bélpoklossága mindörökké. És kimenvén előle megpoklosúla, és lőn, mint a hó.

VI.

Ugy megszoktuk már, mióta Géházival vesződünk, hogy tőle hazugságnál egyebet nem is várunk. — Ismét hazudik. Honnét jössz Géházi? Még

a port se verte le lábáról, még ki se pihente magát, mégis azt mondja, hogy ő nem volt sehol. Vannak emberek, kiket a véren érnek, kezükön lepik a lopott marhát, mégis eltagadják. Hiába, egy hazugság százat nemz, valamint a sáralapú házra, nem lehet sárnál rakni egyebet, úgy a hazugságra, hazugság kell.

Azt mondja a régi történet, hogy visszamenvén Géházi Elizeus házához, a szokás szerint bemegy és megáll ura előtt, azon kell neki igyekezni, hogy a történetekről a prófétának legkisebb gyanúja se legyen, ezért siet magát megmutatni, megáll mestere előtt, hogy a háta mögött álló vétek árnyékába essék. Ha már egyszer a dolgon változtatni nem lehet, a hazugság szemtelenséggé fajul. A pénz jó helyen van, a szolgák visszamentek, ő hát egész bizakodottsággal felemelt fővel áll birája előtt. Az alkut megtette Júdas mestere ellen, a pénzt felvette, és egész szemtelenséggel kérdi: én vagyok e az, mester? Mégis fél a próféta éles látásától, most csak ezzel vesződik, más eszébe se jut, Istenre, ki minden lépését látta, minden hazugságát hallotta, nem is gondol.

Ne csodálkozzunk rajta, mi sem teszünk különben. Félünk az emberek szemétől, semmitől nem rettegünk úgy, mint a nép nyelvétől, csak az emberek meg ne lássanak! a sűrűbe megyünk vétkezni, vagy mikor már elkövettük a gonoszságot, akkor keresünk figeфа leveleket, óvásokat teszünk,

még pedig sokszor olly nagy gonddal, hogy épen azzal áruljuk el magunkat, mint Géházi. De mit nyerünk vele, hogy az embereket rászedtük? — Itt, ezen a földön eltakarhat bennünket egy bokor, egy rongy, egy lazsnak, mint hajdan Jáhelt, maga a világ látatlanná teszi a vétket szintugy mint az erényt; de nincs olly sötétség, nincs olly halál árnyéka, melly Isten, és öntudatunk szeme elől eltakarhatna. Van Isten, lesz ítélet! az egyik lát, a másik tetteket mér. Mult napjaink sok bűnét benötte már a moh, mint a régi feliratok bötűit; hazugságaink, hitszegéseink, gonoszságaink ott hevernek sötét fészükben, s azt hisszük, hogy mint régi tojások ki nem kelnek soha; de lesz egy kéz, melly újra vési az elavult bötűket, melly tetteinkből a pokol melegén költi ki a büntetéseket. Eljön a nagy publikatio napja, hol napfényre jó nemeségünk vagy nemtelenségünk! —

VII.

A próféta megzavarja szolgája elbizakodását, és megismervén rajta, hogy valami rosszban törte fejét, azt kérdi tőle hirtelen: Hol jártál, honnét jössz? — Nem egyszer járunk így, mi is. A próféta helyett szemmel tart minket öntudatunk, mikor már mindent befejeztünk, mikor elmentek, vagy elhaltak azok kik vétünk tanúi lehetnének, végre meg merünk állni öntudatunk előtt, meg merjük

hallani hogy mit mond. Mi békességet kiáltunk Géházival; azonban öntudatunk még csak most kezd velünk igazán számolni, legelső hozzánk intézett kérdése rendesen olyan értelmű millyen volt a prófétaé: Hol jártál eddig, honnét jössz? Mintha mondaná: „Te nem az én dolgomban, nem jó helyen jártál.“ Vagy ha indulataink lecsendesednek, ha a bűn után eszünk megtér, ha vérünk lehül, s magunkhoz jövünk a kábulásból, nem ez e első kérdésünk e magunkhoz: Hol jártál, mit cselekedtél? Kemény kérdés, melyre ritkán tudunk egy ígét is felelni.

Azt is megkell itt jegyeznünk, hogy a próféta nem azért teszi ezt a kérdést, mintha nem tudná hol volt szolgálja, és hogy mi csint tett, mert ő már mindent tudott, a mit csak feltehetett Géháziról, csak azért teszi a kérdést, hogy őt szaván fogja, és magával mondassa ki az ellene hozott ítéletet. — Így kiáltja Isten Adámot vétke után: Hol vagy? Így kérdezi Jézus több helyen a zsidókat, hogy menthetlenek legyenek. Így kérdezi Péter apostol Ananiát és Zaphirát hogy a vétket többé nem tagadhatván, a büntetés magából a vétségéből következék, és a bűnösnek egy szava se legyen. — A nem várt kérdés menykő csapás lehetett Géházi fülében, azonban a hazug mindenre kész, és hogy zavarodását, melybe őt a próféta kérdése ejtette, eltitkolja ismét hazudik, még pedig minden gondolkozás nélkül, rögtön, mintha írva lett volna előtte,

és ezt mondja: Nem ment a te szolgád sehova. A jó szolgál! otthon volt ő mindig, és míg az úr dolga után látott, ő addig vigyázott, házőrző volt. — De ő most is hazudik, mint hazudott Naamán előtt, és még ki tudja mennyit hazudnék, ha a próféta, sántikálásában őt utol nem érné. — Géházi! a rossz cselédek védszentje! — Valamint a nagy urakkal, úgy a bűnökkel nem tanácsos egy asztalhoz ülni. Ma, még utáljuk őket; holnap, már rájuk nézhetünk; holnapután, szenvedhetjük; végre, nem lehetünk náluk nélkül. Csak egy kis földet találjon szivünkben a véték, megfogamzik, gyökeret hajt, utoljára úgy elhatalmasodik, hogy kiveszteni nem lehet. — Géházi, nem tud kitisztulni hazugságaiból.

A mi Géházi magaviseletében legkülönösebb ez az, hogy ő mestere előtt titkolni akarja gyalázatát, holott tudhatta, hogy a próféta állát a szitán, és hogy őt a szélzúgás is elárulja. Még annyi ideje se volt, hogy arcárul letörülhette volna a bötüket, mellyekkel vétke odairva volt, hogy merne hát az Isten emberének szeme közzé tekinteni? Mindenütt nyomodban volt a próféta mélyen látó szelleme; ott volt, mikor a két talentomot felvette; ott volt, mikor az idegen ház zúgában a lopott pénzre gazt vetettél; ott volt, mikor az ajtót rácsuktad, és még egyszer visszatekintettél, mégis: Te nem voltál sehol!

De, hiszem, rendesen, a hányszor tagadásra

kerül a dolog, mindannyiszor a bűnös, teljesen elveszti szeme világát. Alig van bűnünk, mellynek elkövetésénél ott ne állna biztató gyanánt az a balgatag remény, hogy Isten, nem tud abból semmit, vagy ha tudna is, nem sokat gondol vele; azt pedig, hogy még valaha kérdőre is vesz, mint vette Géházit a próféta : egyáltalán nem hisszük. Ki látott volna minket? A kit mi nem láttunk, nem hisszük hogy minket látna, és a ki ránk nem kiált, azt hisszük felőle hogy elnézte hibánkat. Az első ember, a mi ősatyánk, nagyot vétkezik, és a mint az írás mondja, meghallja távol a szél mentiben zengni az úrnak szavát, ő is elrejtí magát a fák között; és nem felel egyenesen a kérdésre: A te szódat hallottam a kertben, és megfélemltettem, mert meztelen vagyok azért rejteztem el. Gen. 3. 10. Hol van Abel, a te atyádfia?.. E reménytelen kérdésre, éppen ez a balgatag remény azt sugja Kain fülébe, hogy Isten nem tudja mit csinált, mert ő nem látta, s úgy felel mint Géházi: Nem tudom. A paradicsom elveszett, de a fák nem, mellyek alá rejtődznek a bűnösök, és mintha el lehetne valamit rejteni Isten szemei előtt, mi is, ha kezdjük észrevenni meztelenségünket, oda vonulunk és ezt mondjuk Solt. 94. 7. Nem látja az úr, és a Jákob Istene nem tudja.

VIII.

Nem volt a te szolgád sehol!... És így kereken eltagad mindent. Ez az utósó szalmaszál melly után a vizbéhaló kap, ez az utósó fok mellyre lép; ha ez alatta le nem törik, fellép az aranyvárba. — De a próféta megrázza a fát erősen, és a tolvaj, mint érett gyümölcs lehull róla... Avagy nem vala e az én lelkem jelen teveled, mikor a férfiú lefordula szekeréből elődbe? A prófétának még ekkor nem lehetett távcsője, mellyel Naamán szekerét kísérhette volna, mégis tudja még a mozdulatokat is. Van egy hatalmas látcső, melly mértföldnyi távolságokban meglátja a sziv legtitkosabb mozdulatait, ez az Isten lelke. Ott amaz égi csillagtoronyból felénk van fordulva a mindenekeket látó szem. Keblünk sötét, vétkeink egy bekapcsolt könyvbe, a sziv legtitkosabb rejtekébe vannak feljegyezve, sok régi lapjáról már a bötűk is lekoptak, a feledés letörölte a jegyzéseket mint a porba irt számokat, de a régi kopott írásokat el tudják olvasni a magasságból!... Így kellett e neked cselekedni?... „Régen kívántál már te meggazdagodni, szivedben már magadnak, földet, falut vétél, házakat építettél, kerteket kerítettél; sok szolgán és szolgálón, lovakon, juhokon, barmokon járt eszed, s nem tudván mindezt igaz úton megkeresni, így kellett e lopnod mindezeket?“

Itt Geházi úgy áll előttünk, mint egy bankár,

vagy aqvisitor az újabb időből. — Bizonyosan szándéka volt Géházinak odahagyni a próféta szolgálatát, megunta a szegény a vándor életet; jószágot venni, úr szeretett volna lenni, hogy új kastélya erkélyéből csüreire, magtáaira kiláthasson, honnét a szolgából lett úr parancsolhasson a szolga seregének... De hol veszi a pénzt?.. Egy gazdag külföldi úr érkezik, annak teli erszényjéhez fúrja magát, és abból, hogy e csekélységek meg szerezhesse, két talentomot elidegenit. — Elég ilyen iparkodó embert ismerhetünk. — Egy tőzsér, egy félkékalmár szerencsésen nyerekedik, egy bátor lépés, hol mindent veszthet, de nagyon sokat nyerhet, egyszerre Géházi talentomainak birtokába juttatja... nevet változtat... jószágot vesz... úr lesz belőle. A szolga, megunja a függést, meg a számadást, uraságon kezd járni esze, aranyhegyekről álmodozik, mint a hernyó, melly eddig megérte a falevellel, mit meglehet tövisek közzül rágott ki, egyszerre pillangó vágyakat kezd érezni, a széles rét ezer virágai közzé feszül nagy ravágyó kebele; egy Naamánt vet útjába a szerencse, és kinőnek aranyozott szárnyai, és amaz arany sujtásos úrról ki merné azt mondani, hogy ő nem rég, más volt?... Kölcsön vett árpából sert főzött némelyiknek apja közöttünk, s most a fiú ugy szerzett kincseivel, mint a pávatollas szajkó ott cseveg a Nagyok között.. Még emlékezünk rá, mint vitte szennyves vászon lepedőben hátán mindenét,

mint a csiga, az idegen házaló, most Báró, Nagyságos úr . . Egy ügyes nagyravágyó parasztnak ismertük őt, esze titkon mindig a nemességen járt, érdem kevés volt, s hozzá jutni nehezen lehetett, pénzhez jutott történetesen mint Géházi, pénzért mindent lehet venni az emberek között: nemességet, címet vett, jószágot szerzett: és új neve, szintugy i bötűn végződik mint Géházi-é.

Többet mondok: Maga a keresztyén Egyház, ezen az úton gazdagodott meg. Egy szegény próféta tanítványai valának hajdan a keresztyén Egyház szolgálói, de ezek a szolgák szintugy kívánták az aranyat és a világi gazdagságot, a javadalmakat, mint kívánta vala Elizeus szolgálja, a könnyenhivő jószivű Naamánoknak ők is utánok futottak, és rászedték őket. És most, lássátok rajtuk a bársony, az aranyos siriai öltönyöket, mellyeket a Naamánok adtak, lássátok a kincseket, mellyeknek ők is félre eső nagy házakat építtettek. Eljöttek a próféták fiai az Efraim hegyéről! adjatok nekik egy talentot!..és a világ, az elámitott vakhit kettőt adott.. pedig soha nem látták Efraim hegyeit. — A világ köznyelven mindezt szerencsének nevezi, mert szemesnek áll a világ, a vaknak csak üres táska jut; de van ennek egy szokottabb neve is, mondjuk ki: csalás, lopás, hazudás!

De, csakugyan, elébb vagy utóbb, ezeket is utóléri a büntetés. Annak okáért reád, és a te magodra ragad Naamán bélpokla, mind-

örökké, és kimenvén előle, megpoklosula, és lőn mint a hó. Az ebül gyűlt szérdéknek ebül kell elveszni. Eljönek majd idők multával, ha századok mulva is, ezeknek maradékai, az apák igazságtalan keresményje megveri a gyermekeket, vagy mag nélkül halnak el, szemfödelők leend a bélpokol, fehér mint a hó! s alatta a száj, néma mint Géházi szája, az összekulcsolt kéz, átkos mint Géházié, mellyel a lopott kincset eltette, és ön magvát elrontotta, kiszáritotta.

IX.

Végezzük Géháziról tartott elmélkedésünket egy két általános észrevétellel. — Látjuk hogy Isten egy idegen, egy bálványimádó nép közzül választ magának hivet, egy pogányt tesz kegyelem edényévé, míg másfelől egy zsidó, egy próféta szolgálja, elhagyja Istenét, bálványozásba esik, aranyborjút imád, s imája a hazugság; a hitetlen megmenekszik bélpoklától, s a próféta szolgálja, az egyedül idvezítő hiten levő, megpoklosul. — Ne bizzuk el magunkat keresztyéni elsőségünkben a pogány fölött, ne mondjuk hogy idvezítő, válásunkban foly a váltság vize, a gyógyító Jordán; mert sok pogány előtt nyilik a mennyország kapuja, míg sok keresztyén a pogányok poklába jut.

Tanuljunk Géházi szomorú példáján őrizkedni a pénznek szerelmétől, ne kívánjunk nagy gaz-

dagságot, mert ez halhatatlan lelkünket a földhöz szorítja, mint a nyakvas a rabot börtönje falához, becsüljük többre a lélekismeretlenül gyűlt gazdagságnál, a becsületes meglegedést, a jámbor szegénységet, és ha ételünk, italunk, ruházatunk megvan, ne kérjünk mellé nagy gazdagságot. Emberek mindenből kevés jutott ezen a földön, kevés értelem, kevés erény, kevés erő, kevés öröm, igazság szerint nem illetné az embert sok gazdagság és a dúsgazdagok, a milliókkal bírók, éppen olyan természetellenes részei a társaságnak, mint az emberi testen a daganatok, ők is nagyra nőnek, feldagadnak, de a nemesebb részekről vonják el a szükséges nedveket. Az üszögös gyümölcs néhány növényen, nagyobb pöffedtebb az egészségesnél, ez betegsége a növénynek; ilyen betegsége a társadalomnak az, ha néhány usorás, zálogos elszívja a fél város erejét, pénzét, utoljára házáat, kenyerét.

Géházi hirtelen, egyszerre meg akart gazdagulni, és elragadja pénz szomja, viszi hegyen völgyön keresztül, vétekről vétekre löki, mikorra megtaláljuk, csupa seb, nincs épség testében lelkében. A melly szivben egyszer uralkodni kezd, abból kiöl minden jó érzelmet, mert egy fősvénytől, kinek szive úgy ég mint az ötvösnek ércolvasztó koha, mit várhatunk? Igéret, eskü, barátság, rokonság, mindezeket elmossa a pénzvágy, beiszapol minden erényt mint a megáradt patak beiszapolja

a legszebb rétet. Pénzért megsérti az ember a vérség, a természet, a társaság, a vallás legszentebb törvényeit, a legnagyobb vétkek, hitszegések, csak gyermekjátékok egy ember előtt, ki e nyavaljába esett.. Gördül ő előre mint a hógombolyag, melly útjában minden gazt felszed, iszonyú nagyságra nő, de leérve a völgybe, szétszakad. Ezért gátat e veszélyes szenvedély elébe, el nem feledvén: hogy jobb az igaznak kevés része, mint a gonoszok bővölködése, és hogy a ki itt illetőségénél többet vett ki, az, égi kincséből fizet rá nagy kamatot.

Végül ha már csakugyan törbe jutottunk, ha a kisértő szavának engedve, leborulva tiszteltük őt, ha már csakugyan sárgaságban vagyunk, vigyázzunk legalább, hogy hazugságból ne csináljunk leplet, és bűnünk eltakarására ne tépjünk széles leveleket a hazugság fájáról. — Kivált azoknak kedvelt szokása ez kik a tehetősebb embereknél szolgálnak, itt a hazugság napi renden van s az a legügyesebb cseléd, béres, vagy napszámos, ki gazdáját legtöbbször rászedhette. De miért szolgáltok, miért veszitek fel a bért a kártételért? miért szolgáltok, ha azt hiszitek, hogy gazdátok legnagyobb ellenségtek, kit megrontani nem bűn?

Mit ér ha az embereket sikerült is rászednünk? mit ér álarcot kötni az emberek előtt, ha Isten csakugyan mindent tud s egyszer akkor, csakugyan meg kell állnunk előtte mint Géházi megállt

a próféta előtt, ha megkérdezik tőlünk: hol járunk, honnét jövünk? Mert meg kell mindnyájunknak jelennünk Isten ítélőszéke előtt, ott a hazugok, a fösvények, a hypókriták nem olyanok lesznek, millyeneknek itt magukat mutatták, hanem olyanok a millyenek voltak valósággal. — Ott hozza báránybőrét a farkas, és ragadozó körmei kilátszanak az egyházi köntös vagy birói palást alul. Ott űzik hazudozásai az álnok embert, kinek nyelve fekélylyel borított mint Mózes keze, mikor azt Farahó előtt kebléből kivette. Ott állnak a királyok, miniszterek, hadvezérek, birák, törvénytudók, ügyvédek, urak, szolgák, napszámosok, mind egy sorba, a biró szája megnyilik és meghalljuk igaz nevöket az ég és a föld előtt: Gonosz szolgák! és nem egy lesz gonoszabb Géházinál. Ezért ne hazudjunk ha bünösök vagyunk, mert valaki eltitkolja vétkei jól nem lesz dolga. — Vétkeztünk! de mit cselekedjünk, oh! emberek őrizője? — Imhol vagyunk uram vétkeinkkel, itt van a mit eltitkoltunk!.. Tied uram az igazság, mienk az orcapirulás. Amen.

A tékozló fiú.

I. Homília.

Luk. XV. 11—13. Monda Jézus: Egy embernek volt két fja, és monda az ifjabbik az atyának: atyám! add ki nekem az örökségből az én részemet. Annak okért megosztá közöttök az örökséget. Nem sok napok után pedig, mikor mindent egybetakart volna az ifjabbik fiú, messzi méne idegen tartományokba, és ott eltékozla minden marháját, mivelhogy nagy tékozlással élne.

Az írásmagyarázók egyező értelme szerint, ez a legszebb, legjézusibb az Evangyeliomban olvasható példabeszédek között. Ennek mindegyik vonása, mindegyik szava utólérhetlen szépséggel, magas, de mégis egyszerű méltósággal van megírva. Több egymásból folyó elmélkedésben szándékom e magas, ez utólérhetlen jézusi szépségeket felmutatni, és Isten segedelmével átmenve az egész történeten, azt ránk nézve tanulságossá tenni.

Először is elmondom, mi szolgáltatott alkalmat Jézusnak, ez akkorban hallatlan tartalmu példabeszédre.

Jézus földre jöttkor a szegény bűnös publikánusnak nem volt hazája a földön, nem volt az égben; itt a földön a nép sőpreje, amott a kárhuzottak közzé volt taszítva. A farizeus kilincset sem illeté annak a ki például szombatot tört, vagy rendesen nem mosakodott, és minden, a ki nem akart tisztátalan lenni, vagy a ki becsületének örült — bár tettét ezerszer megbánta is idővel — még ruháját sem illeté annak az embernek, a ki nyilvános bűnt követett el. Ki nem birt elég ravaszsággal vagy ügyességgel arra, hogy magának farizeus palástot szerezzen, ki vétkei, gyöngeségeit e palást alá rejteni nem tudta; kinek bűneit arcáról le lehetett olvasni, azt, ha mindjárt mellét verve állt is meg a templom ajtajánál, mint a belpoklost kikerülte mindenki.

Jézus a szegények legelső ügyvédje, a bűnös emberek barátja; a nagy emberismerő, miután amazok között szintannyi bűnöst talált mint emezek között, miután a publikánus javulását reménylhetette, de a farizeusét soha: elfordul tőlök, ott hagyja őket képzelt mennyországukban, lejő a tévelygő a romlott publikánus seregbe; a synagógák szigorú tudománya helyébe, melly a bűnöst minden reménytől megfosztá, a megtérés, és a bűnbocsánat szelid tanát függeszti a nagy templom ajtajára. Ott a bűnösök, az elvetemült romlott pór nép között, a tornácok alatt, az utcák szegletén, a szennyestóparton halljuk őt kiáltani: Ti fáradtak és ter-

heltek! jöjjetek én hozzám, én megkönnyítlek titeket! Jézusnak e magaviselete bosszantotta az Irástudókat, fájt nekik a népszerűség, mit Jézus nyert, még pedig az ő mellőztetésökkel, kik elsőik valának Izraélben. — Ők! a város színe, java, eleje! ők! a szentségnek, az erénynek élőoszlopai!.. Ezért gyanusítják Jézust mindenütt a nép előtt. Mi az oka, — ezt kérdezik a tanítványoktól — hogy ez a ti mesterötök a publikánusokkal és a bűnösökkel eszik? Mát. 9, 11. — Imhol van ő — így szólnak a nép előtt — ama csodált, ama nagy férfiú, ki magát prófétának mondja! egy tobzódó egy részeges ember, a farkasoknak és bűnösöknek barátja. 11, 19.

Most is hozzá jönnek seregestől a bűnösök és a publikánusok, hogy hallgatnák őt. Külön egy csoportban, ott állnak az Irástudók is, zúgolódva, ezt mondván: ez az ember a bűnösöket magához fogadja, és velök eszik! — Jézus, lelkökbe látva, három példabeszédet mond, a harmadik az, melly a tékozló fiúról szól.

I.

Egy embernek vala két fija, ezen kezdi Jézus a példabeszédet. Itt az atya alatt, Jézus Istent érti, mert ő az emberek közös atya, ki minket is fiaivá fogadott a Jézus Krisztusban; de már abban, hogy a két fiú alatt kit lehet és kit

kell érteni, nem egyeznek az írásmagyarázatok. Vannak, kik azt mondják, hogy itt az öregebb fiú, a mi teremtésünket megelőzőtt jó angyalokat képviseli, kik mind e korig megmaradtak az Isten iránti engedelmességben, megmaradtak atyuk házában. Az ifjabbik fiú alatt érteni kell az első embert, ki teremtője ellen pártot ütve, kiment az atyai házból, hova maradéka, csak az evangéliom idejében kívánczozott vissza. Ez a magyarázat nem annyira igaz, mint elmés; ugyanis kétszer olvasuk a felvett példabeszéd előtt, hogy öröm van Égben az angyalok között, egy bűnösnek megtérésekor; ha itt az öregebb fiú az angyalokat képviseli, miként van az, hogy éppen az öregebb fiúról mondja Jézus, hogy megharagudt a kisebbik fiú váratlan megérkezésén? — Maradjunk a mellett, hogy Jézus itt a maga bűnösökhözi leereszkedését igazolja a farizeusi kevélység ellenébe, kik e nyomorultakat veszni hagyták.

II.

És monda az ifjabbik fiú az atyának: atyám! add ki nekem az örökségből az én részemet! Az ifjabbik fiú szóllítja meg az apát az örökségért; nem az öregebbik, hanem az ifjabbik fiú követeli részét! . . már pedig inkább illett volna ez a kívánság az öregebbik testvér szájába, kié mind koránál mind nagyobb szabadságánál

fogva, mindenben az elsőség, Jézus azonban egyenesen az ifjabbik fiút említi, azért mert a fiatalabb kornak tulajdona a hirtelenkedés, inkább ezekre hat az élet bódító itala, s a függetlenség kórsága, inkább ezeket járja; előttük az élet csak játék, a jövő egy aranyhegy, egy Bábeltornya, melynek tetője az égbe ér; a tapasztalás, egy régi imakönyv, melyből egy bötűt sem olvastak, egy olyan iskola, melynek mindig háta mögé jártak.

Nem is azért kéri a tékozló fiú apai örökségét, mintha apjára valami panasza volna; nem is azért, mintha a háznál vele rosszul bánnának; nem is azért mintha bátyával vagy mostohájával nem maradhatna; nem, mert lám az apa, egy szavának enged, megadja kérését, és mikor végre egy koldús bottal haza kerül, az apa nyakába esik, és megcsókolja. Azért se kéri örökségét, hogy apja asztalát odahagyva, majd idegen asztalnál egyék cselédkenyeret; nem, hanem csak azért, mert megunt függésben lenni az apától; maga ura, maga gazdája szeretne lenni; azt gondolja hogy ő már elég nagy, elég okos, hogy ő már megél a maga feje után; a mi legfőbb, tudni akarja hogy mi és mennyi az övé!... Atyám! add ki az örökségből az én részemet!

Az éretlen fiatalság jól talált képe ez a tékozló fiú.. Atyuk házában mindenök megvan a mit kívánnak.. semmi bajuk!.. csak hogy az apa, s az apának komolyabb nézetei mindenütt útkban állnak;

nem nyugosznak míg a szórító jármat el nem törik, míg maguk uraivá nem lesznek, és kényjök szerint nem bánhatnak azzal, mit nem ők kerestek. — De, így van ez, más tekintetben is.

III.

Isten mindnyájunknak adott vezér értelmet, igazgató öntudatot, és szabadon választó akaratot; e mindnyájunkkal köz ajándékok mellé, adott még Isten más mellékjavakat is, mellyek születéstől, neveléstől, körülményektől és szerencsétől függnék. Mindez együtt teszi atyai örökségünket, ezekből áll osztályrészünk, ezek a talentomok, mellyeket Istentől kisebb nagyobb mennyiségben vettünk. — És míg atyánk házában maradunk, míg szeme előtt és felügyelete alatt kezeljük örökségünket, míg lelkére és tanácsára hallgatunk: oh! addig jólmegy minden, boldogulunk; okosságunk erősbödik, öntudatunk helyesen ítél, akaratunk nemes irányt tart; hitünk nő, az erényben magasabb fokra lépve, onnét rendeltetésünket tisztábban kivehetjük, és számadásunkat egykor becsülettel benyujthatjuk. — Csakhogy szerencsétlenségünkre, nem szeretünk mennyei atyánkkal egy földél alatt lakni, megunjuk az okos, a rendes életet; messzire, messzire szeretünk távozni, hol magunkra vigyázni, magunkat okosan viselni nem kell; az evangyeliomi törvények ter-

hűnkre vannak, az iga szorit, a parancsolatok nyomnak: magunk uraivá kívánunk lenni, az az, apai örökségünkkel nem Isten akarata, hanem önfűnk, önizlésűnk, és romlott korunk elvei szerint akarunk elbánni.

És rendesen mikor kívánunk válni mennyei atyánktól, mikor mondunk fel a neki tartozó tisztelettel? Fiatalságunkban, mikor még nincs elegendő tapasztalásunk, mikor még legnagyobb szükségűnk volna az atyai bölcs tanácsra, és felügyeletre. Fiatalságunkban, mikor még értelműnk győnge, vérűnk tüzes, indulatunk szilaj; mikor a világ szele elragad magával mint a pőhlyt, örömeivel hiteget, és maga a halál mérge édes mint a méz. Illyen a kor, mellyben örökségűnkét kérűk, mellyben indulatűnk után vetűk a fėket, és az atyai tekintély tartóztató kezeiből megszökűnk.. És monda az ifjabbik fiú az atyának: Atyám, add ki nekem az öröksėgből az én részemet! — Ah! de drágán vesszűk mi meg e függetlensėget; kimegűnk a fėszekből még mielėtt rőpűlni megtanultunk volna, és mint a madárfiak földszint vesszűnk el.

Lássuk. Ime, alighogy az ifjabbik fiú kijelenti atyának, hogy ő megunt már mindent kéztől várni, megunt atyai felvigyázat alatt élni, alighogy kijelentė, hogy szeretne már maga szárnyára kelni és szeretne úr lenni öröksėgėn: az atya, azonnal kiadja neki öröksėgét. Szinte ezt cselekszi velűnk

a mi mennyei atyánk. Mihelyt látja, hogy nekünk az ő háza nem tetszik, hogy meguntuk őt szolgálni; mihelyt látja hogy ki akarjuk magunkat vonni az ő törvénye és fenyítéke alul; leveszi gondját rólunk, magunkra hagy, sorsunkat en kezünkbe adja. Kényszerithetne ugyan, hogy házánál maradjunk, élhetne ugyan atyai hatalmával; de nem, Istennek erőtetett szolgálat nem kell; szabad, kész engedel-mességet, fiúi szívet kíván ő, a többi nem kell neki. A kinek nála szolgálni kedve nincs, elmehet, keressen más urat. Ott a világ, ott a föld, ott vannak az emberek, ezek is adnak szép bért: rongyot, moslékot, koldúsbótót!

Ifjak! meguntatok ugy e Istennek szolgálni; mert atyátok házánál jól, jámborul kell magatokat viselni; ugy-e ott nem vagytok szabad szájra boc-sátva?..menjete! az atya elbocsát titeket, menje-tek, keressetek jobb urat!..Ifjak, ugy-e, hogy az a kegyesség valami unalmas, valami nevetséges dolog; az a törvény, valami alkalmatlan iga; mennyei atyátok háza csendes és szoros, vétkei-tekkel benne meg nem fértek, oda büntársakat vinni nem lehet? Menjete! az atya elbocsát titeket. A világ nagy és szép, amott gyönyörű vidé-kek, messze kékelő idegen szigetek mosolyognak; a szabadság tavaszi szele leng felétek a távolból; atyátok házán kívül, fény, gyönyörűség, multság-zaj ömledez!..Jól van, Isten enged kívánságtok-nak, elbocsát a messzi útra, egész örökségeteket

felvehetitek, nem fog el tőletek semmit, csináljatok a mi nektek tetszik, járjatok szívetek tanácsán, és szemetek kívánságán szerint... Meglássátok hogy jártok!..ugy jártok mint a tékozló fiú: mihelyt örökségtök kezetekben lesz, a legelső gondolat ez leend, hogy atyátokat egészen odahagyjátok. Menjetek! de atyátok nem megy el veletek!

IV.

Nem sok napok után pedig, mikor mindenét egybetakarta volna — vagy korunkra alkalmazva — mindenét pénzzé tette volna, az ifjabbik fiú, messze méne idegen tartományokba. — Lássuk csak, mi sebesen halad a jó fiú mihelyt a maga feje után mehet. Egyik hibán meg sem áll, már egy másikhoz fog: egyik bűnön még ki se pihente magát, már egy másikra hajt: csak rajta jó fiú! nem sokára a célnál leszesz. Először csak tudni akarta hogy mije van, csak atyától kívánt valamivel távolabb esni; azonban, alighogy kívánsága teljesült, már egy másikon jár esze: Nem sok napok után elment az ifjabbik fiú messze idegen tartományokba. Előbb megsztozott atyával, azután odahagyta. Szabad-sága érzetével felébredtek szenvedelmei, kívánságai. Mint mikor több fát raknak a tűzre annál nagyobb lánggal ég, úgy pénz és gazdagság jutván kezei közzé fellobban minden kívánsága, melly a hamu

alatt lappangott, és oda hajtja hol ezeket kielégítheti.. Otthon maradna; de nem lehet. Atya előtt nem meri kimutatni hogy micsoda szellem hajtja, fél jelenlététől, fél a szemrehányásoktól, melyekre bizonyosan számolhat. Mit tegyen? Elhatározza magát odahagyni a házat melyben olly boldog volt hajdan, hol ártatlansága érzete őt többé nem boldogíthatja, elhatározza magát messze menni, el, a mennyire szemeivel lát! oda, hol nem lesz a ki intse, nem lesz ki rá felügyeljen, nem lesz ki tőle számot kérjen. Hajdan legboldogabb volt, ha atyával lehetett, most annak jelenléte terhére van. El! messze tőle, hol szavát ne halljam, tisztos arcát ne lássam.. És összeköti, elrakja mindenét, útra, messze, ismeretlen útra készül; keblében ezer titkos vágy ég. El, messze, hol szivem szabadon verhet, hol vágyaim teljesedését semmi nem korlátozza! És kevés napok után, elméne a fiú messze, idegen tartományokba. Ifjú! hova sietsz?.. Ő megy, és nincs könnyecsepp szemében! Ott áll atyád, arcán, utánad epedő bú.. Nézz vissza még egyszer atyád házára!.. Ő megy!.. és az atyának kisebbik fia elveszett!

A tékozló fiú talált képe egy embernek, ki szívet felnyitotta a vétkek előtt, és nincs többé maradása egy helyen. Eleinte eszünkben sincs, hogy vétkeinket egészen a romlottságig fokozzuk, még gondolni is irtódzunk a bűn legalsó lépcsőire. Csak élni akarunk a világgal, valamivel többet akarunk

engedni kívánságainknak, a mit jónak, édesnek képzeltünk azt megízleni is óhajtjuk. Később megállapodunk, kérdéseket teszünk: valjon véték e úgy cselekedni mint mások cselekesznek, véték e a többséggel tartani? Az isteni törvények szigorát kétségbe hozzuk, az Isten irgalmát eltágítjuk, fel nem tehetvén hogy emberi gyöngeségekért Isten olly keményen büntessen. Jézus halála bűnbocsánnattal biztat; így mindinkább össze szokunk vétkeinkkel, bűnünk naponként több, a vád naponként kevesebb.

Azonban, fogytán álló kegyességünk, s tünni kezdő vallásosságunk még vissza-vissza tart; mert csakugyan egy ember, ki isteni félelemben neveltetett, ki ifjúságában vallásos és erényes háznál lakott, nem lehet, hogy egy két hónap alatt tövestől kiírthassa kebeléből jobb érzelmeit; helyelközzel nagy háborúk, viharok támadnak lelkünkben; egy szivreható beszéd, a Jézus asztala, egy bűntársunk véletlen halála, egy betegség kis időre megzavar és velünk javulást fogadtat. — Csakhogy ezek a zavarodások nem tartósak, a világ, s ennek örömei új erővel sodorják el magukkal határozatlanságunkat. — Visszatér még ezentúl is a titkos magunkkali elégületlenség, visszatér eltévedt lelkünk hazavágyódása, szivünk még küzd kétés jogai mellett, és felsohajt ha meggyőzetik. De ez egy feszült, egy kinos állapot a jó és rossz között, ez így sok ideig nem tarthat, mennünk kell vagy előre,

vagy hátra, és többnyire azt tesszük a mit a tékozló fiú is tett: elmegyünk messze Istenünktől, mennyei atyánk házáat egészen odahagyjuk.

Ez lesz sorsunk, ha egyszer távozni kezdtünk az erénytől és Istenünktől. Mintsem hogy naponként meg hasonlításba jöjjünk minmagunkkal, küzdjünk az indulat és kötelességeink egymással ellenkező kívánságaival; mintsem hogy a lélekismeret újuló vádja mindennap felmarja szivünk sebét: inkább teljesen felbontjuk a szövetséget, Istenünket elhagyjuk. Ilyenkor aztán könnyebben lélekezünk, lelkünkre semmi gondunk, Istennel semmi közünk; imádság, templom, szentgyülekezet, úrasztala, ránk nem tartoznak; mindinkább távozunk édes atyánk házától, utóljára úgy élünk, mintha Isten, mennyország, ítélet nem volnának.

Ugy van-e? feleljetek helyettem, és mondjátok el a szomorú tapasztalást. Mikor először áthágtuk szent tartozásunkat hittük e hogy a vétkek közzé juthatunk, melyeket most mindennapos kenyér gyanánt eszünk? Először csak ennyi volt szándékunkban, hogy kívánságainknak is engedünk valamit, hogy valamennyire a jelen gonosz világhoz is szabjuk magunkat; azonban a valamit nyert kívánságok megerősödtek, és még többet követeltek, utóljára nem birtunk velök, és olyan vétkekre ragadtak el, melyekre szégyen nélkül nem is gondolhatunk. Mennyei atyánk háza, melyet ez előtt szerettünk, melybe lelkünk ez előtt kíváncsozott,

most unt, kietlen, üres; ha egy órát töltünk benne már sok; inkább ezer napot más helyen, mint ott egy két órát. Az oktatások, a beszédek, mellyeket hajdan örömmel hallgattunk most unalmasok, sértők, bosszantók; az úrasztala, mellyhez hajdan vigasztalásért jöttünk, most szemrehányásokkal rakott, mellyet kikerülünk, hogy Jézus valahogy szemünk közzé ne láthasson. És végre, hogy mindezen kedvetlenségektől, szivterhektől szabadulhassunk, inkább felé se jövünk Istennek, templomnak, úrasztalának mintsem hogy megújuljanak keblünk háborúi, inkább teljesen eltépjük a viszonyokat, mellyeknél fogva Isten magához vezethetne. De így és ennyire elvetemedvén úgy járunk mint járt a tékozló fiú, ki eltékozlá minden marháját.

V.

Tanulhatunk a tékozló fiú szomorú példáján: Nem jó, ha az ember Istentől függése tiszteletre méltó viszonyait könnyelműleg elszaggatja, nem jó ha vallást, és minden isteni dolgot elhanyagolva, átalános függetlenségre törekszik, és magaviseletében ön esze, akarata, és szive változó törvényein kívül egyéb másra nem hallgat. Mind a három, együttvéve, nyomorult vezér, hanem ha a vallás, és magának az Istennek akarata szegődik melléjük.

Tanulhatunk a tékozló fiú szomorú példáján. Ne nyissuk meg szivünket a bün előtt, mert köny-

nyen magával ragadhat oly messziségre, oly túlságokra, hova jutni meg sem álmodtuk. Amaz ifjú felől, mikor őt az apaiház ajtaján kimenni láttuk, ki mondta volna meg, hogy hova jut? Ki látta előre a rongyokat, melyek testén alig akadtak meg, ki látta a moslékot mire őt a vesztegetés és a kötetlen életmód jutatták, ki mondta volna, hogy ő oly drágán veszi meg a keserves tapasztalást?.. Mégis úgy lőn. — Egyik vétekről a másikra bukik; alig hagyja el az atyai házat, azonnal elfeledi születését, apja becsületes nevét; egyik bűn karjából a másikba, onnan a végső ínséghez bukik le.

Nagy lecke mindenkinek, de kivált a fiatalságnak, kiknek könnyű védtelen szívét oly hamar megveszi a világ, oly hirtelen magával ragadja a rossz társaság. Ne higyetek a világnak! örömei mérgesek; ne higyetek a bűnnek! első csókja édes mint a méz, de hóhérkötél utósó szorítása. Ne higyetek szíveteknek! ez sokszor nem jóakarótok, titkon lázit lelketek nyugalma és boldogságtok ellen. Idejében álljatok ellene a véteknek; itt minden pillanat drága; sok könnyet megkimélhettünk, sok esztelenséget kikerülhettünk volna egy lépésünkkel; sok bűn nem nyomná lelkünket, sok szenny nem keverné életünket, ha idejében magunkra vigyáztunk volna. Azért vigyázzunk és imádkozzunk! Mint drágagyöngyöt örözzük szívünkben a vallás és erény szent magvait, melyek oda hullottak, és a mellyeket ott az Istennek

telke táplál és nevel. Ifjúságtok szép napjai azok, melyekben meg kell emlékeznetek teremtetőkről; életök virága az, mit Isten tőletek kíván, nem az élet söpreje és száraz kórója. Maradjatok édes atyátok házában, ne menjete ki; hallgassatok szavára mikor hozzátok beszél a lélekismeret által, nincs senki, a ki úgy javatokat akarná mint ő. Ne menjete el idegen földre a bűnök közzé, még most virágokat láttok ott mindenfelől; de ezek a virágok nem sokára elhervadnak, száraz, kopár lesz a vidék körületek, meglehet ott vesztek el! nem lesz erőtök visszatérni, éhel haltok el! Meglehet útközben rogytok össze, és többé meg nem látjátok édes atyátok elhagyott hajlékát!...azért, még egyszer: Péld. 4, 13. Ragaszkodjatok a bölcsesség tanácsához, ne álljatok hátra, örözzétek meg azt, mert az nektek életetek! Amen!

A tékozló fiú.

II. Homilia.

Luk. XV. 14—16. Minekutána pedig mindenét eltékozolta volna, támadta nagy éhség abban a tartományban, és ő meg kezdde fogyni, és elmenvén adá magát annak a tartománynak egy lakosához, ki elküldé őtet az ő mezőjére, hogy legeltetné a sertéseket; és kívánja vala megtölteni az ő gyomrát a moslékkal, melyet esznek vala a sertések; de azt sem adtak neki.

Ki volt boldogabb a fiúnál, míg atya házá-
nál lakott, míg atya szavára hallgatott, és atya taná-
csán járt? Ah! hiszem életünk legboldogabb szaka
volt az, mit hajdan mi és atyánk házá-
nál töltöt-
tünk, mikor testvéreinkkel mind együtt ültünk a
családi asztalnál, mikor volt még a ki intett, sze-
retve oktatott, és a kinek szárnyai takargattak.
Azonban, alighogy kiveszi magát az apai szelid
hatalom alul, alighogy eltűnik szemei elől az apai
csendes hajlék, mint a horgonyról elszakadt hajó,
bizonyos irány nélkül bukik hullámról hullámra,
megy, merre indulatai ragadják, eltékozolja egész

örökségét, utósó inségre jut; ott hever idegen földön, mint a hajó a fövényen, melly alul a víz kiapadt... Ah! hiszem mi is hova nem vetődtünk, min nem mentünk keresztül, mióta az apai házból kikerültünk, és apa anya nélkül magunk küzdünk az élettel?.. Mit mondhatnánk egyebet az éhező tékozló fiúnak ennél: **Rom. 6, 21.** Mi hasznát vetted azért azoknak, mellyeket mostan szégyenelsz? úgy-e hogy ezeknek végök, halál!

Kisérjük az apai házon túl a tékozló fiút, lássuk merre tart, és mi lesz belőle.

VI.

Messze méne tehát, idegen tartományba, és ott eltékozlá minden marháját. — És mire tékozlá? Mindenre a mi ezen a tisztátalan földön áruba bocsátható, mindenre, a mi még ma is felémészti a fiatal tékozlók apai örökségét, és mint a harmincadik versben bátya szeméreveti, a legaljasabb örömökre.. Drága vendéglők, játékasztalok, szerencsevadászok, bordélyházak! még ma is e mocsárokba süllyed az apák keresménye, e szennyes asztalokon váltják fillérekre a gazdag örökségeket. Egy dús örökös még ma is szárnyakat fűz az éretlen ifjú képzelődésére, és ritka gazdag örökös az, ki nem ott kezdené és végezné pályáját hol a tékozló fiú kezdte és végezte: mintha szégyenelné

hona előtt vétkei, utazni megy idegen földre hol nem ismerik, és mint a tékozló fiú fényes tollait elhullatva, betegen rongyosan kerül vissza az apai házhoz. Termékeny föld az ifjú kebele, minden örömet megterem; de hirtelen kimerül. Megvan-nak mindenütt a tiltott örömök haszonbérloi, és e haszonbérlok, rendkívül sokat fizetnek, mert ők áruba vetették becsületeket, a lélekismeretet: ennek árát ki kell venni a közönségen. Ezért fizeti drágán az ifjú keserves tapasztalásait! mert rendesen ezeknél a bérloknél vásárolja.

Azonban, ám bánnának így az emberek földi örökségökkel, ám bánnának így az apaival, és az anyáival; csak mennyei örökségek is utána ne menne. Örökséget nyertünk mindnyájan Istentől, mennyei atyánktól, melly drágább a föld minden aranyjánál ezüstjénél, hármass örökséget, az okosságban, a szabadságban és a lélekismeretben, és ha ezzel az örökséggel eltávozzunk mennyei atyánk házából, és elmegyünk a vétkek közzé, hogy átkozott földbe temessük kincsünket: elnyomorodunk, az állatok közzé esünk mi is mint a tékozló fiú. Az okosság mennyei világosságát elhomályosítják az indulatok és az erkölcstelenség. Hány szerencsétlen ember jár kivált a nagyobb városokban, a tékozló fiú rongyaiban, ki egyébként szerencsés csillagzat alatt született volna, ki nek Isten szép talentomot, ritka ajándékokat adott, mellyel becsületes életpályán sokra mehetett volna,

mellynek segedelmével hasznos tagja lehetett volna a társaságnak, az egyháznak, vagy egy családnak; de a vétkek előlték benne a talentomot, elrontották szerencsáját, szép ajándékai mellett, a társaság kénytelen őt az ingyenélők közzé sorozni, és a megcsalatott, meggyalázott édes atya sírva szállni miatta a koporsóba. Többnyire ilyenek azok, kiket mint hasznavehetlen tagokat a társaság kivetett kebeléből.

Adott Isten szabadságot, mert szabadságunk van megmaradni vagy elmenni atyánk házatól; szabadságunk van, örökségünket felvéve elmenni, és a fiúság helyett, idegen helyen szolgává lenni: és mi el is megyünk. Pedig a melly mértékben engedünk atyánknak, azon mértékben vagyunk szabadok és boldogok. Akaratunk, szabadságunk, jóra rosszra határtalan; e határtalan szabadságunknak két kormányzója van, egyik a törvény, másik a féktelenség; míg atyánk szemei előtt vagyunk, addig szabadságunk belől marad a kellő korláton, tőle távozva, elragad függetlenségünk érzete, megyünk, mindaddig míg boldogságunkat is elvesztetjük. A vétkek, és a kívánságok, maguk mellett más uralkodót nem szenvednek, a törvényt, az okossággal széket nem osztanak. A törvény szigorú és hideg, a függetlenség engedékeny, s mint a vétkek teremtménye a vétkeknek hizeleg, megveszi lelkünket, ennek minden tehetségét, az akarat mellette csak szolga, utójára zsarnokká lesz raj-

tunk, nem az lesz meg a mit mi akarunk, hanem a mit ő akar; küld tűzbe vízbe, ha mondja hogy menjünk, elmegyünk; ha kiált hogy maradjunk, mi maradunk; ha azt mondja így tégy, mi úgy tesszünk: és ezen vak engedelmességért, kitolja szemünket fényes csillámló örömökkal, mellyeknek belbecsök nincs. A ki már ennyire jutott annak nem sok vesztegetnivalója van, mert legdrágább kincsét mint a tékozló fiú odadobta a paráznáknak, bűntársainak.

Adott Isten öntudatot, a jónak és gonosznak tudását: az erkölcstelen élet ezt is elvesztegeti. Úgy van, az öntudat, ez a mennyei védangyal, hosszas; méltatlan bánás után kénytelen lesz kiköltözni kebelünkből. Eleinte, míg van mit örözni, szüntelen ébren van és vigyáz, majd fogyni látván a kincseket, mellyeket őrzött, szunnyadni kezd; de azért még néha felemeli emlékeztető őrszavát, kiált, szemünkre hányja vétkeinket; erkölcsi tékozlásainkat; de mi őt hagyjuk kiáltani, a sebeket félig meddig bekötözzük vagy elszáritjuk, eleget beszél kebelünkben, de mi másfelé figyelmezzünk. Mi lesz belőle? — Valamint a tékozló fiúnak fülében megcsendültek néha a való atyának intései, áldásai; valamint eleinte még néha haza-haza álmódott, haza gondolt; de minél tovább folytatta útját, minél mélyebben merült az idegen föld vétke közzé, annál ritkábbá lőnek az emlékeztető hangok, úgy érezvén az öntudat hogy szavára nem ügyelünk, abbahagya

a hasztalan intést, naponkint csendesedik, alig veszszük észre néhány lassú mozdulatát, végre teljesen elhallgat, alszik mélyen mint Jézus a süllyedő hajóban. Mi azt hisszük hogy egészen megöltük, könnyebb kebellet vesztegetjük örökségünket. Azonban felébred ő, mint a trombitáló arkangyal!

Ne feledjük még azt is, hogy a mennyei atya, látván a bűnösnek megrögzött érzéketlenségét, magára hagyja, elbocsátja, hogy menjen a hova neki tetszik. Kegyelme nem kíséri el a határon túl, elveszi tőle lelke világosságát, menjen elkezdett útján messzire, ő lássa hova jut. Ez a függetlenség vagy istennélküliség eleinte tetszik, mint a tékozló fiúnak tetszett, hogy atya nem ment vele. Holott ennél szomorúbb, elhagyatottabb állapot nincs, szánalomra méltó ember az, a ki már annyira jutott, hogy rajta okosság, Isten, lélekismeret szava többé nem fog, kit elkezdett útján nem képes többé feltartani semmi, ki önfeje és romlott keble sugallatai után megy, ha azon az úton minden szentet, minden jót, minden kötelességet elgázolna is. Ha az ilyen ember magát igaz alakjában véletlenül megpillantaná, ha tudná mit veszített és hova jutott, önmagától megrémülne. Lehet, hogy magában mosolyogja az időt mikor még ártatlan volt, mikor még a vallás és erkölcs szavára hallgatott; örül hogy annyi balitéletől megszabadult, sőt büszke hogy kiválva többek közzül, lélekismeret nélkül vétkezik és kinevetheti azt, a mitől más fél, a mit más tiszt-

tel... Azonban, hagyjuk mi őt menni szomorú ösvényén, menjen, meglássuk hova jut, még hátra van a legszomorúbb tapasztalás. És hogy ezt annál elevenebben láthassuk, megmutatom a tékozló fiút, elvonom a függönyt, hogy láthassuk a vidám, a gazdag fiút rongyai között a moslék mellett; láthassuk a világ fiát a szemetdombon, hova jutott, és jutnak utána még annyian.

VII.

Minekutána pedig mindent eltókozozt volna; támadta nagy éhség abban a tartományban és ő megkezde fogyatkozni. A bőségből szükség lesz, a legdúsabb örökség is elfogy a vesztegető kezei között. A hét kövér tehenet elnyeli a hét ösztövé, és a ki hét esztendeig vesztegetett, megszűköli hét esztendeig vagy a sír, és ha dolgozni nem akar, meglátjuk nem sokára kezében a koldusbotot.

Halljuk csak! — A tékozló fiú olyanokat lát, olyanokat szenved, mikhez hasonlót atya házában soha nem látott, nem szenvedett, éhez, nyomorog, rongyoskodik... Ő ezt nem hitte!.. Mig benne volt örökségében, terített asztalra várták minden este, s ha éjelenként elment vesztegetni házanépe kenyerét, vagy zálogba vetni rongyos gyermekeinek felöltőjét: eddig ágyába dőlve, kialudta vétkeit s káromlásait elnyelte az éj.. De egyszer éhség kezd

lenni a házban, melyből áldást, mindent kihordott; nem győzi többé elnyelni bűneit, a ház, a falak kiáltnak ellene, az elárverezett ház kiveti őt magából, mint a cethal kivetette Jónást... Éhezik, fázik, elnyomorodik a tékozló fiú, az utcák kövezetén alszik; a szemetdombon a sertések között virad meg, nappal, a vízparton vagy a borházok küszöbén látjuk ácsorogni. Szegény ember!

Épen ez a sors vár az Istenét elhagyott emberre, olyan körülmények közzé jut, millyenek között, míg Istennel és erénnyel tartott, soha nem volt. Azt hisszük hogy ha Istentől távozva, a világ karjai közzé vetjük magunkat, és a testi kívánságok mezőjén aratunk, mindenünk meg lesz, elégedettek, boldogok leszünk; pedig csakhamar észrevesszük, hogy a türelmetlenül kívánt és mohón nyelt örömök minket nem képesek kielégíteni; lelkünknek nem adhatják az eledelt, mellyel megtelik mint egy kövérséggel, és a melly eledel neki sajátja. Az anyagi örömökkal ellakott élet, elsoványítja a lelket és hagy benne valami égető szomjúságot, valami ürességet, melly alkalmatlanabb kínzóbb magánál a természeti éhségnél és szomjúságnál.

Mindenünk meg volt, mit csak kívánhattunk, mennyei atyánk házában; asztalánál ültünk, élet kenyerét ettünk, fejünk keblére hajlott, poharából ittunk; olyanok voltunk mint a családgyermek; de mi, elmentünk házából, messze, a bűnök közzé,

és ott mindenünket elvesztegettük . . Nincs kedvünk többé a valláshoz, a kegyességhez, szükségét látunk, minden nemesebb öröm és élet kiszáradt, életünk mit se terem! És támad nagy éhség a tartományban . . . Ugy van, míg Istennel, a mi menynei atyánkkal tartunk, míg vallásunk van, addig szükségét nem látunk, meg van lelkünknek eledele, nemes tápláléka; de ha házából elmegyünk, úgy járnak mint a tékozló fiu: megfogytakozunk!

VIII.

És elmenvén adá magát annak a tartománynak egy lakosához, ki elküldé őt az ő mezőjére, hogy legeltetné a sertéseket. A szerencsétlen ifjú alább alább süllyed, eddig legalább emberek társaságában találtuk, végre ez is kiveté kebeléből, és az állatok közzé utasítá. A fényes, a dúsgazdag, a híres örökös, kit a világ nem rég uralt; ki nyalánk asztalok mellett dőölt, kinek minden hízelt, kinek hódoltak az idegen nők, íme a szemetdombrá jutott: ki nem tudta megőrizni apai örökségét, sertéseket őriz!

A legjobb rész mit választhatna, de a mit majd utóbb választ, az lett volna, hogy megfordulván tért volna vissza elhagyott atyához, és hibáit megvallván, bocsánatot kért volna tőle; de nem, még nem szenvedett annyit, a mennyi egy könnyelmű embert észére téríthet, még egészen feneket nem ért, még

alább kell süllyednie. Hozzászokván a független életneméhez, nem tudja magát rábirni, hogy az atyai fenyíték alá visszatérjen, mi alul már magát kinőttnek képzei; inkább eladja egészen szabadságát, inkább szolgálul szegődik egy idegen házhoz, mint atya házában fiú legyen. Nem csoda ha az idegen keményebben bán vele mint édes atya, és a helyett, hogy megruházná vagy kenyeret adna kezébe, s asztalához ültetné, elküldi mezejére, hogy ott a sertéseket legeltesse.

De hiszem mi sem teszünk különben; a helyett hogy minélelőbb meg hasonlanánk vétkeinkkel és a világgal, kik annyszor megcsaltak már, a helyett hogy minélelőbb visszatérnénk mennyei atyánk házához, hol lelkünk szükségét nem lát, megyünk hegyen völgyön keresztül a világ után, kenyerünket koldulva esszük, kergetjük az új meg új gyönyöröket, bűnt bűnnel orvoslunk, múlt életünk hibáit még nagyobb hibák alá temetjük, kábulást új kábulással, bukást új bukással tetőzünk. Csaknem megfoghatlan, hogy miként mehet az ember így visszafelé. Azt hisszük!, hogy mihelyt Istenünktől távozzunk, mihelyt a vallás szelíd jármát eltörhettük, már mindent megnyertünk és mi szabadok vagyunk mint a madár a levegőben; észre nem vesszük hogy atyánkat odahagyva s a világhoz szegődve, csak urat cseréltünk; gazdag, kegyelmes, jótékony urunkat, egy kegyetlen embertelen fősvény gazdáért odahagytuk, ki levette rólunk az emberi

képet, alacsony rabszolgává tett, kiadott a bűnnek, a világnak, a sátánnak szolgálatába, kik minket sanyarnak, gyötörnek, aljas munkákra küldenek, vagy hogy Jézus szavaival éljek: elküldenek minket sertéseket örözni. Igenis, mert nincs olly alacsonyság, nincs olly szemtelenség, mire az ember utójára ne vetemednék, nincs olly zagyva tisztátalan étke a kivánságnak, mellyel magát az ember meg ne kínálná. Az állatokkal legel, mint Nabukodonosor, megkivánja az állatok eledelét mint a tékozló fiú, és ide céloz Jézus mikor azt mondja: és kivánja vala megtölteni gyomrát a moslékkal mellyet a sertések esznek vala.

Itt látjuk már a legalsó fokon, az utósó inségben ama dúsgazdag örököst, ama jóházból származott fiút, a könnyelmű tékozlót, ki megvetve minden jó tanácsot, eltépve minden köteléket, ment önfeje után, itt látjuk őt a legalsó lépcsőn, mellynél alább ember már nem súlyedhet. Állatok eledelét kivánja meg, nincs senki, nincs egy jó barát a sok közzül kikre mindenét vesztegette, nincs ki egy darab kenyeret adjon neki könyörületből, mellyel éhségét csillapíthatná. — Jézus ebben a nagyszerű képben az elfajult bűnös embernek végső nyomorúságát és a romlottság legalsó fokát rajzolja le, hol a lélek már elvesztette nyugalmát és önérzetét, hol ellakva a sok kábító bűnnel, lenyúl az állati örömkundorító moslékába, mint a ki nem tudván már egyébbel felingerelni lehervasztott érzékeit, mérget

óhajt, és mérget nyel. Ez ama tompult érzéketlen állapot, hol a lélek mindenre ráunt már, és közel van az elcsüggedéshez.

IX.

Atyámfiai! a test kívánságainak nincs határa. Ha elszabadultak, hegyen völgyön keresztül hurcolnak, mint Absolont hurcolta megijedt öszvére, és utójára is függve hagynak ég és föld között. — A meggyúladt kívánságok, égő szomjúságot okoznak, és mi, minél inkább oltjuk ezt a szomjúságot annál epesztőbb, minél többet adunk, annál többet kíván. De miért nem lakik hát jól a test a bűn örömeivel; mihelyt egyikből kijózanodtunk, miért nyúlunk a másik után; miért nincs itt elég?.. Azért, mert olyan dolgokat kívánunk, mellyekkel, mint a léggel jóllakni nem lehet. Hiába! ezek az anyagi örömök nem eledelei halhatatlan lelkünknek, más nemü örömök után eped ez. Sokszor erősen hiszszük, hogy ha ez vagy amaz kívánságunk teljeseedik, lelkünk jóllakik, és elpihen mint a test ha eleddel meghányta magát; azonban a kimerített kívánság söprőjében unalom ásít, bár mint szorítsuk keblünkhöz, eloszlik mint az árnyék, és egy betölthetetlen ürességet hagy maga után. Futunk mint a tékozló fiú gyönyörrel gyönyörre, messze földet bejárunk, gyötörjük magunkat, ha valahogy megtalálhatnánk a legutósó tál ételt az örömök aszta-

lán, mellyen túl több nem kell, ha ingyen adnák is: de nincs senki ki nekünk azt megadja! nincs senki a ki betemesse a fenektelen mélységet, melly keblünkből az örömökre nyitja száját, melly mélységbe elmerülne, eltűnnék maga a föld, mint egy mély kutba vetett kövecs. Mert álnok gazda a világ, sokat ígér, keveset ad; minket kísértve felvisz magas hegytetőkre, onnét az alattunk fekvő egész világot és annak minden dicsőségét nekünk ígéri, és ha egyszer nála beszegődtünk, a kenyér helyett követ, a dicsőség helyett hamudombot, az örömök helyett moslékot ad, elküld a sertések közzé! Szerencse, ha marad még annyi erőnk, hogy e fertőből fejünket felemelhetjük, és keserves tapasztalások után visszaindulhatunk atyánk elhagyott háza felé!...

Ah! tanuljunk a tékozló fiú példáján. Ha elkezdtünk romlani, nem állunk meg, nem állhatunk meg a romlás első vagy második fokán, hanem romlunk, veszünk mindaddig, míg a romlás legalsó fokára nem jutunk. Illyenkor még a magunk kárán se tanulunk, becsületünk, jószágunk, egészségünk, lelkünk nyugalma: mind utána megy! még se állapodunk meg... Igaz hogy a világ nem így ítél, mert ezer új öröm, ezer édesség kíséri első lépéseinket a bűn tartománya felé; eleinte annál édesebb az öröm, minél túlságosabb; igaz, hogy vannak bőven elszórva örömvirágok a véték útján: hiszem a tékozló fiú nagyon is boldognak érzi magát az első

és második állomáson; de ezek az örömvirágok mérgesek, hirtelen hervadók, drágák, árukat akkor kell megadnunk, mikor magunk is megszorúlunk.

Azt hisszük mi, hogy azok a világfiak, kik szemünk láttára öröm és boldogság között eveznek, valami igen boldog emberek!... Pedig, ha szivökbe láthatnánk és olvashatnók keblök minden kinját, minden gyötrelmét; ha tanúi lehetnénk az aggodalmaknak, szorongatásoknak, mellyek között az indulat őket magasba ragadja és mélységbe ejti; ha látnók az üres kimerültséget, mellyre az indulatok lehülése után feszítve vannak; megfordítnók az ítéletet, és elhinnők, hogy nincs nyomorultabb ember az elvetemedett, vallás és erkölcsnélküli embernél, és szószerént beteljesedve látnók rajtuk a próféta szavait: A gonoszoknak nincsen békeségök, ezt mondja az Úr! Amen.

A tékozló fiú.

III. Homilia.

Luk. XV. 17, 18. Mikoron pedig magába tért volna, monda : Az én atyámnak melly sok bérései bővölködnek kenyérrel, én pedig éhen halok meg!.. Felkelvén elmegyek az én atyámhoz.

Szerencséje talán az embernek, hogy romlásának útja sokszor igen meredek, mert annál előbb legördül rajta. Ha bűnöket fogtunk életünk szeke-
rébe, visznek ragadnak minket sebesen, nehogy magunkba térjünk és valamiképen mást gondoljunk, mondom, e talán szerencse, mert lebukva a mély-
ségbe, vagy ott törjük össze magunkat, és így ott veszünk; vagy kifordulva bűnünk szekeréből, még egyszer felszedjük magunkat és visszatérünk arra felé, honnét kiindultunk. Szerencsénk talán az is, hogy a világ és a bűn mindjárt eleinte megtömnek a megmérgezett örömmel, és ezek vagy megölnek, vagy megundorítanak. Szerencse minden esetre hogy a romlás pályája nagyon lejt, mert ha már egyszer

ritka ember kerülheti ki szomorú sorsát, jobb, végezze minél előbb.

Némi szerencséje a tékozló fiúnak is, hogy olly sebesen hajt az utósó állomásig, mert láttuk hogy ugyis csak a moslék mellett száll magába, csak innen kezd visszagondolni, honnan már alább nem bukhat. Oh! erős a lánc mellyel a világ és a bűn magához kötve tart, de van még ennél erősebb valami, mi e láncot eltépni képes. Ügyes kézzel sző minket hálójába a világ; mint a pók lekötözi kezünket lábunkat mellyel jóra mozdúlhatnánk, kihúzza lelkünkől az életet; de van még ennél erősebb valami, mi ebből a hálózathoz kibonthat. Mi ez?.. Ez a szerencsétlenség, az élet nagy csapásai, mikor az iszonyú hajótörés után, magunk pusztán partra vergődünk, mert mindenünk elsülyedt. Nem értem én most, a minden emberrel közös bajokat és szenvedéseket, hanem értem azokat a szerencsétlenségeket, mellyekben kiömlik reánk az úr haragjának pohara, megnehezedik rajtunk látogató keze, mellyek alatt szivünk megtörik, lelkünk és az élethez való kedvünk elfogyatkozik.

Illyenek Jób csapásai, mellyek alatt gazdag és virágzó háznépek esnek le, a nyomorúság és szegénység mély örvényébe. Illyenek a hosszas éles fájdalmak nyilai, mellyek minden reggel megújulnak belső részeinkben, és mint halálhorgok lassan lassan vonnak a sír felé. Illyen a tékozló fiú insége, melly magát rongyokkal fődözi, állatok eledelével

tölti. — Ezek, mondom, sokszor erősebbek a világnál, erősebbek a bűnnél, mert eltépik a láncokat, mellyeknél fogva hozzájuk kötve voltunk; elszakasztnak a világtól, elválasztnak ördögeinktől, és visszatérni kényszerítnek Istenhez, elhagyott édes atyánkhoz. — A szenvedéseknek e jótékony erejét látjuk a tékozló fiú életében. Míg a világ szemeközzé mosolygott, míg volt az apai örökségből anyyi, a mennyivel keble bűneit kielégíthette, az sem jutott eszébe, hogy atya van, és hogy ennek az atyának tartozik valamivel. De várjuk rá, hadd vesztegesse el mindenét, lásson szükségét, legeltesse az állatokat, hasznos mesterséget nem tanulván, hadd éhezzék meg, jusson közel az éhenhaláshoz: ez leveri a tékozló fiút, és felébreszti. Keservesen jut eszébe atya háza, bánja, hogy valaha odahagyta, és felkelvén nagy búsan vissza-indul. Ha eddig elkisértük, kísérvük vissza az úton, mellyen megtér. Kisérvük lépcsről lépésre.

X.

Akkoron magábatért a tékozló fiú. Ez a kitétel arra mutat, hogy ő eddig nem volt magánál, hogy ő valameddig a bűn és féktelenség ösvényén haladt, egy kábult érzéketlen állapotban volt, mellyben nem tudta világosan hogy mit cselekszik. A ki magához tér, az leginkább kétféle lelki állapotban lehetett magáhozértte előtt. Az ember alszik,

mély álomba merül, nem eszmél, nem lát, nem hall, szóval: nincs magánál, és ha szemeit felveti, ha viszont életjeleket mutat, csak akkor mondatik magához térni. Vagy pedig magához tér az ember, mikor egy ideig eszét, öntudatát veszti, járván az emberek között, ismét megtér esze; vagy magához tér az ember valami hosszas bámulás és ájulás után. Mindegyik ezen állapotok közzül hasonlít a tékozló fiú eddigi állapotához, ki hibáinak szomorú következéseit látva, azokat bánni kezdi.

A bűnökben megátalkodott embernek szomorú állapota hasonlít a halálhoz, bármely oldalról illesse az ilyen embert a vallás, érzéketlen, nem mozdul; mély bódító álmot alszik egy mélység szélén, Istenét, idvességét elfeledte. Illyen értelemben mondhatta Sz. Pál az Efézusi gyülekezetről, Ef. 2, 1. **Meghaltatok a vétkekben és a bűnökben.** A ki, mint a tékozló fiú, szolgál adta el, önmagát vétkeinek, az, Istenre nézve meghalt, a lelki és vallásos életnek minden szikrája kialudt belőle, hitének, megtérésének és az isteni félelemnek legkisebb jelét sem adja; és ebből az életből, ha soká tart, örökhalál leend. Végre, ha az ilyen ember magába tér, szemeit felvetve megnézi hol jár, hova jutott, mennyire hagyta el édes atya házat, hasonlít az olyan emberhez, ki most ébred és magától kérdezi, **hogy hanyadán van? Ef. 5, 14. Serkenj fel te ki aluszol, és kelj fel a halálból!**

Mindeddig gond nélkül látjuk a tékozló fiút ha-

ladni veszélyes ösvényén; a multat feledé, a jövő eszébe nem jut, ő csak ma él; a tegnap elmúlt, a holnap még messze van. Nagy része az embereknek épen így tölti életét. Egész esze és figyelme a szívre és ennek óránként megújuló kívánságaira van függesztve, ezeket a kívánságokat elégíti ki, sokszor mindenével a mije van; holnapra jövőre hogy jut e még valami, vagy mi lehet a következő? tudni se akarja. Elmúlik e világ és ennek ábrázata! — és ő e mulékony tündér képért, mint a tékozló fiú oda veti egész apai örökségét; néhány rövid földi óráért, múló anyagi örömért, néhány darab aranyért ezüstért zálogba veti mennyországát, lelke nyugalját. Intés rajta nem fog, mert ő bölcs a maga ítélete szerint; egy jó barát, a vallás, az erkölcs intő szavát, úgy nézi mint valami alkalmatlan lelket, ki eljött őt időnap előtt gyötreni: bölcsőbb ő mindnyájánál, mert ő kiveszi a földi életen, a mit rajta kivenni lehet.

Ki nyitja fel az ilyen ember szemeit, ki űzi el mély álmát, ki győzi meg őt az ellenkezőről?... Talán a lélekismeret? úgy de ennek többé szava nincs, vagy ha szóll, intése nem fog... Talán a mi beszédünk? Régen volt az, mikor Péter beszédje térített; ha keményen szóllunk megbotránkoznak, ha sokat kívánunk, azt mondják hogy kemény beszédek ezek, ki hallgathatna ilyeneket! de másként is, épen ők, kikre beszédünk tartoznék, nincsenek itt... Talán a haláltól vagy az ítéllettől

félelem? Ráismertek ők már ezekre az ijesztésekre, mint a madarak az ártatlan vázra... Talán hát veszedelmes sorsuknak meggondolása? Ez nem jut eszökbe, és a mi eszökbe nem jut, arról gondolkozni se lehet; vagy ha eszökbe jutna, van ezer mód ettől a gondolattól megszabadulni: ott van, ha más nincs, a tékozló fiúnak bűn és borháza! Ezek a hatalmas eszközök mind erőtlenek, csak Isten és az ő kegyelme gyógyíthatja meg őket; míg Isten maga nem illeti meg szemöket, nincs e vakoknak orvosság! A bűn halálából csak a Mindenhatónak ereje költethet fel.

Ugy van, még pedig erős hatalmas keltő eszközökkel. Meg kell őket verni, mint a tékozló fiút, a legutósó szükségre kell őket juttatni, el kell tőlük venni azt a miért élnek halnak, a miért élni szeretnek; mérget kell adni nekik, hogy vagy vesszenek vagy gyógyúljanak! És ekkor fölébred a lélekismeret, a vallás visszafoglalja elvesztett jogait, Isten, ítélet, öröklét és mindazok az igazságok, melyeket a bűn fellege takart, ismét feltetszenek, felragyognak, még pedig olyan fényben, millyent ki nem állhat. És ekkor a holt felébred, a kábult eszire tér, gondolkodik, ítél, határoz, szóval: A tékozló fiú magába tér. — Ez az első lépés.

XI.

Azonban vizsgáljuk csak a tékozló fiúnak magábatérését, miben áll ez, miben rejlik érdeme? Ez nem abban áll hogy felületesen futva megtekintse magaviseletét, hogy jelen veszélyes állapotáról egy két könnyelmű fogamatlan ítéletet tegyen; hanem abban, hogy fenekig meglássa eddigi életét, felvegyen minden bűnt és kimerítsen szívéből minden gonosztságot, megvizsgáljon, kimutasson minden bűnt, mellynek hódolt, és lássa magát egész meztelenségében és méltatlanságában.

Ezt, ritka bűnös teszi. Magukba tértteknek lenni képzelik magukat, mihelyt régi magukviseletét nagyjából megvizsgálták, a bűnöket, mellyekből magukat ki nem tisztázhatják valamennyire megbánták, ezeknek bocsánatát kérték Istentől, és megtérést fogadtak bizonytalan időre: ezért van annyi jól indult, de rosszul folytatott és bevégezett megtérés. Itt tudni és ismerni kell az útat, mellyen az ember jár; elfolyt életünk mindegyik cselekedetét az isteni törvényhez kell mérni, és úgy kell értékeket meghatározni; pontosan meg kell tudni idejét, óráját hogy mikor kezdtünk távozni a mi atyánktól, és a fokokat, mellyeken a bűn kebelünkben fölbb vagy alább szállt. Be kell hatni szívének legtitkosabb rétegeibe, ki kell szedni az ott lappangott hibákat, és helyöket szíves bánattal kell megtölteni. Ez a magunkbatérés első lépés a javulás

felé, mint láttuk ezen kezdte a tékozló fiú is; de itt meg nem állapodott, hanem tovább ment, mert magába térvén monda : Az én atyámnak melly sok bérese bővölködik kenyérrel, én pedig éhen halok meg!

Ez a második lépés. Magábatértte után az első kép, a legelső gondolat, melly lelke elébe áll, elhagyott édes atya, a béke és bőség melly otthon atya házábanál környezte mindenfelől, hol mindvégig megmaradni vagy távozni egyedül magán állott. Eltávozásáért és az inségért mi közzé jutott, egyedül magát vádolhatja. Még eddig újabb és édesebb volt a kötetlen élet, ízesebb az idegen asztal mint sem atya háza eszébe juthatott volna; örülvén hogy távozható, hogy nem volt senki a ki cselekedeteit szemmel tartotta és bírálta volna, egészen kényje szerint élt és ki volt nála boldogabb? — Azonban nem sokára felnyílnak szemei, meglátja a társaságot melly közzé jutott; az éhség, a nyomor üzőbe veszik, az állatok közzé kergetik : itt okosodik meg, csak itt tér eszére. Megismeri vétkeit és balgatagságát, visszagondol atyának szeretetteljes jóságára, vissza a gazdag, a rakott házra és kamarára, hol szükségét nem látott; a hajdani jó napokat egybehasonlíttja a keserű napokkal, mellyekben a legaljasabb szolgálattal kenyerét se bírja megkeresni: ez egybehasonlítás keserűsége leveri a könnyelmű ifjút, és először kezdi látni és érezni teljes mértékben bűnét, és szerencsétlen helyhezetét,

hova bűne juttatá. Visszakivánczik édes atyához, irigyli otthon a béresek sorsát, kik szükségét nem látnak, a kiknek sorsa a fiúnak sorsánál százszorta jobb : Az én atyámnak melly sok bérese bővölködik kenyérrel, én pedig éhen halok meg!

XII.

Szivreható vallomás!.. Eleven színnel mutatja a bűnös ember állapotát, ki önmagát és élete nagy tévesztéseit csak most kezdi ismergetni. Míg az indulat, a szenvedély szemeit bekötve tartotta, míg a földi gyönyörűségek tisztátalan szelleme tartja lenyüggözve, mit se gondol Istennel, a vallással, az Istenházával; de térjen csak magába, kezdje csak közelről látni esztelenségeit; az álbékesség helyét, mellyben eddig élt és a világ mulékony csalárd örömeinek helyét, késő keserű bánat és nyugtalanság foglalja el; végre megismeri hogy nincs állandó igaz boldogság Istenen kívül, hogy tőle távozva, kegyelmét elvesztve, mindent elvesztett. Azután eszébe jutnak, mennyei édes atyának ígéretei, áldásai, eszébe jutnak a boldog napok, mellyeket hajdan az Isten házában töltött, mikor még az Isten törvénye vala szívének fő öröme; eszébe jutnak a boldog és szerencsés idők, mikor még atya asztalánál ült, életnek kenyerét evett, honnét mindennap új áldást, új vigasztalást vihetett. Ama szép, ama

boldog napok — felkiált a bűnös — nincsenek többé, lelkem üres, szívem tele keserű váddal és panaszszal, mi nagy különbség a hajdan és most, a múlt és jelen állapot között! — Oh mi boldogok azok kik laknak az Istennek házában és járnak az ő parancsolatinak ösvényén! A legkisebb közzülök boldogabb, elégedettebb nálam, a ki boldogságot keresve követtem szívem fölhevült kívánságait. Azt hittem én hogy Istentől, atyámtól távozva, törvényeit szívem vétkes kívánságai kedvéért megszegve: ki tudja mi nagy terhet vetek le vállaimról, és mennyi örömet, mennyi bővülködést találok az ismeretlen világban! És most veszem észre hogy mennyire megcsaltam magamat, hogy nincs hasztalanabb, nincs csalárdabb öröm a vétkek örömeinél!..

Oh! — felkiált ilyenkor — bár soha ne hallgattam volna a csábítók szavára, bár atyámnak házát, asztalát, rólam gondoskodó tekintetét oda ne hagytam volna soha; most lelkem nyugodt volna, bizonyos volnék a felől, hogy szeret, bátran ülnék asztalához, megelégedném házábanak javaival, fiú lehetnék, nem szolga, nem bűncseléd. Oh! ti engedelmes hű fiak, kik atyátok házát nem hagytátok el, kik nem érzitek, mint én, kebletekben az isteni kegyelem megfogyatkozását, nem érzitek az ürességet mit én érzek, tudván hogy nincs atyám, nincs örökségem. Mi boldog volnék ha csak hulladékait is felszedhetném az asztalnak, melly mellett ti ültök,

ha az élet vizének csak egy csöppjét is ízlelhetném — melly sok béresek vannak az én atyámnak házában kik bővölködnek kenyérrel, én pedig éhen halok meg! Én, a fiú, az örökös, atyám házának, országának osztályosa, tőle távol, éhen halok meg!.. Mind ezek a kincsek, javak, elvesztek rám nézve, és széles e világon nem látok semmit, mi e veszteségemet kipótolhatná! Nem maradt egyebem annak kínos tudatánál, hogy mindezt én hibám miatt vesztettem el, hogy magam vagyok oka mindennek!.. Ki adja vissza nekem idvességem örömét, ki adja vissza lelkem elvesztett nyugalját, ki gyújtja meg aludni készülő mécsemet, ki tesz bizonyossá hogy Isten nem vet el örökre engemet?.. Ez a bűnösnek, a tékozló fiúnak imája az utósó inségben, ez a bűn mérgének utósó munkálata, ez a legalsó fok, vagy itt vesz a tékozló fiú, vagy felkel és visszatér atyához.

Mert ez a kínos, ez a rémítő állapot soká nem tarthat; ezt nyomon változásnak kell követnie, mert ezt az emberi természet soká nem bírja. Miután a bűnös törődött, vétkein sirt, miután a mélységből kiáltott Istenhez, meg kell vetnie minden erejét, hogy a mélységből kivezető utat megtalálja, magától kell kérdeznie: Mit tegyek? Merre térjek? Folytassam eddigi életemet? Itt vesznem kell. Vagy felébredt lélekismeretem szavát ismét a világ zajába és tisztátalan örömeibe fojtsam? Ah! de a világ és ennek

örömei nem nekem valók többé, én őket nem bírom.
— A sóhajtnál, a pusztá bűnbánatnál maradjak?
Ez bajomon nem segít; vagy elhagyjam magamat,
kétségbeessem?

Hiszem az én elhagyott atyám jó és irgalmas,
kinek irgalma dicsekszik szoros igazsága felett;
hiszem ha elhagyott volna teljesen, nem küldte volna
rám azt a nyavalyát, ezt a szenvedést mely
most magamba térített; ez a bánat, ez a keserű-
ség, ez a neheztelés, elvesztegetett életem miatt,
nem az én bűnös lelkemnek, nem az én romlott szí-
vemnek munkája; ez isteni kegyelem! Hátha Isten
látva szíves bánatomat, megszámlálva hulló könny-
nyeimet, szánva tekint le reám szenvedőre, és ir-
galmas, kegyelmes lesz nekem szegény bűnösnek?
Hátha várja megtérésemet, hátha, mostani vétkei-
met ha elhagyom, bánatom, könnyeim megengeszte-
lik?.. Ugy van, tudom, mit teszek: Felkelvén
elmegyek az én atyámhoz, és ezt mondom
neki: atyám! vétkeztem az ég ellen és Te
ellened, és nem vagyok arra méltó hogy a
Te fiadnak neveztessem! Amen.

M ó z e s.

Homilia.

II. Móz. 33, 18—23. *Monda Mózes: kérlek Uram, mutasd meg nekem a te dicsőségedet. Szólla az Úr: én véghezviszem hogy az én dicsőségem a te orczád előtt menjen el, a Jehova nevét és ime szókat kiáltom előtted: könyörülök a kin könyörülök, kegyelmes leszek a kinek kegyelmes leszek.*

Ismét monda az Úr: nem láthatnád az én orczámat, mert nem láthat engem egy ember is élvén. Amott egy hely, és állj meg ott a sziklacsúcson, míg dicsőségem áthulad a szikla hasadékba álltlak téged, és kezemmel befogom szemeidet addig míg dicsőségem átmenyen, aztán elveszem szemedről kezemet, és elfordulva megláthatsz, de az én orczámat meg nem láthatod. —

Istent ösmerni annyi mint mindent ösmerni. Istent ösmerni annyi mint mindent hinni, mindent tenni. E tudomány minden más tudományt magához ölel, az emberi ösmeretnek nincs olly ága, melly az ég és föld között álló roppant nagy élőfa törzsökéhez nőtt ne volna, mellynek árnya takarja egész földün-

ket, mellynek árnya alatt pihennek a föld népei. Isten az első az utósó, a kezdet a vég, az alpha és az omega. Isten középpontja minden emberi gondolatnak, vezetője minden emlékezetnek, benne találkozik minden emberi tudomány. Járjuk be a mult idők, a lefolyt századok történetét, e régi évek és napok sirkövein olvasva megtanuljuk hogy előtte ezer év annyi mint egy nap elmúlása, hogy ő volt, van és leend, hogy az emberiség története csak gondviselésének évkönyvei. Emelkedjünk a magasságba, merüljünk a mélységbe, járjuk a csillagok mérhetlen útát, s a közöttük terjedő távolságba tévedezzünk, önmagunkat feledve meg kell vallanunk: hogy ha égbe megyünk, vagy ágyunkat a mélységbe vetjük: mindenütt jelen van. Ha a minket környező természetet, földünk számtalan csudáit vizsgáljuk, Isten nevét írva látjuk mindegyik virág levelen, a vizek tükörén, a kövek, az érczek zománczán, a tenger, a vetések hullámzásán. A törvény, az erkölcsstan mélységeibe hatva, a népek törvénykönyveit, az igazgatásformákat, az egyes családok érdekeit hasonlítgatva, ott találjuk istenbeszédét, az evangyeliomot, egyiket szivünkben másikat a kijelentésben, megtaláljuk bennök az alapot, a szabadság jogát, az erényesség kötelességét. Vagy a bölcsészet magasabb titkaihoz emelkedünk: s itt az emberi szellem tehetségeit, a lét titkát és elrejtett céljait keressük? épen itt kell emelkednünk Istenhez, az

örök igazság forrásához, ki Mózesnél így nyilatkozott: **Én vagyok az a ki vagyok.** Jézus által így szól magáról: **Én vagyok az igazság, én vagyok a szeretet.** — Az Istennek ösmérete végetlen mint maga az Isten végetlen, túl megy ez földünk határán, végig mindegyik csillagon, minden okos lényen az angyalok seregéig; a világosság angyalai Isten előtt állnak, s az örökkéélőt színről színre látják, ez sem egyéb mint Istennek tisztább magasabb ösmérete, mellynek test és földi erőtlenség nem áll útjában. — Ez Istent vágyott megismerni közelről Mózes midőn felkiált: **Kérlek uram, mutasd meg nekem a te dicsőségedet.** A kép melly itt festve van, egy a legmagasabb, földfeletti képek közül Mózes életéből, megérdemli egész figyelmünket, megérdemli hogy az ezen kép alatt rejlő mélységeket megvizsgáljuk. —

I.

Lássuk először is a körülményeket mellyek között vala Mózes midőn e nevezetes jelenést látta, s az ezt megelőzőtt eseményeket. Volt ugyan a törvényhozó Mózes szabadító nagy munkája közben, sokszor a legkedvetlenebb körülmények között, de magára nézve szomorúbb, a népre nézve gonoszabb időket aligha látott. Mig Mózes ama nevezetes negyven napot tölti a sinai hegytetőn, hol a tizparancsolat a népnek ki lőn hirdetve, mig neve-

zetes, csodálatos dolgok történnek fenn a hegytetőn, mellyek között a törvénytábla felszenteltetik, az alatt a nép a hegy alatt nem győzve várni vezérét, s az ígért boldog föld határainak meglátását, megfoghatlan könnyelműséggel odahagyja atyáinak Istennét, és helyébe magának egy idegen bálványistent állít fel hogy azt tisztelje és imádja. Nilus vize partján látott ő egy bálvány képet hajdan még szolgasága éveiben, s a vezértelen ingatag jellemű nép minden aranyát rakásra hordja, hogy belőle magának egy Istent csináltasson, melly hasonló legyen a rabnép bálványistenéhez. Politikai érdek vette magára a vallás ruháját: az egyiptomi párt azt hitte és azon működött hogy a bálványnak, az aranyborjúnak Egyiptom felé forduló arcza visszaterelje a zúgolódó, az elégtelen népet egyiptom földére s a szolgálat hazájába.

Ekkor jött elő titkos magánjából Mózes, hol ő Istennel társalogva, törvényhozása nagy munkáján dolgozott volt, megállva a néptömeg közepette, midőn a törvénytáblát felfüggesztetni akarja Isten nevében, a Jehova helyén meglátja a nép aranybornyúját épen a törvény hirdetése nagy napján! Nemes haragra indulva, elkeseredése közben a szent hegy szikláin zúzza össze a törvénytáblákat, az emlékeket, mellyekhez hasonlót addig a föld nem látott, mellyeken irva volt mint zálogleveleken: hogy mennyen földön egy az igazság. — Az öntött-kép leomlott, összetört tekintete előtt, annyi igaz,

de a nép vére áradt el fölötte. Isten jónak látta megfenyitni a nép bűnét, kijelenteni hogy ő a hálátlan nép vezére nem leend, hogy őt magára hagyandja; s ez ítélethen kis hiján megszűnt Abrahám magva Isten választott népe lennie. — Mózes, ki olly lelkesedéssel ragadt népe boldogságához és dicsőségéhez, egyszerre rontva látta annak egész jövődjét, kitagadva látta egyszerre népét amaz isteni örökségből, melly apáiknak ígértetett volt. Csalódott reményei, hasztalanná lett nagy munkáinak töredéke között felsohajtott, könyörgött Isten előtt, nem magáért, hanem a népért, kinek jövőjében az ő jövője is el volt temetve; de csak annyit nyerhetett meg a Jehovától: hogy kedvezend a hálátlan népnek, és nem vonja vissza egészen minden ígérését. Nem merte többé messzihagyni a népet, nem ment fel viszont a titkos köd borította hegytetőre, ki mert volna jól állani hogy a nép magára hagyva nem megy vissza másodszor is összezúzott bálványához, a táboron kívül egy sátor alá vonult egyedül, hogy Istent megkérlelje, megnyerje viszont a szerencsétlen népnek.

Igy tölt el egy darab idő, az úr késedelmes lön a haragra, s nem hagyta el népét teljességgel; Mózes újra kezdett reményleni, s nem szűnt meg mindaddig szót emelni a nép mellett, míg az úr meg nem ígérte: hogy Izraëlt el nem hagyandja. Azonban a szomorú események, a szenthegy alatti pogány bálvány, a vér melly elfolyt a polgári

háborúban, Istennek nehéz ítélete a pártütő nép fölött, mindezek keserű nyomot hagytak maguk után a próféta kebelében; érezte hogy nékie közelebb kell menni Istenéhez, közelebb azért, hogy az Isteni szeretet kebelén új erőt szedjen a hosszú nehéz pályára, neki bátorodva nyert kegyelmek által még többet kér, többet ohajt, miután mások — a nép számára annyit kiküzdött már, végre magának is kér egy kegyelmet, s elmerülve a hatalmas érzelmek hullámai között, mellyek embert elragadják az Isten közelléte tudásánál, kéri a legnagyobbat, a legmerészebbet mit valaha ember kérhet Istentől: Uram! mutasd meg nékem a te dicsőségedet!

Mutasd meg nékem a te dicsőségedet! mit akar, mit ért Mózes e különös kérés alatt? Azt hinnünk nem lehet, hogy ő itt a legmagasabb gondolatok érzelmek között, mellyek valaha ember fejében és kebelében megfordulának, valami nagyszerű természeti tűneményt várt volna megpillanthatni, melly alatt lett volna maga a láthatlan Isten dicsősége. Mózes nem keresett olyat min testi szemeit legeltethetné, nem várt valami fényes égi tűneményt, fényes felhőt, égi tüzek lobogását, hiszem maga mondá egy helyen hogy Istent nem láthatja egy ember is, élvén; Sz. Pál szerint, Isten hozzájárulhatlan világosságban lakozik. Isten orcáját, dicsőségét meglátni, szavát hallani nem egyéb: mint őt földünk irányában megösmerni, az Isten ösméret nem egyéb ama világos-

ságnál, melly mellett értelmünk a sötétben jár és nyomot nem téveszt. Én vagyok a ki vagyok. Isten mint a nap egyedül csak önvilágánál, ön sugariban látható. Nagy képek, magas gondolatok ezek, a keleti költészetnek nagyszerű szikrái, mellyek a legtisztább bölcsészet messzi ivezetén ragyognak mint csillagok, elhalványul ezek mellett a pogány költészeti vallásnak minden szépsége. A hajdani pogány világ sok Istene is világosságban lakozott, és ők a világosságból kivetkezve megmutatták magukat a földi embereknek: az Izraél Istenét világosságában emberi szem nem látta soha! —

Mózesnek e kérésére azt mondja az úr: én megcselekszem, hogy az én dicsőségem a te orczád előtt menjen el. Isten dicsősége egész nagyságában földünkről ki nem vehető, ez földi ember szeme előtt, még lélekben se ment át soha, nincs kép, nincs gondolat lelkünk világában melly Isten dicsősége sugarait magába foghatná. Ez isteni dicsőség sugarai megtörve az ő végetlen jóságában lehettek láthatók Mózes előtt, mi Istennek dicsőségét csak jóságában láthatjuk meg. — „Jóságomban áldásaimban nyilatkozó dicsőségemet jer megmutatom néked, nézd a nevezetes jövendőket melly e népre várakozik, az áldásokat, jótéteményeket mellyekre ez elhiva van. Ott vonulnak el szemed előtt a messzi jövendő falán nagyszerű képekben mind azon történetek, mellyeket majd a századok érlelnek

meg, mellyeket meglát a nép, meglátsz te, meglátanak a késő unokák, itt ezekben láthatod földön nyilatkozó dicsőségemet!“ — ... És ki tudná megmondani mindazt, mellyeket Isten a prófétai pillanatban elvezetett Mózes szemei előtt; ki merné közülünk itt a nagy próféta és törvényhozó helyére állni, hogy még egyszer lássa a jelenéseket mellyeket ő láthatott? Itt láthatta ő lélekben Salamon templomát s annak dicsőségét, láthatta az ígért föld, a Kanaan tejjel mézzel folyó völgyeit; láthatta a templom tornácaiban áldozó népet és királyokat, a nagy prófétákat, kik az ő nyomaiba érkeznek; látta meg lehet a távol idők homályos ölében, a jászolt, a keresztet, látta a sirt mellynek fenekén meg lőn egykor fejtve az élet és halál nagy titka. — Ki mondhatná meg ama titkos jelenéseket mellyekben ő meglátá Istennek dicsőségét, meglátá talán sok századokkal előre a Jerusalemi elpusztult templom helyén felépülendő nagy egyházát Jézusnak, mellynek nyílt ajtaján kiláthatott az emberiség és nép szabadság megígért századaira, mellynek első napjait mi innepeljük! — innepeljük ezredévek után (1848).

Még ez nem vala elég. — Az örökkévaló, a Jehovah nevét kiáltom előtted! így szóll Mózesnek az úr. A Mózes előtti atyák nem a Jehovah név alatt imádták az örökké élő; e nevet maga Isten vette magának, Mózes az Isten nevét ember nyelven, magától Istentől tanulta meg. E nagy próféta átlátva annak mulhatlanságát, hogy a nép

ön nyelvén nevezze Istenét kit imád, tudva azt hogy legczélszerűbb a népszerű név, kivált olly időben mikor a nép annyi pogány bálványt tisztelt titkos nevek alatt, mellyekkel Istent a népámitók tetszésök szerint elnevezték, így szóll az Úrhoz: **3, 13.** Ime én elmegyek a néphez, és azt mondom nékiek a ti atyáitoknak Istene küldött engem hozzátok, ha azt kérdik majd tőlem, mi annak neve? mit feleljek nékiek? és monda Isten Mózesnek: **Jehova** az én nevem, mert én vagyok. **Én** vagyok a **Jehova**, a ti istentek, ez egyszerű de mély jelentésű nyilatkozat áll mindenütt, hol Isten törvényt ad, ígér vagy fenyeget, ez előszóban van mind-egyik szentesítve. Itt is a **Jehova** nevet kiáltja Isten Mózesnek, én vagyok az örökkévaló. **E** czim egyedül a világok teremőjét illeti, ki ura a múltnak, a jelennek és a jövőnek, e név alatt jöhet ő legközelebb az emberi ismerethez, s bár az örökkévalóság eszméjét az emberi véges értelem felmérni nem bírja, mégis ez egy név az, mellynek az időben és térben egy darab részét felfoghatván értelmét túl vihetjük magunkon, túl a kezdeten, túl a végen. Ha Isten örökkévaló úgy az ő beszéde változhatlan, kegyelme földünk és nemünk irányában állandó, békessége megmérhetlen, nagysága hatalma végetlen; ha Isten örökkévaló, beteljesíthet, véghezvihet, megáldhat mindent; van ideje megadni e földnek mind azt, mit Isten kezéből a századok

hosszú során elvehet, jósága nagy örökké tart, mint örökkétartó ő maga.

Mi nagy boldogság egy mulékony életű teremtésnek, kinek alig van egyebe az időből a jelen pillanatnál, mely csak most érkezett, mely mint a gondolat elsülyed a múltba és vissza nem tér soha, mely nagy boldogság egy örökkévaló Istent imádkozhatni! mely nagy boldogság nekünk halandó lényeknek, kik minden pillanatban meghallhatunk, kezdett munkánkat bevégezetlen hagyhatjuk, mely nagy boldogság egész jövőnket az örökvalónak kezébe tehetni le, s e nagy gondolatban egy örökkévalóságot látni, elnyúlni magunk előtt! És ha Mózeset panaszkodni halljuk az emberi élet mulékonyasága, rövidsége fölött, ha halljuk őt felsohajtani: hogy ember élete olyan mint a fű, a mező virága mely reggel nyíl, estve elszárad, megfoghatjuk némileg ama boldogító érzést, mellyel ő az örökkéélőt imádja, kinek ő prófétája, ki földi munkájára odanyomta a múlhatlanság nagy pecsétjét, mely jól áll mellette a napoknak végéig. —

Végre azt mondja Isten Mózesnek: könyörülök a kin könyörülök, kegyelmes leszek a kinek kegyelmes leszek. Miután a szabadságot megbecsülni nem tudó nép, aranyborjú imádásáért csakugyan el nem vezett, maga Mózes miután érdemesitetett annyira, hogy Istennek dicsőségét meglássa, szükségképen meg kellett mondani a népnek, meg magának a prófétának, hogy Isten-

nek e jósága szabad és önkénytes, hogy ő ennek megadására vagy megtagadására senkitől kényszerítve nem lehet. E tekintetben tehát mikor Isten így nyilatkozik: könyörülök a kin könyörülök, kegyelmes leszek a kinek kegyelmes leszek, határozottan kijelenti tökéletes függetlenségét, s e tökéletes függetlenséget, egyedül csak a legigazabb, legjobb, és legbölcsebb teremő gyakorolhatja teremősei irányában, ki előtt nincs személyválogatás, ki előtt minden nép és nemzetiség közül kedves az, ki őt féli s az ő akaratát cselekszi. Isten szabad és független minden végzéseiben, szabad jótételeiben, ő nekünk nem adósunk, minden mit tőle veszünk önkénytes ajándéka, mire őt erőtetni nem lehet, és míg az ember kevélységében, s ön érdekei rabságában így szóll egymáshoz: kegyelmes leszek annak a ki érdemli, az alatt Isten ki előtt érdemünk semmi, ki nem talál bennünk egyebet haszontalan szolgálknál, Isten, ki minden emberi erényben összesen alig talál valamit igazságának megfelelőt, ő így szóll: kegyelmes leszek a kinek kegyelmes leszek. Míg az emberek indulatból, érdekből, sokszor szeszélyből így nyilatkoznak: jó leszek azokhoz kiket szeretek, az alatt Isten ki mindegyik földi gyermekét egyenlő szeretettel szereti, ki senkit kegyelméből s az idvességből ki nem rekeszt, Isten, kinek atyai kezei mindnyájunkra áldva terjednek ki, a ki néhányal jöttéve közölünk a többi iránt nem lehet igazság-

talán és könyörületlen, Isten könyörül azon a kin könyörül. —

Ez ama három mélységes és magas eszme mellyet megérteni, megfogni méltónak ítéltetett ama nagy próféta, ki Istennek dicsőségét látni vágyott, mellyet Isten maga megmutatott Mózesnek földfeletti dicsőségéből: az isteni jószág, örökkévalóság és függetlenség. E három magas eszmét deríti fel Isten világosabban a próféta lelkében, midőn hozzá közeledni akarva, ama titkos kárpiton belől vágyott pillantani, melly a végest a végetlentől elválasztja. A mi még ezentúl mondván van nem egyéb mint e magas mennyei jelenetnek fényes felhője, külsője, hogy úgy szóljak földi pótléka az isteni nyilatkozatnak, nem egyéb mint néhány természeti tűnemény melly Mózes szemei előtt elvonulva, csak arra szolgált, hogy e magas három eszmét Mózes lelkébe nyomja kitörülhetlen bötűkkel. Azonban, bár tisztán láttuk ragyogni e természeti tűnemények között ama három mennyei csillagot, nincs okunk rá hogy az itt feltűnt nagyszerű képet, e hasonlíthatlan keleti látványt üres pompának vagy valami magas káprázatnak tartsuk. Isten miután Mózes lelkébe vetette az ő dicsősége sugarait s ott jósa, örökléte, függetlensége mint tükörben mutatkozott, megnyitja a próféta szemeit is, s jelenlétének nagyszerű jelenségeit mutatja magában a természetben, nem csak Mózesnek, hanem az egész tábornak.

mit Isten cselekszik jó, ennyit tudunk, többet nem.. Mennyi gondolat, mennyi sötétség, mennyi világosság vegyül és tolong e gondolatok világában; ki szállhat le e mélységekbe, s ki ne állna meg remegve, ki ne szédülne megállva e mélységek szélein?

Itt is van, itt is kell lenni határnak hol pihenve megállhatunk. Mózes csak egy pillanatot vethetett Isten dicsőségére, mind az a mit mi is láthatunk, tudhatunk Istenről, ahhoz mérve mit tudnunk nem lehet, nem egyéb egy pillantásnál, egy rövid tekintésnél, de e pillanat Mózesnek valamint nekünk elég, földi ismereteink, földi szükségünkhez vannak mérve, mi ismerjük Istent annyira a mennyire nekünk ez ismeretre e földön szükségünk lehet, mit és a mennyit róla tudunk, az erényünknek, hitünknek, vigasztalásunknak elég; elég ez életre, elég e földre, elég halálunkra, s ha volna köztünk valaki ki még el nem mondhatná: hogy ő tudja kiben hitt, ennek egyedül ő maga az oka.

Ezért ne kívánjuk hogy mi is úgy lássuk Isten dicsőségét földünkön mint hajdan Mózes látta, ne bánjuk ama régi látható jeleket, ama fényes felhőket, lángokat, tüneményeket, mellyek alatt a hajdani próféták Istent látták elfödözve, van nekünk ezek helyett más, mi Istennek velünkletét mutatja, van táborhegyi fényes felhőnk, melly dicsőülő Jézusunkat ővedzi, van nyílt sirunk mellyből a halhatlanság fénye sugárzik elő. Valljuk meg hogy mi Istent ismerjük úgy, mint őt e nyomorult messzi földről ismerni

helyeken hol dicsősége nyomait hagyá földünkön, utána tekinthetünk; hol a távolságban megtörnek fénye sugári, ott láthatjuk őt mint Mózes láthatá: de közlelről soha!

Ugy van, másnap Mózes felment egyedül a Sinai hegytetőre, az úr mint megígérte megjelent, s a mennyire véges ember elbirhatja Istennek jelenlétét, a mennyire halandó ember megfoghatja végetlenségét, Isten elvette kezét a halandó ember szeméről, s ő egy pillanatot vethetett ama fényesség után, melly a messziség üregébe tűnt el... Ah! de csak egy pillanatot, egyetlen egy pillanatot!... ember többet el nem bir... Mi se láthatjuk élve Istennek orcáját, egy sűrű felhő, Istennek keze földi el gyöngé szemünk elöl Istennek dicsőségét, mi is ez alacsony földről, ennek völgyeiből, a porból, a sir széléről nézünk felfelé, távol messze hol a végesen túl a végetlenség határa kezdődik, látjuk egy pillanatig idvességünk Istenét. Ez Istennek lényege láthatlanul halad el szemünk előtt, mint hajdan Mózes betakart szemei előtt. Ez Istennek munkái nagyok, mi közel vagyunk a porhoz, a föld férgeihez, mert hol voltunk mikor ő a föld fundamentumát letette, hol voltunk mikor ő az ég csillagait nevükön szólította? — Ez Istennek irgalma végetlen, mert ki merithetné ki az irgalom tengerét, ki mérhetné meg Istennek jóságát, melly ott volt a teremtésnél, mellynek vége nem lesz soha? Ez Isten szent, e szentségnek e földön nincs mértéke, minden

Illés próféta Hóreb hegyén.

Homilia.

I. Kir. 19. 8—19. Eljöve pedig az úrnak angyala, és megilleti Illés prófétát ezt mondván: kelj fel, egyél, mert nagy útid van. Felkelvén azért evett és ivott, és annak az ételnek erejével ment negyven nap, és negyven éjjel, mind az Isten hegyéig Hórebig s a t. —

Az ó szövetség nagy prófétájával Illéssel találkozunk a felvett igékben. Hóreb hegyének egy barlangjában tölt egy nevezetes éjszakát. Ezt az éjszakát akarom én ott veletek és Illéssel eltölteni, csodálatos dolgokat, iszonyú jelenéseket látunk ott, de ne féljete, mert ott Isten lesz velünk.

Mielőtt azonban bemennénk Illéshez a barlangba, lássuk miféle emberek lehettek ezek a próféták? Miféle küldetésök hivatásuk lehetett ezen rendkívüli embereknek, kik tiszteletre méltó sorban állnak Mózesztől fogva egészen keresztelő Jánosig? E különféle szerzetű emberek, az egyik fejedelmi ember, mint Esaiás, a másik juhok pásztora, mint Ámós, a harmadik buzgó honpolgár, mint Jeremiás;

néha első rangú szónokok, költészek; sokszor mint Náthán vagy ker. János nagy paloták ivezete alatt a bűnös és rettegett királyok ítélő birái; néha mint Mózes vagy Jeremiás, egy fellázadt nép fékezői, a nélkül hogy meg tudnók határozni Mózes volt e nagyobb midőn győz, vagy Jeremiás midőn a nép dühének áldozatul csik. — Kik lehettek ezen Istennek hatalmas emberei, kik fenyegetődzve jósoltak az áldozó papok, királyok és népek ellen; ezen Istennek emberei, kik szüntelen felébe emelvén, a kötelességet a szertartásoknak, a szigorú erkölcsöt a keleti fényben úszó kül isteni tiszteletnek, ez által kérlelhetlen ellenségei lettek a farizeusi formalitásnak és a papok uralmának. Kik lehettek ezek a rendkívüli emberek, kik egymásután érkeznek a régi századokban, bizonyos rang, hivatal és osztály nélkül, szüntelen harczolva de nem a maguk érdekében és mit se nyerve ha győztek is; ezek a népszószóllók a papok és királyok ellen, kivált Isten ügyében szószóllók a papok, királyok és maga a nép ellen!

Illyenek valának a zsidónép régi prófétai, ilyen volt Illés kivált, ez a rendkívüli tűz lelkű és vas akaratú ember, ez a tökéletes példánya minden prófétáknak, kit én most közelebbről akarok felmutatni előttetek, még pedig elhagyott leveret állapotában.

Egybegyült a zsidó nép, köztük Acháb a bálványozó király, hogy ítéljen, Illés az egy Isten

szolgája, és Bél papjai között, a legyőzött és szegyenben maradt Bél papjait, a törvény értelmében meg kellett büntetni Acháb királynak, és a nyilvános büntetés után azt hitte Illés próféta, hogy a bálványozás kitöröltetett az országból. Azonban megértvén Jézabel a király neje, gyöngé férjétől Illésnek és a Jehovának győzedelmét, új erővel felállítja az országban a bálvány Isten tiszteletét, a megrémült nép közvéleményét haragjával elfojtván, az egy igaz Isten prófétáit legyilkoltatja. Egyedül a kérlelhetlenül gyűlölt Illés próféta menekül meg. De, elcsüggedve kedves reményeinek nem várt füstbe menetelén, társainak kiontott vériért bosszút nem állhatva, fájdalmát kebelébe zárván, zúgolódva fut Hóreb hegyének sziklái közzé. Itt, egy szikla-barlangban szóll hozzá az úr, ide kísérjük mi a prófétát hogy tanúi legyünk ama természet feletti nagy jeleneteknek, melyek között az örökkön-élő szóll a halandó embernek. —

I.

Mit jársz, mit mivelsz itt Illés? Ezt kérdé ama titkos hang, Hóreb hegyének barlangjában, hova a próféta egy éjszakai szállásra betért. Van ebben az egyszerű kérdésben, mint a paradicsomban hangzott kérdésben „hol vagy Ádám, vagy hol jársz Ádám?” valami szemrehányás. Mi dolgod lehet a puszták barlangjában? semmi! Nem a

pusztában van a rés, hova a kötelességét teljesítő embernek állnia kell, nem a puszták magánjában van a hely hol embernek élni, küzdeni, és áldozni kell! Ez a hely a családi körben, a hazában, a világban, az egyházban van kimutatva; nincs senkinek joga elhagyni a sereget mellynek zászlója alá Isten állította, elhagyni a helyet mellyet védenie kell, nincs joga a puszták magánjába temetkezni, még akkor se ha ezt vallásos ürügy alatt cselekedné; nem szabad embernek embertársait feledni hogy szentelt magányban tulajdon idvességét munkálja, nem még akkor sem, ha Isten akarata ellenére egyedül ohajtana élni és lakni Istennel magával.. Atyámfiak! mindazon remeteségekben mellyek mind e mainapig meglehetnek, legyenek azok sziklák üregeibe vájva, vagy elhagyott hegyek pusztá tetején szomorkodjanak; ha a rejtekeikbe zárt remetéknek legkevesebb világos ismeretök van Isten és az erkölcsi igazság felől, lehetetlen hogy meg ne hallják a szót, mit Illés próféta is hallott barlangjában: Mit jársz itt? Azon a nagy sík földön, melly barlangodon túl terjed keletre nyugotra, délre északra, az alatt, mig te itt vesztegelsz, meglehet imádkozol, az emberek vétkeznek, lopnak, ölnek, gyilkolnak, egymást emésztik, mások harcolnak, fáradnak, meghalnak másokért, te csak a magad bűnös lelkéért gyötrödöl! Illés, Illés! mit jársz itt?

Higyetek nekem, senki magát azzal az igaz bíró

előtt kimenteni nem fogja, hogy ő sok hasztalan küzdelem után elvesztette bátorságát, s összetört reményei miatt elment kedve az élettől; ez a zárdai magános élet megszokottabb forrása és mentése. Igenis, a bátortalanság vagy is gyávaság oka, ha őrhelyünket odahagyjuk, az elgyávult munkás kezéből kiesik a műszer, a kifáradt tudós kedvtelenül távozik könyvei közzül; a jótékony ember bosszankodva teszi be erszényét, melyet örömet nyitott meg szükségét látott embertársának. Ki ne ösmerné ezeket a szív romlottságra mutató kifáradásokat, melyek valósággal nem egyebek rosszakaratú restségnél, hanyagságnál? hol csak a tétlenségben találunk gyönyörűséget, a semmibe bámulunk eszmélet, és az ürességben evezünk irány nélkül, míg nem a szennyes önzés magának foglal egészen, és mi nem is védjük magunkat többé a gonosz ellen. — Bár milyen barlang ölébe zárkózik az ember, a kísértőt ki nem rekesztheti; sőt oh! megfoghatlan balgatagság, a magát elunt bűnös ember, maga keresi, maga ohajtja, maga idézi, és ha megérkezik, a helyett hogy elűzné, ölelésére siet. És ilyenkor, nem idvességes dolog e ha a heverő embernek füle megcsendül, és ezt a kérdést hallja: Mit jársz itt ember?

Ha valaha, az e kérdésre adott feleletben nyilatkozó kifakadást menteni lehetett, lehet most, mikor a régen elnyomott keserűség, végre, mint elfojtott láng kitör a próféta kebeléből, és így panaszz-

kodik: Nagy búsulásom van, a seregek uráért Isteniért, mert elhagyták szövetségedet az Izraél fiai; oltáridat lerontották; prófétáidat kardra hányták, én maradtam egyedül, engem is pedig halálra keresnek. — Mély fájdalom forrásból fakadó nemes panasz!.. Az legkevesebb hogy Jézabel üldöz és halálra kerestet; hanem egyedül maradtam életben a próféták közül, a többit mind megölték, az igaz Isten oltárit lerontották; a Jákób nemzettsége, a választott nép, elhagyta a seregek urának Istenének szövetségét!..

És az Isten, az erős Isten! nem bosszúlja meg, se megfertőztetett oltárait, se hű szolgálak véres halálát, se Ábrahám szövetségét, se tulajdon dicsőségét! Acháb békességben uralkodik, Jézabel az igazak vérét ontja, Bál győz, és az erős bosszúálló Isten nem mutatja magát! a villám kialudt a bosszuló Isten kezében; ő mind ezeket eltűri!.. És valamennyi mind, ki valaha kérdezte, hogy meddig tűri Isten a gonoszok szerencsáját, meddig az istentelenek uralkodása nagyságát; meddig, az igazak eltapodtatását az igazságtalan rablók lábai alatt, mind zúgolódva tette, mint Illés e kérdést Isten elébe. Illés zúgolódik mert ember; Isten várakozik, mert örökkévaló. A! ne zúgolódjunk soha, a mi mennyei atyánk hosszú tűrésiért, sőt inkább örülünk rajta hogy Isten késedelmes a haragra, és a bűnösök között nekünk is időt enged

a megtérésre. Ne hívjuk fel gondolatlanul bosszúálló menyköveit, ne, még azok ellen se, kik országot rontják. Illést erre tanítja meg Isten, halljuk miként:

Jöjj ki! — ezt mondja neki egy hang a magasságból — és állj meg ezen a hegyen az úr előtt! — Illés kilép a barlangból, és megáll Hóreb hegyének egyik magasan fekvő ormózatán, innen belátja egy részét a földnek, belátja az égnek egy részét a föld felett. Maga fölött látja a hegyes vidéket, melynek legtetetjén a Sinai és Hóreb hegy kettős csúcsa mint két sötét korona; a hegy ormok és szikla gerinczek, kisebb nagyobb emelkedésekben és hajlásokban megszakadozva; alantabb a nagy kiterjedésű síkföld, melynek láthatárát a napkeleti ég alj halvány fénye szegi be. E nagyszerű templomban, melynek oszlopait Isten keze fundálta, Isten megmutatja hatalmát a prófétának...

A Jehova közeledésének első jeléül, az ég és föld hirtelen elsötétedik. Rohanva érkezik a dühöngő szélvész, maga előtt hajtva, göngyölve, majd eltépve a tornyos fekete felhőket melyek Ásia ege alatt keblökben hozzák az iszonyú viharokat, melyekről nekünk alig lehet fogalmunk. Dühöngő szelek érkeznek orditva mindenfelől, szikláról sziklára ragadják és zúzzák a tövestől kiszaggatott élőfákat. A helyékből kimozzgatott szikla darabok zúgva rohannak a mélységbe, és darabokra szakadva nagy robajjal tűnnek el a sötét völgyekben,

maga az alapjában megrendült hegy ingadozni látszik... De az úr nem vala abban a szélvészben.

Ez iszonyú jeleneteket még iszonyúbbak váltják fel. Mély földalatti moraj zúg fel a földgyomrából, és mint egy szenvedőnek kinos nyögése, felel az ég haragos dörgésére. A kemény földkéreg, mint a tenger hullámszik a megrémült ember lábai alatt. A föld remeg. A sziklák, hegyek, erdők, maga a láthatár követi a föld rázkódó mozgását, és ez a rengés iszonyúbb az emberre nézve minden viharnál, nem láthatja e hullámzásnak kezdetét, nem láthatja hol szűnik meg; nem talál helyet hol megállhatna, minden a mi körülveszi vele együtt egy iszonyú sír szélén áll... Minden remeg... De az úr nem vala e földrengésben.

Vége az iszonyú vihar, feljut tetőpontjára: a villámok egymást érik, egymást gyújtják, meghasogatják a sziklákat, s lángba borítják az erdők regetegét. Általános gyuladás világosítja a sötét éjszakát, terjed a tűz; hegyről völgybe, völgyből hegyre lobban, égetve mindent a mi útjába esik. Lángvörös színbe borúlnak a sziklák kopasz homlokai, és a vidék magasabb helyeire a távolban látszó paloták és gúlák falaira az égő hegy vérszín világa vetődik. Vastag fekete füst emelkedik, mely mint a sötétségnek szemfödele letakarja a tűzőnt. A tűz közeledik, és a megrémült próféta a

barlang belseje felé vonul. De az úr nem vala ebben a tűzben.

Meglehet eleinte jólesett a próféta lelkének, midőn a természet, az ő kebele indulatával együtt így dühöngött; meglehet hogy a Jehova mindenhatóságának, ezen rémitő jelenségei eleinte tetszettek a próféta mélyen elkeseredett szívének. A tűz és a vihar dühöngése, és a keblét emésztő harag között lehetett némi hasonlatosság. A szélvész üvöltése, és a villám lobbanása megfelelt az indulatok háborújának, és zúgolódásait elnémitották.. „Az Izraél seregeinek Istene nem veszté hát még el — gondolá magában — félelmes hatalmát, ő hát még most is amaz erős és rettenetes Isten. A bosszúállásnak Istene, a maga Isteni haragját, meg tudja mutatni a bálványozásba merült világnak. Ez az Isten Báltól meggyőzve, Achábtól megtagadva, a vértszomjazó királynétől, a próféták kiontott vérében üldöztetve, mégis, csak a Jehova, a Sion hegyének Istene!“...

Maga a próféta ohajtani kezdi végre, hogy bárcsak lecsendesednék az úr haragja, minekelőtte a népet, és az erőtlén szolgát végkép megemészténé. Ohajtani kezdi hogy bárcsak nyugalom lenne a természetben szintűgy, mint háborgó kebelében. Hosszasan lehetett a próféta e gondolatok között elmerülve, míg ismét a körulte történt dolgokra kezdett figyelme visszatérni, és a barlangon kívül elterjedt csendességből észrevenni, hogy a hirtelen

támadt tűz és vihar, ismét elcsendesedett. Az egész természet megújulva, még szebb, még mosolygóbb arccal kelt fel a vihar kebeléről, mint a gyermek a bölcsőből mellyben fel és aláforgott egész kis világgával. Csendesség szállta meg a mezőket: egyedül azon távolból sibongó hangok érkeznek a próféta barlangjához, mellyek a völgyekből szoktak emelkedni a magasba; az a messziről jövő édes harmonia, mellyet a megújult természet szokott énekelni, és mellyet az Istenes ember mély gyönyörűség között hallgat. Csendesség béke szállja meg a próféta kifáradt kebelét is, és ismét kilép a barlangból, palástjával takarván el orcáját, hogy meg ne lássa azt, a kit egy bűnös ember is élve meg nem láthat.

Ugy van, Isten nem volt ott a szélvészben, nem volt ott a földrengésben, nem volt ott a tűzben. Ő élhet a hányszor néki tetszik akarata ezen hatalmas eszközeivel, a nélkül hogy ő maga benők volna, az ő szolgái a szelek, szekerei a fellegek; de nem ezeket választá hogy őt képviseljék a világ és az emberek előtt, mert e romboló hatalmak a jó Istent nem képviselhetik; a mi Istent a világnak kijelenti az az ő szeretete és fénylő dicsősége, mellyet kiterjesztett a földszinén, és ragyogó bötűkkel irt fel az égboltozatra. Illés, lelke mélyéig megatva Isten jelenlétének érzése által, hallgat... az úr szólni akar... mit mondhat ő miután a szélvész, a menydörgés szava elhall-

gatott? Micsoda nyelv magyarázza meg ezeket a csodás jelenéseket mellyeket láttunk Illés barlangjából? — Szóllj uram! a te szolgálid hallgatnak!

II.

Az igék mellyeket az úr mond, s a mellyeknek csodálatos előszava, a szélvész, a földrengés, és a tűz vala, ugyanazok, a mellyeket az úr, már előlegesen mondott a prófétának: Illés, mit jársz, mit csinálsz itt? Hogyan, hát csak ennyiből áll mindaz, a mit az Úr illy nagyszerű előkészületek után mond? ugy van, nem is lehetett az Úrnak, ennél nagyobb jelentőségű, és szigorún hasznosabbat mondania. Ugy van, a lelkesedés után a hideg kötelesség; a kegyességnek, a vallásos érzelmeknek élénk, erőteljes, megható nyilatkozatai után, ismét munka, ismét küzdelem, a mindennapi munka, a nehéz fárasztó száraz küzdelem: ez állandó és csodálatos jelleme van mindannak a mi csak természetfeletti van az írásokban. E szigorú, tiszteletre méltó lapokon, a tehetlen merengés sehol nem emelkedhetik túlnyomó tekintélyre a gyakorlati erények felett; a legmagasabb költészet és elragadtatás mindenütt alárendelve a kötelességnek.

Nincs megengedve, még a mennybe menetelét inneplő Jézus után néző tanítványoknak se, hogy

megálljanak és tétlenül bámuljanak ég felé. Angyalok érkeznek, hogy ezt megmondják a tanítványoknak, kérdezvén tőlök, mint hajdan az Úr kérdezé Illéstől: Mit álltok itt nézvéen menny felé? Tevékeny élet, kötelesség ez a vallás fő czélja. A Hóreb hegyén zúgó vihar előtt és utána csak azt kérdi a mennyei hang Illéstől: Mit jársz itt? — Mit felel a próféta ezen másodszor is hozzá intézett kérdésre? elcsüggedése mentségéül, hogy legyen mivel vádolni az Isteni igazság késedelmét, ismét panaszkodik: Nagy búsulásom van s a t. És felelvén monda neki az Úr: Menj el, térj vissza a te utadon Damaskus pusztája felé. Ez már több mint szemrehányás, ez egy felsőbb parancs, melly mindazoknak kötelezőleg szól valakik kitértek az útból, mellyen járniok kellene. Térj vissza az úton mellyet elhagynod nem kellett volna, melly úton csak bánatod temetheti be tévesztett nyomaidat. Térj vissza, veszélyes, fáradságteljes, és gyalázott helyedre, mellyet neked kimutattam, mellyet nem kelle vala elhagynod. Térj vissza terhes kötelességidhez, térj vissza a lánczokhoz, mellyek rajtad sebeket dörgöltek, a veszélyekhez mellyektől félsz, az el nem ismert nehéz munka folytatásához, mellynek jutalmát itt e földön a hálátlan emberek soha meg nem adják. Térj vissza a te utadon a szigorú törvényhez, mellynek mindenki alája vettetett. — Itt van a felelet atyámfiai! a próféta ismételt panaszára, és

valljuk meg, nincs közöttünk senki, kinek zúgolódására hasonlóul nem felelne lélekismerete.

A kötelesség megmásolhatlan törvényének kimondása után, Isten megfelel a próféta türelmetlen kifakadására három titokteljes küldetéssel bizván meg őt, melly küldetésekben Istennek elrejtett igazsága nyilatkozik: Menj és kenjed királlyá Házáelt Siriában, Jéhut királlyá kenjed Izraélben, és Elizeust prófétává kenjed te helyedbe. Mind a három Isten igazságának büntető ostora, ők megfenyítendik egykor Achábot és az Istentelen Jézabelt minden elkövetett vétkeikért, és megbüntetik Izraél népét vastag bálványimádásáért. E három terhes jóslat felelt meg a három Hórebi rémségnek, a viharnek, a földrengésnek és a tűznek... Itt van kimondva az Isteni büntetés bizonyossága, itt van a jövőben kijelölve az Isten igazságának nagy napja! de ez a nap még távol van. A kit Házáel fegyvere meghagy, azt Jehu öli meg; és a kit Jehu meghágy, azt Elizeus veszti el. A három bosszúálló angyalnak felkenése biztosítja a jövőt, a nélkül hogy a bizonyosan elérkező büntetés napját óráját meghatározná.

Csodáljuk itt Istennek igazságát és jóságát egyúttal. Isten megmondja a maga prófétájának hogy az igazság győzni fog; de e győzelmet Isten egy nappal se siettetí. A gyümölcs ha megéri leesik fájáról. Isten nem helyesli Illés türelmetlenségét,

mellyel ő az igazság győzelmét, és a büntetést sürgeti. Isten megígéri hogy igazságot szolgáltat mindenkinek, de a még tova levő időt, nem sieteti, nem egy nappal, egy órával sem. Isten megszámlálta a napokat mellyeket a bűnbánatra enged, és az engedett napok közzül csak egyet sem rövidít meg, a tiz csapás után közeledik a büntetés napja, és a bosszú angyala ott lebeg a verestenger hullámai felett! de a népnek előbb át kell menni a verestengeren!

Isten nem hagyja az embert magára, nem hagyja egyedül küzdeni, hanem az egyedül maradt Illések mellé Elizeusokat küld időnként. A próféta mellé Isten egy szive szerént való tisztársat rendel, egy olly hatalmas prófétát, ki Azáel és Jehu mellett a mennyei igazság büntető ostroma lehet. — Azonban még ez mind nem elég hogy Isten biztosítja a prófétát a felől hogy az érdemlett büntetések el nem maradnak, nem elég Házáelnek és Jehunak bosszuló fegyvere, nem elég Elizeusnak hatalmas nyelve, melly meggyújtja a bályányok templomait, sokkal szebb és nagyobb dolgokat tudat ő mindezeknél a prófétával, a legszebb vigasztalások és remények fénylenek a Hórebi jelenetekben. Sem Házáel, se Jehu, sőt még maga Elizeus sem képviselheti az örökkévalót. Házáel a pusztító vihar; Jehu a földrengés, ki romba dönti az Isten és nép ellenségeinek palotáit, királyiszékét; Elizeus az igazság beszédének lángoló tüze, mellynek villáma le-

száll a Bál és Moloch istentelen gyilkos papjaira. Isten Elizeust, Jehut, Házáelt mint viharokat, mint döghalált küldi a földre; de azért nem találja kedvét ezeknek kegyetlen szolgálatában, nincs ő ezekben az iszonyú emberekben, nincs ott büntető ostorukban, nem azért küldi őket a népek és országok ellen, hogy pusztítva őt képviseljék.

A tűz után egy lassú kellemes szó hallaték. A vihar után újraélő természet édes hangja, az a harmonia melly az ébredő természet körül felzendül, az az élettelijes mindent növelő csendes munkásság, melly a viharok után következik; Isten jelenlétét inkább bizonyítja, mint a tűz és a földrengés. Így az esztelenségek és vétkek, a szolgaság és leigázás borult véres korszakai után, meglátja Izraél népe a béke győzelmének dicsőségteljes éveit. Ez az, mit Isten annyi veszteségek és fájdalmak után számára készített. És ime itt van az utósó szó, az utósó határozott értelmű felelet, minden zúgolódó és kétségbeesett Illések számára, minden időben, és minden körülmények között, itt van a tiszta erős remény, a csalhatlan, a magas vigasztalás az Istenfiainak számukra: Meghagytam pedig Izraélben hétezer embert, kiknek térdök meg nem hajolt a Bál előtt, és a kiknek szájuk meg nem csókolta azt. — Hétezer ember, vagy a zsidó nyelv természetéhez képest, sok ezer ember!

Azt hitted oh! elcsüggedt próféta hogy egyedül

te maradtál hű egész Izraélben; azt hitted hogy mind az egész nép elaljasodva görbült a gyűlölt járom alá; azt hitted hogy a te Istened és az igazság kiköltöztek minden kebelből; azt hitted hogy Bál és a hazugság uralkodnak mindenütt Izraélben, Bál és az orczátlan fajtalanság, Bál és a vérengző kegyetlenség, Bál és a legátkosabb zsarnokság. Tudd meg kicsinyhitű ember, hogy meghagytam még hétezer embert Izraélben kik nem hajtottak térdet Bál előtt; vannak még emberek kik az Istent keresik, kiknek szivök még szeretni képes, vannak még lelkek, kik az igazságot követik és jót kívánnak és akarnak.

Nagy szivreható vigasztalás, melly feltárja Illés előtt a kétes borult jövőt, és ott boldog időkre mutat. Vannak még Izraélben igaz hitrokonok, kik osztoznak búsulásában, hitében és reményeiben; vannak lelkek kik őt megértik és reményeiben csalatkozni nem engedik. Minden vigasztalások között ez a legédesebb vigasztalás. E meghagyott hétezer inkább vigasztalja őt mint Házáel, Jehu, inkább mint maga Elizeus. E hétezer meghagyott őre a hazai szent hagyományoknak, ez Ábrahám, Izsák és Jákób, ez József és az ő hajdani lehunyt dicsősége, ez Mózes és a törvények, Dávid és az ő magas szent énekei, ez Salamon és országlása fénye, mindez megmentve e hétezerben a késő idők, az utódok számára! E hétezer ember az egész megmentett múlt és a csallhatlanul biztosított jövő; ez a

Jehovának elérkezendő uralkodása választott népe fölött, ez az ígéretnek ideje, mikor egyedül Isten leend Isten Izraélben; ez a legmagasabb jóslatok teljesevé. E hétezer ember a jövőben ujjonnan alkotandó Istennek országa!

Szállj le már most Illés a Hóreb hegytetőről, hova erő és remény nélkül hágtál fel, szállj le, szivedet élő reménységgel és szent bátorsággal töltve meg. Isten hű lesz betölteni minden ígértét. Ne add fel egyik reményedet is, ne mondj le egyikről is, sőt zárd őket lelked mélységeibe. Térj vissza, szorgalmas munkás, a te uradnak szolgálatába; térj vissza, erős bajnok, megharcolni ama nemes harcot; térj vissza a te utadon, és fogj hozzá félbehagyott munkádhoz új szívvel és új lélekkel. Isten, a nélkül hogy te tudnád, több ezer embert hagyott meg Izraélben.

Atyámiai! ezt Illésnek tudni kellett volna. De ha ő nem tudta volna is, nekünk Jézus megváltottinak és tanítványinak, ezt nem szabad felednünk vagy nem tudnunk, nem egy pillanatig se. Mindenkör marad még hétezer ember, ki térdet nem hajt Bál előtt, ez egy örök, kivételnélküli törvény a Krisztus nagy erkölcsi országában. Isten és az igazság szent ügyét teljesen legyőzni nem lehet, még akkor sincs, még akkor se lehet legyőzve, mikor bajnokai mind elhullottak és a csatatéren nem maradt senki

a ki őket eltemesse. Maguk az Isten és igazság ellen harczolók, nem egyebek mint eszközök az ő kezében, míg szükség van rájuk, addig velök és általuk működik, és ha neki úgy tetszik, összetöri őket.

Ti a kik legnagyobbak vagytok Isten országában, kik legjobban ismeritek bölcsessége útait; ne essetek kétségbe mint hajdan Illés próféta. Ne higyétek soha, hogy Istennek és az igazságnak szent ügye veszendő volna. Ez nem vész, nem veszhet el soha; ebben kétkedni annyi mint magában Istenben kétkedni. Hogyan? a bölcs Istennek bölcsességén kifogna egy ember, és akadályozhatná az igazság győzelmét? A mindenhatónak, az erős Istennek nem volna annyi ereje hogy a jó ügyet győzni segíthetné. A szentek szente, annyira lemondott volna e szentségéről, hogy a szent ügy, az emberiség ügye megszűnt volna az ő ügye lenni? . . Vagy azt hiszitek hogy az ő tulajdon ügye, nektek inkább fekszik szíveteken, mint neki; hogy ti a jót, az igazat inkább szeretitek, mint ő? . . Tizenkilencz századi után a keresztyénségnek? vissza! vissza! e hálátlan, e káromlásteljes kétséggel, mellyet alig lehet megbocsátni Acháb és Jézabel idejében, egy elbúsult prófétának.

Keresztyének! nektek nincs arra szükségtek, hogy vagy a fellázadt természet pusztításai, vagy annak megható szépségei tanítsanak meg ilyen igazságokra. Nekünk tulajdon lélekismeretünkben,

az evangyliomban, kivált a Jézusban mindezek-nél hatalmasabb és hitelreméltóbb bizonyságink vannak. Ne essünk hát kétségbe még a legkisebb igazság győzelme felől is, legyen az igazság mi mellettünk, mások, vagy az egész emberiség ügye mellett. Mitől félnétek a jövőben? a haláltól? azt mondja Sz. Pál : A mi Urunk Jézus Krisztus megtörte a halált! — A büntől? halljátok Sz. Jánost : Imhol az Istennek ártatlan bántánya, ki elveszi a világ bűneit. — A világtól? halljátok magát Jézust: Ne féljeteK, én meggyőztem a világot! — Amen.

Ki a felebarát?

I. Homilia.

Luk. X.29. A törvénytudó pedig akarván magát igazítani monda Jézusnak : De kicsoda az én felebarátom?

Kicsoda az én felebarátom? csodálatos nyomorult egy kérdés, nem csak ama törvénytudó ember szájában, ki magát népoktátónak mondja, ki a nép panaszos ügyeit kihallgatván neki a törvény szavait magyarázza, hanem csodálatos volna illyet hallani a legegyszerűbb embertől is, ki Istent hisz. És mégis bizonyos tekintetben a hajdankornak ennél szokottabb kérdése nem volt, a régiek leg-hiresebb iskoláiban, legműveltebb népeinél, leg-okosabb vallásos felekezeteinél, mindenütt halljuk a mondott kérdést : ki az én felebarátom?

Mindenek előtt tehát tanuljátok meg, hogy mennyire megváltoztak az idők, mennyivel különb e tekintetben korunk a hajdankornál, s köszönjük meg hogy most élünk, nem pedig akkor éltünk, mikor az ember embertársának felebarátja se volt,

s valljuk meg hogy erkölcsi állásunk, polgári miveltségünk, és vallásos elveink csakugyan többet érnek mindannál, mit a régi világ e tekintetben mint legjobbat felmutathat. A keresztyénség olly erősen egybeforrasztotta ama nagy lánczot melly minden embert embertársához mint emberhez oda-köt, hogy ezt okosan ugyan tágitni, de egészen elszakasztani többé nem lehet. Hajdanta a keresztyénség századi előtt nem volt a felebaráti szeretetnek illy nagy kiterjedésű hatalma, a szeretet törvényét maga Jézus új parancsolatnak nevezi, a zsidó és a pogány egyaránt kérdezi ki az ő felebarátja, kit ő szeretni tartozik. Mi kik a szeretet vallását már a földre lett érkezünkör itt talál-tuk, mi kik ezt úgyszólva anyánk tejével szittuk be, megütközünk a régi emberek ezen tudatlanságán, s alig képzelhetünk emberi társaságot mellyben ez uralkodó törvény ne lett volna; alig képzelhetjük hogy ez egyszerű, könnyű, tiszta igazságot kijelenteni magának Jézusnak kellett földünkre jönie, és hogy ezt úgy a mint van az ember maga fejétől fel nem találta, általános törvénné nem tette.

A! az emberek a felebaráti szeretet törvényét nem az hogy ki nem találták, hanem elfeledték, e feledékenység csaknem egy idős az emberi nemzet bűnével, a legelső vétke követte el az első igaztalanságot; mindegyik vétség vagy Isten, vagy az emberek eránti szeretet ellen van, s azt lehet mondani hogy a testvérgyilkos Kain midőn kinlódva

felkiáltott: avagy őrzője vagyok e én az én atyámfiának? azt lehet mondani hogy ő volt az első ki kénytelen volt feledni, hogy ki volt az ő felebarátja. Azon mértékben, a melyben a bűn megnevelte hatalmát földünk felett, ugyanazon mértékben gyöngíté az emberek között a felebaráti szeretetet. Az erény, a kegyesség, és a tiszta hit folytával, fogyott a szeretet s a mint az írás szava szerint az egyik mélység kiáltja a másik mélységet, kivált két oknál fogva terjedt el amaz egyéni és társas rút önzés, mely Jézus előtt csaknem kiirtá a felebaráti szeretetet, mellynél fogva, még egy zsidó törvénytudó sem átállotta Jézustól kérdezni, hogy kicsoda az ő felebarátja.

Első főoka volt ennek a bálványozás, e nagy ostora az akkori világnak, ezen átkos forrása a több ostoroknak, melyek megverték volt az akkor élt emberiséget; csuda e, hogy az ember, ki elfeledte Istenét elfeledte felebarátját? s ha az ember többé nem emlékezik meg atyáról, csuda e hogy elfeledkezik testvériről? — Azon időkből mindegyik csillagnak, mindegyik tartománynak, mindegyik nemzetnek, sőt mindegyik határnak, mindegyik családi tűzhelynek külön Istene volt; ennyi Isten között lehetetlen volt az egyetértés, az emberek a maguk érdekénél fogva őket egymásra haragitották, a sok versengés, bosszú, és nemtelen önzés mind e sok költött különböző Istenek táborából rohanták meg az emberiséget, s ölték a kölcsönös felebaráti

szeretetet. Az emberek kik e zagyva Isteneket imádták, észrevehetetlenül, minden tartózkodás nélkül követték ezeknek példáját, a földet mind inkább hasonlóvá tették az emberek az éghez, hol e czi-vakodó Istenek együtt laktak, s az emberek minden szemrehányás nélkül gyűlölhették egymást olyan Istenek uralkodása alatt, kik egymás között ott fön szintugy gyűlölködtek. Az a vad szivtelen-ség, melly a Jézus előtti idők erkölcsi és vallásos érzelmének volt főként eredménye, lett másik fő-oka annak hogy ez emberek egymás irányában feledték a felebaráti nevezet igaz értelmét. A régiek tagadhatlan hogy elég állhatatosok, szigorúk, és vitéz emberek voltak; de annál kevésbé szivesek és kimélletesek embertársaik irányában, ugy hogy ugyanazon erőteljesség melly vétkeiket csaknem erényekké magasította, bemocskolta másfelől minden erényöket. Hogy is szerethették volna ők ember-feleiket? hiszem legszebb erényök a hazafiság maga, legkegyetlenebb mérge volt a felebaráti szeretetnek, hogy hazájokat szerethessék, gyűlöl-niök kellett minden idegent, ki polgártársuk nem volt azt barbarusnak nevezték el; és mivé lesz ott a felebaráti szeretet hol azt mindegyik határ-dombon megfeszitik? Tegyük oda e két fővonás mellé a rabszolgaságot, az emberiségnek ezen eredendő bünét, mellynek szükségességét a régi világ törvényhozó bölcsei megállapítván, azt a társas élet egyik alkatrészivé tették. A rabszolgá-

ságot! melly arra kényszeríti az embert, hogy más embertársát úgy tekintse mint egy szolgálatára termett igásbarnot, kít lerészegitének csak azért hogy bennök gyermekeikkel a részegséget megutáltassák. Illyen utakon jutott annyira az emberiség, hogy Jézus idejében egy törvénydoctora nem átalotta őt a nép hallattára megkérdeni: ki az én felebarátom?

Mennyire megváltoztak az idők, k. h! — Jézus földre jöttével egészen más viszonyok fejlettek ki az ember és ember között, a felebaráti közös szeretet olly mély gyökeret vert a társas életben, hogy azt onnét többé semmi erő ki nem tépheti. Jézusnak kellett eljöni földünkre, hogy mint a halálból az életet, úgy a rút zsidó és pogány önzésből az emberi szeretetet világosságra hozza; neki kellett az irgalmatlan ószövetségi papot és levitát megszégyeníteni midőn az emberi nyomor látására az útból kitért; viszont néki kellett a becsületes Samaritanus nyilatkozatát igazolnia, ki különbség nélkül mindegyik szerencsétlen embertársa látásánál így kiáltott: Ez az én felebarátom! — Jézusnak e nevezetes tárgyban mondott példázata, mellyet az emberiség erkölcsstanában a legelső alapkőnek lehet tekinteni, megérdemli a közlőli figyelmes vizsgálatot. Menjünk hát figyelve végig a történeten, mit itt Jézus elmond a nép előtt. —

I.

Jézus a farizeussal tartott párbeszédét, lihetőleg egy sinagógában tartotta a nép hallattára, a törvény felolvasása után. Ugyanis szokás volt ilyenkor, hogy a sinagóga főnöke tetszése szerint valakit felszólított, hogy az elolvasott törvény-cikket a nép előtt magyarázza; a farizeus tanár bizonyosan örömmel ragadta meg az alkalmat, hogy tudományát mutogassa, s Jézus tanát gyanusítsa a nép előtt. Illy szándékkal felemeli szavát, s mint a kém ki hálóját ügyesen szokta vetni, tanitványi hangon, de azért hogy ő tanítson, kérdezi Jézustól tettetes alázatossággal: Mester! mit cselekedjem, hogy az örökéletet, mivel te a népet biztatni szoktad, elvehessem? A kérdés igen egyszerű, de egyúttal igen mély, s mint mondani szokás igen fogas kérdés, mert a felelőt igen könnyű rajta elfogni. Ha Jézus más utat jelöli ki az életnek, mint azt előtte Mózes a hiányos törvényben kijelölte, hatalmas büszkeséggel állhat fel a farizeus, s mondhatja azt mit társai mondtak a vakon született embernek: Te Jézus tanitványa vagy, mi pedig Mózes tanitványa vagyunk. Jézus egy pillanatra keresztül látván azon szövényes gondolatokon, mellyek a farizeus alacsony lelke fenekén megfordultak, hogy megmutassa mennyire nem fél az összehasonlítástól, egyenesen Mózes törvényihez utasítja, ezt

mondván : **Mi van megírva a törvényben, mint olvasod azt? Kezében volt a farizeusnak a törvény nyílt könyve, hogy azt a nép előtt magyarázza, hogy belőle ráolvasson Jézusra ha azzal ellenkezőt találna felelni. —**

E kérdésre hallgatni, vagy kifogásokat keresni nem lehetett, itt felelni kellett egyenesen igazán, úgy a mint megírva volt, monda hát a farizeus : Szeressed a te uradat Istenedet teljes szivedből és lelkedből, és a te felebarátodat mint tenmagadat. Jézus megakarván mindenek előtt mutatni, hogy mennyiben egyezik az ő tudománya Mózes törvényével, monda a farizeusnak : Jól feleltél, úgy cselekedjél, és élsz, úgy cselekedjél! mert tudni könnyű, cselekedni nehéz. Kétségkívül ez a farizeus egy volt azok közül kik tudták a törvényt, de nem teljesítették, kik másoknak vállára nehéz terheket raktak, a nélkül hogy azt ujokkal is illették volna, azért mondja néki : jól feleltél, tudod a mit tudnod kell; de tenned is kell a mit tudsz, magadvisednek meg kell egyeznie tudományoddal, tetteidnek meg kell egyezniök beszédeddel, akkor élsz! Egyszerű magas bölcsesség! a hypokrita kénytelen maga kezével levenni álarczát mit Jézus előtt feltett volt.

Most már a megtámadás helyett magát védőleg lép fel, most már nem győzni, hanem csak becsülettel ohajtja odahagyni a küzdőhelyet. Egyenesen kimondani nem meri hogy ő azt nem teszi, hanem

egy ügyes fordulat után, tudatlanságot tettetve, azt kérdi Jézustól: de ki az én felebarátom? Ne csodálkozzatok, abban az időben, zsidó ország akkori állásában illyesmit kérdeni nem válik gyalázatára, Ábrahám maradéka már ekkor nem vala tisztán minden idegen vegyület nélkül; Ábrahám ivadéka, a nagy római birodalomban elszéledve kis hiján elfeledték már atyaik szent vallását és nyelvét, tele volt zsidóhon proselytákkal, teli büszke rómaikkal, kiknek Capitoliuma előtt meg volt alázva a büszke Sion hegye; teli görögökkel kik nyelvökre lefordíták a törvénykönyvet, galileusokkal kik között próféta nem támadhatott; tele samaritanusokkal kik azt merték állítani, hogy Garizim hegye és temploma egyenlő szentségű a Sion hegyével. Egy illy zagyva nép között egy farizeus nem tudhata kit szeressen kit gyűlöljön, s kérdezheté: hogy ki az ő felebarátja?

E kérdésre Jézus a törvény szavaival nem felelhetett. A hallgatók szívében nem volt ott az igazság mit Jézusnak tisztán ki kellett mondania, az emberiség szent alapelvét Jézusnak itt egy tetteben kellett felmutatnia, mellyet látva, hallva, a zsidóknak ellene egy szavuk se legyen. — Ki az én felebarátom? Jézus e kérdésre egy példázatban felel meg: Egy ember, úgy mond Jézus, Jeruzsálemből aláment vala Jerikóba.. Az út melly Jeruzsálemből Jerikóba vitt, elhagyott hegyszorosokon vezette keresztül az utast, ez úton olly

számos rablás és gyilkolás történt, hogy azt közönségesen vérútnak nevezték, s az útasok csak életveszély között járhatták meg. „Egy ember ment alá Jeruzsálemből Jerikóba, és tolvajokkal találkozik, kik megfosztván s megsebesítvén elmentek, holt-elevenen hagyván az embert.” Ez egyszerű előadásban Jézus nem említi az utasnak nevét, életidejét, honát, vallását, nem tudjuk kicsoda, öreg-e, ifjú-e, görög-e, zsidó-e, vagy pogány, csak annyit tudunk hogy ember volt, e szóban neve, kora, vallása, minden czime. A szerencsétlen útas ember volt, és ennyi elég!...

Most már képzeljétek magatoknak e szerencsétlen embert, ruháiból kifosztva, vérben fagyban, sebekkel borítva, mindentől elhagyatva feküdni a puszta út mellett, melly epedve várja hogy meghallja messziről a legelső érkező útas lépéseit, mint hallgatódzik valljon a lépések távoznak-e vagy közelednek; végre messzi lépéseket hall, a nesz mindinkább közeledik, néhány percz múlva segítség érkezik. Azonban az érkező lépések más irányt vesznek, távoznak, a dobogás lassan lassan elhangzik, végre egészen elcsendesedik a puszta vidéken s a szerencsétlen egyedül marad szenvedéseivel és sebeivel, az egyik ember megveri, a másik odahagyja szerencsétlen embertársát. „Történetesen egy pap ment alá azon az úton, ki meglátván az embert, kikerüli azt.” Egy pap! hogy lehet illy irgalmatlan? Ez a pap, azt

mondjátok, menthetlen Isten és emberek előtt! Ne bántsátok, miért ne lehetne ő pap létére irgalmatlan? E pap ki a Jeruzsálemi nagy templomban a Jehova oltára körül forgolódik, egy illy szent, illy fontos hivatalú ember, hogy vesztegethetné drága idejét azért hogy egy ismeretlen idegen emberen, meg lehet egy pogányon vagy egy samaritanuson segítsen? — Hiszem ő Jeruzsálemből most haza utazik, hogy a szent szolgálat ideje után magát otthon családjá körében kipihenje, hogy barátit viszont láthassa — kérdés segíthetne e rajta? — De másként is a törvény szavai szerint vért vagy holt testet fertőztetés nélkül illetnie nem lehet; hogy a szegény ember azt ne mondhassa, hogy ő egy papnak hiába könyörgött: jobbnak látja azt egészen kikerülni, meglátván az embert kikerülé azt.

Ismét érkezik egy levita, és mikor oda jutott volna a helyre, megnézte az embert, és kikerülte. A pap után egy levita érkezik, — miért lenne jobb a kisebb a nagyobb nál, miért lenne különb a levita papjánál. Ez legalább megállapodik és megnézi szerencsétlen embertársát. Azonban ő is tarthat tőle hogy vér illetése legalább hét napra megfertőzteti, s a törvény értelme szerint eszközölt megtisztulás, sok alkalmatlanságba költségbe kerül, melyeket egy tehetős pap sokkal könnyebben teljesíthet mint egy szegény levita, annyi igaz hogy megállapodik és megtekinti a vérében fetrengő

nyomorultat, de tán csak azért állapodik meg, hogy annál több oka legyen minélelőbb távoznia? Meglátja az új, a nyílt sebeket, míg a meleg vér szivárogoz belőlük, a szegény útnak aléltsága mind oda mutatnak hogy a rablók nem rég távoztak el, hátha közel vannak, hátha visszatérnek, s vele is úgy bánnak! Mennyi időt kívánna, mennyire el-késnék ő ha rajta igazán segíteni akarna; nem, a levita, egy illy gyanús, egy illy elhíresztelt úton magát illy nagy veszélynek ki nem teheti, néki mindenek előtt ön bátorságáról kell gondoskodnia. — Ismét érkezett az úton egy levita, s mikor megnézte volna az embert, kikerülte azt.

Ha a pap és a levita nem segített, ki jöhetne már ezeknél jobb és kegyesebb? ki segítne a nyomorulton ha ezek se? épen kérdezni akarják Jézustól a hallgatók: hogy mi lett hát a szegény útból, elveszett, gondolták magukban, a vére elfolyt, másnap halva találták az útfélen.. De érkezik azon az úton — folytatja Jézus — egy samaritánus is. — Ne feledjük édes hallgatóim hogy itt Jézus zsidók előtt beszél, hogy e két rokon népet a zsidót és a samaritánust, még apaiktól öröklött vallásos és nemzeti gyűlölség tette egymásnak halálos ellenivé, ne feledjük hogy Sichárban a samarjai nő még azon is megütközik, hogy Jézus zsidó léteire tőle egy ital vizet kért.. De érkezik az úton egy samaritánus is. — No

szegény útas, ez megjárta, szerencsétlen órában indult meg — gondolák a hallgatók — hogy lenne jobb egy ördög edénye a papnál és a levitánál.. a samaritánus pedig, látván a szegény elhagyott embert, könyörületességre indula. A beszéd e fordulata meglepő, akár a jószívű samaritánust magát, akár a hallgató zsidókat, akár végre magát az emberi szeretet nyilatkozatát tekintsük. — A samaritánus meglátja szenvedő embertársát, oda siet, megindul szive, leszáll lováról, nézi meleg-e még a test, van-e még nyoma az életnek, a megroncsolt kebel emelkedik-e még? — Azután tulajdon ruhájából csinál kötőket fájdalmas sebeire, azokba bort és olajat önt, mit a keleti útasok rendszeren szoktak magukkal hordani, az ismeretlen idegen embert felteszi lovára, mellette megy, s elviszi egy vendégfogadó házhoz, hova a samaritánusok szoktak leginkább megszállni, kiknek a zsidó házaknál vendégszeretet nem jutott, itt is nem másra bizza, hanem maga viseli gondját. Mind ezek egyes vonási a gondoskodó emberi szeretetnek, egyes vonási ama keresztyéni szeretetnek, melyről Pál apostol azt mondja : hogy mindent tesz.

Még ez mind nem elég, másnapra kelve, előre megfizet mindazon szolgálatokért melyeket az ilyen beteg szükséges ápolása megkíván; minthgy pedig az ilyen nehéz betegnek gyógyulása kétes, és sokszor hosszabb ideig tart, előre magára vállal

mindent s biztosítja a vendégfogadást hogy ha még többbe találna kerülni a gyógyítás, arról is eleget teend: Viseld gondját s ha valamit ezen felül még ráköltessz, mikor megtérek, azt is mind megadom. Egyszerű felséges rajzolata az emberi tiszta részvétnek és szeretetnek, melyet a legelmésebb jószág se birna csak egy vonással is még szebbé tenni. Ez apró gondoskodás mindegyikéből a ker. felebaráti szeretet tündöklök, s mind-ezekben együtt a samaritanus, a lehető legnagyobb jót közöl szerencsétlen embertársával. —

És a világ minden könyvei között csak egy van mely azt tanítja, hogy illy jók legyünk a szenvedők irányában, ez a könyv az evangyliom, a Jézus könyve, mert az emberiség minden tanítói között csak Jézus az ki követőinek illy leczkét hagyott. — Uram! maradj meg nálunk, mert tanítványid elfeledték mire őket tanítád, ismét kérdik: ki az ő felebarátjok? — Amen.

Ki a felebarát?

II. Homília.

Luk. X. 25—37.

Jézus elmondván ez egyszerű szép példabeszédet, a hallgatókra bizza hogy találják ki belőle a hasznos tanulságot, mert sokszor nagyobb hatása van a tanításnak, ha a tanító rávezetve tanítványát a keresett igazságra, az eredményt vagy világos következményt magával találta ki, s tán Jézus példáját követve én is jobban tenném, ha mindenkét közzületek meghagynék azon érzelmek és benső vallomások között, melyek a meghallott történetet olly ösztönszerűleg olly önkényt követik. Azonban ellenállhatlanul vágyunk itt Jezust tovább követni, s meghallani mire megy a farizeussal.

Jézus tehát hogy e vitát a tárgy méltóságához képest fejezze be, úgy intézi beszédét hogy a szórszálhasogató maga kénytelen legyen nyilván hódolni a felebaráti szeretetnek, úgy a mint Jézus kívánta értelmezni azt, hogy maga az legyen kénytelen Jézus tana mellett bizonyosságot tenni, ki azt tettei hogy

ő a legszentebb törvényt nem érti elég világosan. — Monda azután Jézus a farizeusnak : E három ember közül már most, mit gondolsz, melyik volt felebarátja annak az embernek , ki a rablók keze közzé jutott? E kérdésre a megszorult törvénytudó, kénytelen ön magát tanítani, s megvallani a miben álnokul kétkedett; mégis hogy ön büszkeségét a mennyire lehet ne sértse, nem mondja ki a gyűlölt samaritanus nevet, hanem kerülgetve csak ennyit mond : az a ki rajta könyörült. Ekkor Jézus annyira zavarba hozván már a tudákos zsidónak büszkeségét, hogy az akarva nem akarva meghajolva az igazság sullya alatt, maga ellen tett vallomást, monda néki: Menj el, és te is akképen cselekedjél.

Te is akképen cselekedjél! — Jézusnak e parancsolata nekünk szintúgy szól ma, mint szólt hajdan a farizeusnak. Azonban vigyázzunk, hogy e parancsolat értelmét és kiterjedését meg ne szorítsuk. Ne higyük mintha csak ehhez hasonló esetben és körülmények között tartoznánk követni a jószívű samaritanust, s egész részvétünk abban állna hogy tépést és rongyot adjunk sebesült embertársunk bekötözésére. Ne higyük mintha itt csak annyiról volna szó, hogy elesett embertársunkat szamarunk hátára emelve, őt a legközelebb fekvő kórház kapujáig vitessük, vagy hogy segítsük a szenvedőt, mentsük meg a veszendőt; mind ezek olyan szolgálatok, olyan szivességek mellye-

ket előforduló esetekben teljesítnek gyakran a legérzéketlenebb, legkegyetlenebb emberek is; azt se higyük mintha e felséges példabeszéd csak egy illy közönséges jótekonyságra, s egy illy korházias eseményre szorítkoznék, nem, itt sokkal nagyobb felségesebb dolgokról lehet és van szó.

Lássuk csak, miről van a kérdés; a farizeus azt kérdezi: ki az én felebarátom? s az egész történet, mit Jézus itt elbeszél, nem egyéb mint felelet e kérdésre. Az egész történetben nagy gonddal kikerülni látszik Jézus, hogy nekünk az utasról valamit mondjon, minélfogva rá ismerhetnénk hogy miféle, zsidó-e, görög-e, pogány-e, szegény-e, gazdag-e, miért nem ismerteti meg velünk közelebbről, miért nem mond róla legalább annyit hogy jámbor becsületes ember volt? Semmit, egy szót sem, csak ennyit hogy ember, csak azért hogy kifogásunk ne legyen, ne lehessen embertársunk ellen, hogy kényszerülve legyünk magunktól rájöni a kétségbe nem hozható felséges igazságra, mellyen nyugszik Jézus nagy országa, az alapigazságra: hogy a mi felebarátunk...mindegyik ember e világon, hogy nincs ember a földhátán, bár ki fia legyen, kitől e szent czímet megtagadhatnók, e szent, ez eltörölhetlen czímet, mellyet Isten adott mindenkinek, mellyet ember embertársától el nem vehet. Az a felebaráti szeretet melly itt farizeusi kivételeket keres, az nem igaz Jézusi felebaráti szeretet; itt mindegyik ki-

vétel alap nélküli hiba, menthetlen igazságtalanság, mely egy arányban sérti a szeretet édes és az igazság, az emberi jogok szigorú törvényeit.

Vagy számot tartunk még amaz általunk bitortott jogra, melynek erejénél fogva eddig, különbséget tettünk az ember és annak felebarátja között, úgy a mint azt szeszélyünk, büszkeségünk és alacsony érdekünk kívánta, vagy két osztályt csinálunk embertársaink között, egyikbe sorozzuk rokon társainkat, másikba az idegeneket? — Ők mind egyenlők, velünk mind ugyanazon viszonyban állnak; mind ugyanazon egy Istennek gyermekei, testvérünk, ha el nem fogadjuk is; ez egyetemes rokonságot eltagadnunk nem lehet. Minden ember felebarátunk hát, még pedig teljes joggal; vagy pedig csak az lesz felebarátunk a kit bizonyos tekintetknél és jeleknél fogva mi választottunk ki felebarátunknak, vagy törvényeket szabunk mint a zsidók, hogy a ki nem zsidó, vagy velem egy nyelven, egy valláson, egy elven nincs, az nem felebarátom: akkor Jézus hiába mondta nekünk e példabeszédet, s mi annyit se tanultunk belőle a mennyit tanulhatott a farizeus... Itt választnunk kell, vagy minden ember felebarátunk vagy egyik sem; mert mihelyt jogunk van, csak egy embernek is azt mondani: hogy te nem vagy felebarátom, nem vagy testvérem, kérdem lesz-e a többi között csak egy is, kinek szint azont nem mondhatnám?..

Ez már igen sok, különbség még is csak van az emberek között, azt mondjátok, ha akarnám se lehetek minden embernek egyformán, egy mértékben felebarátja. Igenis van különbség az emberek között, de kivétel egy sincs, a felebaráti szeretet a legszélső kör, mellyen minden ember belől esik, rajta kívül egy sem. Hogy például egy olyan embert kinek létét se tudom e földön, kivel szorosabb viszonyba meg lehet csak egy más életben lépek majd, hogy egy ilyen embert én épen úgy szeressek, mint szeretem ama jó barátomat, kinek kezét ezerszer szoritottam meleg indulattal; ezt Jézus tőlünk nem kívánja; hogy az egész emberiség nagy családját épen úgy szeressük mint házunk-népét, a világot mint honunkat, a pogányt épen úgy mint hitünkorsosát, Jézus ezt se kívánja, ő csak annyit kíván hogy minden embert szeressünk azon távolság vagy közelség arányához képest, a melly közel vagy távol esik hozzánk; de szeretnünk kell minden embertársunkat. A közelesőkhöz való szeretetünket édesíti és erősíti a vonzalom, ismerettség, rokonság, barátság, a távol esők iránti szeretetünket szabályozza az evangyeliom és az emberiség szent törvénye.

Vagy talán egyes eseteket hozva fel, a hideg önzés szavaival ellene kiáltok az általános felebaráti szeretetnek, ezt mondván : Hát egy idegen, egy más nemzet fia, egy ellenség, ellensége népemnek, szülötte földemnek, nyelvemnek, nemzetiségem-

nek, ez is felebarátom? ker.! az evangyeliomi törvény szerint, nincs különbség a nemzeti és személyszerinti gyűlölség között, és én itt mindannyiszor visszautasítlak titeket a Jézus maga által mondott példához. Mi volt hazája, mi volt nemzetisége a megsebesített utasnak? De hát ama hitetlen, amaz istentelen, ama bálványimádó pogány ez is felebarátom? Mi hiten, mi valláson volt a megrablott szegény utas? Hát azért hogy egy ember nem tudja azt a mit ti tudtok, vagy nem hiszi azt a mit ti hisztek, minthogy ő nem olvashatta azt a mit ti olvastatok, legyen bár az maga az Isten igéje, ezért az Isten helyére tegyétek magatokat, s bosszút álljatok Istenért emberi nemtelen gyűlöléssel, s megtagadjátok tőle a felebaráti szeretetet, mihelyt meg nem mondja miféle valláson van? Hát ama gonosztévő, ama hálátlan, ama fukar, amaz önző, ama becsstelen, ama gyalázatos életű, ez is mind felebarátom? ker.! micsoda erényét, micsoda becsületét tudjátok az ismeretlen utasnak kit a samaritánus az útfélen talált? vagy rögtön ítélő bírók lesztek felebarátok magaviselete fölött, gyöngé kézzel felveszitek a mindentudó Isten nehéz mérlegét, s ítéltek Isten előtt, ki megmondá: hogy övé a bosszuállás! Nincs jogunk feltételesen szeretni, és Isten elébe rakni a feltételeket, melyek alatt gyermekeit szeretni vagy utálni fogjuk.

Mindenütt hol Isten esője lehull a jók és gonoszok vetésére, mindenütt hol napja az igazakra és

hamisakra lesugárzik, mindenütt tartoztok az embert szeretni kivétel nélkül, mielőtt gyűlölnétek, várjátok meg, míg az ég csatornái kiszáradnak, míg a nap sugári nem melegítnek többé, míg Isten így szeret mindenkit, addig nekünk gyűlölni valakit nem szabad. Végre, ama szilaj vadember, ki alig különbözik az erdő vadaitól, ama véres száju kétlábú állat, ki embertársa húsát felfalja, ki ellensége koponyájából iszik, ama szerencsétlen fekete ember kit a forró nap sugári feketére aszaltak, a rab-szolganak született szerencsen, ez is felebarátom? ker.! Hát elfeledtük, hogy a mi régi őseink is szintilyen félvadak valának, meglehet éppen azon helyeken hol most gazdag városink az elpuhult nemzedék felett büszkélkednek? a nem civilisált ember, megszűnt e azért ember lenni? hát a helyett hogy szánók gyűlölnünk, utálnunk kell szegényt? és csak éppen azért tagadjuk meg tőle a felebarát nevet, mert Isten rá annyi jótéteményt nem halmozott mint halmozott mi reánk? A mi a szerencsétlen rab szerencsenekre tartozik, kiknek feketeségét színét a fejér emberi nemzedék Isten átkának, az ég büntető billegének fogva, ez által akarta igazolni égre kiáltó bűnét mit rajtuk elkövetett, midőn őket mint barmait pénzen eladta, büntetlenül agyonverhette.

K.! Én ezeknek ügyében, Mózes és Sz. Pál szavaira hivatkozom. Ha e két isteni tanúnak állítása nem igaz, melly szerint az egész emberi nem-

zetséget egy család ivadékanak mondják, ha az emberek egymástól egészen különböző fajokból szaporodtak el, akkor igenis meg lehet joga van egyiknek a másikat rabigába vetni, akkor meg lehet a fekete emberek, az emberiségnek egy másodrendű, egy alosztályát képezik, melly osztály a mi szolgálatunkra van teremtvé... De nem, Mózes és Sz. Pál igazat mondtak, ők azt állítják: hogy Isten az egész emberi nemzetséget egy vérből teremtette, maga az emberi tudomány melly annyi nagyszerű felfedözésekkel gazdagult századokon át; mindinkább megerősíti hosszas vizsgálódás után e nagy igazságot: hogy az egész emberi nemzedék eredetileg csak egy fajú s ezzel megerősíti, e minden vallásnak, minden erkölcstudománynak, minden bölcsészetnek, az egész halhatatlanságnak legelső alap igazságát, vagy azt kell hinnünk és meghatároznunk hogy a szerecsen is jogosítva van minket fejéreket el nem fogadni felebarátul, s ekkor a napsugárok mennyiségéhez képest, mellyek valakinek bőrét megsütik, fognak az emberek felebarátot választani. —

Oh! ker! ne keressünk illy kisszerű kifogásokat az emberiség nagy törvénye, a felebaráti szeretet ellen, mert ez mind, tévesztés az okosság, bűn a lélekismeret, káromlások a hit szent törvényei ellenébe. Ne átkozzunk ki senkit az emberiség, a közös rokonság kebeléből, legyünk ama jó Istennek földi gyermekei, ki azt akarja hogy senki el ne

vesszen, hanem mindenki megtartassék; legyünk tanítványai ama nagy mesternek ki meghalt azért hogy mindenki éljen. Emlékezzünk hogy a kereszténység igazán csak akkor azon nap kezdődött földünkön, a melly nap Péter apostol a pogány Corneliust megkeresztelvén, ez által tetteg ledöntötte a népek és az emberfajok közötti választó falakat, s helyökbe építé fel az emberiség nagy rokonságát, a testvériséget. Emlékezzünk hogy a samaritánus csak annyit tudott a félholt utasról hogy az is ember, hogy Istent szeretni a nélkül hogy embertársunkat is ne szeretnők, lehetetlen. — Hajoljunk meg csudálva ama nagy példa előtt mit Jézus nekünk élve halva mutatott, s elmenvén akképen cselekedjünk. — Amen.

A megkísértett idvezítő.

Homilia.

*Máté 4, 1—12. Akkor Jézus viteték a lélektől a pusz-
tába, hogy megkísértetnék az ördögtől. És mikor böj-
tölt volna negyven nap és negyven éjel, azután meg-
éhezék. És mikoron hozzá ment volna a kísértő s a t.*

Minden ember jutott életében olly szokatlan és erős érzelmek közzé, mellyeknek kifejezésére szókat nem talált. Ezen érzelmeket nem lehet mondani határozatlan eszméknek vagy tartalmatlan benyomásoknak, mert sokszor épen rendkívüli élenkségek, teljességekknél fogva kimondhatlanok. A legmagasabb gondolatok, a legélénkebb öröm, és a legélesebb fájdalom érzelmek, a legtüzesebb indulatok emberi nyelven kimondhatlanok. Nincs olly anya, ki megtudná mondani mit érzett midőn gyermekét halni látta, vagy halálos veszélyből reménytelenül megszabadult. Illyenkori öröme és fájdalma megmérhetlen mélységű, a szokott emberi kitételek, szójárások sokkal üresebbek és bizony-

talánabbak mint sem azokkal megmondhatná hogy mit érzett a szív teljessége. Felkiáltása, pillanata, hallgatása többet mond, mint minden beszéd.

Ha még a szokott emberi érzelmek is ilyen természetűek, mennyivel inkább ilyenek lehetnek azok a magasabb körökben járó érzelmek, mellyek minket az éggel, a jövővel, a végtelennel, magával Istennel hoznak viszonyba? Képtelenség volna azt követelni, hogy ugyanazon Isten, ki a természetben, mint első kijelentésében emberfeletti lefordíthatlan nyelven beszél szívünkhöz és értelmünkhöz, a természetfeletti kijelentésben kevesbbé magas nyelven közölje velünk a magasabb oktatásokat. Ha már e földi életbeli saját érzelmeink szóval ki nem mondhatók; tévedés volna hinnünk, hogy ama magasabb világgali viszonyaink könnyebben lehetnének velünk közölhetők. Még nincs olyan nyelv, mellyen, a mi bennünk véghez megy, kifejezni lehetne, addig balgatagság volna azt akarni, hogy hiányos földi nyelvünk szavai érthető világosan kifejezhessék az isteni tökéletességeket, vagy a Jézus Krisztusnak benső gondolatait és küzdelmeit.

De hát mi úton érteti meg magát a vallás az emberi szellemmel és öntudattal? Azon az úton melly legközönségesebb; segít magán azon eszközökkel mellyek benne vannak magában az emberi nyelvben, mellyekkel magát rendesen ki szokta magyarázni ott hol saját szavai hiányzanak. Ez a legegyszerűbb mód a képek, példázatok és hasonli-

tások alkalmazása, mikor a kép a hasonlítás ismert tárgyakról vezet ismeretlenekre, az ismert számokból veti ki az ismeretlent, és egy homályos pontra, egy már világos pontról vettet vissza élénken világosító sugárokat.

Ezért mindegyik földnépének nyelve tele van azokkal a színes képekkel és hasonlatokkal, melyek az emberi szellem birodalmát megnépesítik, és megmondják azt a mit szóval világosan kifejezni nem lehet. Az a ki eltörölné a képeket melyekkel eszméinket felvilágosítjuk, eltörölné magukat a tényeket melyeket ezek a képek takarnak, nagy részét gondolatinknak, érzelmeinknek csak ezen képek által tudathatjuk másokkal. Számptalan valóságos, mulhatlan szükségű igazság van már, melyeket azon mez, és test nélkül melyet a képes beszédű kölcsönöznek, sehogt meg nem láthatnánk, nem érthetnénk, és így az emberiségre nézve elvesznének, mert itt csak az érvényes a mi köz kézen forog. Nem kell hát rajta megütödnünk ha a vallás is képek és színes jelvények által szűll, mert csak ezen az úton jelentheti ki magát lehetőleg a világnak.

Ezen elvet szükségessé képen meg kellett állapítunk, mielőtt azon csodálatos történet magyarázatához kezdenénk, melyben Jézusnak megkisértése van képekben megírva és elmondva. Hogy e történetben nagyszerű képek és allegóriák vannak, azt nincs ki tagadhatná; és ha valaki azt állitná,

hogy ez szóról szóra, ígéről ígére úgy történt, elég lenne tőle például csak ez egyet megkérdeni: hol, a föld mellyik részében van az a roppant magasságú hegy, mellynek tetejéről a föld minden országai beláthatók? Én azt hiszem hogy az Idvezítő megkísértését vagy benső küzdelmeit nagy hivatala megkezdése előtt más nyelven megírni nem is lehetett a nélkül, hogy az író minden színét elvegye, vagy éppen semmivé érthetlenné tegye éppen azt, a mit megírni akart. — Jertek, ezekután vizsgáljuk tisztelettel a megváltó benső küzdelmeinek ezen természet feletti történetét.

I.

Hárítsunk el néhány általános nehézséget. — Már maga az a gondolat, hogy Jézus, az Istenfia, a szent, az igaz, valósággal megkísértetett, és hogy neki erejébe került a kísértést legyőzni, visszásnak tetszik. De ebben magában semmi ellenmondás nincs. Annyi igaz, hogy a mi szokott kísértéseink ritkán egészen ártatlanok, többnyire magunk adjuk kezére a dolgot? meglehet magunk önkényt keressük a veszedelmet, vagy ha nem keressük, elfogadjuk; félig merülünk, ha nem a bűn vastag örömei, legalább a kívánságok közzé; ez bűnös kísértés, hol magunk vagyunk magunknak kísértői. Van egy más neve a kísértésnek, mikor nem értünk egyet a kísértővel, mikor a

kisértés nem magunkból, hanem külről érkezve kínálkozik; kísért, de meg nem ejthet; ostromol de meg nem győzhet, ilyenkor a győzelem, bár nem esik veszély és baj nélkül, tökéletes. Ilyen volt, vagy ilyen lehetett Jézusnak megkísértetése.

És neki meg kellett kísértetnie, mert ő emberre lett, még pedig valóságos emberre, emberiségében nem volt vakítás, nem volt szemfényvesztés. Jézus csak hadd legyen a szó teljes értelmében ember, ez istensége tekintélyéből és méltóságából mit se von le. Az evangyeliom úgy mutatja nekünk a fiut, mint a ki Istennel egyenlő levén, ezen a földön szolgai formát vett magára. Az evangyeliom úgy mutatja fel Jézust földünkön mint valóságos, megtestesült embert, melly nélkül győzelmei mit se bizonyitnának ellenünk, vagy mellettünk; erényeit nem fogadhatnók el mustrául; parancsai elvesztenék kötelező erejüket, mert mit érne a száraz törvény a mester példája nélkül? Egy betölthetlen hézag hiányossá, termékettlenné tenné egész nagy munkáját! s ha ő mint ember nem ismerte volna természetünk hiányait, és minden küzdelmeink között a legkegyetlenebbet velünk együtt meg nem vivta volna, ha győzelme csak tetszetes és nem valóságos, szóval, ha ő valósággal és keményen meg nem kísértetett: nem testvér atyánkfia; még pedig nem csak egyszer, hanem többször, hogy a világ ne ócsárolhassa a csak egyszer kivivott győzedelmet.

Igy mindenütt kiteve látjuk Idvezitőnket, a kísértéseknek, pályája kezdetétől fogva egészen annak végéig, annyira hogy az egész evangyeliomot, a mennyiben Jézus életéről szól, alig lehet egyébnek mondani, az ő kísértetéseiről szóló történetnél. Még pedig azon kísértésekről szóló történetnél, melyek a kaponyák hegyén kiállott szenvedések között a legiszonyubbak valának akkor, mikor a nép, a papok, a katonák, sőt a mellé feszített nyomorult lator szájából se hallott egyebet e kiáltásnál: Te, a ki másokat akartál megtartani, tartsd meg most magadat, szállj le a keresztről, melyek a Gecsemáne kertben egész lelkét elborították, és testéből véres veritéket sajoltak ki; kísértések, melyek között Péternek mondja ama nehéz pirongatást: Távozz tőlem sátán, mert botrányomra vagy nekem. Kisértve volt Jézus, amaz utósó útában Jeruzsálem felé, mikor magát megbátoritá hogy Jeruzsálembe menne. Luk. 9. 51. Kisértetés volt annak a Jézusnak egész élete ki így szól, tudom honnét jöttem, és tudom hová megyek. Kisértve volt Jézus, életének kivált ama két nevezetes kezdő és végző pontján, hol a kinos pályára lépni magát eltökéllette, és ott hol meg kellett halnia azoknak kezők által, kiket ő megtartott. A kísértés története az evangyeliom elején és szenvedéseinek története az evangyeliom végén, a két szélső pont Jézus nehéz pályáján, a két

sarkpontja, pólusa az új erkölcsi világnak, melyet ő alapított.

Mi is megkísértetünk, de nem mindnyájan egyformán. Mindenki a szerént kísértetik meg, a mi, és azon hivatás szerént melyet betöltnie kell. A mi egyiknek nagy és minden lelki erejét megkivánó kísértet, ugyanaz a kísértet egy másik előtt figyelmet alig érdemlő. Egyikre könnyebben, másokra nehezebben teljesíthető kötelességek néznek. Ezen egyszerű elvek szerént nem kívánhatjuk hogy Jézus a legdurvább emberi kísértetekkel is meg-harczott legyen. Hanem valamint mindegyik embernek meg van a maga teendője és felelőssége úgy az Istenfiának kiválólág az volt isteni rendeltetése, hogy a szeretetnek és áldozatnak nagy és nehéz kötelességeit teljesítse, és neki e nehéz szolgálatban kellett a kísértővel küzdeni.

És épen azért mert az ő küldetése és személye isteni volt, rosszul fogták fel küldetését még azok is, a kik hittek az ő küldetésének, s ennél fogva őt mesterül elfogadták; ezért mennyei tudományának fölibe tették emberi korlátolt bölcsességeket; földi érdekeiket elébe tették, magamegtagadást kívánó nehéz munkájának. Ezért volt a vele egy időben élteknek akarata egészen más mint az övé, ezért volt Istennek úta más mint az embereké; ezért a jelen és jövő nemzedékek megváltásának terve, mindig ellentétben volt a vele egykorúak szűk és idő közzé szorult nézeteivel. — Ábrahám

egész ivadéka türelmetlen és önző kívánsággal várta a Messiás eljövetelet, melly kívánságot a római hódítás és szolgaság még hevesebbé tett. Egy nemzeti szabadító, az elesett királyságnak, Dávid és Salamon nagy országának újból alkotója, világ fejedelme, — az Izraél népe fenhéjázó reményei szerint, ilyennek kellett lenni az eljövendő szabadítónak. E népszerű czimekhez és várakozásokhoz kötve volt a kegyeseknek hite, hogy a Messiás helyreállítandja az erkölcsök és az istenitisztelet tisztaságát, tőle vártak egy földi mennyországot, hol az igazság és vallásos kegyesség győzelmében a béke és a szeretet egymást ölelendik, mellyben Isten lesz az uralkodó.

Ezen képzeletek valósulásaért álltak mellé az apostolok Júdáson kezdve Jánosig. De épen ezen földi remények czáfolata volt Jézusnak egész élete, ő oda működött hogy ezen földi képeket átváltoztassa, és fokonként a keresztyén hit a remény magasságáig vigye; oda működött hogy tiszta lelkű, de világi és nagyokat álmódó tanítványit, egy keresztre feszítettnek hirdetőivé, az igazságnak vértanúivá tegye.

A kísértésnek, hogy némi engedélyt adjon a népszerű ohajtásoknak, engedjen Péter indulatos nyilatkozatainak, Jakab és János reményeinek és a farizeusok kihívásainak; a kísértésnek, hogy ne legyen a fájdalomnak és utálatnak embere, hanem egy diadalmaskodó Messiás; a kísértésnek, hogy

anyagi előnyök segédelmével szerezzen tisztán szellemi idvességet; szóval, a kísértésnek, hogy a megváltás nagy munkáját befejezze a nélkül hogy a Golgatai keserű pohárt megkóstolja, ennek a kísértésnek kellett Jézust minden lépten nyomon üldözni, legalább azt látjuk az evangyliomban, hogy barátai és ellenei szüntelen ezekkel a kísértésekkel fárasztják.

Igy hát Jézus, mielőtt nehéz pályáját megkezdte volna, mindjárt János keresztsége után, egy pusztába távozik, vagyis kedvelt magánjába, hol könyörgés és földfeletti elmélkedések között rendszeren megújítani szokta szellemét és magas elhatározásait. Itt nyugodtan választhatott a két irány között, melly a jövőben nyílt előtte. Az egyik a népszerű irány, mit az egész nép óhajtott, fény és dicsőségteljes, mellyen előbb hatalmával meghódíthatja a világot, azután megtérítheti a lelkeket; a másik irány, a néptől fel nem fogható, a nagyoktól gyűlölt, a papok előtt átkos, mellyen haladva meg kell győzetnie hogy győzzön, meg kell halnia mint egy gonosztevőnek, hogy feltámadva hódítson mint Istennek ártatlan bűnének, hol magát kell áldoznia, hogy egyebeket megtarthasson. Hiszem, e két irány között nem lehetett kétes Jézusnak választása, de azért úgy kellett, hogy e választás valósággal megtörténjék, hogy ez a választás az eredmények teljes ismeretével történjék; hogy ez a választás szabad és megmásolhatlan lévén,

vezérelve legyen a választó egész életének. A kísértés, melyről itt szó van, az alatt történt, míg Jézus magát teljesen elhatározva, választott. — Lássuk magát a történetet.

II.

Mindegyik veszélyes kísértetnek meg van a maga emelkedése és alábbszállása, meg van forrásának és ülepedésének ideje. Épen ezért három ízben újul meg Idvezitőnknek a kísértővel harcza, háromszor ismétli ostromát, háromszor hátrál. Csak a harmadik támadásnál legnagyobb a veszély, hol a kísértő leteszi álorczáját, és utósó szót váltva Jézussal, nyíltan megmondja hogy mit akar. Az első harczot, és győzelmet, így kezdi megírni az evangyélista: És mikor bőjtölt volna negyven nap, és negyven éjel, azután megéhezett. Ilyen állapotban közeledik hozzá a kísértő, első megszólítása már szerénytelen, kihívó és bosszantó. Ha Istenfia vagy, mond e köveknek hogy változzanak kenyerekké. A kísértő nem is folyamodik az éhség hatalmas ösztönéhez, holott most is kenyéren veszi meg a világ minden hivatalnokát, ő a test ösztöneinél egy hatalmasabb ösztönt érint meg, a büszkeség érzetét költi fel, ezt mondván: ha Isten fia vagy, reményelve hogy a megsértett hiúság érzeténél fogva belevezetheti a megvetett törbe. Ezen oldalról támadni meg az

emberi természetet, a kísértőknek tapasztalt fogásuk. Az anyagnak nincs olly nagy hatalma lelkünkön mint a szenvedélyeknek, a vesztegetés és játék-düh több embert vesz lopásra mint az éhség; a test és a vér nem csábít annyira a bünökhöz mint a megromlott képzelődés, és a hiuság mérge több embert elrontott már mint a testnek kívánságai. Ifjak, kik meg akarjátok magatokban fékezni a romlott kívánságot, van nektek ennél egy sokkal nagyobb ellenségtek, ez önbüszkeségtek és hiúságatok. Veszve vagytok, ha a hiúságtoknak hizelgő romlott emberek előtt meghajoltok, a kik csak azért ohajtják hogy hozzájuk hasonlók legyetek, mert jó példátok őket kárhozná. Veszve vagytok mihelyt büszkeségtek ama beteges viszketegének engedtek, melly a legelső korhelynek játéku adja lelketek ismeretét, mellyet ő épen azért irigyl töletek, mert azt kénytelen bennetek tisztelni. A nevetéségestől való félelem, és a magavetiség játszva rontotta el legderekabb ifjainkat. — Ha Istenfia vagy, mondá az ördög — ha ilyen gazdag, szép, ha ilyen okos vagy, mondja ismét az ördög, midőn el akar csábítani.

Ha Istenfia vagy — ez az első kihívás — mond e köveknek hogy változzanak kenyerekké! ez a második. — Mi bün lehetne abban, ha Jézus itt elfogadja a kísértő feszóllítását és a követ kenyérré változtatja? De ő ezt nem tehette ön nagyságának és szentségének veszélyeztetése

nélkül. Az ő csodatételeinek vallásos és erkölcsi jelleme az: hogy általuk Jézus vagy oktat, vagy jót tesz; mindegyik csodatétele oktatás, vagy jótétemény, vagy együtt mind a kettő; magáért, a maga kedvéért vagy hasznáért egyet se tett. „Mindent másokért, a mások szenvedése enyhítéséért, magáért semmit, ha az által a legnagyobb szenvedéseknek vehette volna is elejét“, ez volt a törvény, mely az ő természetfeletti hatalmát szabályozta, e törvénynek engedett ő mindig. — Midőn később a Gecsemáne kertében, a főpap poroszlói meglátva Jézust méltósággal előttük megállni, a földre estek, ő átadja magát nekik, a nélkül hogy az angyalok seregét segélyre hívna; de az alkalmat, hogy valakivel jöttégyen el nem szalasztja, Malchus megsértett fülét elébb meggyógyítja, és fegyvertelen, de azért mindentehető kezeit azután nyújtja hogy megkötöztessenek. Ehhez hasonló méltósággal utasítja vissza a kísértőt itt: Az ember, így felelvén, nem csak kenyérrel él, hanem Istennek minden igéjével, mely az ő szájából származik.

Ezzel az egy mondással, az egész erkölcsi világot, az igazságoknak, tartozásoknak, és vallásos érzelmeknek magasabb körét, túlemeli az anyagi és természeti világon, és a testnek szükségsein; és ő mindannak a mi Istennek szájából származik vagyis az öntudat, a szeretet, és a hit magasabb kijelentéseinek, szóval az

erkölcsi és vallásos világnak az anyagi felett nagy és kitűnő elsőbbséget ad. — E nagy és nevezetes mondás, melly a szellemi életet annyira megkülönbözteti a földi élet felett, nem épen új, s eredetileg nem is a Jézusé, Móz. 5. könyve nyolczadik részéből van Jézus által idézve. A kísértő három ízben újuló támadására három ízben válaszol, mindannyiszor az írás szavaival: meg vagyon írva. Így szentesíti meg tulajdon példájával, a kegyes ember hitét, melly annyi századok óta egyedül a szent-írásokban kereste és találta fel paizsát a gonoszok ellen, és erejét a világ meggyőzésére.

III.

Az első neme Jézus megkísértésének oda volt számítva, hogy rendkívüli ajándékait mellékes, múltó érdekekre használja fel. A következő kísértés viszont oda van számítva, hogy rendkívüli tehetségeinél fogva, fényes hasztalan csodatételeket kísértsen meg. A kísértés helyszíne változik, és mi Jézust, a kísértő társaságában a templom magas tetőlapján találjuk. Mindenki tudja, hogy a Jeruzsálemi nagy templom, a Mória nevű hegy tetején épült, mellynek lábánál az esztendő téli szakában a Kidron patakja folyt, meredek vizmosás alakú mély árokban. E keskeny völgy, melly Josafát völgyének neveztetett, homályos mélységénél fogva nevelte a templom falának magasságát,

ugy hogy a templomtetőn állva, az embernek szeme szédítő mélységbe nézett alá, ugy hogy innen leszálni lehetetlenség volt a nélkül hogy valaki magát a kiálló sziklákon darabokra ne zúzza.

Itt, e szédítő magasság szélén, megszóllal a kisértő és azt kívánja Jézustól: Hogy ha Istenfia, mutassa meg, bocsátkozzék alá onnét; mert megvagyom írva: az ő angyalinak parancsol tefelőled, és ők kezükön hordoznak téged, hogy valahogy meg ne üsd lábodat a kőben. Magamutogatásra, látványságos csodatételre hívja fel Jézust a kisértő, mint ezt Jézus életében nem egyszer tették a zsidók, mikor tőle valami mennyei jelt kívántak, azaz valami fényes szemmel látható csodatételt, melly kielégítse hitetlen kíváncsiságukat; mit Jézus mindannyiszor megtagadott tőlük. Az ő alázatosságához nem illett hatalmának csodákkal felczifrázott mutogatása; másként is nem azért jött ő hogy a népet elámítsa, hanem azért hogy megtéríttse; nem azért hogy szemökfényét elvegye, hanem azért lélekben illesse meg őket; nem azért hogy megzavarja, hanem hogy meggyőződésre vezesse. A csodatétel mindannyiszor szeretetének munkája, vagy egy végső eszköz a végre, hogy isteni tekintélyét feltárja a gyöngye lelkeknek, kik őt másként meg nem érthették; azonban ő maga nem volt barátja a csodatételeknek, sőt szemökre hányta a vele egy időben élteknek, hogy mindig csak jeleket kívánnak, és hogy

nem hisznek, ha csak nem látnak. És minthogy ő hatalma mutogatásából egy csodát se tett, most is egyenesen megtagadja ezt mondván: megvagyom írva, ne kísértsd a te uradat Istenedet. Isten kísértés, azon vigyázatlan emberek menthetlen bűne, kik oktalantul számítva a gondviselés csodatevő erejére, szántszándékosan rohannak a veszélybe, melly őket fenyegeti; ez annyi mint lemondani az okosságról és felelősségről, mellyet Isten örül adott mellénk, és Istenre rázni a kötelességet, mellyel magunk tartozunk magunknak; ez annyi mint az Istent próbára tenni, és neki cselt vetni, és megsérteni a mindenhatónak méltóságát az által hogy gyermekes vakmerőségünk játék-társává tesszük.

A mi legjellemzőbb ennél a második kísértésnél, az, hogy a szentírásbeli hellyel megczáfolt ördög, egy másik szentírásbeli hellyel újítja meg a támadást. És így magában az írásban találunk rá egy példát: hogy a biblia segedelmével legyőzött sátán, maga is a biblia után nyúl és harczol az Isten fegyverével. Az Isten ellenségének kezében az írás fegyverré válik maga Isten ellen! és a Krisztus ellen! És midőn a sátán, hogy czélját érhesse, maga idézi a szentírás szavait, ez bizonyosság a mellett, hogy mindennel, még a legszentebb dologgal is lehet visszaéléseket elkövetni. Melly erős bírálat lehet ez, ama másként jó emberek ellen, kik azt hiszik hogy egy szentírásbeli hellyel

mindenkinek száját bedughatják, kik sisakot csinálva maguknak a szentírás valamelyik kitépett leveléből, nem ismernek se józan értelmet, se szívet, se meggyőződést, kik magukat csalhatlanoknak, Istentől tanítottaknak hiszik, mihelyt a szentkönyv tábláin belől találtak valami elhagyott helyet, hova felállva véleményök mellett egész elkeseredéssel harcolhatnak.

Ide vonatkozólag tartsuk meg, hogy koránt sem elegendő az igazságra, valami szentírásbeli darab helynek vagy mondatnak idézése. Itt egy példa reá hogy miként nem szabad idézni a bibliából, és miként lehet annak értelmét helytelen idézéssel elforgatni. Az a hely, mit a sátán idéz valósággal ott van a bibliában, de azért nincs mondva, hogy az angyalok megmentenék a Messiást, ha annak eszébe jutna a templomtetőről magát a mélységbe vetni; az idézett helyen általában nincs szó a Krisztusról. Az írásbeli helyek igaz értelmének elferdítésénél, ehhez hasonló erőszakot követtek el kivétel nélkül egész keresztyén felekezetek, és theologiai rendszerek, és háromban tévesztettek, először abban: hogy a kiszakított helynek kezdetét és végét lenyirbálták, másodszor abban: hogy a Krisztusra alkalmazták azt, a mi reá egyáltalán nem tartozik, és harmadszor kivált abban: hogy a képet, az allegóriát betű szerént vették és abból képtelenségeket erőszakoltak ki.

Itt például a soltárirónál csak annyi van mondva,

hogy a gondviselés őrökdi az igazak felett, de nem az által hogy angyalaival hordoztatja őket szószzerént a sziklák és mélységek fölött, ez egy kép, mellynek szószzerént való igazságát, nem lenne tanácsos megkisérteni még a legszentebb embernek is. A három említett tévesztésnek lélekismeretes kikerülése sok következtelenségtől megóvhatná az írásmagyarázókat, a keresztyénséget magát visszavezethetné evangyeliomi tisztaságához; maga a keresztyénség megszabadulhatna a durva lánczoktól, bilincsektől mellyeket nyögve hurczol maga után, szóval, megszabadulhatna az emberi találmányoktól.

IV.

Az önérdek és nagyravágyás kísértéseit, mind legyőzte az Isten embere, ki azért jött hogy idvezítse a világot. Érkezik a harmadik és utósó kísértés, a legnagyobb és legnehezebb. Miként, miúton végezze a világ idvezítése végetlen munkáját, világi, földi terv szerént-e, vagy pedig úgy miként Isten örök tanácsában elvégezte? E kérdés körül forog a harmadik kísértés lényege.

A küzdés helye ismét csodálatosan változik. A föld középpontján, egy magas hegytetőn látjuk Jézust a kísértő társaságában, honnét megmutatja neki a világ minden országát, és azoknak dicsőségét. Itt a régi világ földünk felőli véleménye van meghagyva, melly szerént a földszíne

egy nagy tányér volt, mellynek egy magasabb helyéről, egy a mienknél élesebb látású szem, megláthatta a földnek egész kiterjedését. Ez a nézet mód nélkül növeli a jelenet nagyszerűségét. Azonban itt kivált a zsidóknak Isten országa felől való képzelődések van megtestesítve, melly szerint egykor, a Messiás uralkodó pálczája alatt a föld minden országa egyesülend. Ennyiből állt a zsidók szerint, az egész emberiségnek üdve, és újjászületése. Itt van a nagy és veszélyes háló, mellyet a kísértő Jézus előtt megvet. Idvezitni akarod a világot? — Itt nyilik hozzá a legkönnyebb és legrövidebb út; a világ üdvét megszerezheted, midőn a világ meghódított országait békében igazgatód; véres áldozatod helyett küzdeni, harcolni, és győzni fogsz: és én mind ezen országokat, ezeknek dicsőségét neked adom, ha leborulva tisztelendesz engemet! Ez a kép, tisztán mutatja az alatta rejlő nagy gondolatot. Mert, mit tesz a sátánt imádni? Ez a legegyszerűbb értelemben nem tesz egyebet, mint lelkünk ismeretét a sátán szolgálatába adva, a rosszat cselekedni; nem tesz egyebet, mint a bűnnek hódolva, a jó ügyet tiltott eszközökkel segílni elő. Egyesítsük bár a Messiás uralkodása eszméjét, a sátán szolgálatának eszméjével, nyomon ráismerünk a kísértés nagyságára, és a Jesuiták amaz ismeretes elvére, mellynek ők ellentállni nem tudva, annyi pusztítást tettek a Jézus országában. Ez az: építeni a Jézus

országát, rossz emberi eszközök által; a világ szellemének áldozva, munkálni a világ idvességét: ennyit tesz a Jézus nevében, sátánnak szolgálni.

Jézus felelete rövid és világos: Távozz tőlem sátán! mert meg vagyon irva: a te uradat Istenedet imádd, és csak őtet szolgáljad. Távozz tőlen sátán, mert senki nem szolgálhat két urnak, Istennek és a mamonnak. Egyedül Isten az, a ki számot tart minden munkánkra, minden gondolatunkra, és szívünk egész imádására; neki van joga egyedül arra, hogy munkát adjon lelkünk minden tehetségének, mert lelkünk az ő része és lelkünknek legnemesebb hivatása ez, hogy Isten ákaratát teljesítse, és minden tehetségével az Isteni szeretet munkáit igyekezzék végezni. Távozz tőlem sátán! mert Istennek ügye nem vegyülhet fel földi önző és tisztátalan czélokkal; erőszakot tennék a kegyelem munkáinak tisztaságán, ha azokat földi szempontból tekinteném; az áldozat többet ér a győzelemnél, és az Istenfiának halálában vitt nagy áldozat, hatalmasabb megtartani a világot, mint minden földi hatalom és dicsőség.

Igy tehát Jézus, mindjárt azon pillanatban, melyben nagy hivatalát kezdette, ön akaratának teljességéből, annak teljesegész tudásával, hogy mit fogad, és mit nem fogad el, a meglehető békésebb, fényesebb, de földi munka helyett, a

sokkal fájdalmasabb és véresebb de isteni munkát választja, mely az örökkévalóság számára termett gyümölcsöt. — Így tehát Jézus a földre jöttével kezdett nagy áldozatot, nehéz munkák és nélkülözések között folytatja szabad választásból, hogy azt a kaponyák hegyén szenvedett kínos halálával befejezze. — Így hát Jézus, még mielőtt ellenségeinek hatalmába jutna, maga itéli magát halálra; még a veszély távol vala, mikor magát a hazugsággal és bűnnel folytatott harcza következtetésének önkényit kitette. Ő tökéletes akart lenni nem csak erényeiben, hanem önfeláldozásában is, tökéletes akart lenni nem csak a törvény, hanem ama magasabb kijelentésű szeretet, és szentség értelmében is, melyet egész élete nevezetes történetében, maga írt meg tulajdon vérével, megpecsételt halálával. — Így visszatérve az atyának jobbára, a földön hagyta a megszabadított emberiséget. Egyházát megalapította, és az egeket mindenki előtt megnyitotta.

Ugy van, a mi Idvezítőnk valósággal megkísértetett, még pedig a csábítások minden hatalmával. Nem valami három felvonásos színi harczban, nem valami természetfeletti látható ellenség által, hanem, megkísértetett úgy mint mi mindig gondolat harczok között, a test és vér erőtlensége, és a fájdalomtól, a haláltól való irtódzás által. Megkísértetett földi élete nagy munkája közben,

mint mi megkisértetünk mindnyájan. Megkisértetett, nem azért hogy lemondjon az élet örömeiről, hanem hogy alkuba álljon a gonosszal, mint mi szoktunk szünetlenül. Csak hogy az ő megkisértése között és a mienk között, a mi különbség van, az nekünk orcza pirulásunkra, neki dicsőségére szolgál.

Mi sokszor meggyőzetünk, ő mindig győzött, ő küzdött mint mi, szenvedett a győzelemért, csak hogy ő a győzelem után szintolly tiszta és nagy volt, mint az előtt. Jóllehet ő fiu volt, mindazáltal azokból a mellyeket szenvedett, megtanulta az engedelmességet, azt meri állítani Sz. Pál zsid. 5. 8. Többet mondok, az ő győzelme nem csak szemrehányás lehet a mi erőtlenségünkben, sőt ez az ő győzelme lesz a mi segedelmünk. Mi értünk küzdött a gonosszal, és mi értünk győzte meg; mi értünk törte meg a kigyó fejét. Az ő szentsége nem szükölködött e dicsőség nélkül, nekünk, a világnak és az emberiségnek volt erre szükségünk, hogy bennünk a mennyei kegyelem magát megdicsőíthesse. Nekünk is részünk lehet az ő győzelmében, mi is harcolhatunk, győzhetünk az ő fegyvereivel. Kivált győzhetünk az ő lelkének erejével, melly naponként kész bennünk megújulni, mind addig, míg elevenen és tisztán megérezve az onnan fölül érkező isteni erőt, benső örömmel örvendezve elmondhatjuk az apostollal: élek többé nem én, hanem a Krisztus az, a ki én bennem él.

Vegyük el hát atyámfiai Jézustól e fegyvereket mellyekkel a kísértőt meggyőzte, fogadjuk el amaz isteni erőt és lelket, melly éltet és újonnan szül, hódoljunk meg neki egészen. Csak így lehet élnünk nem csak kenyérrel, hanem Istennek minden beszédével, melly az ő szájából származik; csak így nem fogjuk többé kísértetni a mi urunkat Istenünket, gondolatlanul idvezülni akarván, bár veszedelmünket keressük és a bűnöknek éljünk; csak így szolgálunk egyedül Istennek, egyedül Istent imádva, nem pedig magunkat és uralkodó kívánságinkat; csak így győzedelmeskedünk sokkal inkább és bizonyosan abban, és az által a ki minket szeretett. — Amen.

(Coquerél után.)

A tanítványok lábait mosó Jézus.

I. Homilia.

Ján. 13, 4—17. Felkele vacsora után Jézus, és letevén az ő felsőruháját, és egy kendőt vevén, környülkötte magát; azután vizet töltött egy medenczébe, és kezdé mosni a tanítványok lábait, és megtörölni a kendővel, mellyel magát környülkötötte vala s a t. —

I.

A Jézus vallása isteni igazságát bebizonyítani akarva, sokszor az ember mélyen, és túl a rendén okoskodik, és ezzel árt magának az igazságnak. Az okoskodás ellenmondást idéz elő, és könnyen eredménytelen feleseléssé fajul; a mi még több, sokszor az okoskodás elszáritja a szívet, a csodálást elhűtti, a szépnek és szeretetre méltónak, mint a gyümölcsnek hamvát letörli. Az evangyeliom erkölcsi szépsége maga, mindig kielégíti a nemesebb és gyöngédebb lelkeket, nekik más próbákra szükségök sincs. Van az írásoknak valami saját költészete, poésise, mit más szóval kifejezni nem

tudok, mely magasabb és teljesebb minden egyéb költészetnél, mely az evangyeliomi igazságokra és történetekre mennyei sugárokat vet.

Kivált Jánosnak a Jézus szeretett tanítványának írásaiban van meg, a mennyei dolgoknak amaz eredeti tisztasága, mely kedvesen hat reánk mint a jó illat, melyet az esti szellő hoz ismeretlen vidékről. János szerető hű szive, legjobban ismerte nagy mesterét, legjobban felfogta az ő isteni ki-mondhatlan szeretetét, alázatosságát és tökéletes szentségét. Az istenfának beszédei és cselekedetei, átragyogva a szeretett apostol tisztelettel fellángoló kebelén, mindenkor a legmagasabbak maradnak azon nyilatkozatok között, melyekre ember vissza-
emlékezik. Olvassa meg bár a vallástalan, de azért a rendkívüli szépet méltányolni tudó ember Sz. János-nál ezt a helyet, hol ő a tanítványok lábait mosó Jézusról ír, és ha maga kétkednék is, olvassa meg legalább azzal a meggyőződéssel, hogy az egyenes lelkű író, maga hitte azt a mit megirt, elég lesz arra hogy e szépségek mellett megállapodjék, és a csodás erejű költészet emelkedését bámulja, mellyel egyedül a szentírás bír. Elegendő lesz hogy meggyőződjék a felől, hogy itt egy felsőbb lény szól az emberiséghez; hogy itt egy földfeletti jósággal és bölcsességgel találkozik, melyben bár semmi erőtetett nincs, mégis nagyobb, szebb magánál a természetnél. Itt láthatja szemivel azt a legritkább és legnehezebb erényt, melyet

a pogány világ nem ismert, a keresztyén világ nem követ, mellynek színlelése a legátkosabb hypokritaság, itt láthatja szemeivel az igaz alázatosságot.

Jertek, lássuk ezt a csodálatos jelenést, hol Jézus az alázatosságnak illy szép példáját mutatja. Soha Jézus tisztább mennyei sugárok között nem ragyogott, soha erkölcsileg nagyobb nem volt, mint itt, hol tanítványainak lábaihoz hajlik. Tanuljuk meg az ő oskolájában, ezt a nagysággal párosult alázatosságot. Vegyük fel az ő igáját, és tanuljunk tőle, a ki szelid és alázatos szívű volt maga. Mát. 11, 29.

II.

Hogy a jelen történet igaz értelmét felfoghassuk, tudnunk kell, hogy a keleti népek, mennyire szerették az allegóriákat, a képes előadást, mellytől gondolataiknak ezerféle szint kölcsönöztek. Illyen képeket használtak ők nem csak beszédeikben, hanem cselekedeteikben is. A zsidóknál annyira uralkodott ez a szenvedély magán a nemzeti szellemen, hogy valami erős indulatot illyen képek vagy symbolumok nélkül kifejezni sem tudtak. Így például szokás volt a nagy harag vagy bánat kifejezése alkalmával mind két kezökkel meghasogatni a ruhát mellükön, mintha a fájdalom, vagy indulat nagysága meg akarta volna őket fojtani, így tettek hajdan Ruben és Jákób Gen. 37. Így szokás volt

a barátságtalan házak küszöbénél, hogy valamit magukkal ne vigyenek, még a port is leverni sarukról, mint Pál apostol tett mikor Antiochiát odahagyta Csel. 13. és ettől az átokjeltől, mint valami jóslattól féltek azokban az időkben, mikor a vendéglátás az első erények közzé számláltatott.

E szokások és jelvények idővel törvényekké lettek, vagyis inkább átmentek a törvénybe. A zsidó törvény bizonyos esetekben megkivánta, hogy a földtulajdonos, tanúk előtt levetvén saruit, azokat átadja a vevőnek, kétségkívül annak kijelentésére, hogy ő eladott földé dűlőin ezután járni nem fog. Rút. 4. — Ha a mezőn valami meggyilkolt ember hulláját találták, és nem tudták ki a gyilkos, ilyen esetben a legközelebb eső hely vénei egy völgyben ünőt tartoztak megáldozni, mellynek elesett hullája felett megmosták kezeiket, ezt mondván: A mi kezeink nem ontották ki ezt a vért, és a mi szemeink nem látták, uram! ne tulajdonítsd az ártatlan vért a te népednek. 5. Móz. 21. — Ez a szokás átment a próféták népszerű tanításaiba. Jeremiás próféta egy cserép edényt tartván kezében, Jeruzsálemen kívül a Hinnon átkos völgyébe vezette a papokat és a nép véneit, és siralmas hangon elmondá a Jehova fenyegető szavait, azután a sziklákon elzúzva a cserép edényt, felkiáltott: Ezt mondja a seregeknek ura, így rontom meg e népet és e várost, mint megrontja az ember a fazekas csinálta sár-

edényt. Jer. 19. Később Jeremiás egy jármot vevén nyakába, megállott a város téren a nép között; Hananiás a hazug próféta, kivette a jármot Jeremiás nyakából, és azt a nép szemelátára darabokra törte, akkor monda Jeremiás: A fa jármot eltörted, de Assiria vas jármot csinál helyébe, melyet el nem törhetsz. Jer. 27. — Jézus maga tiszteletben tartva e nemzeti kedvelt szokást, hatott vele a nép szellemére. Így átkozta meg a terméketlen figefát, ábrázolva a választott népet, melly Istennek kegyelmét megvetvén, kiszáradott. Hasonló ábrázolatokat találunk Jézus néhány csodatételeiben, ki nem látná például a mély értelmet melly fekszik Jézus csodatételében, mikor ő a tenger fellázadt hullámai fölött, mindenható nyugalommal jár?

III.

Ezeket szükségesnek láttam előrebocsátni annak megmutatására, hogy ez az ábrázolatos tanításmód, szokásban volt a zsidóknál, a prófétáknál, és hogy ezt a szokást maga Jézus is követte volt, szükségesnek láttam ezt azért is, mert e nélkül igaz színében nem láthatjuk a történetet, mellyben meg van írva, miként mosta meg Jézus tanítványainak lábait. Már most lássuk mi lehetett tüzetesen célja Jézus ezen cselekedetének.

Jézus a tizenkét tanítványnak, egy utósó feled-

hetetlen leczkét akart adni, egy leczkét melly szükséges lehetett mindenkor, de legszükségesebb épen most. A tanítványok mindig versengtek egymás között az egymásfölötti elsőbbségen, ez az örökös vita most is felmerült közöttük, hihető a fölött hogy mellyik üljön elsőbb helyen az asztal mellett. Ez a hiuság, ez a régi megrögzött egyenetlenkedés, méltó fájdalmat okozott Jézusnak. Nem sokára a tanítványok maguk maradnak, nem sokára a világ megtérítésének nagy munkája rájuk néz egyedül, és a keresztyénség örök érdekeinek mennyi kárt tehet ha az apostolok, mindjárt kezdetben egymás között meghasonlva az elsőség felett, hasztalanul elvesztegetik az időt és az erőt mellyekre az egyház számíthat egyedül. Hogy őket e veszélytől megóvja, használni akarja a szabadságnak és békének néhány megmaradt hátralevő pillanatát, szívébe akarja mélyen bevésni e nevezetes példát, mellyet mesteröktől utójára látnak. Utószor vacsorálnak együtt, utószor volt alkalma tanítványaihoz szólni és tanítani őket azzal a csendes nyugalommal, és gyöngéd béketüréssel, melly neki tanításközben annyira sajátja volt. Még most csendes bátorságban vannak együtt, de minden pillanattal közeledik a gyötrődések iszonyú éjszakája, a tanítványok elszéledése. Jézus mindezt tudja; de a helyett hogy magának szentelné hátra levő kevés idejét, a helyett hogy megzavarodnék, tanítványairól gondoskodik, velök van, nem hagyja őket. Szent János egészen

meghatva ettől az erős szeretettől, midőn megindulva emlékezik e nevezetes estvére, így szól a rész elején: Tudván Jézus, hogy az ő órája eljött, hogy e világból az atyához menne, a mint szerette az öveit ezen a világon, úgy szerette őket mind végig.

Ezek után egy sokkal magasabb gondolat látszik magával ragadni a szentirót, és ez az önkényes magát megalázásnak gondolata, ellentétben mind azzal, a mi, és a mivé viszont leend az, a ki magát ekként megalázza. Jézus földfeletti dicsőségének minden sugárait összeszedi Sz. János, hogy ezt egész fényében felmutathassa szemközt e hallatlan alázatossággal és szeretettel. Figyelmezteti olvasóit hogy az a Jézus kiról ő beszél mindentehető, hogy az égből jött alá földünkre, és hogy ismét azon a ponton van hogy dicső helyét elfoglalja. És miután előttünk lerajzolta, velünk láttatta e dicső tulajdonságokat, hova visz ez az ünnepélyes bevezetés? mit hoz ki belőle? — — Az a ki előttünk illy dicső fényben ragyog, kit Isten illy mennyei világossággal vett környül, mit tesz? Talán elmegy és mennyei dicsőségét megmutatja a világnak? Talán elmegy és nagy hatalommal megszegyeniti az Istent káromlókat kik halálára esküdtek, vagy hálátlan tanítványait, kik őt félreértették és hűtlenül szolgálták? Talán elmegy megsemmisíteni mindazokat kik neki ellentállnak, és minden látó

szemet, minden érző lelket megtölt hasonlithatlan dicsősége sugáraival?

Nem. — Mindezeknél csodálatosabb történet az mit János megír. — Jézus, azt mondja Sz. János, tudva azt, hogy az atya mindeneket kezébe adott, tudva hogy ő Istentől jött, és Istenhez tér vissza, felkel az asztaltól, leveti felső ruháját és egy kendőt vevén környülkötí magát, azután vizet tölt egy medenczébe, és kezdi mosni a tanítványok lábait, és megtörölni a kendővel, mellyel magát környülkötötte vala. Ez a jelenet annál meglepőbb, hogy itt nincs tettetés; itt nem az történik a mi meg szokott történni némelly földi királyok udvarában, kik követni akarták a mennyei királyt, itt nincs hiú szindarab, mellynek minden értéke elvész a terméketlen pompa között. Itt valóságot látunk, Jézus nem tettét, nem úgy tesz, mintha mosná a tanítványok lábait, hanem a szó teljes értelmében megmossa.

A tanítványok bámuló hallgatása között leveti hosszú felső köntösét, mellyet a szabad emberek viseltek, alsó tunikája födi csak, mint a rabszolgákat, és a kendő mellyel magát körülkötötte, hogy mindenben hasonló legyen hozzájuk. Végre mikor mindent elkészített maga, mikor a vizes edényt maga tulajdon kezeivel elhozta, a tizenkét tanítvány szeme láttára véghezviszi a szolgálatot, mellyet a régi házaknál a legutósó rabszolgára

biztak, letérdel a földre, sorba, mindegyik tanítvány előtt és lábaikat mossá!

IV.

Ő maga, Jézus! térden!... térden egy tanítványa, mindegyik tanítványa előtt! .. A világmegváltója, az Istenfia, a dicsőségnek királya, térden, a halandó, a bűnös emberek lábainál! — E győtrő, e rendkívüli látásra a tanítványok megzavarodnak, meglepetve egyik a másikra néz, vonakodnak, de azért engednek. — Lélekismeretők magyarázatot tart előttük a lecke felett, melyet maguk idéztek elő, megértik a magyarázatot teljesen, szégyen és szemrehánytól elboritva nem mernek ellentállni.

A kevélység nagyravágyás szivőkben van; épen most csak az imént vitatkoztak az elsőség fölött, és most a mester, a Messiás, lábaiknál. A lecke érthető, világos, és ők nem merik tőle kérdeni, uram! miért teszed ezt? — És egy ember, ki azt meri állítani hogy ő a Krisztus helyét foglalja az egyházban, kinyújtja lábait, hogy a keresztyén világ földre borulva csókolja! — Menjetek, vigyétek haza magatokkal e nagyszerű képet, és gondolkozzatok fölötte. — Amen.

A tanítványok lábait mosó Jézus.

II. Homilia.

János 13, 6—17. Mene azért Simon Péterhez, ki monda neki: Uram, te mosod e meg az én lábaimat? Felele Jézus és monda neki: A mit én cselekszem te azt most nem tudod, majd megtudod ezután s a t. —

V.

A tanítványok tehát megszégyenülve, nem mertek ellene szegülni a mesternek. Mégis volt egy közöttük a ki mert. A hirtelen fellobbanó Péter, ki nem birt tüzes természetével, Péter mondom, szól. Már alig tudta magát tartóztatni hogy ne szólljon, mikor Jézus a többi tanítványok lábait mosta; de mikor rá kerül a sor, és Jézus az ő lábaihoz hajol le, már itt protestál, felkiált: Uram! te mosod e meg az én lábaimat! tiltakozik egy cselekvény ellen, melynek horderejét ő meg nem foghatja. Az ő ítélete szerint, Jézus magát ezzel lealacsonyítja, magát elfeledi. — A! azért ne rovjuk meg nagyon szigorúan az apostol hibáját. Meg lehet sokan épen így jártak

már, első tekintetre, mikor az evangyeliomot olvasták, lehetnek köztünk is olyanok, kik róla nem tehetnek, de ők Jézusnak e tulságosnak látszó szerénységét, alázatosságát nem tudják méltóságával meg-egyeztetni.

Jézus egyszerűen, csak ennyit mond Péternek: hogy a mit ő most nem ért, majd lesz idő, mikor megérti, és valósággal nem csak Jézustól hallja a lábmosás után ennek a csodálatos cselekedetnek világos magyarázatát és értelmét, hanem egész későbbi apostoli pályáján láthatja, olvashatja azt, minden nap lehetett alkalma magára alkalmazni az önmegtagadás és alázatosság nagy leckéjét. Most azonban, még nem érti az alatta fekvő igazságokat, ő nem tehet róla, de megbotráncozik azon hogy Jézust lábainál látja, és nem annyira a tisztelet mint az indulat hangján felkiált: Az én lábaimat soha meg nem mosod! —

Jézusnak, a szót nem fogadó tanítványhoz intézett viszon felelete, határozott és szigorú lón: ha meg nem moslak, monda Jézus, nincs hozzám semmi közöd. Ismét hajlandók vagyunk kérdésbe tenni, valjon egy illy könnyen menthető szabadkozásért, nem kemény ez a fenyegetés? Nem, ah! — mert tagadhatlan igaz, hogy ha az apostol annak nem enged, a kitől küldve van, ha mestere szellemével ellenkezik, és nem bir feljutni Jézusnak ez alázatosságból kiemelkedő magassághoz, akkor elszakad tőle, és mi köze sincs Jezusá-

hoz. Két úton lehet elszakadni Jézustól, az első úton őt nyíltan megtagadjuk; a másik sokkal szokottabb és veszélyesebb úton, nem osztjuk a Jézus érzelmeit, és így eltépjük a legbensőbb viszonyt melly minket vele egyesíthet; az érzelem, az akarat egységét, s a szeretet mindent átfoglaló köteleit. Hányan lehetnek közöttünk kik Jézussal a tudományban, az istenitiszteleben külsőleg egyesültek, de bensőleg szíveikben vele nem egyesültek, ez a szakadás annál veszélyesebb, mert nem tudják, nem értik, mint Péter nem tudta és nem értette.

Tőle elszakadni, Jézussal, semmi közének lenni! e gondolat előtt megborzad Sz. Péter. E szóra egy fájdalmas érzés, az elsőnél sokkal fájdalmasabb foglalja el kebelét, és egyik túlságból a másikba esik. A mint meglátja a veszélyt mellybe engedetlensége döntheti, megijed, és megfordulván túl megy a határon; engedelmesség helyett már most mindent odaenged, mindent oda ad. A nem annyira felvilágosodott mint tüzes lelkeknek ez a szokott hibája, csak olyan hiba, millyen hiba volt az első. — Nagy hiba, mikor az ember, Istennek többet követel adni annál, mit Isten tőle kíván; mikor kevélyen megszerzi ráadással azt a mit neki Isten parancsol, és a tartozó köteleességek, és igaz erények helyett, mesterkéltségek, képzelt erényeket ajánl teljesíteni. Illyen esetben az ember túlhajt a célon, s a mit egyfelől túlságosan megnyerni képzelt, más felől elveszti. Mig egyfelől a

kötelességek, melyeket Isten a természet, a lélekismeret és vallás szava után tőlünk megkiván, gyümölcsözők és okszerűek, úgy mihelyt az emberi találmányok tanácsára a vakbuzgóságig tüzei és erőteti kegyességét, vallásának, kegyességének értelme és egészséges gyümölcse nincs. Ebbe a hibába esik Sz. Péter, mikor felkiált: Uram! ne csak lábaimat, hanem mosd meg ha úgy akarod kezeimet és fejemet is!

Jézus nem teszi. Ez egy egészen hasztalan cselekedet, merevén üres forma volna; pedig a vallásban, ne feledjük ezt az igazságot, minden a mi hasztalan, ártalmas is, minden a mi üres, hazugság; az istenitiszteletnek és kegyességnek mindegyik elavult formája, mihelyt túlélte az érzelmet mely neki életet kölcsönzött, botránkozás köve leend a keresztyén templomokba vezető úton, vagy hypokritaságra való kísértés, vagy egy rothadásba jött tag, melyet le kell vágni, és mint hasztalant elvetni. A vallásban nincs semmi törvényes, és vallásba való azon kívül a mi él, nem szabados, nem becsületes semmi azon kívül a mi igaz, és a mi okos meggyőződésünk után önkényt nyilatkozik; a szellemi szintűgy mint az anyagi világban, el kell az élőkől a holtakat távolítani, mert minden hulla büszhödt és halált szerző.

Jézus nem teljesíti Péter kívánságát, bár mi jólesett volna ha teljesítné, az apostol forró kegyességének és nyughatatlan még ekkor félbabonás hité-

nek; nem teljesíti, mert ez nem lett volna egyéb a mester és apostolához illetlen jelentéktelen cerimóniánál. Jézus azzal igazolja Péter kérése megtagadását, hogy az apostolok, a vacsorát megelőzőtt fürdés után, tiszták: **Ti tiszták vagytok**, azt mondja Jézus.

VI.

E szavaknál egy fájdalmas gondolat járja át az Idvezítő lelkét, mint sokszor megtörténik, a keleti nyelveknél; az ábrázolatnak megváltozik értelme, és egy új eszméhez csatlakozik. — **Ti tiszták vagytok** azt mondja Jézus, és szavai alatt nem annyira a testet mint a lelket érti. **Ti tiszták vagytok**, nem ugyan a vétkektől, de tiszták vagytok legalább a hűtlenségtől, és arulástól, ti igazak, jószívűek, hivek, ti tiszták vagytok!

De nem mindnyájan! Mély fájdalmas érzés között mondhatta ő e szókat, hogy kifejezze azt a szigorú jóságot melly szívéhez szölljon a hűtlen tanítványnak addig mig idő van, mig elmenne, hogy az ártatlan vért elárulja. — — **Júdás!** .. alig lehet e névnek a tanítványok neve között helyt találni; e név, mikor Péter neve és menthető hibája, csak múló árnyéket hagynak e nevezetes történeten, megzavarja egészen ennek menetelét. **Júdás!** hát csak ugyan ott volt, ő is ott volt e nevezetes jeleneten! helyet foglalt! és ő is egy volt azok közzül, kiknek Jézus szolgált! Jézus Júdás lábait

is megmosta! Az Istenfia lehajlott annak az embernek lábaihoz, ki őt néhány órával e jelenet után eladja! —

Lehető-e, hogy az alázatosság, és önmegtagadás példáját valaki ennyire vigye? Ugy van! A! nincs e történetben egy sor, nincs egy szó, mely arra hatalmazna fel, hogy itt kivételt csak képzeljünk is; úgy van, Jézus rabszolgai szolgálatot téve e hálátlan, e fősvény, ez áruló tanítvány körül, nem fél hogy ez által isteni dicsősége csorbát szenvedjen. Ugy van, Jézus ez által tanítani akart minket arra, hogy a szeretet nem utál meg senkit, még a legelfajultabb gonosztevőt se, hogy a legérdemtelenebbel közlött jótétemény, mit se vesz el a jótevő érdeméből; hogy valósággal, mikor valaki megalázni látszik magát az által, hogy jóttesz legkegyetlenebb ellenségével, magát felmagasztalja; és én kimondom, hogy bármi nehéznek tessék is ez az ellentét a mi büszke és bosszúra kész lelkünknek, azért Jézus soha nagyobb nem volt, soha tisztábban be nem bizonyította hogy ő Istenfia, mint itt mikor kinos halála előtti este az áruló Júdás lábait megmosta.

Nagy lecke, érzékeny szemrehányás lehet mindazoknak, kik könnyen odahagyják a szenvedő embert, azt vetván okul hogy az a szánsalomra érdemtelen, és minden részvétet megtagadnak tőle azért hogy arra nem méltó. Hányszor hallunk kemény kifakadásokat a szerencsétlen emberek hibái ellen,

hány tartja társas erénynek, jót nem tenni azokkal, kiknek élete és magukviselete megrovott? — Igaz, hogy a szegényeknek megvannak saját vétkeik, saját erkölcstelenségeik; de mi jögon itélik meg ezért öket olly szigorúan a gazdagabbak? Talán kevesebb véték és erkölcstelenség lakik a gazdagok fényes házaiban? Ti, kik irgalmatlanul kárhoztatjátok a szegény sorsú bűnöst, gonosztevőt, ám kárhoztassátok tagadhatlan vétkeik, aljasságait, miket elkövetett; de ti magatok, kik olly szigorú bírák vagytok, ha annyi nyomorúságot láttatok volna, ha annyi gonddal kellett volna kenyeret keresni házatok népének, ha annyit kellett volna nélkülöz-
nötök mint nélkülöztek ök, olly kevés felvilágosodással, siralmas neveléssel és példával kellett volna küzdenetek, mint küzdtek ök, a szegények; lehet-
tek-e bizonyosok a felöl, hogy az ő helyükön még többre nem vetemültetek volna?

Ez még nem elég, még több kérdezeni valóm is van. Mernétek-e bizonyosan állitni, hogy a ti helyeteken, a gazdagság és jóllét közepette, a könnyű élet, a születési, nevelési előnyök és mind azon elsőségek mellett mellyel Isten titeket megajándékozott, a ti hibáitok, bűneitek, nem nagyobbak, nem súlyosabbak-e Isten előtt, ama szegény ember bűneinél, mellyekért ő meglakol? Sokszor itéli el a szerencsétlen gonosztevőt egy ollyan, ki Isten előtt nála tizszerte gonoszabb. Nincs e rá példa, hogy ama biborba öltözött magas származású mivelt

nő, megtagadja szánalmát, ama szegény bűnös asszonyiállattól, kinek esete, a mindeneket látó Isten előtt koránt se lehet olly nagy, olly becsstelen, mint az övé?

Megengedem én hogy nagy a különbség az erény és a véték között, hanem itt másról van a szó, itt arról van szó, hogy a szenvedőkön segítsünk, és ha én valakit látok kit éhség vagy hideg gyötör, ha egy szerencsétlen anyát, beteget, rongyost látok szenvedni, itt nincs többé különbség, véték, erény, rossz vagy jó között. Itt csak a fájdalmat kell látnom, melyet Jézus, ha földünkön volna, maga sietne enyhíteni; csak arra lehet emlékeznem, hogy Jézus maga szánná azt, a kitől én elfordulok hidegen. És ha az erkölcsi bajok, aljasságok, bűnök látásánál, a gazdag megirtódnék segéd kezét nyújtani a mélyen süllyedt szegény szenvedőnek, ha azt mondaná, hogy vesszenek! megmutatnám neki az Istenfiát, térden, mosva Iscariotes Júdás lábait.

VII.

Végződven a lábmosás, egyszerű méltósággal magára veszi Jézus felsőruháját, ismét az asztal mellé ül, a mester helyére. Annakutána lassan végignézve a megzavarodott, és figyelő tanítványokon: Értitek-e, azt kérdi tőlök, mit miveltem veletek? — Ti engem így hívtok, mester,

és uram, és igazán mondjátok, mert az vagyok, azért, ha én megmostam a ti lábaitokat, úr és mester levén, tinektek is meg kell mosnotok egymás lábait, mert példát adtam nektek, hogy a mint én cselekedtem, úgy cselekedjete ti is. — Nem is szükség mondanom, hogy nem maga az anyagi lábmosás az, mit Jézus itt követésül ajánl a tanítványoknak. Ez által nem akart ő valami kül szertartást behozni vallásába, és azoknak az innepélyes lábmosásoknak, melyekben a világi nagyok Jézust utánózni akarják, épen azért nincs értelmök, mert az egész nem egyéb üres ceremóniánál. Hajdan keleten, mikor a hosszú útról érkező fáradt útasoknak lábait megmosták, abban a forró tartományban a vendéglátásnak egyik jele volt. Nálunk, a mi szelidebb éghajlatunk alatt, már ma nem lehet egyéb, egy hajdani szokásra való emlékezésnél, melly elmúlt a korral együtt, mikor ez szükséges lehetett. A mi megmaradt, az, ennek a csodálatos történetnek lényege, az a példa maga, mellyet Jézus adni akart a világnak, szükséges marad minden helyen, mindenkor.

Jézus tulajdon példájában és személyében meg akarta nemesíteni a szeretetnek munkáit, meg akarta rá tanítani a világot, hogy a szivesség meg nem alacsonyít, és hogy a ki másoknak használni ohajtva, magát megalázza, Isten előtt felmagasztaltatik. Azt akarta, hogy példájával megszegyenítse

mindazokat kik kevélység, vagy sokszor hiú tartózkodás miatt nem mernek szeretni, és másokkal, szeretve jót tenni. El akarta tördölni az önzés szoros lánczait, melyek az embert ezen a földön annyi jóban megakadályozzák.

Halljátok meg ezt mindnyájan ti, kiknek az a sors jutott, hogy az erőtlének, a kicsinyek, a szűkölködők és a betegek körül szolgáljatok; a szolgálat sok unalommal, sok kellemetlenséggel jár, annyi igaz, de azért ne lankadjatok, hanem teljesítsétek a nemes kötelességet, mellyel Isten nevében tartoztok szenvedő embertársaitoknak. A szeretet ellen nincs kivétel, ez alul fel nem ment senkit kora, neme, születése, rangja vagy tudománya, mert Jézus maga megmosta a tanítványok lábait ezt mondván: bizony bizony mondom nektek, a szolga nem nagyobb az ő uránál, és a követ nem nagyobb annál, a ki őt elküldötte. — — Oh! mennyi nem történt volna az egyházban és a világon, ha Jézusnak e komoly szavait kellő figyelemre méltatták volna az emberek, és a ker. papok erre emlékezni akartak volna! ha a földi gazdagság gyűjtés és világi hatalom keresés helyett, fülökbe zengett volna annak a mesternek szava, ki magát fájdalom emberének nevezte, és megmondta, hogy a szolga ne legyen nagyobb az ő uránál.

Az ezerféle papirend, és papi fejedelemség, hol vették ezek magukat a Jézus egyházában?

(Coquerél után.)

(Coquerél után.)

Született.

Homilia.

A. 6, 7. Mikor Jézus ezt mondotta, a földre köpött, és nyálából sárt csinála, és a sárt a vaknak szemére kené, és monda nékie : Menj el, és mosdjad meg a Siloám halastóba. Elment azért, és megmosdék, és megtére látva.

I.

Jézus, egyik körutazásában, tanítványai kíséretében, egy vakonszületett emberrel találkozik, kit szerencsétlensége koldúsbokra juttatott. A tanítványok, kik mindegyik nagy szerencsétlenségben, Istennek valami nagy büntetését képzeltek, azt kérdik Jézustól, hogy micsoda nagy bünt követhetett el a vak, vagy annak szülei? — Jézus röviden megczáfolván a tanítványok szomorú tévelygését, elhatározza magát hogy ez alkalommal egy csudát tegyen. — A földre köp, és nyálából csinált sárral megkeni a vak ember szemét. A törvénytudók, kik maguk megrontották a törvényt, tiltakoz-

A Krisztus szolgálóinak és követőinek egyszerű dicső neve hova lett a sok keresett czim, és arannyal himzett bokaverő alatt? Nem, az evangéliom nem ismer szabadalmat, privilegiumot, mindegyik keresztyén az Isten és a Krisztus szolgálója tartozik lenni, mindegyik keresztyén köteles betölteni a szeretet törvényét. Ti mindnyájan szolgálai, követői vagytok az egy nagymesternek! mindnyájatoknak van mondva a nagy intés: bizony bizony mondom nektek: a szolga nem nagyobb az ő uránál!

Vállaljátok hát el mindenütt a nemes munkát, hol másokkal jóttetni kell, s ha a büszkeség, vagy az ál becsületérzet mást mondana, áldozzatok oda Isten és a Krisztus szerelmeért a büszkeséget, és álbecsületet, és segítsetek. Akkor Jézus példája nem szóllal meg ellenünk kárhoztatva, akkor nem akarunk többek lenni a mesternél, a mi urunknál, akkor azok az érzelmek lesznek bennünk, melyek voltak ő benne, ki Isten léte az emberek szolgálója lett; és megértjük a szók értelmét, melyekkel Jézus beszédét berekeszté: Ha ezeket tudjátok, boldogok lesztek, ha úgy cselekesztek. Amen.

(Coquerél után.)

A vakonszületett.

Homilia.

János IX. 6, 7. Mikor Jézus ezt mondotta, a földre köpött, és nyálából sárt csinála, és a sárt a vaknak szemekre kené, és monda nékie : Menj el, és mosdjal meg a Siloám halastóba. Elméne azért, és megmosdék, és megtére látva.

I.

Jézus, egyik körutazásában, tanítványai kíséretében, egy vakonszületett emberrel találkozik, kit szerencsétlensége koldúsbtra juttatott. A tanítványok, kik mindegyik nagy szerencsétlenségben, Istennek valami nagy büntetését képzeltek, azt kérdik Jézustól, hogy micsoda nagy bünt követhetett el a vak, vagy annak szülei? — Jézus röviden megczáfolván a tanítványok szomorú tévelygését, elhatározza magát hogy ez alkalommal egy csudát tegyen. — A földre köp, és nyálából csinált sárral megkeni a vak ember szemeit. A törvénytudók, kik maguk megrontották a törvényt, tiltakoz-

nak hogy szombat napon szabad volna sárt csinálni, a tanítványok magyarázatot várnak, Jézus a magyarázat és czáfolat helyett azt mondja a vak embernek: Menj, és mosdjál meg a Siloám halastóba; a vak, elment, megmosdott, és megtért látva. Rendkívüli csodatétel, melynek láttára, mint hajdan az egyiptomi papok, nem mondhatunk egyebet: Istennek újja ez! Azonban magánál a csodánál nagyobb csoda, a vak embernek magaviselete és hite. —

Ne feledjük, hogy itt egy vakonszületett emberről van szó, egy emberről, ki soha világosságot nem látott, és így a világosságról fogalma sincs, kiben nincsenek meg az eszmék mellyeket mi látásunknak köszönhetünk. A vallás egészen más dolog egy ember tudatában, a ki soha nem látott, mint a mienkben, a kik látunk. A vallás egészen más úton közöltetik egy vaknak lelkével, mint közöltetik a mienkkel kik látunk; és meglehet egy vakon született ember lelkében sokkal nehezebben fogamzik meg az élő hit, mint a mienkben a kik szemeinkkel látunk. Én ezzel nem azt állítom hogy a vakok hitetlenek, mert ez nem az ő hibájok. Hanem mégis ha egy vakonszületett embert meg akarnánk tanítani a vallásos igazságokra, mit mondanánk neki? Beszélnénk előtte a szentírásról, de ő a szentírásba foglalt nagyszerű képeket fel nem foghatja; beszélnénk előtte a halálról, a feltámadásról; de hogy a halált valaki helyesen ismerje hogy

mi, azt látni kell, és ha valaki nem tudhatja hogy mi a halál, hogy tudhatná mi a feltámadás? Beszél-nénk előtte az Isten nagyságáról és végtelenségé-ről, de miként mondhatjuk neki a soltáriró szavait: „Ha az égbe mégy, ott találod; ha a sirba veted ágyadat, ott is jelen van.“ A magas-ság és mélység fogalmai nincsenek meg a vakon-született ember világában. Beszél-nénk előtte az örökkévalóságról, annyit mondhatnánk ugyan hogy az Isten magát örökkévalónak nevezi, de azt már nem, hogy Isten előtt egy nap annyi mint ezer esztendő. Ezt a kitételt csak azok érthetik, kik látták a nappalnak kezdetét és végét. Beszél-nénk előttük a világteremtőről, a nélkül hogy ők a teremtetett dolgokat valaha látták volna. Ő neki, a kiterjesztett erősség nem beszél Istennek dicsőségé-ről, és az egek nem hirdetik nagyságát, az ő örök és végtelen egy éjszakája nem tanítja a másikat bölcsességre.

Egy ilyen szegény világtalan ember az, kit Jézus meggyógyított, mégis van annyi kegyesség és hit szívében hogy csoda által meggyógyulhat, hogy hitét megtarthatja, és tanítványa lehet Jézus-nak. Jertek lássuk e nevezetes példát; jertek, válasszuk e vak embert vezetőül, lás-suk egy felől őt magát, másfelől a papi széket ő ellene, és vegyünk részt az ő győzelmében.

II.

Hogy a vakonszületett embernek erős hitét és jellemét méltányolhassuk, tudnunk kell hogy mi volt egy ilyen vakonszületett ember hajdan Jeruzsálemben, mi volt ő mint Jeruzsálemi lakos, és mi volt vallására nézve, mint Mózes tanítványa.

A mi először is polgári állását illeti, a mi emberünk egy nyomorult koldús, egy azon szerencsétlenek közzül, kik egész nap az utczák sarkain üldögélve, a nyomort feltakarva, szánakozásra hívják fel az általmenőket. A! — a szegény vak koldús kiáltására ne nyomjátok el szívetek emberi érzelmeit, ne undorodjatok, és ne fordítsátok el szemeiteket attól a nyomorúság emberétől ki nem lát sem eget se földet! Jézus nem fordítá el róla szemeit! Nincs most arra szükség, hogy én mentő vagy vádló képében álljak fel ama futó szeretet mellett vagy ellen, melly útát fillérekkel szórja be, és a melly dénárokat adakozik csak azért hogy másfelől százakat költhessen haszontalanságokra, csak egy nagy különbségre kívánlak most e helyett figyelmeztetni. — Ha korunk koldusai többnyire a rendetlenségnek és vesztegetésnek áldozatai, e szemrehányás nem illeti a hajdankor koldusait. A hajdankor nem tudta hogy miben áll a jótékonyság; a hajdankor nem épített kórházakat a betegeknek, nem nyitott menhelyet az ügyefogyottaknak, nem szállított gyarmatokat a világ lakatlan részeibe, és

a ki nyomoréknak született, annak koldússá kellett lenni szükségképen.

E nagy fogyatkozáson a keresztyénségnek kellett segitnie, ennek kellett megtanítani az emberiséget a szeretetre, melly ne engedje a nyomorult embert olly mélyen alásülyedni, hogy nyomorúsága mélységéből alamisnáért nyujtsa fel elszáradt kezeit. — Van itt még ezenkívül két megjegyzésre méltó dolog. Az egyik, hogy a mi szerencsétlen vak emberünk, nehezen ha tartozott a nép amaz alacsonyabb osztályához, mellyből rendesen a koldusok kikerülnek, mert bizonyos lakhelye van, családja ismeretes, és szülei megjelennek a Sanhedrin előtt; amaz ovatosság, melly szerént nem felelnek a farizeusok kérdéseire, hanem a fiúra útnak azt mutatja, hogy még volt valami félteni valójuk; a mi pedig magát a vakot illeti, emelkedett szelleme, ép gondolatai, talpraesett feleletei mind odamutatnak hogy nyert valami nevelést, hogy a nyomor el nem gyalázta, és hogy lelke nagyobb volt mint szerencsétlensége. Azt is meg kell itt jegyeznünk, hogy a vakonszületett már teljes érett ember volt, ezért hagyják a szülék magára, ezért nem felelnek helyette, és mindamellett hogy másként ép, koldulásából él. Ez viszont odamutat, hogy a nyomorék abban az időben mindentől el volt hagyva, másként egy illy szép, egy illy nemes jellemű ember, ha lett volna más mód, koldulásra nem jut. A vakonszületett már nem valami gondolatlan fiatal em-

ber, ki vakmerőképen felel a nép előjáróinak kérdéseire, nem is valami vén ember, kinek erőtlensége vagy makacssága szolgálhatna mentségül, hanem a vakonszületett egy érett és higgadt velejű ember, kinek becsületessége nem ingadozik a synagóga tekintélye előtt.

III.

Ez erkölcsi bátorság mellett, mennyi vallásos érzelem! Mózes vallása tudjátok nagyrészen ceremóniákból, ajándékból, és áldozatokból állott; e külső pompákból ugyan mit láthatott egy vakember, mi hatása lehetett reá e külsőségeknek? Mit tartozott egy vakemberre az oltári áldozat, a szenthely égőlámpái, a kenyerek, és a tőmjén, mellynek tűzét és serpenyőjét ő nem látta? — Szerencsére, volt és lehetett alkalma egy ilyen szerencsétlen világtalan embernek, hogy másfelől részt vehessen az istenitisztelet nemesebb ágaiban, ugyanis, zsidóország mindegyik nevezetesebb városában nyitva voltak a synagógák, hova mindenki betérhetett, és hallgathatta az irások magyarázatát. Itt tanulhatott mindenki a ki tanulni akart, és a mi csodálatos, épen itt magyarázták a Messiás eljöveteléről szóló próféciákat, épen akkor, mikor a Messiás már megérkezett és teljesítette a jóslatokat. A vakonszületett ember is bizonyosan foglalkozott a vallásos eszmékkel mellyekkel akkor telve volt minden gondolkozó ember. A jövődölések, és az ó szövetség nagy

prófétáinak nevei mindenkinek száján forogtak; a Názáretbeli Jézus csodatételeinek híre elterjedt egész zsidóhónban; az a hit, hogy mint hajdan, úgy akkor is, az ég, küldötteinél fogva, közelebbi viszonyba lép földünkkel, közönségessé kezdett lenni, a régi jóslatok teljességét, és a Messiás eljövételét bizonyosan várta mindenki. És így két vallásos eszme élt a vakonszületett ember lelkében, az egyik, hogy a próféták ideje jelen van, a másik, hogy a Messiásnak el kell jőni. Nagyon elősegíti e történet hitelességét az a körülmény is, hogy a vakonszületettnak neve sincs megemlítve; név nélkül is ismeretes az a nyomorult, kit testi hibája koldulásra kényszerít, a koldúst mindenki ösmeri, de nevét ritka ember tudja, az evangyélista nem jegyezte fel hogy hívták a vak koldúst. A kik hazudni akarnak, azok nagy gonddal meg szokták nevezni a személyeket kikről szó van.

Mit sem tesz, hogy neve elveszett, mert emlékezete csakugyan megmaradt. Egy volt ő azon emberek között, kiknek hitét, ha egyszer bizonyos alapot talált, megingatni többé nem lehet. Jézus az ő szemeit meggyógyította, ezt pusztán emberi erő nem tehetné, ez az alap, mellyet lelkében megrendíteni nem lehet. A vaknak hite ennél fogva alapos és okos hit. — A! nem szabad senkinek hinni, a nélkül hogy okát tudná, hogy miért hisz, a nélkül hogy alapja volna meggyőződésének, és a nélkül hogy meggyőződése okairól számot adhasson.

Ne hozzátok fel most azoknak példáját, a kik öröklött szokásból hisznek, kik csak azért hisznek, mert atyjáik is hittek, kik keresztyének csak azért, mert őket úgy nevelték. Mert ez nem hit, hanem utánzás, annak meggyőződésnélküli elmondása, a mit más elmondott előttök; én az ilyen keresztyéneket nem sorozhatom az igaz keresztyének közzé, ezek Izraél fiai, de nem Izraélból valók, ezeknek keresztyénsége nem szabad választás, hanem csak történet, ráhagyják hogy ők azok. Igazán hinni annyi, mint okát tudni adni annak, hogy miért hisz.

A kik hisznek, e tekintetben rendesen két túlságba esnek. Az egyik fél sokat hisz, és sok bizonyosságot kíván, a másik hisz elég bizonyosság nélkül is olyat, a mi lehetetlenség. Az egyik fél bizonyosságul szóllit fel hite mellett minden tudományt, minden nyelvet, mindent a mi lett és megtörtént. A csillagásztól megkivánják hogy számoljon nékiek Isten nagyságáról, és a teremtés nagy rendszeréről. A természettantól követelik, hogy mondja el előttök a lények névsorát, a növények, az ásványok nagy lajstromát, hogy itt mindenütt kereshessék és megtalálhassák az Istent magát. A bölcsészettől megkivánják, hogy magyarázza meg a lélek minden titkos tulajdonságait, magáig a halhatatlanságig. A népek évkönyveiben keresik mindenütt a töredékekben az isteni gondviselés végcéljait. A szentírással magával csak akkor vannak

megelégedve, ha rajta a bírálat metszőkésével keresztülmentek, és így egészen a fenekig látni akarva, többet akarnak az angyaloknál. Hiszem jó volna a hitet ilyen széles alapra fektetni, jó volna a vallástudomány alá mindent odafoglalni; de ez annyi mint lehetlenséget kívánni. Ha az ember renden túl igyekszik hitét növelni, fogy; és ha általánosságra törekszik, a részszerint valót veszti el, pedig részszerint van bennünk az ismeret.

Azok, kik az ellenkező túlságba esnek, viszont csak félbizonyosságot keresnek, megelégedesnek vele ha hihető a mit hisznek, következtetve nem bírnak eljutni a keresett igazságig, és rendesen így okoskodnak: ez a mit én hinni akarok, így is igaz lehet, amúgy is, de hogy miért igaz hát, azzal keveset gondolnak. A vakonszületett ember sokkal biztosabb úton jár; az ő hite a millyen egyszerű épen olyan nagy, mert egy bizonyos tapasztalásból indulva ki, csak abban nyugszik meg, a mi ebből önkényt következik. Az a bizonyos ok a miért ő hisz, az ő meggyógyulása, az a csuda melly ő rajta megtörtént. A ki illy csudálatosan gyógyult meg, annak azt mondjátok, könnyű volt hinni. Nem említve most azt, hogy hány csuda történt a nélkül hogy hitet vagy háladatosságot szült volna, maradjunk most a csuda mellett, melly a vak emberrel történt. A vakonszületett ember nem volt Jézus tanítványa, ő csak egy embernek

szavát hallotta, ki néki ezt mondá: Menj el, és mosdjal meg a Siloám halastóba, gyógyulása után nem is találkozott jóltevőjével, nem is tudta hol keresse, vagy hol találja. — Hol vette hát mégis ezt az egyszerű erős hitet? épen abból a csodálatos körülményből, melly a Krisztus nagy bölcsességét tanusítja, és a mellyen a kétkedők felakadnak. Nyalából sarat csinált a porban, és a sárral megkente a vak ember szemeit. Ezt Jézus, úgy látszik, szántszándékosan azért tette, hogy gyógyulásának okát valamiben másban ne keresse a Jézuson kívül. Ha Jézus csak szóllott volna; jó formán azt se tudta volna hogy ki szóllt; ha csak megillette volna a vaknak szemeit, azt se tudta volna jó formán hogy kinek illetésére szakadt le a hályog szemeiről. — Jézus, az Istenfia, ki mint a port úgy szórt el a csillagokat az ég mezőjén, nem tartotta méltósága alattinak megilletni a földporát. A helyett hogy rögtön meggyógyitná a vakot, bizonyos távolságig elküldi a Siloám tavához, így időt enged neki hogy készüljön, és megemlékezzék gyógyulásáról, és ha azon pillanatban nyerte vissza látását, a melly pillanatban a sarat szemeiről lemosta, eszébe kellett jutni, hogy szemeinek látását másnak nem köszönheti, hanem annak, a ki elapadt szemeit a sárral bekente volt. — Így elér a Siloám tóhoz, szemeit annak vizében megmossa... Nem akarom most előttetek leírni annak a pillanatnak érzelmeit, mellyben a vaknak hosszú éjele egy-

szerre megvilágosodott, legyen elég annyi a mennyit az írás mond: elméne azért, és megmosdék, és megtére látva.

Már most csodáljuk azt az erős hitet, mit Jézusnak ezen csodatétele szült, mennyire meghatotta ez a meggyógyult vak embert, miként beszéli el gyógyulása történetét először a szomszédoknak, azután a farizeusoknak, ő mást nem tud, csak ezt az egyet, hogy lát, hogy meggyógyult. Ki gyógyított meg? kérdezik tőle az emberek, — az a ki sárral bekente szemeimet. — Hol van? — Én nem tudom. De mi tudjuk, mondanak a farizeusok, hogy az az ember bűnös. Azt én nem tudom, ha bűnös-e, felele a vak, ez egyet tudom hogy vak voltam, és most látok. — Ő csak azt hiszi a mit tud, és a mit annál fogva hihet, többet nem!

IV.

A millyen mértékben egyszerű az ilyen hit, szintollyan mértékben erős. Egy ilyen rendkívüli esemény, nem maradhatott következtések nélkül, hire terjed, körül fogják, és a farizeusok elébe viszik. — Ne feledjük itt, hogy a vakonszületett embernek sorsa mit se változott, annyi igaz, hogy nem vak, nem az a szegény nyomorult világtalan, ki nem lát sem eget sem földet; de mégis az a szegény, az alacsony szülektől származott koldús ő még most

is, ki mindentől elhagyatva ült az utcák sarkain, e körül az ember körül tolong a kíváncsi népség, ez áll ott hogy a Krisztus dicsőségéről fényes bizonytságot tegyen. A kihallgató bíróság, a nemzet főtanácsa, a törvénytanárok, az írástudók, az áldozópapok, főként a farizeusok, annak a testületnek rettegett tagjai, kik határtalanul uralkodtak a nép lelke fölött. Ezek az emberek mindent tudtak már, most mindjárt elbeszélük előttük annak a Jézusnak egy új csodálatos cselekedetét, kit ők annyira gyűlöttek, kinek naponként növekedő hatalma és bölcsessége, nem sokára teljes homályt vet az ő hatalmukra és bölcsességökre. Már most ítéljük meg milyen indulattal fogadhatták ezek az emberek, a vak koldúsnak Jézust magasztaló vallomását? Minden ellene van, gazdagság, tudomány, tekintély, világi nagyság, és minden a mit az emberek csodálnak és tömjéneeznek, minden ellene van! és mi az, a mit ő a magarészéről, ellenökbe felmutathat? a tiszta háladatosság, és az igazságnak leplezetlen bevallása, és bár mi történjék vele, ő e tartozását teljesíti.

Legelső része vallomásának egy olly világos tény, melyet elmagyarázni, vagy másként értelmezni nem is lehet. — Egy ember — monda a vak — sárt csinált, szemeimet azzal megkené, és monda nekem, menj el a Siloám tóba és mosdjal meg; én elmentem, megmosdottam, és megjött szemem világa. Képzelmük mint

hallgatott az egész Sanhedrin, hogy nem találna-e valamit a vak ember előadásában, minek legalább kétértelme volna. — De mit feleljenek az ilyen egyenes beszédre, ezt vagy hinni, vagy kereken tagadni kell! Lehet hogy majd nem lesz ilyen egyenes, ha jóltevője személye felől kérdezősködni: Hol van, a ki meggyógyított? nem tudom rá a felelet. — Mit gondolsz, ki az? — az egy próféta, mond a vak. — Ki czáfolja meg ezt a feleletet, vagy ki ismerhetné jobban jóltevőjét, mint éppen az, a kivel jöltett? Hogy lehet elvenni vagy meggyöngíteni a hatást, mit ez a nyílt vallomás tett a sokaságra? — A tudós Sanhedrin felakad, s nem boldogulván a vak emberrel, más tanukat keres és idéztet, kik féltőkben majd talán tagadni fogják hogy az ember igazán vak volt, ezek, a vakonszületett embernek szülői. A szülék, rettegve a szentszék hatalmát, nem merik egyenesen állítani fiúk köztudomású vakságát, sem védeni annak csodálatos gyógyulását, hanem a fiúra hivatkoznak feleletért, ezt mondván: Ki nyitotta meg az ő szemeit? mi nem tudjuk, elég idős már, ő magát kérdjétek meg. Képzeltetjük mi nehezen eshetett a fiúnak, a szüléknek ezen gyávasága. Ha jól esik azoknak részvéte a kiket szeretünk, és ha nem hagynak mikor üldöztetünk, képzeltetjük mi jól esett volna a szegény vak embernek, ha látta volna szüleinek örömét azon hogy ő meggyógyult, s hallotta volna hogy a Sanhedrin előtt

arról bizonyosságot is tesznek. Életében mikor szorithatta meg szivesebben az apai kezeket mint most, és az anya mikor szorithatta szivesebben kebeléhez fiát, mint most mikor mintegy ujonnan született? De a szülék, mintha most is vak volna, magára hagyják a szegény fiút, ki örüljön vele, ha a szülék nem örülnek? — Semmi! ha szülék nem védelmezik, ő magát el nem árulja, ő magámagának elég, ő megszokta gondolatait ön keble mélységéből meritni, és mikor külről homály és sötétség fogta körül, ön keblében keresett világosságot; úgy tesz most is. Ugy hogy a farizeusok felszólítására, hogy adjon dicsőséget Istennek, mert ők tudják hogy az az ember bűnös, így felel: azt én nem tudom, ha bűnös-e; ez egyet tudom: hogy vak voltam, és most látok. Az embernek ezen állhatatossága még inkább zavarba hozza a tudós vallatókat, és szokás szerint kifogyva mindenből, magát a tényt veszik elő, és kérdik tőle: Mit csinált veled, hogy nyitotta meg szemeidet? E kérdésre a szegény ember, állhatatosságában felemelkedvén, mintegy kifáradva a faggatások alatt, neheztelve szégyeníti meg hatalmas ellenségeit, egy gúnyos kérdésben: Im már megmondtam nektek, és mégse hallottátok, miért akarjátok ismét hallani? nemde tanítványi akartok-e ti is lenni? Változik a jelenet, és azok a széles tudományú írástudók, azok a szent emberek millyen mérgesek, és

az a szegény vak ember millyen nyugodt! kísérik végig a kihallgatást, egy felől minden szóban az igazság elleneinek szokott haragja dühössége, más felől a jólelkű embernek nyugott beszéde, ki tudja hogy mit mond. Hogy legyen magukat mivel vigasztalni az Izraél véneinek, egy szegény utczai koldúson töltik bosszújokat: Légy te, kiáltnak ők, az ő tanítványa, mi pedig Mózes tanítványa vagyunk. Mi tudjuk hogy Isten szóllott Mózesnek; ez pedig honnét legyen, nem tudjuk. Így szóll az üres kevélység, a különbség az, a mit ők tudnak, és a mit ők nem tudnak, alatta értődvén, hogy a mit ők tudnak, az minden, a mit nem tudnak, az semmi. Így azonban, egy olyan emberrel, millyen a vakonszületett ember volt beszélni nem tanácsos, minél ingerültebbek a birák annál nyugodtabb ő, és annál nyomosobban felel, ezt mondván: Bizony csuda, hogy ti, épen ti, kik a népet tanítjátok, nem tudjátok honnét legyen, holott az én szemeimet megnyitotta! — Ismét változik a jelenet, úgy hogy a szegény vakonszületett tanítja a szentszéket, hallgassuk csak a szegény vakember okoskodását, és lássuk mit felelhet rá a Sanhedrin: Mi tudjuk — lássuk mit tud ez a tudatlan ember — hogy Isten a bűnösöket meg nem hallgatja. Mit mondhatnak rá ennél egyebet a farizeusok, hogy az igaz? de a ki az Istent tiszteli, és akaratát cselekszi, azt hallgatja meg, mit mondhatnak ismét egyebet ennél: hogy igazság! —

Öröktől fogva nem hallatott, hogy valaki vakon-
született embernek szemeit nyitotta volna meg —
ismét mit mondhatnak erre a farizeusok? — nem
tagadhatják! — Ha Istentől nem volna ez, semmi
ilyet nem cselekedhetnék. — Ismét szent igaz! és
igy az, ki az én szemeimet megnyitotta, épen az,
a kiről ti azt mondjátok hogy nem tudjátok honnét
van, az Istentől van. — Soha senki a bölcseknek
bölcsségét, a tudósoknak tudományát így meg
nem szégyenítette. — Így kell hinni, és illy ma-
gyarán kell megmondani a mit az ember hisz.

V.

Igy viselte magát a vakonszületett ember. Ezért
méltatlanul kivettetvén a farizeusok által a gyüle-
kezetből, magával vitte a vigasztalást, magával
vitte a hitet. — Gyógyulása előtt még nem volt a
Jézus tanítványa, jóltevőjéről csak annyit mond a
farizeusok előtt, hogy az próféta. Ez volt a
legkevesebb a mit mondhatott; de már ekkor gya-
nitá, hogy az ő gyógyulása ama rendkívüli szent-
embernek, a Názáretbeli Jézusnak, az Izraél
várakozása emberének a Messiásnak munkája, ki-
ről a tanítványok serege már bizonyosságot tett. Ezt
a gondolatot érlelte bizonyosan benne a farizeusok
átalkodottsága, kiktől kérdezé: Ti is tanítványi
akartok-e lenni? El volt hát készülve lelke a
Krisztusban való hitnek befogadására, mi nem

sokára be is teljesedett. — Jézus találkozik vele azután, és megismerteti magát vele mint Istennek fiát, ki lábaihoz borulva, felkiált — Uram! hiszek! — Mit gondoltok, a vaknak ezen hite, egy nap, vagy egy pillanat műve lehetett-e?

Maradjunk a gondolatok mellett, miket ez a kérdés eszünkbe juttat, és vizsgálódjunk. — Megtérés, újjászületés, megszenteltetés, ha még több volna is, mindezen szónak egy a jelentése, és nem egyebet tesz, mint Istenhez való térésünket, a léleknek erős maga elhatározását a jó és igazság mellett. — Már, hogy e benső mély átváltozásra, szellemi és erkölcsi életünk megjavulására, Isten segít, azt nem tagadhatja senki; valamint képtelenség lenne hinni egy gondviselést, melly az anyagi világra felügyel ugyan, vigyáz a csillagokra szint-úgy mint a porszemre, de a szellemmel, a sziv érzelmeivel, az igazsággal, az indulatok világával és az erénnyel mit se gondol. —

Az a kérdés, vajjon ez a megtérés, ez az átalakulás véghez mehet-e egy pillanat, egy nap alatt, még pedig olyan formán, hogy valaki tegnap még gonosztevő lehetett, de ma már szent; tegnap este mint hitetlen lágymeleg feketett le, reggelre átmelegült hívő lett belőle? Azt mondják hogy Isten mindenható, az idő semmi ő előtte, mert néki idője nincs, ő minden hosszas előkészület nélkül megújíthatja az embernek szivét; a Damascusba vivő úton az üldöző Saulust Pál apostollá teheti,

a kereszten függő latort megtérítheti. Kik e példákra hivatkoznak, feledik hogy Saulus szemtanúja volt szent István megköveztetésének, ki tudja mit gondolt már akkor, mikor a legelső vértanú ruháit örözte? feledik, hogy a Krisztussal együtt megfeszített gonosztevő, a börtön magánjából jött elő, hol elég ideje volt készülni halálához, feledik hogy szemtanúja volt a megváltó szenvedéseinek. Balgatagság volna azt állítani hogy nem lehet rögtön ellentállni a gonosznak; balgatagság volna tagadni hogy a gondviselés ne küldhetne valami rendkívüli szerencsét vagy szerencsétlenséget, bánatot, gyászt, melly mélyen hatván természetünkre minket megrázhat, egészen megváltoztathat; de ezek a rendkívüli esetek, ujjaszületésünket a legkedvezőbb esetben, csak előkészíthetik, de be nem fejezhetik. A gondviselés útja mellyen minket javulásunkhoz vezet, kimért, fokoként haladó, javulásunk nem egy pillanatnyi véletlenség, hanem egész életünk folytonos nagy munkája, vallásos életünkkel kezdődik, azzal végződik. Isten mindent tehet, de erkölcsi szabadságunkat nem erőszakolhatja.

Lássuk a vakonszületett ember példáját. Ha van jellem, melly hosszas magába vonulás, és borulat után, elég benső erővel birt, a legelső alkalommal magából egy egészen új életet fejteni ki, az az övé. És ha egy embernek sorsában valaha történt rögtöni, reménytelen nagy változás, melly képes lehetett az embernek egész szívét újáteremtteni az

a csodás gyógyulás és jótétemény lehetett, mely őt érte. És mi történik? — Vajjon akarja-e az úr, hogy még ilyen körülmények között is, egyszerre megtérjen? — Lesze-e a zsidóból egy óra, egy nap alatt keresztyén, és hitnek világossága olly egyszerre derül-e fel lelkében, a millyen egyszerre lövellett meggyógyult szemeibe a nap világító sugára? — Nem... a Krisztus nem ismerteti magát ilyen hamarsággal, magára hagyja, és megpróbálja a készülletben levő hitet, nem tesz elébe kérdéseket, nem nyúl hozzá, csak idő multával végzi el küldetését. Így egyezik meg a gondviselés szokott úta és az emberi természet rendes menetele, a csodatételek kivételes utaival; így marad az ember, mindenütt csak ember, még ott is, hol Isten vele csodát tett.

Tanuljunk e példán annyit, hogy ha viszontagságos napjainkban Isten valami Siloám távához vezetne, melyből meritve, megszabadulnánk valami nagy bajtól, vagy nem reményelt boldogságra talál-nánk, és ha ilyenkor hálánk tűzén, meggyúladna hitünk és szeretetünk, ezt ne úgy tekintsük mint megérkező, hanem úgy, mint kiinduló pontot megszenteltetésünk felé. — Annál előbb megtérünk, minél inkább hisszük, hogy a megtérés nem valami könnyű dolog, a hamar munkában itt is kevés a köszönet, a ki hirtelen hamar megtért, hamar elesik. — Isten sokkal nagyobb és végtelenebb mint sem őt egy pillanat alatt meglehetne látni; és ha

mindjárt minden lépten nyomon Siloám vize fakadoz-
nék is körülünk, vagy a Damaskusi szokatlan fény
gyúladna is el fejünk fölött, vagy idvezülni látnók a
latort a koponyák hegyén, mi mondjuk szent Pállal.
Fil. 3, 14. Egy dolog van pedig; azokat, a
mellyek hátammögött vannak elfeledvén,
azokra pedig igyekezzvén, a mellyek előtt-
tem vannak, a cél felé futok, az Istennek
a Krisztus Jézusban való mennyei hiva-
tala jutalmának elvételére. — Amen.

(Coquerét után.)

Szent Péter kulcsai.

Homilia.

Mát. XVI. 13—20. Mikor pedig ment volna Jézus Cezárea tartományába, melly Filep királyról neveztetik, megkérde az ő tanítványit, mondván: Engem embernek fiát, kinek mondanak lenni az emberek? s a t. —

Számos helyek vannak a bibliában, mellyeknek eredeti igaz értelmét csak úgy találjuk meg, ha elébb a tévelygések sűrű fellegeit, mellyekkel azokat a múlt századok tudatlansága, a papok érdeke, és a felekezeti versengések beburkolták, valahogy eloszlatjuk. — Ugy járunk némelly szentírásbeli helyekkel, mint az elsülyedt tengeri hajók darab deszkáival, mellyeket a mély vizek sok év multával vetnek fel; nem csak színökből vetkeztek ki, hanem a vasra és fára olly vastag rosda és kéreg rakodott, hogy eredeti alakjukat igen nehéz kitalálni. Nincs rajta miért csodálkoznunk ha némelly szentírásbeli töredékre, a múlt időknek annyi salakja ülepedett. Az illyen beszédeket hallva, nehéz azoknak igaz értelmét adni, ha tudnók is

hogy azokat szószerént venni képtelenség, és ha azoknak tisztításához a régi történelem, és az újabb eszmék segédelmével fognánk is. Nem kell több, csakhogy mióta megiratott korunkig valami híres tudós, iskola, vagy egyház adott legyen neki hibás értelmet, ez elég hogy a szentírásbeli hely egészen mást mondjon mint a mi benne van. Mi csak saját értelmünk és eszmeink szerint adhatunk értelmet a bibliában előforduló szónak és kitételeknek, holott az a szó, az a kitétel egészen más értelmiségű, szokású és erkölcsű embereknek volt mondva, más körülmények között, mellyeket csak kevesen ismerhetnek ma. Ezek szerint a mi kötelességünk eloszlatni a veszélyes homályt melly az ilyen szentírásbeli helyeknek igaz értelmét eltakarja.

Egyetegyét a Krisztus nyilatkozatai közzül, annyira ki nem vettek és ki nem forgattak igaz értelméből, mint ezt, mellyre a római főpapságot építeni szokás: Te Péter vagy, és ezen a kősziklán épitem fel az én anyaszentegyházamat, és neked adom a mennyország kulcsait. A Krisztusnak ezen szavaiból, mellyeket ő hajdan Jóna fiának mondott, csinálta a római egyház hatalmas énekét, ezek azok a szók, mellyek ragyogó ünnepélyek alkalmával zengének a templomok aranyozott ívei alatt, tisztelettel és bámulattal fogadtatva a térdreborult nép, és a bársonyos aranytól fénylő papsereg által, azon pillanatban, mikor egy népes kíséret élén, tömjén füst

hullámozása között, a nagytemplom küszöbén megjelenik egy ember, ki magát a világ főpapjának, az egyház látható fejének... kimerjem-e mondani... a Krisztus helyettesének meri mondani, csak azért, mert ő magát Simon Péter, a Bethsaidai halász utódának lenni hiszi.

Én most nem jövök fegyverrel kényszerítve egy másik egyházat, hogy ezt a helyet régi értelmébe visszaállítsam, nekem más nemesebb kötelességem van. De én azt mondom, hogy a Jézus Krisztusnak, az Istenfiának, a világmegváltójának igéje, szava, igérete, nem lehet egyetlenegy ker. egyháznak zsákmánya, kirekesztőleg tulajdona. — E szókat nem azért mondta Jézus hogy ezek csak a római templomok költséges ívezete alatt visszhangozzanak, hanem azért, hogy el lehessen ezeket egy ilyen templomban is mondani, sőt magyarázat alá venni, mellynek szentekszentébe nem csalhatlanság, hanem e helyett lélekben és igazságban véghezmenő isteni tisztelet lakik. Mi legalább azt hisszük, hogy ennek a helynek eredeti szépségét és hatalmát akkor láthatjuk meg igazán, ha az ember csinálta tömjénfüstöt ennek szavairól elfujjuk. — Emlékezzünk csak a legközelebb lefolyt tiz évről, nemcsak hazánkban, hanem más ker. országokban is; soha a római hatalmas egyház a kebelében rejlő pusztító erőket olly mértékben mozgásba nem hozta, mint az utósó időkben; szószékekből, hir és tudományos iratok hasábjain, mindenütt, az utcák

sarkain, a házak fedeléről gyalázta, rágalmazta, gyanúsította, sőt pelengér alá kísérté, hitünket egyházunk történelmét, apáink dicsőségét, és martyrjaink szent hamvait. De ezek az erőszakoskodások, csak nekünk használtak, a kik ellen ezek intézve valának. Mi atyámfiai maradjunk az úton mellyen eddig haladtunk, és mikor mások megkettőztetik tehetlen bosszújokat, mi kettőztessük meg a kiméllést és az irányukban való ker. szeretetet. — Lássuk és mondjuk meg mi az igaz, és kiáltsuk Jézussal: a kinek füle van a hallásra, hallja!

I.

E nevezetes locust, nem lehet megérteni ha az egész szövegből kiszakítjuk. Ez egy igen nevezetes beszélgetésnek záradéka, mellynek előzményei határozzák meg valódi értelmét. — Jézus Cezárea tartományában volt, mellyet Heródes, Filep Tiberius császár tiszteletére nevezett úgy, itt kérdezi Jézus a tanítványoktól, hogy a nép mi véleményel van ő felőle, e vélemény felől, az első küldetésből megtért tanítványok, hitelesen mondhattak valamit. Engemet, embernek fiát, kinek mondanak lenni az emberek? Azok pedig mondanak: Némelleyek keresztelő Jánosnak, némelleyek Illésnek, némelleyek Jeremiásnak, vagy egynek a próféták közül. Ez összefüggés nélküli feleletet röviden

fel kell világositnunk. Ekkor tájban tehát a zsidók közvéleménye szerint Jézus nem volt más mint Istennek küldötte, vagy egy próféta, más nem is lehetett, még annyira nem ment a közvélemény, hogy őt Messiásnak tartsák. Sok földi remény, sok világi fény volt összekötve a zsidók képzelődésében, a Messiás csodálatos titokteljes személyével, ama nép szabadító, ama királyi sarjadék, Dávidnak, Salamonnak hatalmas utóda, a világhódító, kinek személyéhez annyi büszke nemzeti remény csatlakozott, sokkal nagyobb volt, minthogy a Nazaretbeli ács fiában mind ezt feltalálhatták volna, ki nem is úgy jött mint valami király, sőt a ki egyenesen kimondotta: hogy az ő országa nem e világból való. Mégis, nem tagadhatván az isteni tekintélyt melly Jézus személyében és beszédében nyilatkozott, általában e közvetítő véleményben állapodtak meg, hogy ő nem maga a várt Messiás, hanem annak hírnöke.

Az írástudó Rabbik azt állították egész bizonyossággal hogy a Krisztus előtt, és vele együtt, egész sereg feltámadott régi próféta jelenik meg; sokan Malachias hibásan értelmezett jóslata után Illést várták, mások Jeremiást, sokan kérdezősködtek vajjon Jézus nem a feltámadott keresztelő János-e? Heródes ettől remegett királyi palotájában, és ez volt büntetése az ártatlanul kiontott vérért. Abban hibázott a közvélemény, hogy Jézust istenküldöttjének felismerete ugyan, de

minthogy szegény, erőtlén, és a világ szerént megvetetett volt, Messiásnak elfogadni nem akarta; káros tévelygés, nem azért hogy magában tévelygés, még pedig természetes tévelygés volt, hanem kivált azért hogy a zsidóknak Messiás felöli magas reménye, az a nélkül is büszke, földhözragadt zsidót méginkább elragadta.

Jézus meghallván a feleletet, a tanítványokhoz fordul, és szemeit mesteri szeretettel jártatva rajtuk, kérdi: Hát ti, kinek mondotok lenni engemet? Simon Péter, első a ki megszóllal, és felkiált: Te vagy ama Krisztus az élő Istennek fia. Nem valami hírmondó, hanem maga az, a ki eljövendő vala, nem is Illés, Jeremiás, vagy János, hanem Illésnél, Jeremiásnál és Jánosnál sokkal nagyobb; nem valamelyik próféta hanem maga az, a kiről minden próféták szóllottak, és a kit minden igaz izraélita várt. Te vagy a Messiás, a Krisztus, az Istennek felkentje; még több vagy te, több mint Izraélnek vigasztalója és dicsősége, több mint a pogányok világossága, te az Istenfia, az egyedül igaz, élő Istennek fia! — ... Hatalmas egy nyilatkozat, nem csak a hitért mellyel teljes, hanem kivált ama meleg kitörésért, melly e nyilatkozatot kísérte, ez a Jézus szeretetétől égő szivnek legmélyéről lobban fel, és ezen kiáltásban talál rést: Te vagy a Krisztus, az élő Istennek fia!

Ekkor Jézus, egészen megható innepélyesség-

gel így szól szeretett tanítványához : Boldog vagy Simon, Jónának fia, boldog vagy a hitért melly lelkedben olly tiszta, és a szeretetért melly kebledben olly erős, mert a test és a vér ezeket nem jelentette néked; hanem az én mennyei atyám! A test és a vér, vagyis az emberek, az érzéki világ, ennek hiábavaló önzése, ezeket nem jelentette neked; ezek nem jelenthették, mert ezek ezt nem tudják, ezek engem nem ismernek. A test és a vér azt mondták volna neked, hogy nekem nincs ezüstöm és aranyom, nincs hatalmam, világi kincsem; hogy én a ki egy Betlehemi ólban születtem, járok kelek, a nélkül hogy annyi helyem volna, hova fejem lehajthatnám, egészen a kereszting mellyen gyalázatos halált szenvedek majd. A test és a vér ezt nem jelentették neked, hogy én az élő Istennek fia vagyok; hanem az én mennyei atyám, az Isten, a minden világosságnak atya, az, a ki hitednek ezt az erőt, ezt a világosságot adta, ő az a ki téged illy magasra emelt. A test és a vér, a fájdalomnak emberében nem ismert volna rá az Istenfiára. Az én önmegtagadásomban nyilatkozó erkölcsi és isteni erő, engedelmességemben kitűnő szentség, és az áldozatban tündöklő mennyei dicsőség; ez az, a mi az emberek gondolatában meg nem fordult, ezek olyan dolgok, mellyek az égből szállhatnak alá, az én mennyei atyám jelentette meg neked ezeket.

Te nekem — mintha mondotta volna Jézus — megmondottad, hogy én ki vagyok, már most halld meg te is én tőlem hogy ki vagy te, te több vagy mint magad is tudnád. — Én is mondom neked: Te Péter vagy, és ezen a kősziklán építem fel az én anyaszentegyházamat. Én, a kit te Istenfiának lenni vallottál, én, az egyház feje és alkotója, én téged első kőül kiáltlak ki abban a nagy épületben, melyet a földön felépítendek. Az emberek között te voltál az első a ki teljesen elfogtad, és élőszóval vallottad a bennem való hitet, következésképen kimondom, hogy te vagy az első keresztyén. Az anyaszentegyház megkezdé lételet, és te vagy első tagja. Léte azon pillanatban kezdődött, melyben te vallást tettél rólam, hogy én az élő Istennek fia vagyok. E kezdetnek mostantól fogva nincs vége, ez az épület örök időkre szől, és a pokol kapui nem vehetnek azon diadalt. E magas képes beszédet rosszul értelmezték az emberek. E beszédben két épület van: egyik a pokol hol a sátán lakik, a másik az egyház, hol Isten az úr. Azt képzelik, hogy a két épület megtámadván egymást, egyik a másiknak kapuját be nem törheti. A hiba abban a hibás fogalomban rejlik, mellyszerént a pokol név alatt a pogányok poklát tették, holott itt a zsidó pokolt vagy a halál rémitő országát kell érteni, mellyen belől életnélküli csend uralkodik, nehéz álom nyomja ez ország lakóit, mellyből nincs szabadulás, melly-

nek zárt vaskapui több helyen fordulnak elő a bibliai költészetben. — Jézus ezen szavainak igaz értelme tehát ez lesz : Hit által, a Simon halászból Péter apostol lesz belőled ; ez első alapkővön épülend fel a ker. egyház, és magának a halál házának kapui nem lesznek olly erősök mint az anyaszentegyháznak kapui, és így a ker. egyház végetlensége ki van mondva már a kezdetnél ; le van téve már a legelső alapkővel. Egy megkezdett épületet befejező darab, a kapu : ez az eszme magában foglalja a kulcsok eszméjét.

Szent Péter, a ki mindennek előtt először tett vallomást a Krisztusban való hitről, ő lesz az első a ki megnyitandja mások előtt az egyház ajtaját, ő lesz az első a ki oda bemegy. És neked adom a mennyország kulcsait. — A! az az ország mellyről Jézus annyi helyen tesz említést tanításai-ban, mellyet ő néha Isten országának, néha ismét mennyek országának nevez, nem egyéb mint a keresztyén egyház, legyen az az égben vagy legyen a földön, ez az az egyház mellyről most is Jézus szóll ; ez amaz épület, mellynek alapkőve, kapui, és kulcsai Jézus képes beszédében megemlítve vannak. Ez épületnek legelső alapkővét Jézus Péter apostolban letette, Jézus megépülve látja e nagy intézetet a jövőben, erős ledönthetlen kapui sarkukba vannak emelve, nincs egyéb hátra, hanem hogy e kapuk megnyittassanak a hívők serege előtt, Jézus prófétai látásában az örök egy-

ház épülete be van végezve, nincs egyéb hátra, mint ennek kapuit megnyitni, a kívül várakozó sokaság előtt. Így van világos összefüggésben az egész nagyszerű kép, így lesz belőle egy nagy egész. A Jézus által épített nagy egyház legelső köve az apostol; miután ez felépült, és a kapuk sarkukba emelvék. Péternek adatnak a kulcsok, hogy a kapukat, mellyek az új szentekszentébe vezetnek, és a mellyek nem emberi kéz által épültek, megnyissa a zsidó nép, és a föld minden népe előtt.

A történelem mondja hogy ez ígélet teljesült, és ő valósággal megnyitotta a mennyország kapuit, de nem azokkal a kulcsokkal, mellyeket sok helyen kezében tart. — Minekutána ugyanis, Jézus, munkáját elvégezte; minekutána tanított, szenvedett, kinos halállal kimult, dicsőségesen az égbe ment, és pünkösöd napján a szentlélek az apostolokra kitöltetett volna, és a megháborodott sokaság a tizenkét tanítványt körülfogta, ezt mondván: Atyámfiai férfiak! mondjátok meg mit cselekedjünk! Péter, mint vallomása alkalmával is tett, kiválva társai közzül, a maga és a többiek nevében tartotta a legelső ker. tanítást. Megmondta a zsidóknak: hogy az a Jézus kit annyszor hallottak nagy bölcsen tanítani; az a Jézus, kinek annyi csodatételeit látták szemeikkel; az a Jézus, kit mint egy gonosztevőt Jeruzsálem utczáin meghurczoltak, azután megostoroztak, elítéltek, megfeszítettek, az fel-

támadott a halálból, az az Istennek fia. — Három ezer lélek hitt beszédének, és kívánt megkereszteltetni. Így alakult meg az első ker. egyház, és így Péter volt az, ki ennek kapuit a zsidók előtt megnyitotta.

Később mikor eljött annak is az ideje, hogy a ker. egyház az egész emberiség előtt megnyitassék, tudjátok hogy csak ugyan ez a Péter volt az, a ki ezt a nagyszerű hivatást ismét elvállalta. Péter volt az, a ki zsidós kifogásai és kétkedései ellenére mintegy magát megczáfolva, engedve a mennyei parancsnak, későbbben megkeresztelte a pogány Corneliust egész házanépével, és így a ker. egyház ajtaját kinyitotta a pogányok előtt is. Akkor Péter megnyitván száját monda: Bizonnyal látom hogy az Isten nem személyválogató, hanem minden nemzetségben kedves neki, akárki legyen, a ki őt féli, és igazságot cselekszik. Csel. 10. 34. Ettől fogva lőn a ker. egyház közönséges örökre maradandó anyaszentegyház, így teljesült a nagy mester jövendölése. Péternek adta a mennyország kulcsait, és Péter megnyitotta ez országot a zsidók és az egész emberiség előtt.

II.

Eddig hát nem találtunk valami megfeszíthetetlen nehézségre, hanem hátra van még a nehezebb rész

mit megérteni óhajtunk : és valamit megkötözendesz e földön, a mennyben is kötözve leszen; és valamit megoldozandasz e földön, a mennyben is oldozva leszen.

Először is meg kell említnem, hogy a mi itt mondva van, az természetes összefüggésben van a már megmagyarázott több képekkel. Nálunk a kulcs nincs semmi összeköttetésben az oldozással és a kötözéssel, de nem úgy keleten. A régi ajtózárok gépezetében csakugyan alkatrész volt a kötél, melyet a kulccsal megkötöttek és feloldoztak. A mi már a kulcsok hatalmát, vagyis a megnyitás munkáját illeti, az egyenesen Péter személyére tartozik, nem úgy a másik, a kötözésnek és oldozásnak hatalma, a mennyiben két résszel alább, ugyan csak Sz. Máténál, ugyan ezt mondja Jézus szórul-szóra a többi tanítványoknak is, sőt nem csak a tanítványoknak, hanem az egész egyháznak. Mát. 18, 18. Tartozik nem csak Péterre, hanem tartozik a több tanítványokra is, sőt az egész ker. egyházra.

Már itt végképen elenyészik a Jóna fiának minden ráfogott elsősége, de hiszem a kulcsokkal sem vala neki adva semmi elsőség, semmi privilegium, azon dicsőséges hivatáson kívül, melyet mesterétől nyert azért hogy hitt. Ez a küldetés, melly szerint ő nyitotta meg az egyház kapuját az egész világ előtt, hiszem nem adhatott semmi hatalmat vagy elsőséget a többi tanítványok fölött

se Sz. Péternek, kinek úgy is nem sokára meg kellett hajolni Sz. Pál tagadhatlan nagysága előtt, sem állítólagos utódainak a római püspököknek, kik Péter székében ülnek a nélkül hogy meg tudnák mutatni a világ előtt, azt, hogy Péter valaha Rómában lett volna. — Mit tesz hát a kötözés és megoldás hatalma? Azt a mit Jézus maga mond Jánosnál 20, 23: Valakiknek megbocsátandó játok bűneiket, megbocsáttatnak nékik; a kiknek megtartjátok, megtartatnak.

Micsoda beszéd ez? Az ember csakugyan kénye szerint megadhatná, vagy megtagadhatná embernek a bűnbocsánatot? Hát csakugyan nem egyedül Isten lehetne itt a bíró? Csakugyan léteznék hatalom a földön, melly a szívnek titkaiba látva, ítéletet, még pedig érvényes ítéletet mondhatna a földön és az égben? Nem. A! úgy hogy ha mégis volnának emberek, kik ilyen hatalommal dicsekednének, azok nem ismerik ön tehetlenségöket, valamint hibásan fogták fel Jézus nyilatkozatait, mellyekre követelt hatalmukat építik. Azt mondja Jézus Ján. 12, 48: A ki megvet engemet és nem veszi be az én beszédemet, van ki kárhoztassa azt; a beszéd mellyet én szóltam, az itéli meg azt, amaz utósó napon. Ez a mondás Jézus minden tanításainak alapja. Nem, nem az apostolok ítélnék, nem ők bocsátják meg, nem ők tartják meg a bűnöket. Ők az ígét predikálják, és ennyi elég. Ez az ige kárhoztat né-

mellyeket, felment másokat, ez az ige ítél meg minden embert. Minden, a ki a legelső predikátor, Pétertől fogva, egészen addig a predikátorig ki most nektek szóll, és a kinek beszédét ti most hallgatjátok, kárhoztat, felment, ítél, köt és oldoz szünet nélkül. De Isten ments meg! nem mi mondunk felettetek ítéletet, elég, ha magunkat ítéljük Isten előtt. A mi titeket megítél, az az ige, mellyet mi nektek hirdetünk; és a ki az ítéletet alkalmazza, fogantositja, az nem mi vagyunk, hanem kinek kinek öntudata, lélekismerete. Mikor mi erőtlén hangon hirdetjük az isteni ígét, már akár azért hogy Jézussal kikeljünk a farizeusok ellen; akár azért hogy az isteni kegyelem által erősítsük a törődött szívműeket; akár azért hogy mint ő, megszégyenítsük a szívtelen önzést, vagy mint ő dicsérettel emeljük ki a szegény özvegy fillérjét; akár azért hogy a megfáradt és megterhelt lelkeket megnyihitsük, vagy a bánat miatt elborult szemekben ragyogtassuk a halhatatlanság reménye vigasztaló könnyeit, vagy kis gyermetekeitet áldjuk meg; szóval mikor az ő beszédét nektek hirdetjük: mit tudjuk, mi kit oldoz vagy kit kötöz meg, kit ment vagy kit kárhoztat közületek az Isten beszéde? Mi nem tudjuk! — hanem tudja az a Jézus, kinek beszéde hangzik a mi bűnös ajkainkon, a nélkül hogy annyi századon át valamit vesztett volna hatalmából és erejéből; tudja az az Isten, ki az ő isteni erejét megdicsőíti a mi emberi erőtlenségünkben. De tudja

a ti lelketekismerete, melly a hallott beszédek után kimondja ítéletét felettetek, hogy teljesedjék a mit Jézus megjövendőlt: valamit megkötzendetek e földön, a mennyben is kötözve lesz; és valamit megoldozandotok e földön, a mennyben is oldozva lesz.

Azonban meg ne csaljuk magunkat. Nem csak nekünk, nem csak a papságnak adta Jézus ezt a hatalmat. Az ő beszéde szerént mindenki gyakorolja e hatalmat, a ki az ő beszédét mondja, tanítja, ismételi, vagy példájával, hitével, mellette bizonyosságot tesz. — Népvezérek tanítsátok a népeket igaz kötelességeikre, érdekeikre és reményeikre. Ha őket rosszul vagy hibásan tanítjátok, a felelet terhe ti reátok esik; de magukra esik akkor, ha ti őket Isten és a Jézus értelmében oktatjátok. Akár fogadják meg akár nem, ők lesznek felelősök Isten előtt, és csak ugyan, a mit ti így megköttök, vagy megoldotok e földön, meg lesz kötve vagy oldva az égben is. — Gyermek oktatók, nevelők, apák, anyák! Nehéz kötelességet vállaltatok Isten előtt, a rátok bizott gyermekek élete, sőt egész jövője a sirig, és azon túl, tőletek függ. Példátok és tanítástok által vezessétek a még gyöngye lelkeket, a lélelkismeret, a kötelesség, a hit és szeretet áldott szövetségébe, mert a mit ezen az úton megköttök vagy megoldotok e földön, meg lesz kötve vagy oldva az égben is. Mindnyájan kik keresztyének vagytok, ti

választott sereg, ti felszentelt papság, kik Istent és Krisztust ismertek és hisztek, fényljék a ti világosságtok, térítsen példaadástok, a bennetek lakó szeretet kárhoztassa a világ hideg önzését, tisztaságtok kárhoztassa ennek feslettségét, kegyességtek kárhoztassa a vastag anyagiságot. Keresztyének, kicsintől fogva nagyig, elsőtől fogva utósóig, mindnyájan a Krisztusnak és Szent Péternek utódai! kötözzétek meg igazság által a lelkeket, oldozátok el őket a tévelygés, az indulatok, a bűn nehéz lánczai alul, ez mindnyájunk szent küldetése, apostolsága és főpapsága... Bár kik legyetek, bizony mondom nektek : a mit így megkötök vagy megoldotok e földön, meg lesz kötve vagy oldva égben is.

III.

Egy gondolat van még hátra, mellyet befejezésül még tárgyalnunk szükséges. Az Istenországról szólló nyelv és tudomány szerént, a bűnösök azok a foglyok és rabok, kiket az Istenigéje megkötöz és megold, az indulatok hatalma, a rossz szokások békója, a rossz példák csábító ereje, az emberi jellem fokenkénti elaljasodása, az erkölcsi és vallásos érzelemnek lassú haldoklása, nyomasztó terhek, megrögzött nyavalyák... ez az a rabság, melly alól az Istenigéje megszabadithat. És mindenkinek, a ki a Jézus által hirdetett szent szabadságot óhajtja, a ki maga is kívánja a Krisztus

által lehető szabadulást, kötelessége megharcolni a harcot, és nem irtózni a szenvedésektől és küzdelmektől, mellyeknek árán ez a szabadulás megszerezhető. Csak így lehet megszerezni az igazságnak ismeretét, az erénynek szeretését, és azt az erkölcsi erőt, mellyet hiába keresett eleitől fogva a magárahagyott ember. Azoknak, kik a bűnnek rabjai lévén, szabadságot keresnek, maga Jézus megmondotta határozottan: Az igazság tesz titeket szabaddá. Azoknak pedig kik a szabadságot és igazságot nem óhajtják, kik inkább szeretik a sötétséget mint a világosságot, mert az ő cselekedetei gonoszok, minden szemrehányás nélkül megmondhatjuk az igazat: Titeket az igazság még inkább kárhoztat, még nagyobb rabszolgákká tesz mint voltatok elébb. Isten szólt hozzátok, de ti az ő szavát nem hallottátok, mert szíveteket megkeményítettétek. Jézus megjelentette magát tinektek, láttátok az ő dicsőségét; de ti szíveteket megkeményítettétek, a ti szívetek méginkább megromlott a sötétségben, mellyet önkényt kerestetek; méginkább elaljasodtatok, mert magatok beleegyeztetek, magatok úgy akartátok.

Ezekből láthatjuk, hogy Istennek igazsága, igéje és lelke köt és oldoz; sötétség lánczaival kötözi meg azokat, kiket az igazságnak világossága meg nem oldozhat. Ez a felelősségnek szigorú de igaz törvénye Isten, Krisztus, az erény

és igazság törvényszéke előtt. — Mit mondjak még többet, mielőtt végeznék? Az Isten igéje nekünk adatott... most is hallottuk mit mondott... Istent nem vádolhatjuk, hiszem ő annyira szeretett minket, hogy a maga egyszülött fiát adta érettünk. A Krisztust nem vádolhatjuk; hiszem ő odahagyta mennyei dicsőségét, életét is feláldozta, hogy földünkön a mennyeknek országát megalapítsa! — Pétert sem, ő hiven megnyitá ennek az országnak ajtaját a föld minden népe előtt; nem vádolhatjuk az apostolokat, nem magát az egyházat, mert ők még ma is hirdetik az igazságnak és az idvességnek evangéliomát!

Ne legyünk azok közül valók, kiknek az Isten beszéde kárhoztatásukra szolgál, sem azok közül, a kik bűneikben megátalkodtak. — Legyünk azok közül, kiket az Isten igéje szabaddá tesz, ujonnan szül, idvezit. Mi mindnyájan csak be akarunk jutni a mennyországba; ide bejuthatásunknak csak egyetlenegy eszköze van; mondjuk mindnyájan az apostolnak élő hitével, és tiszta szeretetével: Uram! kihez mennénk máshoz, örökéletnek beszéde van tenálad! te vagy a Krisztus, az élő Istennek fia! — Amen.

A pokol és a mennyország.

Homilia.

Lukács XVI. 19—30. Vala pedig egy gazdag ember, és öltözik vala bársonyba és biborba, és minden nap vigan lakik vala. Vala pedig egy Lázár nevű koldús, ki elvettetett vala az ő háza előtt és fekélyekkel teljes vala s a t.

Vannak nehéz és kikerülhetlen kérdések, melyek minduntalan eléfordulnak és feleletet sürgetnek az igazságtól. Vannak nehéz kérdések, melyekre rábukkan sorba mindegyik nemzedék, melyeket kikerülni nem lehet. — Ezek a nehéz korkérdések megfordulnak Jézus előtt is.

E nagy és kényes korkérdések közzül való volt, az emberi állapotok, vagy a földi sors különbsége, melly kérdés felett annyi terméketlen vitakozást hallottunk napjainkban is. Ez a kérdés a zsidókra nézve annyival nehezebb és megfejthetlenebb volt, a mennyiben az ő népszerűvé lett tanai szerint a szerencsétlen embert, ha mindjárt Isten el nem átkozta is, legalább igazságosan büntette; míg mindegyik világszerént szerencsés

ember a Jehovának kedveltje volt. — Már most, ítéljétek meg magatok, mennyire bántotta a világi szerencse nagy egyenetlensége a zsidók lélekismeretét; ha időnkben, minekutána már a keresztyén-ség e kérdés fölött igazságot szolgáltatott, tizen-nyolcz század múltával, mikor már nincs senki a ki hinné hogy egy szerencsétlenül vagy bűnösön Isten átka volna, vagy annyival vétkesebbnek tartana valakit, minél szerencsétlenebb, még időnkben is annyira nyugtatlanija és bántja a sziveket az emberek különböző sorsa fölötti aggodalom.

Még ma is függőben van ez a kérdés; miként lehet az hogy egyenlő érdem, vagy érdemetlenség mellett, az egyik mindenben boldogul, míg a másik szünni nem akaró szerencsétlenségek örvényébe sodortatik? Mi több, miként lehet az, hogy többnyire a leghitványabb a legszerencsésebb, míg a legderekbak és legjobb emberek igazságtalan nyomás és üldözés alatt vesznek el? Miért boldogul a hazugság és a bűn, miért gázoltatik el az igazság és az erény?

A! valljuk meg nyíltan, hogy világ szerént erre a kérdésre feleletünk nincs, ez az ellenvetés nagyon is alapos. Ha ez az élet minden, nincs egy szónk, akkor igaz lesz, hogy az Isten nem jó, nem igaz, nem bölcs; a lélekismeret egy kinzó álom; mind azon szent szók, mellyeknek hallására a nemesen érző kebelek emelkednek, igazság, szentség, kegyesség, elv, mind képtelen szembekötések, az

egész bölcsészet, az egész erkölcsstan, az egész vallás nem egyéb emberi ravaszságnál, mit az emberiség leigázására gondolt ki. Akkor a szerencse, az öröm, a gyönyörűségek, a közvetlen állati éledelet, nem lesz egyéb egy nagy állatitató-nál, melytől az erősebbik mindig elveri a gyöngébbet. — Együnk igyunk, mert holnap meghalunk, ez van irva az élet nagy vendéglője ajtajára; vagy ha nem lesz mit enni, nem lesz mit inni, ha nincs más mód, lopjunk, raboljunk, ölünk. Akkor az ember a legvadabb, kivált a legszerencsétlenebb állat a földön. Ezért, kik ennek a kérdésnek megfejtését csak a földi életben keresték, soha meg nem találták, keresték legyen azt a forradalmak vér hullámai alatt, vagy a rendesen utánuk érkező reakcióknak gázolásai, és mindent szennyező iszapolásai között. — E kérdés megfejtését, a halálon túl, a nagy jövőben mutatja idvezítőnk, az előttünk ismeretlen, de ő előtte ismert jövőben. A nagy rejtély keresett kulcsa, a dusgazdagról mondott példázatba van letéve.

Azonban annyi mély és magas tudomány van Jézusnak e példázatában, hogy én ezeket mind, egy közönséges tanításban ki nem emelhetem. Most egészen mellőzve a gazdagság és szegénység nagy kérdését, mellőzve a szegény Lázár nyomorúságát s a gazdag terített asztalát, figyelmeteket arra igyekszem vezetni, hogy a mit tanított Jézus a jövő

életről, vagy mit tanított a mennyországról és a pokolról.

I.

Először is lássuk mit mond ez a példabeszéd, általában a jövőélet felől, mennyi lehet ebben az ábrázolat, mennyi viszont szószerént igaz.

A legelső feltűnő vonás ebben a példázatban az, hogy a megholtak, az idvezültek szintúgy mint az elkárhozottak, úgy beszélnek magukról, mintha még ezen a földön a testben élnének. Lázár, az Ábrahám kebelében. Ez a kifejezés nálunk igen szokatlan, de a régiek nyelvén nagyon is szokott. A középen álló asztal körül ugyan is, véggel, több hosszú székek vagy lóczák voltak rakva; mindegyik lóczán három vendégnek jutott hely, a bal oldalra heveredve, hogy a jobb kéz szabadon mozoghasson. A főhelyet a gazda foglalta el, vagy az, a kit ezzel a helylyel megtiszteltek, így a második helyen fekvő vendégnek feje, az elsőnek keblére volt hajolva; ez volt Jánosnak is helye az utósó vacsora alkalmával, ez volt helye Lázárnak a mennyei asztalnál, ezért van mondvá, hogy Lázár az Ábrahám kebelében volt. Mindez azt mutatja hogy Ábrahám és Lázár, a mienkhez hasonló testben voltak. A gazdagnak kérése ezt méginkább erősíti. Lángok között epedő szomjúságában, azt kéri, hogy Lázár vigyen szomjúság miatt epedő nyelvére egy csepp enyhítő

vizet, még pedig újja hegyén. — Mind ezen részletek, a szomjúság, melly a gazdag nyelvét száritja, a Lázár újja, Ábrahám kebele, mind hozzánk hasonló emberekre mutat. A bűnös, a választott, mindegyik csak úgy van lerajzolva, mint voltak ezen a földön. A mi több, maga a környezet egészen földi természetű, azok a lángok, a szomjúságot enyhítő viz, a lakoma, mind földi rész, és az emberi testet a mi földi természetvilágunkhoz hasonló természetvilág környezi, sőt a jutalom és a büntetés maga, egészen földi természetű. Egy részről a legkinzóbb földi büntetés, az égetés, más részről a lakoma, hol jutalmul a boldog vendégnek a legkitünőbb hely van adva. —

És mind ez azért volna így rajzolva Jézus által, hogy mi is mindezt szószerént értsük? — Bizonyosan nem azért. Egyébaránt ezek az ábrázolatok, nem keresztyén, hanem zsidó ábrázolatok; ezek a képek, mellyeknek anyagi vonásain megütközünk, szokott és ismert képek voltak Izraélben. A zsidók általában, minden kifogás nélkül hitték, hogy nem is az ég üregében, hanem valahol a föld gyomrában van egy iszonyú nagyságu sötét barlang, a Scheól vagy a pokol, hova letűnnek minden lelkek. Maga Jákob mikor felkiált: Sirva megyek az én fiam után a koporsóba, a koporsó alatt, az eredeti szöveg szerint ezt a Scheólt érti. Maga Dávid, mikor a 139. soltárban elragadtatva felkiált: Lelked előtt hova mennék, a

hol elrejtve lehetnék? ha ágyamat vetném a sirba, ott találalak téged, a sirt Scheólnak nevezi. — Esaiás próféta ama magas prófétai látásokban, mellyek közzé a 14. részben emelkedik, a hatalmas Nabukodonozor királyt ebbe a pokolba szállítja le, melly megrendül, midőn e nagy árnyékot elnyeli. Felkelnek a földnek minden fejedelmei az ő székökből, és ezt mondják: Te is erőtlenné lettél mint mi, mihozzánk hasonlatos lettél-e? A te kevélységed a koporsóba jutott, a te ágyad és szemfödeled féreg lesz. Mi módon estél alá az égből te Lucifer, hajnalnak fia! Te, ki ezt mondod vala szivedben: a mennybe megyek fel, az erős Isten csillagai fölött helyhetem az én széket; a magas felhők fölibe hálok, hasonlatos leszek a magasságos Istenhez. De a koporsóba, a mélység fenekére vettetel!

A zsidó költészek és próféták, a Rabbik, kivált Jósef történetíró, ezen titokteljes sötét színekkel rajzolják a Scheólt, mint az örökké valóság sötét tornáczát, hol a lelkek félig ébredt zsibbadt állapotban várják az Isten ítéletét. — Később, kivált a Jézussal egy időben élteknek írásaikban, a jóknak és gonoszoknak halál utáni sorsa határozottan meg lőn különböztetve, nevezetesen azt tanítják a zsidó Rabbik, hogy a Scheólba szállt lelkeknek némellyike a paradicsomba, némellyike a Gehennába költözik. — A Gehenna, mellynek

földi képmássa az átkos Hinnon völgye, vagy a megfertőztetett Tophét hol az elítélt gonosztevők hulláival együtt megégettek minden utczaí szemetet és dögöt, melly megronthatta volna a léget Jeruzsálemben, ez a völgy egy szüntelen égő tisztátalan katlan. Ellenben a paradicsom egy disz kert, hol a jók egy asztalnál ülnek a zsidó ivadék leg-tiszteltebb véneivel : Ábrahámmal, Izsákkal és Jákobbal.

Mindez sokban hasonlít ahhoz az eszméhez, mellyet a pogányok maguknak csináltak a megholtak lelkeinek jövő állapota felől. Ez a hasonlatosság könnyen kimagyarázható; a lehető legnagyobb kin kifejezéséhez választották az égető tüzet, és hogy legyen földi képe a túlvilági tisztább örömöknek, egy kies kertbe vezették az idvezült lelkeket. De miért folyamodik tehát a képzelődés, azt kérditek, földi képekhez, miért ad földi színeket a jövő élet lefestéséhez? Csak azért mert mi mást ezen a földi életen kívül nem ismerünk. Miként szólhatnánk a jövő élet felől ha a gondolatnak szó, a hasonlatosságnak megfelelő tárgy ezen a földön nem létezik? olvassunk a gyermek előtt valami tudományos könyvet, vagy a vadon embere előtt tulajdon nyelvén olvassuk Homér magas költészeti munkáit, nem érti, épen ezért szól Jézus is a zsidóknak, a mennyországról, emberi, földi, zsidó nyelven. A Gehenna tüze tehát, és Ábrahám kebele nem egyéb mint a zsidó

vallásban elfogadott és használt képek a jók és gonoszok halál utáni állapotának kiábrázolására, ezt a két népszerűvé lett ábrázolatot használta Jézus hogy nagyszerű példázatát, e kész vászonra fesse le. Ugyis az ő példázatainak lényege nem az alak, hanem az igazság, melly az alak alá van fektetve. A tékozló fiúnak, és az irgalmas samaritánusnak története mind költött, de azért annál szebb. — Sőt a mi több, gyakran a példabeszédeknek egész ereje, az állítások képtelenségében fekszik, mint például az apáról mondott példázatban ki gyermekének kenyér helyett követ, hal helyett kigyót ad. Luk. 11.

Mindezekből az a következés, hogy ha Jézust megérteni akarjuk, nem lehet szószerént vennünk a zsidó theológiát, mint a melly csak külborítéka a példázatok alatt fekvő nagy igazságoknak. Azonban, nem szabad úgy bánnunk ezzel a példabeszéddel, mint bántak sokan, kik a két nagyszerű kép közzül szószerént elfogadták az egyiket, míg a másikat egészen kitörölték. Ábrahám kebelét, vagy a Patriárchák terített asztalát, mint nagyon anyagi képet sokan egészen mellőzték, míg a másikat, a Gehenna tüzeit a szó teljes értelmében elfogadták, a Gehenna tüzeinek durva alakjában megtartották a fél poklot, a másikat, az Ábrahám kebelét szellemi értelemben vitték át a mennyországba. Sok kegyes lélek hiszi még most is hogy a gonoszok a Gehenna tüzeire jutnak, mikor a jókat, a mennyei paradicsomban idvezitik.

Ha az egyiket elvetjük, el kell vetnünk a másikat is, és ha megtartjuk az egyiket, meg kell tartanunk a másikat is. Ha van öröktűz a pokolban, van örök vendégeskedés az égben, vagyis inkább, ha szószerént vesszük a Jézus által használt két hasonlítást, meg kell engednünk, hogy van a föld alatt a Scheólban, először is egy paradicsom, vagy egy kies kert, mellynek árnyéka alatt a jók Ábrahám kebelén vendégeskednek; ezen túl, bár egy iszonyú mélység által elválasztva, de azért elég közel, van egy Gehenna, mellyben olthatlan lángok között égnek a gonoszok.

Ha ellenben csak úgy vesszük ezeket a képeket, mint a kor eszméitől kölcsönözött formát, vagy mint egy rámat, mellybe Jézus a későbbi idők számára költészeti képeket foglalt, az esetben csak azt kell vizsgálat alá vennünk, micsoda nagy igazságok lehetnek ezen nagyszerű Jézusi példabeszéd alatt. Nem is lehet másként, ezen földi ábrázolatoknak jövő sorsunk felől, kellett Jézus gondolatában valami valóságnak megfelelni. Ez az ábrázolat maga, nem való, de az eszme, mi alatta rejlik, való. Ha egy felől a földi szerencsében úszó gonoszokat ez az ábrázolat gondolkozóba ejti, az igenis helyén van; ha más felől a szenvedő igaz ebben egy szép reményt lát felé mosolyogni: ennek a reménynek viszont valósulnia kell egy jobb világban. Mi hát az, a mit Jézus ezen szavai

után reménylhetünk, mi az a mitől tarthatunk? —
Lássuk.

II.

Először is meg kell győződnünk a felől, hogy a Jézus által felállított két kép, a paradicsom és Gehenna, vagy a mennyország és pokol képei alatt valóság fekszik. Jézus sokkal világosabban és határozottabban kimondja, a halál után következő két különböző állapotot, mint azt kétségbe hozni lehetne. A legelső igazság mire Jézus jelen példázata rávezet, tehát ez lesz érthetően: hogy van mennyország, van pokol. Kell lenni, mert van bennünk valami, mi ezt helyesli, sőt követeli. Igenis kell lenni, földfeletti tekintéllyel kiáltja ezt és követeli bennünk a lélekismeret. Ugy van, az isteni csalhatlan igazságnak, melly felderít minden igazságtalanságot, melly kérlelhetlenül megbosszuland minden erőszakot, minden árulást, hitszegést, nyilatkoznia kell egy napon. A képmutatásnak, a törvénnel takaródzó erőszaknak ezen a földön sikerülhetett kizsákmányolni az elámitott tömeget; a hatalomra vergődött igazságtalanságnak, a fosztogató zsarnoknak ezen a földön igenis, sikerülhetett terhekkal agyonnyomni az ártatlanokat, a védtelen szegényeket. És az Isten, ki tudja mind, az ellene, és szerencsétlen szenvedő földi gyermekei ellen elkövetett bűnöket, tudja mind! nem kelne fel, és nem fizetne soha? Csak azért, mert

a gonosz itt erősebb volt az elnyomott ártatlannál, nem lakolna soha! Ezt hinni, káromlás volna. Lesz igazság a siron túl, lesz ítélet a halál után, van felelősség, van pokol, van mennyország!

Néha mindakettő már ezen a földön kezdődik. Sok rossz lélekismeret, a közeledő halál gondolatára megzavarodik, fellázad, és tehetlenül küzd a halál rettentéseivel. A gyalázat, a félelem, a gyötrődés, ezek a pokolnak felvilágító lángjai és ez a pokol ott van már lelkökben, nem szükség beleköltözni, magukban viszik át a más életbe. A jó keresztyénhez ellenben a halál, felsugárzó remény és szent békességben közelit. Ennek én magam is voltam tanúja nem egyszer, hanem több alkalommal. A haldokló ember ágyánál megállva, a hosszas munka és szenvedés alatt megfonnyadt tiszteletre méltó arczvonásokon, sokszor egy jobb világ reményét láttam felsugározni; láttam a hitet melly látássá, láttam a reményt, melly valósággá lett. Illyenkor a haldokló ember utósó pillanatain, a dicsőülés fényköre látszik utósó szavaiban, más világi gondolatok, érzelmek nyilatkoznak, és a reszkető kéz utósó erőtlen szorítása szivünkig hat. A megszűnt harcz helyén csendes hála, az elválás fájdalmai helyén, az atyai házba visszatérő gyermeknek diadal öröme. És mikor egy ilyen életet látunk ezen a földön kialudni; tisztelettel állunk meg az elhunyt fölött, mert végpillanataiban megláttuk a dicsőülés kezdetét, a mennyország földön-

túli mély titkait, megláttuk a zárkodzó szem utósó pillanatán meggyúlado örökéletet. És távozva az ilyen haldoklónak ágyától, szívünket Istenhez emelve így fohászkodunk : Haljak én is meg, ennek az igaznak halálával, és az én végem legyen olyan, millyen az övé volt! Ugy van, kell lenni mennyországnak, kell lenni pokolnak, mert mind a kettőnek első jelenségeit láttuk már ezen a földön. És ha nem hinnénk is hogy a mennyország helyén egy kies kert van, és a pokolban mindig égő tűz; annyit kell hinnünk : hogy az idvezült lelkekre magasabb boldogság várakozik; míg a gonoszok az örökkévalóság kiolthatlan világánál látják undok vétkeiket mind, és boldogtalanságuk annak kinos tudatában áll, hogy őket a mennyországból azok a bűnök rekesztették ki.

Hol van ezek szerint a mennyország, hol van a pokol? A lélekben, hol vagy a bánat tüze éget, vagy a boldogság érzete árad el. A mennyország, az Istennel és Jézussal való egyesülés, a végnélküli tökélyesedés, a lélek fokenkénti emelkedése a világosság ragyogó napja felé; az értelem, melly átöleli, áthatja a mindenséget, a tevékenység, melly nem lankad, a szív, melly mindig magasabb boldogságérzeteknek nyílik meg. A pokol, minden rettentéseivel ott van a példabeszéd egy szavában : Emlékezzél! így szól Ábrahám a dúsgazdagnak. Emlékezzél! itt van a bíró válasza mindegyik sérelemre; itt van felelete

mindegyik felterjesztett panaszra. Emlékezzél! benne van igazolása az isteni igazságnak és gondviselésnek. Emlékezzél! ebben benne van a pokol minden büntetésével, benne van a végítélet kimondva, melly mint egy rettentő viszhang örökké ismétli magát a kárhozottak fülében, mindaddig mig nem javulnak.

Javulnak a kárhozottak! Javulnak a pokol mélységes fenekén! ki meri ezt mondani? ki meri hazugságba hagyni ilyen állítással a ker. egyházakat, és az egyetemes theológiát? ki az a veszedelmes újító, az az eretnek ki illyesmit feltenni is mer? — Kicsoda? Felelet: maga az Úr Jézus Krisztus, maga a mi nagy mesterünk, épen a dúsgazdagról mondott példázatában. Ez a gazdag egy földhözragadt önző ember, ki biborba és bársonyba öltözködik, és vígan lakik mindennap. Mindennap látja kapuja előtt fetrengeni a szegény Lázárt, szive nem esett meg az éhezőn, nem esett meg a vérző fekélyeken, mellyeket az Ásiai forró nap égetett fel, és a kósza ebek nyelve nyalt, nem esett meg a haldokló koldús vonaglásain, mellyek Isten előtt vádolták a földi gazdagok érzéketlen önzését! — Ugyanez az önző gazdag most a pokolban van, hol a tűz süti, és a szomjúság epeszti. — Mi lesz belőle? — Pedig ez az ember javult, sokkal rosszabb volt a földön, mint most a pokolban; és talán teljes életében most gondolt valamit, a mi önzésre nem mutat.

Megemlékezik rokonairól, kiket a földön hagyott, kik épen olyan érzéketlenek és világbamerültek, millyen ő is volt, szenvedései között eszébe jutnak mások is, sőt épen a szenvedések alatt törik meg önzése, lágyul meg szive, és szeretné hogy másik ne szenvednének úgy, mint ő szenved. És így a pokol lángjai a gazdagon javítottak valamit. A büntetések csak így lehetnek méltók és igazságosok a büntető igaz Isten kezében, és ebből az a következés, hogy valamint a föld és a mennyország, úgy maga a pokol, a szeretet Istenének bölcs rendeléséből lehet tökélyesedésnek helye és alkalmá. Mi célja lehetne a pokolbeli büntetésnek ha az nem tanítna, és nem emelné fel azokat kik magukat a büntetések alatt megalázták. Igaz hogy maguk a szenvedések nem idvezitnek senkit, sem ezen, sem a más világon, nincs más Idvezítő a Jézus Krisztuson kívül; de mind ezen, mind a más világon, a szenvedések hatalmas segédszerei az isteni kegyelemnek. — Még a pokolnak is meg kell lenni a maga hasznának, a pokolbeli szenvedések is arra valók hogy javítsanak. A kereszttyén pokolban nincs feltétlen örök cél nélküli kárhozat, maga az Istenfia tanítja ezt a dűsgazdagról mondott példázatában.

III.

A dúsgazdag nem csak büntársait látja a pokolban, hanem látja Lázárt és Ábrahámot is a paradicsomban. Meglábolhatlan mélység választja el őket egymástól, de azért egymást láthatják, ismerhetik, egymással közölhetik gondolataikat. Ez ismét egy a zsidó theológiától kölcsönzött kép, és itt ismét valami valóság van az ábrázolat alatt. — Mi lehet ez a közbenvetés vagy mélység a választottak és a kárhozottak között? Ez a mélység nem egyéb, mint az a megmérhetlen távolság, az a kimondhatlan különbség, melly létezik a két lélek állapota között; és hol lehetne ez ismét más helyen mint a szivben, hol már feltaláltuk a poklot és a mennyországot? De azért ez a különbség nem választja el őket teljesen egymástól. Ábrahám felelhet a szenvedőnek ki hozzá kiált, a kárhozott megszólithatja az idvezült Patriárkát.

Az emberi viszonyok megmaradnak hát a más világban is. Az emberi viszonyoktól halálunk után se leszünk elszigetelve, sőt épen a halál egyesít elválhatlanul azokkal, kiktől az életben kevés időre elszakadtunk. Jók, gonoszok, boldogok, boldogtalanok, mind viszont látjuk egymást. Az idvezült Lázárok, nem menthetik ugyan fel a kárhozottakat érdemlett büntetéseik alul, de azért velök közlekedhetnek. — Ti, kik könnyeket hullattok a sirok fölött, nè keseregjetek, elváltatok az igaz, de nem örökre.

A halál elvette őket, de a halál ismét visszaadja. A viszontlátás ideje közeledik, és a halálon, a siron túl, nem lesz elválás soha örökké.

Meglehet épen azok, kiket ti ezen a földön nagyon szerettetek, meglehet épen szeretett gyermekeitekben csalódtatok, gondos nevelésteiket meg hiúsítván, elvesztek Isten és jó emberek előtt. — Még itt is lehet reménység, meglehet Isten kegyelme hozzájárultával megtisztulnak, megtörnek a fájdalom alatt, és mint a dúsgazdag lelkébe, egy nemesebb érzés vetheti tisztító sugarait. Isten nem kíván tőletek annyit, hogy magatok mondjátok ki az elveszett gyermek fejére az örökkárhozat változhatlan ítéletét, nem kívánja hogy végképen elforduljatok tőle; Isten nem akarhatja hogy ekképen megzavartassék mennyei boldogságtok. Még a kárhozottak, a pokolban kinlódók sorsa felől sem szabad kétségbeesnünk, különben kétségbe kell vonnunk Istennek hatalmát, Jézusnak megváltását, a jónak és igaznak egykori általános győzelmét a bűn és gonoszság fölött; kétségbe kellene vonnunk magát a poklot és annak szükségességét. Ne higyük azoknak a kegyetlen embereknek kik örök poklot zárnak az elkárhozott lelkekre. Nincs az égben, nincs a földön, nincs a föld alatt sehol az az iszonyú pokol, mellynek kapujára a jó Isten, ama költésszel — Dante — ez istentagadó szókat iratta volna: „A kik idejutottak, azoknak nincs reményjök.“ Nincs olly hely, még a

pokolban sincs, hova Isten ezt irta volna : „Itt megszűnt a hit, itt megszűntem Isten lenni.“ — Sirjunk hát azoknak halálán a kiket szerettünk, sirjunk kivált, ha bűneikben haltak meg; de ne sirjunk úgy, mint a pogányok, kiknek reménységök nincs.

Azt mondjátok talán, hogy ezek a gondolatok, s az ilyen magyarázatok, nem birnak kellő szigorúsággal arra a végre, hogy a bűnösöket visszarettentsék a pokoltól. — Lássuk. — Vannak emberek, kik félelmökben tértek meg, kik azt hiszik, hogy ők Istent azért szeretik, mert félnek a kárhozattól. — Ne feledjük, hogy Istennek félelme csak kezdete a bölcsességnek, csak az Isten szeretete, maga a teljes bölcsesség. A pokoltól való pusztta félelem, mellynek ugyis semmi köze az erkölcsel és a kegyességgel, magában mit sem ér. — Láttunk már veszélyesen betegeket, láttunk földhöz ragadt embereket, kik látván a halált közeledni, megbánták bűneiket, sirtak, megtértek, mindent hittek, mindent ígértek, mindent fogadtak, féltökben meghasonlottak bűneikkel és a világgal. De mit bizonyít ez az egész jajveszékélő megtérés? csak azt és annyit, hogy az ember fél. Ha elmúlt a veszély, mi maradt meg? csak a vádoló emlékezet, mellytől menekülni igyekeznek minden áron. — Az a keresztyén pokol, mellyből Isten irgalma

A halál elvette őket, de a halál is gazdag nemesebb.
A viszontlátás ideje közeledik jobb hatású, mint az,
siron túl, nem lesz elválás s a keresztyén babona,

Meglehet épen azok, gyújtották meg.

nagyon szeretettek, meg pokol, az az örök lánggal
mekeitekben csalódtató kárhozott lelkek égnék örök-
hiúsítván, elvesztel a könnyebbségeért kevés lélek

Még itt is lehet re, higgye az ember hogy ő nagy
hozzájárultával

mak alatt, veszti magát a kárhozott itélet alul,
nemesebb áll a választottak közzé, vagy

kiván tö, magát a bűnös, értelve fellázad ez el-
az el, Isten úgy alkatta az emberi

tozha, hogy lehetlenség minden reményét elveszt-
for, az örökké égő zsidó Gehennából az lesz,

n, a bűnösök nem érezve magukat méltóknak az
örök kínokra, Isten jóságához menekülnek s maguk-
at a mennyei koronát, így vegyül fel a túl-

szigettség gondolata, a túllengedékenység gondo-
lataival és kárt okoz.

Én most csak annyit mondok, hogy legyünk
magunknak szigorú birái, mert csakugyan számot
kell adnunk Isten előtt, szent Pál megmondotta,
hogy Isten meg nem csúfoltathatik, mert
mindenki úgy arat, a mint vetett. Kivált
annyit mondok, hogy Isten másként itél, mint az
emberek ítélnék. — Az a dúsgazdag, kit Jézus az
igaz bíró pokolra ítelt, az az ember, ki hiába
esdekel egy csöpp vizért, mellyel nyelvét meg-
enyhitse, ez a kárhozott egy olyan ember volt,

vényszék se mert volna elítélni,
 ületes, tisztességes ember, ki
 kifogás nélküli polgár — csak-
 a véték, melyet a földi igazság-
 nem ró, mely a törvénykönyvekből
 a, mely felett világi törvényszék nem
 en előtt bűn. — Isten nem úgy ítél mint
 emberek!

Én azt most nem teszem kérdésbe, vajjon a magunk ítélete szerint méltók vagyunk-e a kárhozatra? csak annyit kérdezek: hogy bármennyi becsületünk és tiszteletünk legyen is az emberek előtt, meg vagyunk-e a felől is teljesen győződve, hogy öntudatunk titkaiban, valahol szivünk mélyében, vagy életünk búvóhelyén nincsen-e valami ismeretlen bűn, valami meghasonlás, valami véték, melyet mi ugyan titkolunk, de Isten lát, és a mely halálunk óráján a poklot meggyujthatja majd kebelünkben? És ha lelkünk ismerete erre a kérdésre megzavarodik, én nem azt mondom, hogy essünk kétségbe, hanem e helyett azt mondom: hogy míg idő van igyekezzünk, siessünk tőle menekülni, Istenországa közel van. A pokol és a menny határos földünkkel, minden nap, minden órán oda érhetünk, a mélység megnyilhat lábunk alatt. A gazdag küszöbétől hol Lázár lelkét kiadta, az angyalok egyenesen Ábrahám kebelébe viszik, az önző gazdag örömei közzül száll pokolra. Ezért siessünk megfáradt és megterhelt lelkünkkel Jézu-

kirekesztve nincs, mellyben a dúsgazdag nemesebben kezd érezni, sokkal nagyobb hatású, mint az, mellynek kiolthatlan lángjait a keresztyén babona, és a babonás egyházak gyújtották meg.

Az a közönséges pokol, az az örök lánggal égő katlan, hol az elkárhozott lelkek égnek örök-mindig, ezt a maga könnyebbségéért kevés lélek hiszi már. — Bár higgye az ember hogy ő nagy bűnös, mégis kiveszi magát a kárhoztató ítélet alul, azután jobb kézfelől áll a választottak közzé, vagy ha elítelné is magát a bűnös, értelve fellázad ez elviselhetlen tan ellen. Isten ugy alkatta az emberi szívet, hogy lehetlenség minden reményét elvesztie. Ebből az örökké égő zsidó Gehennából az lesz, hogy a bűnösök nem érezve magukat méltóknak az örök kinokra, Isten jóságához menekülnek s maguknak ítélik a mennyei koronát, így vegyül fel a túlszigorúság gondolata, a túlengedékenység gondolatával, és kárt okoz.

Én most csak annyit mondok, hogy legyünk magunknak szigorú birái, mert csakugyan számot kell adnunk Isten előtt, szent Pál megmondotta, hogy Isten meg nem csúfoltathatik, mert mindenki ugy arat, a mint vetett. Kivált annyit mondok, hogy Isten másként ítél, mint az emberek ítélnék. — Az a dúsgazdag, kit Jézus az igaz bíró pokolra ítelt, az az ember, ki hiába esdekel egy csöpp vizért, mellyel nyelvét megnyhitse, ez a kárhozott egy olyan ember volt,

kit egy világi törvényszék se mert volna elítélni, egy világszerént becsületes, tisztességes ember, ki adóját megfizette, egy kifogás nélküli polgár — csak-hogy önző. — Ez a véték, melyet a földi igazságszolgáltatás meg nem ró, melly a törvénykönyvekből ki van hagyva, melly felett világi törvényszék nem ítél — Isten előtt bűn. — Isten nem úgy ítél mint az emberek!

Én azt most nem teszem kérdésbe, vajjon a magunk ítélete szerint méltók vagyunk-e a kárhozatra? csak annyit kérdezek: hogy bármennyi becsületünk és tiszteletünk legyen is az emberek előtt, meg vagyunk-e a felől is teljesen győződve, hogy öntudatunk titkaiban, valahol szivünk mélyében, vagy életünk búvóhelyén nincsen-e valami ismeretlen bűn, valami meghasonlás, valami véték, melyet mi ugyan titkolunk, de Isten lát, és a melly halálunk óráján a poklot meggyujthatja majd kebelünkben? És ha lelkünk ismerete erre a kérdésre megzavarodik, én nem azt mondom, hogy essünk kétségbe, hanem e helyett azt mondom: hogy míg idő van igyekezzünk, siessünk tőle menekülni, Istenországa közel van. A pokol és a menny határos földünkkel, minden nap, minden órán oda érhetünk, a mélység megnyilhat lábunk alatt. A gazdag küszöbétől hol Lázár lelkét kiadta, az angyalok egyenesen Ábrahám kebelébe viszik, az önző gazdag örömei közzül száll pokolra. Ezért siessünk megfáradt és megterhelt lelkünkkel Jézu-

sunkhoz, nála keressük az erőt, melly erőtlenségünket meggyőzze, nála keressük bűneink bocsánatát, és idvességünk szép reményét, akkor a világ igaz birája ezt mondja nekünk az örökkévalóság küszöbén : Te a jobb részt választottad, melly tőled el nem vétetik soha. — Amen.

A gazdag és a szegény.

Homilia.

Luk. XVI. 19—24. Vala pedig egy gazdag ember, és öltözik vala bársonyba és biborba és mindennap vigan lakik vala. — Vala pedig egy Lázár nevű koldús, ki elvettetett vala az ő háza előtt, és fekélyekkel teljes vala, és kíván vala megelégedni a morsákkal, mellyek a gazdag asztaláról lehullottak, az ebek is eljöttek, és nyalták az ő sebeit.

Lőn pedig, hogy meghalna a koldús és vitetnék az angyaloktól az Ábrahám kebelébe. Meghala pedig a gazdag is, és eltemették. És a pokolban felemelvén szemeit, mikor kinok között volna, látá Ábrahámot távol, és Lázárt annak kebelén.

Két egymással ellenkező tana és útja van az emberiség egyetemes fejlődésének, haladásának, az egyik evangyeliomszerű, a másik türelmetlen. Az evangyeliom szerint a haladást rög-tönözni nem lehet, hanem annak magvait vetni kell. Mivelni kell előbb a földet, és a fáradsággal nyitott barázdába kell a jó magot elhinteni. Az

dályozza, a világi állapotok nagy különbségéből származott rendetlenségeket.

El kell jőni az időnek!.. De ki győzi bevárni az időt?.. Addig ki egyenliti ki az egyenetlen osztályt, melly olly aránytalanul osztotta el a testvérek között a közkeresményt, és a közös terheket?.. A gazdagság miért nem jut az érdemeseknek, miért nehezül annyi kereszt épen a legigazabb, legtisztább, legkegyesebb emberek vállaira? A tékozló fiúk miért vesztegetnek el annyit a közkeresményből, a fősvény miért rakhat félre annyit magának?.. Feleljen e nehéz kérdésekre Jézus maga, a gazdagról és Lázárról mondott példabeszédében, hol a szegény és a gazdag sorsa fölött határoz.

I.

Mult elmélkedésünkből azt tanultuk, hogy ha világszerént akarjuk a nehéz kérdést megfejteni, miért szenvednek és nélkülöznek sokszor annyit földünkön a legjobb emberek, és miért virágoznak a gonoszok? soha el nem igazodunk. Mi úgy okoskodunk, mintha ez a mi földünk volna egyedül, és a földi élet maga volna minden, ezen túl semmi; és épen ezért nem boldogulunk ezzel a nehéz kérdéssel. Hiszem ez a föld csak tornácza a valóságos nagy világnak, földi életünk csak kezdete, csak bevezetése a valóságos életnek. Két embernek egész lételét egybehasonlítani akarva, ne álla-

podjunk meg a kezdetnél, hanem vegyük azt egészen, várjuk végét, és a dolog egészen más fordulatot vesz. — A példabeszédben két emberről van szó, kik között az egyik mindennel el van halmozva, mit csak kívánni lehet, míg a másik végső inségben fetreng; az egyiknek világi boldogságát megcsodáltatja hallgatóival, a másikkal irányába szánalmat gerjeszt. Ekkor bevezet egy harmadik személyt, a halált, ki mind a két személynek állapotán nagyot változtat. A világ szerént boldog boldogtalanabb lesz a legboldogtalanabbnál, míg a szegény Lázár a boldogságnak olly magas fokára emelkedik, mellyhez képest a világ első fejedelmének ragyogó földi boldogsága csak semmi.

Megnyitja az előadást, az ásiai nagyoknak minden ragyogó pompája. Drága öltözetben, válogatott eledelök között ül a gazdag kéjúr; öltönye bibor, vagy a hófehérségű költséges egyiptomi gyolcs, és a csigavérrel festett bársony palást, a királyok irigyelt ékszere. Ennek a kéjúrnak terített asztala, nemcsak innepélyek alkalmával, hanem naponta ollyan, a millyen lehetett Szent Péter abrosza. — A fényes rakott asztallal ellentétbe, Jézus egy szegény beteg koldúst mutat fel, ki éhségtől gyötretve kívánja a gazdag asztal hulladékeit. Rongyos, kevés hiján meztelen, fájdalmas fekélyektől borítva, mit keleten a bőrbetegség szokott okozni. Ez a Lázár ollyan földhözragadt szegény hogy nincs mivel bekötözze sebeit, annyira

elvetett, hogy az utczai kósza ebek nyalják sebeit, nyílt fekélyeit a helyett hogy az ebek nyelve enyhítné, még fájdalmasabban ingerli; magának nincs annyi ereje hogy az ebeket sebeiről elverhetné, más, nem gondol vele, egyedül van a világon. — Az istenadtának nyelvén van valami, a mit mondani szeretne : Istenem! ne hagyj el!

A társas élet nagy és hosszú lépcsőjén ott ül mind a kettő, az egyik a legfelső, a másik a legalsó lépcsőn, nagyon távol egymástól, de azért mégis közel, mert nem kerülheti el a gazdag hogy a szegénynyel ne találkozzék. A koldúsoknak keleten alig van más födelők hova az idő viszonyosságai elől félre vonulhatnának, mint a nagy paloták tornáczai, mellyek úgy vannak építve, hogy valami árnyékot tartsanak, itt ütnek sátort a koldusok sokszor éjjel és nappal. Itt a gazdag palotájának tornáczában feküdt az elhagyott Lázár, itt látta naponként az érzéketlen gazdag, miként nyújtja felé kiszáradt fekélyes kezeit. A gazdagság és az inség két nagyszerű rajzolatban, közel egymáshoz.

Eddig még nincsenek említve sem a gazdagnak vétkei, sem a szegénynek erényei, azonban látni lehet hogy az egyik érzéketlen, anyagi és hiú ember, a másik mindentől elhagyatva, Istenben bizik. — Itt van előttünk egy mindennel bővölködő szerencsés ember; és ki ne kívánna közzülünk ilyen gazdag lenni? Itt van egy másik isten-

nyomorékja; ki nem irtódnék közzülünk Lázár sorsára jutni? — A halál kinyújtja kezeit, és a gazdagot leveri földi boldogsága közepette; a gazdag eltemettetik, az az, eltakarítása alkalmával részesül mind azon költséges és hasztalan kitüntetésekben, mellyekkel a gazdagok hullája és koporsója rendesen megterheltetik. — Lázár is meghal; eltemettetik-e vagy nem? azt nem tudja senki, ki gondol azzal Ásiában hogy mi lesz egy szegény koldusból, ki törődik egy koldús kiszenvedett undorító hullájával? A Lázárok féreglepte hullái, ha ott nem maradnának is a hol elestek, vagy a hol kiment belőlük a lélek, seregestől járó éhes ebek által falatnak fel, mint nálunk az elesett okatlan állatok hullái. A két kép, egészen az utósó jelenetig hiven van festve, épen úgy, miként a földön lenni szokott, és ezen a világon már sokszor megtörtént.

De a más világon, minden megváltozik, még pedig rögtön a halál után. Azt a Lázárt, ki senki-nek ura nem volt, ki még az ebeknek se birt parancsolni, angyalok viszik a zsidók dicső paradicsomába, és ott a patriárák asztalához ültetik. Az az éhelholt koldús, kinek ezen a földön kenyér-héj se jutott, amott a mennyei asztalnál vendégeskedik, az asztalfőn, Ábrahám kebelében. — Ugyanakkor a dúsgazdagnak fényes gyönyörűségeit a pokol kinjai váltják fel, és valamint a szegény, az előtt csak kevéssel, hiába kívánta a földre hullott

étel darabokat, a gazdag is hiába kér egy korty vizet égető szomja oltására; Lázár úja hegyéről csak egy csöpp vizet kér; de még annyi se jut neki az idvezültek asztaláról. Ez pedig nem azért van így, mint ha Lázárban semmi szánakozás nem volna, hanem azért, mert nagy a közbenvetés kettőjük között; mert mindegyik úgy arat a mint vetett; mert az idvezültek nem akadályozhatják többé az igazságos szenvedéseket, valamint a gonoszok nem zavarhatják meg többé az igazak boldogságát.

A jövő titkos kárpitja, ime fel van húzva szemünk előtt, látjuk a két különböző pálya kimenetelét, a nevezetes pörnek minden okiratai le vannak téve a törvényhozás asztalára. Szegények! ki irigyelné közzületek a gazdagnak könnyű életét, a Gehenna völgye szemetje és nyomorúsága alá temetve? és ki nem vállalná el közzületek a földi élet rövid ideig tartó szenvedéseit, a boldog Lázár dicsőségeért?

Azonban mégis vádolják sokan a gondviselést, a mennyiben a gazdagnak büntetése, ha hibázott is, mégis nagyon terhes; ellenben a szegényé, ha mindjárt ártatlan is, túlságosan kedvező. Jézus erre azt feleli, hogy mi csak a külsőkből ítélünk, és hogy egy ember földi életének minden eredményét kiszámítani ebben az életben, lehetlenség. Fordítsuk meg a két képet, és meglátjuk hogy a gazdag sokkal többet szenved, mint a földnek bár-

mellyik nyomorékja, és a szegény sokkal boldogabb mint a földnek bármellyik pénzes embere. Jézus ez által arra akar minket figyelmeztetni, hogy meglehet a gazdag földi életében hallatlan szerencsétlenségeknek volt okozója, míg a mindentől elhagyott szegény, épen azért, örök boldogságra tette magát érdemessé.

Ebből viszont azt következtetjük: hogy a gazdag nem épen úgy áll a kegyelemben, mint mi gondoljuk, és hogy a gazdagnak kiváltságos feje, Istennek minden áldása nem hullik olly bőven, mint sokan állítják. Az sem igaz más oldalról, mintha a szegény ember el volna ítélve, és ki lenne tagadva a mennyei atya örökségéből és szeretetéből. Isten a szegényről se vette le atyai gondját, és ha minden elhagyná, vagy minden ellene fordulna is, megmarad neki az az elsősége, hogy Lázárra hivatkozva, ha mindjárt Jób hamudombján halna is meg, teljes reménnyel mondhatja: hogy Isten az ő segedelme és megtartója.

II.

Lássuk már a nagy nehézséget, melly itt útunkat állja, és tovább nem ereszt, míg az útból el nem gördítettük. Miként gördítsük el, azt kérdezték. Az evangyéliom, maga Jézus azt tanítja ezek szerint, hogy gazdagnak lenni bűn, szegénynek lenni pedig érdem. Hát a jótékony,

minden kevélység nélküli gazdag, ki hatalmával senkit el nem nyom, ki a szegényt valóban segíti, szeliden táplálja, bár mit tegyen, csak azért hogy gazdag, már tüzre jut? És a szegény, legyen bár irigykedő gonosz, a szegény legyen bár hazug és feslett életű, legyen bár hálátlan, fenyegetődző, a szegény legyen bár orczátlan és nem fékezhető a gyáván túrt nélkülözésekért, csak azért mert szegény, a mennyországba megy? — Ez a nehézség.

Nem, hogy valaki gazdag, az nem bűn Jézus előtt, a gazdagság Isten ajándéka, ennél fogva törvényes birtok. Isten mutatta ki a gazdagok helyét, csak hogy az ajándék próba, és a hely veszélyes lehet. A világi gazdagság terheli a lélekismeretet, és ezzel a teherrel meg kell jelenni Isten ítélőszéke előtt. Ezért nem említi Jézus a gazdag vétkeit. Ez a gazdag valósággal nem valami gonosz, istentelen, elfajult ember, ő csak egy gazdag ember, kiben a gazdagok hibái meg vannak a legfőbb mértékben; hibái a helyviszonyokkal járnak együtt, és a helyett hogy ellenök állna, teljesen hatalmuk alá adja magát. Első legnagyobb hibája az, hogy nem ismerte el a felelősséget, mellyel javairól tartozik Isten előtt. Ez a gondolat meg se fordult fejében. Pedig ha eszünkbe jut, hogy mennyi jót lehetne tenni a taláalomra kiszórt pénzzel, vagy a becsületes hitelezéssel; ha eszünkbe jut, hogy mennyi szerény, titkon nélkülöző nyomorulton lehetne segíteni; mennyi szerencsétlenséget, és el-

vetemülést lehetne megakadályozni, az idejében nyújtott segéllyel mennyi becsületet lehetett volna megmenteni a nyilvános gyalázattól; lehetetlen hogy az ember ki ne fakadjon, látva az esztelen könnyelműséget, az izlés és választás nélküli vesztegetést, melybe a gazdag osztály pénzét ölteni szokta. Mindegyik gazdag sokat tehet maga, még többet mások által; és ha nem tett annyit, a mennyit tehetett volna, sőt még arról se gondolkozott hogy mi jót tehetne azzal mit Isten rábizott, nem lehet, hogy Isten ezért a gazdagot számadásra ne vonja.

Ez a nehéz felelősség be van táblázva mindegyik földi gazdagnak birtokára. Azonban a gazdag nem csak arról tartozik számolni, a mit tennie kellett volna, de nem tett, hanem arról is a mit tett. Vesztegetés, anyagiság, érzéketlenség, önzés, ezek a gazdagságnak szokott természetes gyümölcsei.

Vesztegetés!... De hát miért látna dologhoz a gazdag ember? Ő pénzre nem szorult, ezt mondja a világ. Ebből az lesz, hogy egy sereg ember, kiknek, ha maguknak kellett volna kenyeret keresni, kedvök lett volna az élethez, és jövőjüket a maguk emberségéből készíthették volna, így unalom között hasztalanul töltik életök napjait, másoknak de kivált maguknak terhére, el akarván magukkal hitetni hogy őket a gyönyörök mulattatják, a politica foglalkoztatja, és ásitás közben a nagyravágás

mosolyog szemök közzé, vagy nemesebb foglalkozás híján, mesterkéltséget elleni örömeiket faragnak maguknak. Így aztán sok széptehetségű fiatal ember, gyümölcs nélkül hullatja el virágait a gazdagság meleg ágyában, lelke apróságokat fogdos, mint a pók fogdossa a legyeket, s a ki más körülmények között nagy dolgokra lett volna hiva, semmirevalóvá silányul el. A gazdagság tövisai között el lőn fojtva a lélekismeret hangja, Isten őket nemesebb célok elérésére hívta volna, de a pénz és a gazdagság eltemették a lélek ajándékait. A! egy ember, a ki a benne levő testi és szellemi erőket nem szenteli közhasznú munkásságra, ki valami hivatalt, mesterséget, keresetet, tudományos vagy más foglalkozást nem vállal; egy ember ki mászt nem tesz, hanem hogy biborba és bársonyba öltözködik, és vigan lakozik minden nap; egy ember, ki a fényelgésen, hiúságon, és terített asztalon kívül másra nem is gondol, kinek esze csak a hivalkodáson jár, egy ilyen embernek számára én nevet nem találok, annyit tudok hogy az ilyen ember semmi, vagy legalább kevesebb az embernél.

Még szerencséseknek lehet őket mondani, ha a testiségnek más szomorúbb következménye nem lesz rájuk nézve ennél, hogy őket terhes unalommal öli, és örömeiket egy halomban megrohasztja. — Vannak gazdagok, kik önmagukkal költséges drága semmiségükkel, a gyönyörűségek finnyás váloga-

tásával annyira el vannak foglalva, hogy az önzés náluk a tetőpontra lép, melly a legfelső fokon rendesen érzéketlenségben, és a nyomorúságot megvető szívtelenségben nyilvánlik. A maguk folytonos kecségetése, az örökös éldelet szomj között, szivük kiszárad, megkövül. A szegénynek már csak látása is érzékenyen bántja őket. Abban, hogy a szegény feléje nyújtja mosdatlan kezeit, felé fordítja beesett sovány arczait, azokban a könnyekben, mellyek ezeken az arczokon végig folynak, az Isten neve említésében, mellyel ügyét támogatja, van valami a mi a gazdagnak önző nyugalmát kellemetlenül megzavarja, van bennök szemrehányás, van vád a vesztegető, a tékozló fiak ellen. És ha Isten nevében, ki a szegények atya, vagy a Krisztus a szegények barátja nevében, mannék el kenyeret koldúlni e világ fiainak vagy leányainak küszöbéhez egy éhező család számára, melly szivre, akaratra, nemes érzelmekre tekintve nála ezerszerre különb, megvetéssel tagadná meg a segedelmet, és azután elmenne százannyit elvesztegetni mint a mennyi egy szegény család felsegélésére kellett volna; elmenne hogy nevetéssé tegye magát valami költséges magamutogatásban, vagy magas fogadásban, elmenne százannyit veszteni a játékasztalon, vagy elmenne valamellyik tisztátalan Delilához, hogy annak lábai előtt bukácsolva, kiizzadja utósó egészséges csöpp vérét is.

Vétkes esztelensége sok vagyonos fiatal embernek és vagyonos fiatal nőnek, ki e véték miatt még csak édes anyja se lehet gyermekeinek!... valóban nehéz felelősség! — És ime ezek az átkok kísérik a földi gazdagságot; hiszem a gazdagság a nagy mód, magában nem bűn, de valljunk meg legalább annyit, hogy nagyon veszélyes. Bizony sokan vannak a kik ez életben csak játszottak, csak mulattak, és ezek megérdemlik Ábrahám szigorú válaszát: Fiam, jusson eszedbe, hogy te javaidat elvetted az életben, hasonlóképen Lázár is elvette nyavalyáit; most ő vigasztalva van, te pedig gyötrettetel.

De hát a szegénység magában érdem-e? elegendő biztosíték-e a szegénység a felől hogy valaki a más világon örökké boldog legyen? Van-e abban valami dicsőség hogy valakinek nincs semmije? Valjon ez a példabeszéd neki bátoríthatja-e azokat, kik büszkén szedik magukra rongyaikat, és nyomorúságukat feltakarják úton útfélen? Nem. A! Jézus nem helyesel semmi nemű kevélységet, sem a biboros, sem a rongyos kevélységet. Azt a szegénységet jutalmazza meg Isten, melly az embereket nem gyűlöli, és az ég ellen nem zúgolódik, azt a szerény bátor, és magát megtagadó szegénységet, melly nem gyűlöl, nem átkoz senkit, mellynek jelszava ez: a jó Isten nem hagy el.

Szegénységünknek, és minden egyéb szenvedéseinknek az a haszna van, hogy ha vallásos

megnyugvással, engedelmességgel hordozzuk, a földön fölül emelnek, a mennyekre irányozzák szívünk kívánságait, meguntatják velünk a világot, és az örökélet számára érlelnek. Mig a bővölködés és a ragyogó földi szerencse ezer ágú aranylánczával a földhöz bilincsel; mig a fényüzés kecsegtetései minket önzőkké és testi emberekké tesznek, az alatt a keresztyéni szenvedés felemel és megerősít. Mig a testiség elpuhit, velőtlenít, addig a nélkülözés megedz, az élet komolyabb részeivel megismerkedtet, magunk iránt szigorúvá, mások iránt engedékennyé tesz. A nélkülözés és a szerencsétlenség tesz minket emberré. Ugy kell, hogy a szerencsétlen, ki utósó szükségében sem szünt meg Istenben bizni, Jézus ígérete szerint megvigasztaltassék. Tudjátok-e hogy mi jelentése van ennek a szónak, ha Jézus szája mondja? — Szerencsétlenek! értitek-e a fájdalom emberének a Jézusnak ezt az ígéretét: Boldogok a kik sirnak mert ők megvigasztaltatnak? Ez annyit tesz, hogy a kik sirnak, és szenvednek úgy mint egy keresztyénnek sirnia és szenvednie kell, úgy, a mint Jézus maga is sirt és szenvedett, azoknak jutalma nagy lesz, Isten azokat kegyelmébe és dicsőségébe fogadja.

Ti mindnyájan szerencsétlen szenvedők, kik vagy betegség, vagy hálátlanság, vagy a bánat nehéz keresztye alatt nyögtök, Isten és a megváltó kedvelt serege ezen a földi harczmezőn, ne

csüggedjete, ne sirjatok! zúgolódás nélkül, Istenben reményelve szenvedjete még egy kevés ideig, szeretve az embereket és nekiek megbocsátva, tűrjete még egy kis ideig!.. A szabadulás és a jutalom napja közel van, és eljön az idő, mikor azok a szenvedések, mellyek alatt szivetek elfogyatkozott, megkönnyebbülnek, mikor a nagy apostol szava, ki egyik kezével az élet bajait, a másikkal a jobb élet örömeit mérte, teljesedik. Rom. 8. 18. Mert azt mondom biztonnyal, hogy a mellyeket most szenvedünk, nem hasonlítandók a dicsőséghez, melly nekünk megjelentetik.

A példabeszéd szerint tehát, az emberi sors titka a szerencsétlenekre nézve ez: hogy szenvedjenek, fáradjanak; a szerencsés gazdagokra nézve ez: hogy rájuk nagy felelősség terhe néz. Itt van az élet komoly tartalma. Bár mit tegyünk, ezen a földön, mindenkire terhes munkák, nehéz kötelességek, véres harczok néznek. Az evangéliom kemény kifejezése szerint, itt mindenkire vérkeresztség és terhes kereszt vár.

Kemény beszédek ezek, ki hallgathatná meg? — ki hallgathatná meg?.. Bizony ti nem, ti téjben vajban fűrésztött világleányai, kik a világot egy kéjkertnek, és az életet egy mulatóháznak álmodjátok!.. Nem ti, követelő könnyelmű fiatal nemzedék, kik az élet után csak virágokat, és a

czélnál csak megelégedést és dicsőséget láttok!.. Ti sem fiatal anyák, kik a térdeteken alvó kis gyermekre mosolyogva, annak jövőjébe annyi édes, annyi tündéres álmot tudtok beleszónni. — Mi mindnyájan ha rajtunk állna a választás, választanók a széles utat, választanók a baj nélküli életet, a seb nélküli győzelmet, és a harcz nélküli koronát.

Csakhogynem a mienk a választás. — Vagy ha a pénz és önzés hatalmával, egy olyan életet teremtünk magunknak, mellynek nyugalmát kötelesség érzet meg nem zavarja, mellyben csak ragyogunk, játszunk és felfuvalkodunk; vagy pedig, akár mint gazdagok, akár mint szegények nem akarjuk betölteni a kötelességeket, mellyeket Isten tőlünk megkíván, akkor kész az ítélet: Fiam, jusson eszedbe, hogy te a földön elvetted javaidat; most azért gyötrettetel.

Atyámfiak! bármik legyetek, gazdagok vagy szegények, mind munkatársaim, ebben a nagy dologházban, mit mi földnek nevezünk, mit Isten munkára, tökéletesedésre és szeretetre szentelt.. Testvérek! munkára!.. Vállaljuk el a helyet hova Isten minket állított, vállaljuk el, a vele járó bajjal és szenvedéssel együtt. Gazdagok, vállaljátok el nehéz felelet terhe alatt, és szenteljétek meg a mit Isten adott, a jótékonyság és szeretet munkáival!.. Szegények! vállaljátok el a helyet a sanyarú nélkülözések minden terhével; becsüljük meg magunkat

szegénységünkben hogy a világ is megbecsüljön. Mindegyik a magunk helyén, a helyett hogy egymást gyaláznánk, egymásra irigykednénk, egymástól félnénk vagy egymást gyűlölnénk, szeressük egymást testvéri szeretettel; mindnyájan Istennek cselédei vagyunk, dolgozzunk hát egész kedvvel, hűséggel és szorgalommal. És ha majd mindnyájan elvégezzük napi munkánkat, a nagy gazda, végetlen könyörületességéből, azt fogja mondani, hogy megvolt mindnyájunknak a magunk nyavalyája ezen a földön és atyai szerelemmel elfödözvén sok fogykozásainkat, így szól a nyugalomra menő szolgának: Jól van, jó és hű szolgám, kevesen hű voltál, ezután többre bizlak; menj be a te uradnak örömébe. — Amen.

A parázna nő.

I. Homilia.

János VIII. 2—11. És jóreggel viszontag megjelent a templomban Jézus, és mind a sokaság néne ő hozzá, és ülven tanítja vala őket. . Vivének pedig ő hozzá az írástudók és a farizeusok egy nőt, kit paráznaságon értek, és mikor azt előállatták volna középbén, mondanak : Ez asszonyt a tetten érték mikor paráználkodnék; a törvényben pedig Mózes megparancsolta nekünk, hogy az ilyenek kövel veretessenek agyon. Te azért mit mondasz? s a t. —

Alig hasonlít valamiben az Istenfiának élete és jelleme azokhoz a nagybölcsen kigondolt hideg képekhez és típuszokhoz, mellyekben Jézust tudományosan az emberek kiábrázolják. Az ő jósága és szeretete nem földi, nem emberi; az ő tiszta szent szigorúsága egészen más természetű mint a földi embereké. A világ, melly néha annyit elnéz lélekismeretlenül, annyit büntet irgalmatlanul, a világ mondom, és Jézus olly különbözően gondol, ítél, érez, mintha egyiknek a másikkal semmi köze

nem volna. És így nincs rajta mit csodálkoznunk, ha egy részről szigorúsága túlságosnak látszik, kivált nincs rajta mit csodálkoznunk, ha másrésztől szeretetteljes engedékenysége a világ megbotránkozik. A történet, melyet elolvastunk, nagy mértékben igazolja a mondott észrevételeket.

Eleitől fogva, mióta az írásokat olvassák, találkoztak sokan, kik ezen a történeten megütköztek. A világ ezt valóságos botránynak tartja. A világ, melly kész mosolylyal takarni, sőt menteni mindennemű gyalázatosságot, mihelyt az illendőség sértve nincs, az ildomos világ mondom, ezen az eseményen kész megbotránkozni. A világ, az ugynevezett cégéres, köztudomásra jutott gyalázatot soha meg nem bocsátja, ha az illedelem rongyai el nem takarhatják a botrányt, megkövezi; ilyenkor a kiméletesség rossz, a kiméletlenség jó izlésre mutat, az ügyesség mindig szerencsés figefalevele a társas bűnöknek. A világnak ezen hazug szabályait, Jézus példája halomba dönti mind! viszont némelly kegyes lelkeknek eszébe jut, hogy micsoda nagy bűn Isten ítélőszéke előtt az, melly Isten, mások, és magunk ellen követtetik el, melly egyszerre boldogságot, hűséget és esküt ront. Egybe-hasonlítják ez eseménnyel Jézus szerfeletti szigorúságát, mellynél fogva egy fajtalan pillanatot is kárhoztat, és ebből azt következtetik, hogy vagy nem hiteles ez a történet, vagy veszélyes követ-

kezéseinél fogva ki kellene hagyni az írásokból, mellyek a köznép kezén forognak.

Az a tudomány dolga, hogy megvitassa, János írta-e meg ezt a történetet vagy nem, ennyi bizonyos, hogy ha János nem, úgy valamellyik tanítvány akarta, hogy Jézus életéből ez a nevezetes jellemvonás ki ne maradjon. — Mondjon bármit a tudományos bírálat, annyi mindig ellenemondhatlan igazság marad, hogy ez a történet való, hogy maga Jézus tette és mondta az ebben megírt dolgokat. Annyira rá van erre nyomva Jézusnak saját isteni pecsétje, annyira ellentétben van ez a történet a zsidó közönséges fogalommal, Jézusnak magának jósága itt annyira merész, tekintélye annyira magas, ítélete annyira független, bölcsesége olly szokatlan mély és sugárzó; hogy ez a történet szent igaz, bár micsoda forrásból meritette ezt a szentirő. Ez a lap, mellyre ez írva van, olly szent, és méltóságteljes az evangyéliomban mint bármellyik; itt én megtalálom magát a mestert, megváltómat, az élő Istennek fiát; szivem, öntudatom annyi bizonytságot talál magában a történetben, a történet igazsága mellett, hogy ehhez képest minden emberi erkölcsstan és tudomány kifogása elenyészik.

Ezért merem én ezt a csodálatos történetet, melly fölött sok szenteskedő sopánkodott már, és a mellyet ritkán érintettek a tanítószékekben, most magyarázatul felvenni; én nem félek, hogy

Jézus nyomaiba lépven megbotránkozzam. Jézusnak joga volt magáról azt mondani : hogy ő a világ világossága, és nincs joga senkinek, bár mi kényes erkölcsi tekintetből, csak egy sugárt is véka alá rejteni ebből a tiszta világosságból, és mindenütt hol én a Jézus példájára és szavaira akadok, keveset gondolok az emberi véleménnyel és én szólok ott, hol hallgatást semmiféle állítlelem nem parancsolhat. — Lássuk ezt a szép történetet, mellyben Jézus maga ítél, mellyben a farizeus szenteskedik, és a mellyben az emberi gyengeség egész nyomorúságában és igaztalanságában kimutatja magát. Meg vagyok győződve, hogy látva - e történetben a megváltónak egy felől rendíthetlen szigorúságát, más felől szeretetteljes irgalmasságát, csodálkozva kiáltunk fel, mint hajdan Sz. János felkiáltott : Ez az úr!

I.

A zsidó bölcsek és írástudók, azokba a közönség előtt nyitva álló tágas épületekbe szoktak járni, néptanítás végett, mellyeket synagógáknak neveztek. Itt töltöttek ők egész napokat a földön, vagy szőnyegen ülve szemközt a bemenetellel, hogy a pitvarba sereglett nép őket láthassa. Itt fejtegették ők a vallásos, erkölcsi és törvényes kérdéseket, vagy azért, hogy a kétes esetekben tanácscsal szolgáljanak, vagy csak azért hogy tudományukat, s

az írásokbani jártasságukat mutogassák. Jézus, hogy a nép szellemére hasson, Jeruzsálemben léte alatt alkalmazkodott ezen nemzeti egyszerű szokáshoz, most is ott találjuk őt a templomházában. — Tanítása közben, háborgó sokaság tolong a templomház pitvara felé, vezetve egy bűnös nőt, olly véggel, hogy azt a Sanhedrin vagy a főtörvényszék elébe állítsa, melly a vétkeket szokás szerint, egy a templomkerítésen belől eső épületben hallgatta ki. Nehányan közzülök ráismertek Jézusra, ki ott ült tanítva a figyelő hallgatóság között. Kedvező alkalmat találván ismét, hogy néki hálót vessenek, zajongva betolakodnak oda, hol Jézus tanít vala.

A farizeusok és írástudók, ezek a szigorú és szájas emberek voltak főként azok, kik megragadták a botrányos alkalmat hogy kimutassák kegyes irtódzásukat, egy a tetten ért szegény nő botrányos vétké fölött. Hypocritaságukban nincs meg a szokott félénk alázatosság, az uralkodó vallások hypokritasága egészen más természetű szokott lenni. Ők a törvény mellett buzognak, és ez a buzgóság nem elégszik meg azzal, hogy a zsidó cultus külsőségeit nagy tüntetés között mutogassa, és magát a nép szemeláttára sanyargassa, nem, hanem inkább abban, hogy a törvényt és annak büntetéseit fényesen végrehajtsa, végrehajtsa a Mózes, az Isten törvényét, mellyben állott az Izraél szentsége, büszkesége, kiváltsága.

Az újabb bűnvádi keresetek és bűnvádi eljárások hiányában, az ítélet és igazság kiszolgáltatásnak egyedül a tanúk vallomása lehetett alapja; tanúbizonyságot tenni a bírák előtt, ez volt tehát a zsidónak legelső polgári kötelessége. Ezért a legszigorúbb szenteskedők keresve keresték az alkalmat, hogy törvény melletti buzgóságukról innepélyesen tehessenek bizonyságot; sokan közzülök lesbe álltak és kémlték a gyanú alatt levőket. A magánosok erkölcsének ezen botrányos kikémlelésével együtt járt ama kegyetlenség, melyet ma méltán kárhoztatunk, mert a halálra ítélt ember elleni tanúk, tulajdon kezőkkel voltak kényszerítve végrehajtani a borzasztó büntetést és ítéletet. E borzasztó kötelességet teljesítette a legbecsületesebb zsidó ember is, mert a polgári és vallásos törvény szava ugy kívánta; de csak ugyan a dühösségig kellett felfokozni a vallás és törvény melletti albuzgalmat, hogy az ember magaszántából egy személyben feladó tanú és hóhér legyen.

Ehhez hasonló ügyet hoznak most Jézus elébe, hogy felette ítéletet mondjon. Mózes törvénye szerint a paráznaság halálos bűn volt, és maguknak a tanúknak, kik meglehet a bűnös nőt kilesték, és úgy hurczolták nagy zajjal a Sanhedrin elébe, az ítélet kimondás után, maguknak ezeknek a tanúknak kellett az elítélt nőt tulajdon kezeikkel agyonkövezni. — Hogy teljesen megismerjük a vádlók rosszlelkűségét, meg kell említnünk, hogy az a bűn.

mellyet ők most megkövezni akarnak, koránt sem volt ritkaság közöttük, és hogy erkölcsük mély romlottságát éppen szenteskedő tulszigorúságukkal igyekeztek elpalástolni.

Jézust gyűlölték a farizeusok és irástudók, a gyűlölség valamint a hódolat, mindig találékony, mindig éber. Jézust megpillantván, egy remény kecsegteti őket. Ez a szánakozó szívű Jézus, ez a Jézus ki éppen rendkívüli jóságával tett szert népszerűsége, meglehet nem meri a halálos ítéletet kimondani a bűnös nő fejére, majd kiméilletet ajánl, s éppen ez által maga ellen hoz ítéletet, mint a ki a törvényt megrontotta, és tekintélyéből kivetkeztette; vagy ha elítéli, nem csak magasztalt jósága veszti el hitelét, hanem elleneinek tekintélyét növeli, a mennyiben társává szegődik embertelen vallásos buzgalmuknak, és erkölcstelen kevélységöknek... Nagy zajjal becsődülnek hát a synagógába; a farizeusok és irástudók iránti tiszteletből a nép helyet enged nekik, és ők Jézus elébe állítják a vádott nőt, hogy ez által is növeljék félelmét, és súlyosbitsák nehéz meggyaláztatását. Azután egész tisztelettel megszólítják Jézust ezt mondván: Mester! ez asszonyiállat szintén a cselekedeten találtatott, mikor paráználkodnék; a törvényben pedig Mózes megparancsolta nekünk, hogy az ilyenek kővel verettesse nek agyon; te azért mit mondasz? Ez a Jézushoz intézett kérdés kihívó és hizelgő ama

merész újitóhoz, ki magát Mózes fölébe emelve, annak törvényeit kiigazította a hegyen tartott beszédben. Mát. 5, 21. Hallottátok, hogy megmondattott a régieknek; én pedig ezt mondom nektek...

A kérdés után mély hallgatás, a kegyes farizeus, a kíváncsi nép, a remegő vádlott, mind-egyiknek szeme Jézuson függ, ki a földön ül vala. Jézus szemeit se veti fel, annál kevésbé méltatja őket feleletre. Mély, szomorú gondolatokba merülve, feje a föld felé hajlott, újjával ír valamit láthatlan bötűkkel a hideg kövezetre, és szemei az írott titkos bötűk vonásait kísérik. A theologusok közzül sokan kérdezték már, hogy vajjon mit írhatott az Idvezítő? ki mondhatná meg, ha vajjon bötűket írt-e Jézus, vagy határozatlan ábrákat? azt is állítják hogy Jézus a porba írt, mindenesetre senki nem olvashatta el hogy mit írt, maga tudta egyedül hogy miféle gondolatok kísérhették a vonásokat, mellyeket újjával írt, de épen ezen vonások mutatták hogy ő kevés figyelemre méltatá az elébe tett kérdést. Tettetett szórakozást sem akart ő mutatni, egymásra borult gondolatai között mélyedett el, és a farizeusoknak hazug ingerültsége nem zavarta meg ezeket a gondolatokat. Minden álbuzgalmukban, minden bosszús szenteskedésökben, nincs semmi a mi őt megindítsa vagy érdekelje. Az ő kegyességének semmi köze a farizeusok tettetett kegyességével. Üres erényök mindhiába nyilatkozik

hangosan. Mindhiába tagadják meg ön hiúságukat Jézust tisztelettel megkérdezvén. Mind ezen mutogatások Jézust hidegen hagyják, és a csodálkozás helyett csak nemes bosszankodását, és idegenkedését költik fel. Jézus hallgat, gondolatai közzé merülve. — Bizonyosan nehezen eshetett nékiek ez a hallgatag megvettetés és kicsinylés, annak részéről, kit ők nem néztek egyébnek, mint egy Názáret-beli ácslegénynek. E hideg hallgatás, ellentétbe a lármás és zajos betolulással, bizonyosan nem kerülte ki a hallgatóság figyelmét; de egy szó felelet nélkül hogy visszavonuljanak, ez nagy megaláztatás lenne, azért ők sürgetik, akarják, hogy Jézus feleljen, azt a mit.

Lesz felelet igenis, de egy megszégyenítő, semmisítő felelet, megbánják, hogy kivánták. Jézus, végtére, ismételt kérdéseik, unszolásaik zaja között, felemeli fejét, egyenként halkal rajtuk végig néz, és ez a veséig ható nézés, mintha mondaná egyenként mindeniknek: Ismerlek, tudok mindent!.. A vádlók megzavarodnak, és bánni kezdik, hogy a kérlelhetlen bírót felköltötték, ki álarccukat sorba leszedheti.. Csakugyan felel.. de mit mondhat? Jól tudták ezek az árulkodók, hogy Jézus tudja egész életöket, tudja titkos bűneiket, hátha szemökbe mondja nyilván? mindegyik fél a nyilvános gyalázattól, mindegyik meg van győződve, hogy néki fog szólni a menydörgés, melynek villámát ők gyújtották el.

De Jézus csak néhány szót ejt ki száján, néhány szót, de az a néhány szó semmivé teszi a vért szomjazó szenteskedőket : Jézus felegyenese-dék, és monda; A ki ti közzületek bűn nélkül való, és ugyan az a pillanat melly őket megítélte, védve fordul a vádlott nőre, az vessen először követ ő reá! És mintha megúnta volna, hogy az alá való hypocritákat figyelmére vagy feleletre is méltatá, visszahajlik megszakasztott gondolatai fonalához, s ott hol elhagyta volt ismét folytatja a láthatlan bűnűket, és viszont lehajolván a földre ír vala.

Azonban ez a néhány szó menykőcsapás volt a farizeusok fülében, mint a gyermek lehellete, elfújja a bogárnak fáradsággal készített országútját, úgy teszi ez a néhány szó semmivé a farizeusok egész álnokságát. Ez a néhány szó nem csak felelet, még pedig a nélkül hogy meghazudtolná Jézus emberi szeretetét, . vagy megsértené Mózes törvényét, hanem kényszeríti a ragadozó madarakat hogy prédájukat körmeik közzül kibocsássák és hogy inkább magukról gondoskodjanak. Azt a legelső kődarabot, mellyet a szegény nőre kellett volna dobni, egyik sem meri közzülök felvenni, egyik sem mer utána nyulni, hát ha Jézusnak egy szava nagyobb kő lesz ő ellenök, kik a vádlott asszonyiállatnál bizonyosan rosszabbak. — Félnék! — ők, a kik azért csődültek a templom elé, hogy egy szerencsétlen nőt, ki kezeik között remegett

agyonverjenek; ők, a kik okot kerestek arra hogy Jézust elveszthessék — ők félnek! — Most már nem arról van szó, hogy ők fogjanak ki Jézuson, mert hiszem egy pillanata, egy szava megverte őket. Nem arról van szó hogy egy szerencsétlen bűnös nő kiontott vérébe mártsák kevélységöket, mert hogy mi lesz a nőből, azzal ugy tetszik hogy már keveset gondolnak; most már nem arról van szó, hogy a nép által csodáltassák vallásos buzgalmat, hanem arról, hogy maguk miként meneküljenek a gyalázat elől, ha minden hitelöket el nem akarják veszteni a nép előtt. Itt már most csak arról lehet szó, miként szabaduljanak attól a féelmes ellentől, kit maguk hivat ki, és a ki mindnyájukat semmivé teheti.

És így tehát még nem késő, míg hatalmas pillanata a földre van szegezve, míg gondolatai között elmerülve a földön ül, még mielőtt fejét fel emelné, mind, egymásután, sietve, de azért csendesen kitakarodnak; mind, az elsőől fogva az utósóig, a legvénebbiktől fogva az legifjabbig, a leggyávábbiktól fogva a legvakmerőbbig, mind! Csak a szegény áldozat marad maga egyedül Jézus előtt, valamennyire magához jöve hóhérai-
nak távoztával, de annál inkább remegve, és meg-
alázódva, a mester előtt, ki magát olly nagynak, olly szigorúnak mutatta előtte és a farizeusok előtt.

II.

Bizonyosan alig találkozik valaki, ki az átkos hypokriták ezen kudarczán szívéből ne örülne, és azt ne mondaná, hogy jólesett. Jólesik igenis, ha mind képzeletben is látni a szenteskedők megvert, megszégyenített hadát, mint széled el, és mint kíséri átok azt az utálatos fajt, kik cégéres bűneiket, a vallás és erkölcs szent palástjával igyekeznek eltakarni a világ előtt. És talán nincs senki, ki magában ne mondaná: Nekem is megvan a magam hibája, megvan a magam bűne; de hála Istennek, legalább hypokrita nem vagyok.

De vajjon igaz-e ez, valósággal úgy áll-e a dolog? Ez a kérdés, tudom én, hogy sok ember előtt különösen hangzik, sokan szerénytelennek, a legfőbb mértékben bosszantónak mondják ezt. — Hiszem megengedem én azt, hogy korunk hypokritasága már ma ennyire nem megy, megengedem hogy nem esküszünk össze valakinek élete ellen, hogy őt a vérpadra kísérve erőszakos halálánál mutogassuk erényünk tisztaságát. Mi nem voltunk soha abban a kényszerültségben, hogy reszkető kézzel felvegyük az első követ, melyet Jézus említ, és azt hiszitek hogy reszkető kezeitek azt a követ fel se bírná emelni embertársatok élete ellen. — Annyi igaz hogy a hypokritaságnak ma már ugyanazon alakja, eszköze és nyilatkozata nem lehet a mi volt ez előtt tizenkilencz századdal. De azért az emberi szív, maga, nem változott, a

hypokritaság, bár nem olly durva alakban, meg van még ma is. Vannak ma is farizeusok, kik kárhoztatnak ott, hol Jézus nem kárhoztat; vannak farizeusok, kik sokkal több buzgalmat mutatnak az erény és a kegyesség mellett, mint a mennyinek becsülettel megfelelhethnének; vannak farizeusok kik kegyetlenek a mások hibái irányában.

Van egy sokkal kegyetlenebb törvényszék a hajdani zsidó Sanhedrinnél, mellyben a farizeusok ültek és ítéltek volt, ez az a törvényszék, mellynek mindnyájan ülnökei, tanácsbíráji vagyunk, és a melly a közvélemény ítélőszékének neveztetik. Ez ítélőszéknél nincs egy is szigorúbb. Mig ugyanis, más törvényszékek előtt, van egy régi sérthetlen elv, mellynél fogva mindaddig ártatlan a vádlott, mig bűne be nem bizonyosodik, és így maga a bizonytalanság védelmezi az ártatlanságot, az alatt a közvélemény előtt egyre kárhoztatnak mindent, itt minden gyanú bűn, és a ki a közvélemény törvényszéke előtt rágalmazva lőn, az vétkes marad e rögtön ítélő bíróság előtt, ha mindjárt sikerülne is neki ártatlanságát olly tisztába hozni, mint a fényes nap. Valósággal ugyan a világ senkit meg nem kövez, de azért mindenki követ dob a vádlottra, a ki csak szavát emelheti, senki nem kérdi hogy ki dobta az első követ, sem azt, hogy volt-e arra joga valakinek.

És így csakugyan volt némi kis igazságom, mikor azt a sértőnek látszó kérdést feltettem volt.

Volt igazam, és van igazam megmondani, hogy a közéletben eléforduló beszédeinkben legyen a társalgás közben, vagy otthon tűzhelyünk mellett, a kemencze körül, sokszor az igazságtalanságig szigorú bírák, és a hypokritaságig rágalmozók vagyunk. Jézus pedig annyit mond a tanítványoknak: Örözkedjetek a farizeusok kovászából. Vizsgálódjunk nincs-e valahol szívünk fenekén valami maradéka ennek a tisztátalan kovásznak. Lássuk, miért dobunk olly gyakran követ, gyanúsított felebarátunkra. Egy esetben legalább nem tagadhatjuk hogy bennünk ne lappangná valami ebből a kovászból. Mikor például, hálát adunk Istennek és örülünk magunknak, hogy mi nem hasonlítunk azokhoz a hypokritákhoz, mikor kifakadunk ocsmány mesterségök ellen, valljuk meg: hogy abból a kifakadásból magunkra is tartozik valami. Ez a bosszankodás nekünk úgy tűnik fel, mint csalhatlan jele a mi becsületes gondolkodásunknak, és igazságszeretetünknek. Hiszem az is érdem, ha nekünk ez a hiba másokban nem tetszik; de nem mentünk-e tovább, és sokszor, mikor mások hibája felett kikeltünk, nem értük-e rajta magunkat, hogy sokszor egész buzgolkodásunk nem volt egyéb festett tűznél?

Hogy példát mondjak: vannak hibák, vétkek, mellyeket csak nem lehetetlenség, hogy mi elkövessük, azon világos oknál fogva, hogy mi épen az ellenkező hibát szoktuk elkövetni. Például, fős-

vények vagyunk; nincs hiba, mellytől inkább iszonyodnánk, s mit elkövetni annyira idegenkednénk, mint a vesztegetés; alig találunk szót mellyel utálatunkat kifejezhessük, buzgóságunk elragad, egész szónoklatokat tartunk ellene, és így kikelünk egy vétek ellen, mellynek irányába legyőzhetlen ellen-szenvvvel viseltetünk, magunk csodáljuk magunkban azt a szent haragot, mellyel a gyűlölt hibát üldözzük. Ah! de mi kevésbe kerül nekünk ez az erény, mi hitvány, mi olcsó egész erkölcsi predikációnk! Farizeus! vedd ki a gerendát, melly szemedben van, azután szedd a szálkát mások szeméből. Csak azért dobsz követ felebarátodra, hogy magaddal elhiteds, hogy te jobb vagy nála.

Alacsony önzés, megfoghatlan emberi kevélység! szeretünk mások fölibe emelkedni, szeretünk többek lenni mint más, de hogy fokonyként emelkedjünk mások fölibe, ezt lassú unalmas útnak tartjuk; ez az út darabos, sokkal könnyebb és rövidebb követ dobni felebarátunkra; minél lejjebb nyomjuk annak rovására, mi annál felebb emelkedünk; magunkat azzal nagyítjuk a mit róla leszedünk, a mivel őt kisebbitjük. Ha többnyire azok a legbűnösebbek, a kik másokat legörömostebb gyanúsítanak, ez nem csak azért van, hogy másokat maguk szerint ítélnék, hanem kivált azért, mert ő nekik nagy szükségük van arra, hogy a maguk alacsonyságát fogyasztva, másokat annál mélyebben lealázzanak. És minthogy senki nincs között-

tünk, ki ne érezné ön hibáját, nincs senki, ki a maga kicsinysége, erőtlensége érzetében ön maga előtt néha meg nem alázódnék; úgy nincs senki, ki magával elhitetni nem szeretné, hogy mások még hibásabbak mint ő. Így, minél engedékenyebbek vagyunk magunk, annál szigorúbbak leszünk mások irányában. Azonban minden viszonynak meg kellene szakadni az egymáshoz hasonló emberek között, ha ezen párhuzamok el nem titkolatnának, innen van az az általános rosszakarat, az az örökös rágalmazás és hazugság, mely egymássaleni folytonos nemtelen harczra költi az egész világot, egy nemtelen, vak harczra mondom, hol mindenki álarczot visel, és egyik a másikat orozva támadja meg.

Még ez, mind nem elég. A mi hypokritásan szigorú ítéleteinknek, még azon esetben is, melyben mi azokat részre nem hajlóknak hisszük, nagyon kényes, sőt nagyon tisztátalan forrásuk van. A mi felebarátaink hibái szigorú és kimélletlen megítélésének ki mernők-e mutatni legtitkosabb indokát, a maga egész meztelenségében? Mi ezeket a hibákat szószerént vesszük, feledni nem akarjuk; de azt se engedjük, hogy mások feledjék; hogy be van-e bizonyítva, azzal nagyon keveset gondolunk, hajlandók vagyunk ráfogni, még pedig annál inkább, minél nagyobb becsületben áll mások előtt az, a ki gyanúsítva van. — Minél nagyobb szeretetben és tiszteletben áll valaki, annál magasabbra írjuk fel

hibáját, hogy mindenki lássa, olvassa, és valahogy el ne feledje. De miért? — Csak azért, hogy tulajdon gyengeségeinket kimenthessük magunk, és a világ előtt. Ez mind megannyi előzmény, melyet szükség esetében a magunk mentségére előrántunk, egy szükséges elővigyázat, mellynek magunk se tudjuk hol, de valahol még hasznát vehetjük. Mi ugyan nem hisszük hogy ott megtántorodjunk hol más előttünk elesett; ha mégis ha valahogy megtörténnék, ha a kisértés nagyon erős lenne; ha hibáinkat a világ nagyon kiméltetlenül találná szemünkre lobbantani, azon esetben ez a botrányos példa, ez a szenny, melly annak becsületén már ott van, meglehet elfödözi gyalázatunk fele részét. Így aztán minél erőtlenebbek, annál szigorubb bírák vagyunk, és így első követ dobunk arra, ki mivel sem hibásabb nálunk, kinél meglehet mi idővel sokkal nagyobb hibát követendünk el.

Mi lesz belőle? az annyi igazságtalan rágalomnak áldozata, végre látván hogy a világ neki annyi méltatlanság után se kedvez, magát megbosszulja. Mint egy igazságtalan ítéletnek, s ennek következtében egy meg nem érdemelt büntetésnek mártírja, a megkövezett ember feláll elkeseredve, minden sértést, mellyel sértve volt, visszasért, sebért sebbel, kőért kővel fizet. Minden darab követ, mellyet rádobtak, felszed tulajdon kezeivel és visszadobja üldözőire, sujt irgalmatlanul, mint őt sujtották. Mivelhogy a közvélemény ítélőszéke előtt

mentségeit ki nem hallgatták, sőt hallatlanban elítélték, nem látva hasznát a könyörgésnek, ő támad, árt a hogy tud. Itt van siralmas forrása annak a vérengző gyűlöletnek, annak a nemtelen örömnök, mellyel sokan szerte öntik a rágalom égető mérget, egész kedvvel rontják mások becsületét és jó hírét, minden érdemet gyaláznak, kisebbitnek, és mindenkiről csak rosszat tesznek fel. Azzal bosszúlják meg magukat a mit szenvedtek, a kiállott méltatlanságokért új méltatlanságokkal fizetnek; sértik az ártatlanokat, mint őket ártatlanul sértegették, kérlelhetlenek, mint kérlelhetlenek voltak irántuk is.

III.

Igy lesz az erőtlén, hibával teljes emberből, olly szigorú kegyetlen bíró, mikor a mások hibája felett itélni kell. Néha alacsony számításból, mellyet magának be nem vall; számításból, mellyel kevélységének hizeleg; számításból, hogy legyen magát mivel menteni idővel; vagy szigorú lesz bosszúból. Ugy hogy bátran kimondhatjuk: a világ közvéleményének szigorúsága, jobbadán nem egyéb farizeusi kovásznál. Épen ezért nem talál kegyelmet a világbíró Jézus előtt, kinek ezzel semmi köze, sőt gyűlöli, mint minden vétkek között a legmenthetlenebbet.

Ha már csakugyan számítani akarunk, számítsunk igazán, már pedig a ki szeretet és irgalom nélkül

számít, maga ellen számít. Botránkozás követ dobtunk a bűnösre, kegyetlen örömünket találtuk abban hogy felebarátunk ellen kárhóztató ítéletet mondtunk. Minden örömök között ezért fizetünk legdrágábban, mert ez által Istennek irgalmát kocz-káztatjuk. Azt a követ, mit egy szerencsétlen emberre dobtunk, csak tiszta ártatlan kéz veheti fel; ha magunk is vád alatt vagyunk, nincs jogunk azt illetni; ha magunk se vagyunk bűn nélkül, nem szabad mást köveznünk, mert megmondá a mester: hogy a ki bűn nélkül van, az vesse az első követ.

Szigorú kegyetlen bírák, rátok is kerül a sor, hogy egykor megítéltessetek, hogy azon jognál fogva, mellyel másokat megítéltetek, titeket is megítéljenek. Mások hibáinak irgalmatlan bírálói! igazoljátok ha tudjátok, szigorúságtokat azzal hogy jobbak vagytok azoknál a kiket megítéltetek. Mert eljövend az igaz bíró a ki megfizet és a kié a bosszúállás, a ki megmondá: ne ítéljete, hogy meg ne ítéltessetek, és hogy azon mértékkal fogtok megmérteni, a melly mértékkal ti mértetek másokat! — És ekkor mit tettetek egyebet ti farizeusok, mint hogy a magatok fejére gyűjtöttetek eleven szemet?

A! — A mi megváltónk, a szegény nő hohérai-nak mondott feleletével, arra akart minket megtanítani, hogy megemlékezve tulajdon gyalázatos bűneinkről, irgalmasok legyünk felebarátink hibáinak irányába,

bárcsak tulajdon vétkes cselekedeteink tanitnának minket arra, hogy másokat hasonló hibákért meg ne kövezzünk. Mi, kik magunk is esünk kelünk, kik még le se tisztítottuk magunkról a sarat, melybe hevertünk, mi jogen ítéljük el azokat, a kik szemünk láttára vagy a világ szemeláttára megbotlottak? Mennyivel irgalmasabb bírái lennénk mi a mások hibájának, és mennyi szeretettel enyhülne a kárhoztatás, mellyel a hibázót üldözzük, ha mélyen és keservesen éreznők bűnös voltunkat, és eszünkbe jutna hogy magunk is millyenek vagyunk. Ha többször megbánnók tulajdon eseteinket, és magunk előtt megalázódva, szivünk a bűnbánat keserű tengerébe merülne, mennyivel irgalmasabbak és jobbak lennénk mások iránt?

Szent Isten! igaz bíró, add hogy magunkat igazán megismerjük, és ne engedd hogy magunknak annyit elnézzünk. Ha mások gyöngeségeit látjuk, jusson eszünkbe hogy magunk is megesünk sokszor napjában hetvenhétszer, ki állhatna meg teelőtted, ha magad szállnál pörbe velünk, és ellenünk tanúbizonyságot tennél, menthetlen kegyetlenségünket, hazug rágalmazó, és másokat bántalmazó hypokritaságunkat, mivel mentenénk előtted? — Isten! te, ki szeretet vagy, te, kinek dicsőséged nem egyéb mint jóság, kinek nagyságod nem egyéb mint szeretet, újíts meg minket a te képedre és hasonlatosságodra, hassa meg lelkünket ez a te szereteted, és a te végetlen irgalmasságod töltse

meg szívünket szánakozással; hogy a te könyörületességed láttassék meg ha másokat ítélünk, másoknak megbocsátunk; vagy másokkal jól-teszünk, ha családunk körében, vagy azok között forgunk, a kiket ránk bízál; hogy majd halálunk óráján, meg ne bosszulja magát rajtunk elkövetett igazságtalanságunk és kegyetlenségünk, kékülő ajkainkkal nem mervén előtted elmondani az imát, melyre a te fiad tanított meg: Bocsásd meg vétkeimet, mint én is megbocsátottam az ellenem vétkezőknek. — Amen.

A parázna nő.

II. Homilia.

János VIII. 10, 11. *Mikor pedig Jézus felegyenesedett volna, és senkit nem látva az asszonyiállatnál egyebet, monda neki: Asszonyiállat! hol vannak azok a te vádolóid? senki nem kárhoztat-e téged? És az monda: Senki uram. Monda pedig Jézus: Én se kárhoztattalak, menj el, és többé ne vétkezzél.*

I.

Ismét a jeruzsálemi nagy templom épületében vagyunk, de a zajos jelenet után mellynék tanúi valánk, a farizeusok eltávoztak mind, és egy egészen más természetű jelenet az, melly szemünk előtt van, és a melly felett gondolkozni akarunk ez alkalommal. Itt csak két személy van, és a két személy között, mi nagy ellentét!

Az egyik egy bűnös nő, kinek gyalázata nyilvánossá lőn, és a kit fényes nappal hurczoltak meg Jeruzsálem utczáin, egészen a főtörvény-

szélig, hogy ott hallja meg ítéletét s azután gyalázzal terhelve meghaljon. Még most élete függőben van; nem tudja elkerüli-e büntetését, vagy csak néhány pillanatra van felfüggesztve; annyit azonban tud, hogy a gyalázat béllege letörülhetlen, hogy ott a becstelenség legalsó fokán, akár él, akár hal, életével együtt becsülete menthetlenül oda van. Remegve áll a helyen, hol üldözői hagyták, mint a megérdemlett gyalázatnak törvényfája. — És kicsoda ennek a jelenetnek másik személye a ki előtt a meggyalázott nő remegve áll, ki az, a kire szemeit a szégyen miatt felvetni nem meri?

Ez a Jézus, az Istennek szentje, a kinek sziv és élet tisztasága, erkölcsi fensége olly rendkívüli nagy, hogy egész Jeruzsálemben hire van, ezért őt a próféták Messiásának, az örökkévaló felkentjének, az élő Istenfiának mondja a nép. A ki bűn és vádolás nélkül való, annyira, hogy elmeri mondani barátai és ellenei előtt: Kicsoda győzhet meg engemet közzületek csak egy bűn felől is? és nem találkozik senki, ki e felhívásra felelni tudna.

Bárki más előtt, nem volna annyi oka pirúlni a bűnös asszonynak, mint épen ez előtt a Jézus előtt, elég neki egy pillanatra is látni, az előtte álló birónak tiszta méltóságát, hogy a legfájdalmasabban érezze mély gyalázatát; egy szó, egy hang, melly annyi tekintélyt és méltóságot fejez ki, melly a hatalmas és tekintélyes farizeusokat meg-

szégyeníti, elég arra, hogy őt maga előtt semmivé tegye. Egy olyan megbecstelenített személy, mint ő, kit a nép, a közvélemény megtépett, meghurczolt már, mit mondjon, mit kérjen; mit tesz vele, mire ítéli? Élete és halála a bíró kezében van! Jól hallotta hogy mit mondott a farizeusoknak: hogy a ki bűn nélkül van, az vesse rá az első követ; azok, ön lélekisméretök előtt megszégyenülve, eltávoztak mind! — Egyedül Jézus maradt ott, egyedül az ő tiszta bűn nélkül való kezei, emelhetnek követ ellene: mit tesz, felmenti-e, vagy ő is kárhoztat?

A bűnös nő remegve vár...futni vagy megszóllalni nem mer...mintha a földhöz volna szegezve...remeg és vár...A! — nincs szó, mellyel ezt a jelenetet lerajzolni lehetne, a két személy közötti különbség leírhatlan, mégis rajzolva látom ezt a különbséget, a halálos félelemben és kínos gyalázatban, melly az egyiket terheli és földig nyomja, és az engesztelő mennyei szánalomban, melly Jézus homlokán ragyog, midőn fejét felemelve a szerencsétlenre tekint. Nem akarja tovább nyújtani az erkölcsi kínzás nehéz pillanatait, mihelyt a szenthelyben elcsendesedett a farizeusok szava, és a távolban lépésök elhangzott, Jézus gondolatai közzül felegyenesedik. — A képmutatás egy szavára távozik, a bűn ott marad. Nincs alávaló csalárdság, mellyet leleplezni, nincs kegyetlen álbuzgóság, mellynek álarczát lerántani

kellene; hanem van egy elesett, kit felemelni kell. A megváltó arcza vonásain, nincs többé a megvető egykedvűség, hangja is egészen más mint volt.

Hallgassuk kegyes figyelemmel hogy mit mond. A könyörületnek és bűnbocsánatnak szelid hangjai azok. Ránk is tartozik, nekünk is szól ez a történet, és a ki azt hinné, hogy rá nem tartozik, arra tartozik leginkább. Jézus itt legszebb példáját adja a kibékülésnek. Ő a kinek egyedül lett volna jogában és hatalmában a bűnöst megkövezni, a helyett hogy megátkozná, felemeli és megmenti a bűnös nőt. Ugy hiszem, felderíthetem majd azoknak vastag tévelgését, kik Jézusnak jóságában megbotránkoztak, úgy hiszem hogy magyarázatom végével, elég módunk lesz, magunk személyében a bűnösre, Jézusban a megváltóra ismerni.

II.

Asszony! kérdi tőle Jézus, hol vannak, vagy hova lettek azok a te vádlóid? Ez az egyszerű kérdés teljes jósággal, a bűnös nő nem illyent várt, de annál nagyobb ezen való öröme és csodálkozása. Egyetlenegy szó, szemrehányás sem terheli megaláztatását, ha csak maga ez a rendkívüli jószág nem, őt is csak úgy szólítja meg, mint meg szokott szólítani más asszonyokat. Asszony! ez egyszerű czímmel tisztelték meg Jézus idejében a zsidó nőket, elsőtől fogva utósóig,

a samarjai nőt ezen a néven szólítja idvezitőnk, mikor a kútnál tanítja, így szólítja anyát a kánai menyekzőben, és a keresztről, midőn fiúi szeretetének utósó jelét kívánja mutatni. Asszony! így szólítja meg a gyalázat leányát is, és ez a megszólítás jele, a Jézus nemes szánakozásának. — Nemcsak, hanem a hozzá intézett kérdés szavaival, hol vannak azok a te vádlóid? megbátorítja. Ellenségei eltávoztak mind, az az egy a ki ott marad, nem az. Sőt ez az, a kinek egy szava őket megfutamította; neki köszönheti hogy megszabadult a vérengző kezek közzül, melyek őt egészen odaig hurczolták és tépték, és eddig bizonyosan agyonverték volna. — A nő megszabadult, maga van Jézussal, ki őt megszabadítja s eltávolítja az ő becstelensége kérlelhetlen tanúbizonyosságait. Ő az, a ki első szavaival ezt kérdezi: hol vannak azok a te vádlóid? — Könnyörgő pillanatában, ott ragyog a hála meleg könnye, melly arcza feldúlt halvány vonásait feleleveníti, rettegve tekint maga körül a téren, melly még az előtt kevés idővel vádlóival telve volt, és megolvadva tekint fel az arczvonásokra, tekint fel a bíróra, ki hozzá olly csendesen, olly engesztelődött hangon szólt. Ez a pillantás elég; Jézus nem kívánja a nőtől hogy kérdésére egyenesen feleljen, időt enged neki hogy magához jöhessen, mert egy másik, sokkal nehezebb kérdést szándékozik elébe tenni, mellyre hogy felelhessen lelkének egész

nyugalma megkivántatik. Ez a kérdés így szól: Senki nem kárhoztat-e tégedet?

III.

Jézus nem bánna úgy egy vádlottal, kit a törvény szava határozottan elítélt, mint bánik egy ilyen egyéniséggel, ki világi törvényszék elébe idézve nem is volt. Hanem igenis megítél, és ha lehető, felment egy olyat, ki ellen törvényes ítélet hozva nem volt. Az ő igazsága olyan szeretettel ítél, melyet a farizeusok nem ismernek, nem ismernek az alávaló árulkodó kémek, kik rendesen a börtönök és bakók számára szolgáltatnak áldozatokat. Ha törvényes ítélet lett volna kimondva a parázna nő ellen, Jézus maga meghódolt volna a törvény sértetlenségének. — Talán Jézusnak ezen kimélete túl szerénynek látszik, egy olyan törvényszék irányában, a millyen volt a vértyszomjazó Sanhedrin, melly neki ez alkalommal is törtvetett, melly nem sokára ellene is ki fogja mondani az igazságtalan halálos ítéletet.

Hogy Jézusnak ezen szigorúnak tetsző figyelmén mi felakadunk, melly szerint ő hazája törvényeit megsérteni óvakodik, annak az az oka, hogy a törvények iránti lélekismeretben járó tisztelet alig ismertetik már ma. Erkölcsi életünkől ez az érzet kevés híján kiveszett. Csaknem általános hitelre emelkedett korunkban az az átkos eszme és

meggyőződés, hogy a tiszta erkölcstannak, kivált a keresztyénségnek, nincs semmi szóllója a népek életéhez és közügyeihez. Ez az istentelen meggyőződés a politikában, kiterjeszkedett a viszonyokra, melyek lehetnek az állam és az egyesek között. E siralmas állapotnak okát nem nehéz megtalálni. —

Mióta ugyanis megszoktuk, nem úgy tekinteni az államot, mint valami erkölcsi lényt, mellynek, szint-úgy mint az egyes embereknek kötelessége az igazság, becsületesség, és az eskü sértetlensége, azóta természetesen nem tartjuk irányában, múlhatlan kötelességnek az igazságot, még a becsületességet sem; politikai esküinket mondjuk és szegjük minden felakadás nélkül, a nélkül hogy magunknak azért szemrehányásokat tenni, eszünkbe jutna. A hon közös törvényeinek kijáczásával nyerekedni, használni valami kedvező alkalmat, és a hon lefosztott törvényei ruhájának árán magát gazdagon fizettetni, vagy a törvényes jogok háta mögé kerülve, ügyesen felszedni az így lerázott gyümölcsöt; az elforgatott törvényekhez tolvajkulcsokat csináltatni, ezt teszi mindenki, a kinek keze ügyébe esik, a nélkül hogy gyalázatnak tartaná. Ugyan azon emberek, kik mélyen sértve éreznék magukat, ha róluk azt mondanók, hogy ők polgártársaikat megcsalták vagy rajtuk igazságtalanul nyeréskedtek, megdicsérik magukat, ha a hon törvényeit ügyes fogásokkal, maguknak ki-

zsákmányolni tudták. Így azután a törvény ez a hazai szent örökség, melyet őrizni és épségben tartoznánk átadni utódainknak, nem lesz egyéb egy közös ellenségnél, melyet mindenki sérteget és bánt hat büntetlenül.

A lélekismeretes, törvény iránti tiszteletet gyermekes egyszerűségnek tartják. Ezért csodálkozunk és alig foghatjuk fel Jézust, midőn őt földi hazája törvényének szavait annyira tisztelni látjuk, hogy elébb megvizsgálja, ha vajjon egy bűnös felmentésénél, nem sért-e meg valami törvényes ítéletet. — Ugy van, egy tökéletes példát hagyott ő arra, hogy milyen legyen egy polgárnak vallásos lélekismeretessége. Ugy van, a mi mennyei nagy mesterünk, a jövő idők nagy törvényhozója, korának veszendő törvényeit tiszteletben tartotta, és akkor, mikor még az ő vallásának tökéletesítő törvényei meghozva nem voltak, ő maga, az ég és a föld királya, engedelmeskedett. Minek engedelmeskedett? Egy képmutató Cajaphás rendeleteinek, egy Heródes helytelen parancsainak, egy Pilatus gyáva helytartósági intézkedéseinek, egy Tiberius alacsony zsarnokoskodásainak. Ő a fenálló igazgató hatalmat úgy vette a mint volt, ő a nélkül hogy szerette, becsülte volna a császárt aláadta magát a császár jármának, és midőn az idegen nehéz adó égető kérdése fölött, véleményt kérnek tőle, a kérdezősködőket egy vert pénzhez utasítja

feleletért, melyre az uralkodó neve és arczképe volt nyomva.

Jézus, bár a jövő idők törvényének örök törvénykönyvét készítette, nem sérti a jelen idő törvényhozását. Meglehet hogy a törvény rossz, kegyetlen, igazságtalan, egy oldalú, meglehet hogy Tiberius császár hozta, a helytartó Pilátus léptette életbe, Cajphás a főpap mondta rá az áldást, de azért törvény, és mint törvény tiszteletet érdemel és illő hogy tiszteletben tartassék. Ezért kérdezi Jézus mielőtt a bűnös asszonynak megkegyelmezne: Senki nem kárhoztat-e téged? E mulhatlan előzmény nélkül, a kimondott kegyelem veszélyes lehetett volna, a történet ellenébe felhozott nehézségek, némi törvényes szint nyerhetnének, és az ő jósága némi ellentétbe jöhetett volna, az ő tökéletes szentségével.

IV.

Uram! senki, felelt a nő. És így a törvény szóba se jöhetvén, ismét monda Jézus: Én se kárhoztatlak, az az: én nem adlak ki, és nem kívánom hogy magadat kiadd vádlóid kezébe, kik tőled megszűntek, és valami törvényszéknek át nem szolgáltattak, ha senki nem kárhoztat, én se kárhoztatlak.

És ez már az a tény, a min eleitől fogva annyian megbotránkoztak, hogy Jézus, egy bevallott, egészen új, egy, a tetten rajtaért bünt

megbocsát, épen ő, a ki egy más alkalommal annyira szigorú hogy egy tisztátalan pillantást is bűnnek mond. Miként jöhetett ki egy ugyanazon szájból ilyen két különböző nyilatkozat; úgy tetszik mintha itt a bíró engedékenysége ellentétben állna a törvényhozó szükséges szigorúságával. — Csak egyet feledtek, és ez az egy az : hogy ő nem akarja a bűnösnek halálát, hanem azt akarja, hogy éljen és megtérjen, hogy ő nem oltja el a füstölő gyertyabelet, nem rontja meg a tört nádszálat, és hogy ő ama jó pásztor, ki eltévedt juhait felkeresi. —

Nem, ő nem változott, ő most is hű maradt önmagához, ez az irgalmas bíró, még itt is szigorú törvényhozó. Állítsátok elébe épen most, mikor a bűnös asszonyt felemeli, a megrögzött bűnösöket, kik könnyelműségből vagy vásottságból megátalkodtak; állítsátok elébe a gonosztevőt, ki a bűnt keresve keresi, vagy az oktanokat, kik minden ellenszegülés nélkül hagyják magukat vitetni a gonoszság ösvénye felé; meglássátok hogy az irgalom szelid vonásai eltűnnek Jézus arczáról, hangja megváltozik, és a ki a bűnös nőt kegyesen felmentette, ugyanannak szájából kárhoztatást hallok a megromlott, hitszegett bűnösök ellen.

De mivel megkegyelmezett az előtte remegve álló bűnös nőnek, ah! ezt ezért tette, mert gyalázattal elborított, és a vád alatt megtört szívébe látott be mélyen; mert benne nem a büntetésre

méltó parázna nőt, hanem egy bűnét megbánt szerencsétlen embert látott, kit nem kárhoztatni, hanem menteni kellett. Az a csalhatlan szem, mely a farizeusok szenteskedő álarcza alatt meglátta azoknak gonoszságát, igenis, meglátta az áldozatra hurczolt szerencsétlen nő elfogyatkozott szívében annak igaz bűnbánatát és megtérését. — Látja, hogy mit és mennyit szenvedett a nő, azok alatt a kinos pillanatok alatt, mikor gyalázata nyilvánossá lett, mikor az ácsorgó és csúfolódó népség között az utczákon meghurczoltatott; látta mit szenvedett mikor a vádlók hangosan örvendeztek, és a rá várakozó gyalázatos halál kinjait olly közélről látta. Látta, hogy mit szenvedett akkor, mikor gyalázatát egy olly tiszta bíró előtt fedezték fel, ki a lélek titkaiba olly mélyen olvasott, a ki előtt gyalázata, sokkal nyomasztóbb lőn. Látta mély megaláztatását és a mardosó bánatot, mely alatt szíve elfogyatkozott. — Látta hogy mi hálás reménytelen érzelmeket költött fel benne annak tudása, hogy a halálos ítélet el van engedve. Látta a szeretetet és hálát, mely a szegény nő megújult kebelében feléledett. Látta, hogy mindezen indulat rohamok, a gyalázat, a benső gyöttelelem, azután az öröm, a hála érzete, az ő jelenléte, megkegyelmezése, egészen új életet költöttek fel a bűnös nő lelkében. Látta ő mind ezen dolgokat együtt, és neki megbocsátván irgalmából megszabadítja, szeretetből ujonnan szüli... A! ki merne kárhoztatni mikor

Jézus megkegyelmez? ki vetne rá követ mikor a szent és igaz bíró megbocsát? —

Ő látta mindezeket, mondom, és hozzá teszem még ezt, hogy ezt nem látta más, csak ő. — Ki merné ítéletét megmásítani? mi jögon ítélnénk mi másként, mint ő ítél? A! ne ítéljünk, kárhoztassunk senkit. Ott a hol mi ítélünk, kárhoztatunk, meglehet Isten már megbocsátott. Ott, hol mi nem látunk egyebet, egy minden emberi és isteni törvények szerént elítelt bűnös asszony nál, meglehet Jézus egy bűnét megbánt, valóban megtért lelket lát. Ott, hol mi nem látunk egyebet, egy pártütő hálátlan tanítványnál, meglehet a jó pásztor nem lát egyebet egy eltévedett juhánál, kit ő vállain emel vissza az akolba. Ott, hol mi nem látunk egyebet, egy bűnös embernél, meglehet az angyalok egy megtérő halandót látnak, kin nagyobb öröm van mennyben, mint a kilenczven kilenczen, ki el nem tévedt. Ott, hol mi nem látunk egyebet a tékezlő fiúnál, ki hivalkodása és kötetlen élete miatt, méltán jutott a moslékra, ki nem méltó hogy az apa fiának mondja, kire nézve kegyelem volna ha a béresek közzé soroltatnék, meglehet, az atya egy fiút lát, ki elveszett és megtaláltatott, meghalt, de ismét feltámadott. Kire rongyai helyett tisztességes ruhát, ujjaira aranygyűrűt ad, kinek megérkeztén vigalom van az apai háznál.

Esendő bírái felebarátitoknak, kik csak olyan bűnösök vagytok mint ők, a helyett hogy a vétkeket

kicsúfolnátok, vagy kárhoztatnátok, jertek, a helyett mondjuk neki Jézussal: Én sem kárhoztatlak tégedet.

V.

A megkegyelmezés után azt várnók már most, hogy majd Jézus atyailag megdorgálja a bűnös nőt, azonban röviden csak ennyivel bocsátja el: menj, és többé ne vétkezzél! Hogyan? és nem volna Jézusnak több mondanivalója? — Útravalót nem ad neki, szemrehányás dorgálás nincs egy szó is? — még csak utálatát se fejezi ki a bűn irányában, mit a nő elkövetett? Nem, egy szót sem. Ah! — mert Jézus nem olyan, mint a millyenek a földi szentek és bölcsek. Ah! micsoda kemény beszédekkel kísérték volna ezek, a megkegyelmezést, hogy megleckézték volna az elbocsátás előtt! millyen drágán kellett volna neki fizetni a nagyralátó irgalmasságért! — Ezt nem téve azt hinnék hogy nem tettek eleget a törvény és az erkölcs kívánatának. Ez így volt mindig, úgy hogy azoknak, a kik minket keményen megróvtak, elmondhatjuk, hogy ők vetették ránk az első követ, ellenben azoknak kik nekünk megkegyelmeznck, elmondhatjuk: hogy ők vetették ránk az utósó legnehezebb követ.

Jézus maga, nem így tesz, szeretetből menti fel a megtért bűnös asszonyt, ezzel a szeretettel érezteti meg vele a rajta történt gyalázatot. A

szánakozó Jézus megkiméli azt, a kit megmentett, s abban, a mit elhallgat szintugy szeretete nyilatkozik, mint abban az egy két szóban, mit neki megmondani szükségesnek lát. És ez a kimélet kétségkívül inkább hatott a nőre, mint a hosszas dorgálás. Miért? — Az, a ki megesett, az a bűnös, a ki előtte áll, egy nő, ezt a bíró tudja, egy nő, ki végképen elvetemedik a durva fenytés ostora, de önérzetében emelkedik fel a gyöngéd kimélet keze alatt, áldani fogja a kezeket, melyek őt olly kimélletteljesen felemelték, és az által, hogy Jézus benne a nőt megkimélte, elvesztett nemes önérzetét adta vissza. — Itt van, ah! az a történet, melyet a kegyeskedők erkölcstana ki akart törölni az evangyéliomból. Így lőn a tör, melyet neki a farizeusok vetettek, kikerülve, így lőn egy lélek ez által megnyerve.

Ez a csalhatlan bíró, ki előtt a farizeusok megfutamodnak, bűnösök! ez a bíró, a ti bírótok is. — Ez a megváltó, ki olly szeretetteljesen szól, az a megváltó, kiben ti is biztok. Az a kegyelem, az az idvesség, mit a bűnös asszony nyert, bizonyos feltételek alatt a tietek is lehet.

Mellyik az a feltétel? Talán ha azt mondjátok hogy nektek semmi közötök a farizeusokkal kiket Jézus kárhoztatott? megmondtam már, hogy mit ér ez a magunk ámitása. Talán ha azt hisszük, hogy ilyen nagy bűn megbocsátása után nincs mit félnünk a bíró igazságától, hogy a bírói szigorúság

lángját kioltják a könnyörület könnyei; az az: ha a bűnös nő bocsánatot nyert, úgy vétkezzünk, mert meg lesz bocsátva minden bűn! Jaj nekünk ha most ezt tanultuk, mert ez a tudomány hamis, veszélybe visz. — Igenis, Jézus megkegyelmezett a bűnös asszonynak, de miért? mert lelkébe látott, mert látta, az életveszély és gyalázat fájdalmas illetésére miként nyílt meg a bűnbánat és szeretet érzelmei előtt; mint egy tisztátalan álomból, miként ébredt új életre.

Tisztán, leplezetlenül látta a bűnös asszony szívét és lelkét, valamint minket is lát tisztán, és megítél. És kérdés mit lát bennünk? Meglehet lát önhitséget, elbizakodást, mellynél fogva mindinkább megkeményedünk, megkövülünk a vétkek között, napról napra fogy benünk az erkölcsi és keresztyén érzelem, és fokoként merülünk alább alább abba a mélységbe, mellynek feneke nem látható.

Vagy megtérés volna az, melly mint a köd, vagy az esti szél csak a lélek fölszínén fut el, a nélkül hogy valaha annak mélységeit zavarná meg; megtérés volna az a sikertelen munka, melly nem hogy leemelné lelkünkről a régi, alacsony terhet, de azt még helyében megmozdítani sem képes. Vagy keresztyén szeretet az, melly áldozatokra tehetlenül csak üres szókban áradozik, melly önzésünk kényelmes nyugalomát soha meg nem zavarja; melly hideg száналommal nézi ezen a földön az emberi nyomort, mintha menny és Isten nem volna feje

fölött. — Vagy hát hol találja meg Jézus bennünk a megtérést, melyly más emberré tesz, vagy a szeretetet, melyly egészen ujja teremt? Azt én nem tudom, de tudja ő, és tudjátok ti is ha akarjátok.

Munkáljuk hát félelemmel, de azért bizodalommal a mi idvességünket. Itéljük meg magunkat, mindig tartva attól, hogy mi is megítéltetünk, s bár mi legyen az eredmény el ne csüggedjünk. Jézus azért jött, hogy a bűnös világnak kijelentse Istennek irgalmasságát, hogy senki kétségbe ne essék. Megkegyelmezett a parázna asszonynak azért, hogy tudtul adja, hogy nincs olly erkölcsi sülyedés, melyből ő fel ne emelhetne, hogy a megtérés és a szeretet soha nem lehetetlen. Hogy Isten hatalmas minket megtartani még ott is, hol a szabadulás lehetlennék látszik. Ti bűneitek terhe alatt elfogyatkozott bűnösök, ne essetek kétségbe! Nem szabad magát senkinek elhagynia, nem szabad lelkét kárhozatra adni, mintha az ég be volna zárva előtte, és mintha Isten bűneit meg nem bocsáthatná, ez annyi volna, mint kétségbe hozni és megkáromolni az ő végetlen irgalmát.

Ezek szerint az irgalom a kárhozat fölött áll, és Jézusnak feloldozó ítéletében tisztább erkölcsi-ség van, mint a kérlelhetlen szigorúságban; ezen értelenben van megírva: Istennél van a kegyelem, hogy azért tiszteltessék. — Amen.

Dárius király parancsa.

Homilia.

Esdrás VI. Akkor Dárius király megparancsolá, hogy hánynák fel a könyv és irattárt, melly a Babyloni kincstárban vala. Találtatik pedig Akhmetában, a Médiai királyi lakóházban egy könyv, mellyben emlékezet okáért ez vala írva: Cyrus király első esztendejében, parancsolatot ada ki Cyrus király az Istennek háza felől, melly vala Jeruzsálemben. Az a ház építtessék meg, melly helye az áldozatoknak, és az ő köfulai rakattassanak meg, annak magassága legyen hatvan sing, és szélessége is hatvan sing. — Az egész rész. —

I.

Legszomorúbb helyzetben van az a nép, mellynek vallása, istenitisztelete le van tiltva. Felfordult rendben látja a királyi hatalmat, felemelkedni az isteni hatalom ellen, mellynek köszönheti királyi széke minden fényjét, látja egymással küzdeni a két hatalmat, mellyet mind a kettőt tisztelni tanult. Megfosztva legszentebb jogaitól, lélekismerete

szentélyében megháborítva, nem adhatja meg Istennek a mi Istené, mikor minden teremtetett állat hirdeti teremője dicséretét, neki nem szabad tiszteletét azoknak tiszteletével egyesíteni, a lég szabad lakosaival, nem emelkedhetik buzgó énekében ég felé, mert neki meg van parancsolva, hogy hallgasson, bár minden szót emeljen körüle Isten dicséretére. — Hátha még jobb, boldogabb időket is ért, és megemlékezik a mult napokról, mikor még egész házanépével szabadon mehetett az Isten házának pitvaraiba, bemutatni lélekben, tiszta áldozatát?

Ehhez hasonló állapotban volt a zsidónép, Dárius, persa király trónra léptekor. A fejedelem visszaadván nekik vallásos szabadságukat, most már egyebegyűlhetnek a Jehova oltára körül, a jeruzsálemi templom felépül romjaiból, és tornácaiban ismét zeng a nép éneke, és könyöröghet a hon és Jeruzsálem békességéért. Ez lesz a nagyszerű kép, mellynek egyes vonásait a történetből felmutatni, és rajzolni akarom.

II.

Akkor Dárius király megparancsolá, hogy hánynák fel a könyv és irattárt, melly a Babylo ni kincstárban vala. Az irattárban keresték Cyrus királynak egy rendeletét, mellynél fogva meg vala engedve a zsidóknak hogy a jeruzsálemi templomot felépíthessék. A

zsidók ezt sürgették és a szomszéd tartományok tisztartói megkérdezték Dáriustól, ha létezik-e ez a rendelet, és akarja-e Dárius, hogy ez a rendelet foganatba vétessék? . . A trónra lépett új fejedelem, a mult idők törvényeiből fejt meg a kor kérdését. Nem úgy mint sok meggondolatlan új király, milyent többet mutathat fel a történelem, kik hatalmuk gyakorlatát azzal kezdték meg, hogy mindent megváltoztattak, mit századok építettek, és mindent leromboltak mit fönnállva találtak. Dárius tudta, hogy a mult idők tapasztalása, a legbiztosabb szövetnek, melly nélkül a jövő felé egy biztos lépést se tehetni. Tudta, hogy egy népnek régi szokásai és alkotmányos élete között, olly szoros benső viszonyok léteznek, mellyeket eltépni veszély nélkül nem lehet, elsajátítja dicső elődeinek bölcs nézeteit, és azokat saját nézeteivel egyezésbe hozva, a nép bizalma megnyerése kedvéért, kiveszi a mult idők porlepte hagyományai közzül, és engedve a közkíváнатnak, életbelépteti.

Ezt az uralkodói bölcsességet, nem lehet kivált nekünk nem helyeselnünk, kik uralkodni láttunk ollyan embereket, kik előtt minden hajdani, gyűlölet tárgya volt, kik előtt minden a mi volt, teljesen megért arra, hogy többé ne legyen. Nekünk kivált, kik éveken át nyögtünk azoknak nehéz uralma alatt, kik hivatva érezték magukat arra, hogy a régi törvényhozás minden tiszteletre méltó bölcsességét legázolják, a mult századok intézményeit

gúny tárgya tévén, minél szentebbek voltak azok, annál nagyobb elkeseredéssel támadják meg. Nekünk, kik tanúi valánk ama hideg otrombaságnak, melly mindent lerombolt azon ürügy alatt, hogy mindent újból építsen, melly magának ezeken a romokon állított emlékszobrot, és ez emléket, milliók könnyeiből készült meszet közzé foglalta! —

Mostan annak okáért — szól a királyi rendelet — kik túl laktok a folyóvizen, hagyjatok békét nekik, hadd épüljön meg ez az Istennek háza, és megparancsoltam azt is, hogy a király, vizen túl való jószágának adójából költség adassék nekik, hogy az elkezdett építés meg ne szűnjék, hogy legyen miből áldozatot tenniök a mennynek Istenének és könyörögjenek a király életére s a t. — A királyi tisztviselőknek ezen a parancson megbotráncozni nem volt szabad, sőt úgy látszik, hogy maguk idézték elő ezt a törvénymagyarázatot, és a helyett, hogy ártásukra lettek volna a zsidóknak, segítették a szent munkában. De, mennyire dühönghettek a samaritánusok, kik a szegény zsidókat nem szüntek meg gyanusítani, és a kik áskálódásaikkal, a helyett hogy veszedelmet hozhattak volna zsidókra, őket még nagyobb kegyelembe részesítették. Így az ártatlanságnak vetett tőr, sokszor a gonoszokat fogja meg. Így vesz el a képmutatók reménysége. Jóh. 8. 13.

III.

Dáriusnak nemcsak bölcsessége érdemel itt méltánylást, hanem vallásossága is. Azért akarja ő a templom felépítését, hogy a népnek legyen módja, jó illatú áldozatokat tenni a mennynek Istenének. Itt a fejedelem megismeri, hogy a népek tisztelettel tartoznak a teremtőnek, és így az emberi természet és szív egyesített szavát királyi tekintélyével szentesíti. Ugy van, ha egyeseknek kötelessége imádni azt ki őket teremtette, kötelessége nagyban a népeknek is. A társadalmak mellyeket a gondviselés véd, tartoznak meghálálni a vett jót, tartoznak kérni a szükségeseket. Egy egész népnek tisztelete és hálája, legméltóbb az isteni nagysághoz. — Ha egy igaz, magánosan áldozik hálával Istennek, ez is kedves Isten előtt, de a hálaérzet szívébe zárt marad; de már ahhoz, hogy Istennek dicsősége egész fényben láttassék, hogy uralkodásának nagyságát, földünk némileg visszatükrözze, egy nép közönséges istenitisztelete, cultusa kívántatik, mellyben minden szív és lélek egyesülvén, mint egy nagyszerű áldozat tüze ugy lobogjon égfelé.

De kicsoda ez a Dárius, ki Istennek ilyen dicsőséget tulajdonít? — Egy pogány fejedelem, ki magát azt az Istent sem imádjá, kinek templomát felépítteti. O! uram, ki ne ismerné meg ebben a te kezedet, mellyel a világ eseményeit igazgatod,

mellyel végzéseidet csodálatosan vezeted a cél felé, sokszor éppen olyan eszközök által, mellyek czéljaiddal ellenkezni látszanak. — Oh! ha szélvész zúg és rombol egyházadban, távol legyen tőlünk a kétkedés kínzó gondolata, ezt mondván: Nem látja az úr, és a Jákob Istene nem tudja ezt! Solt. 94. — Ne essék kétségbe a hívő lélek, és ne kérdezze tőlünk gúnyosan az istentelen: Hol van Istened, kit vártál? mert ezek a szélvészek és háborúságok bölcsességedről tesznek bizonyosságot. A Jézus egyházának földi rendeltetése az, hogy itt nyögjön és fohászkodjék, menyeyei jegyesétől távol, szükség hogy bánatos legyen, és érezze száműzetését. De azért, ha mindjárt megkisértetnék is, nem hagyatik el teljességgel, úgy látszik, hogy minden fel van ellene lázadva és lázítva, remény nem mosolyog, a jövőben nincs szabadulás: de ha Isten úgy akarja, éppen ez által eszközli szabadulását. Várjunk egy kevés ideig, meglássuk, a mennyei király megdorgálja a szeleket, elűzi a fellegeket, a láthatár ismét kiderül, és elleneinek mindegyik új támadása, új győzelemhez vezet, mellynek zászlóján ez van felírva: A pokolnak minden kapui nem vesznek rajtam erőt. Mát. 16, 18.

Van még más, egészen személyes érdeke is Dáriusnak. Azt hiszi ő, hogy majd abban a templomban a zsidók imádkoznak a király és a királyfiának egészségéért. — Hiszem hogy is ne imádkoz-

nék szívesen a nép, a templom építő Dárius életéért? mikor sokszor a templom romboló Antiochusok életéért is kell mondani parancsolt könyörgéseket, mellyeket Isten meg nem hallgat soha, melly könyörgésekben áldania kell a mit átkoz, és könyörögnie kell, mikor a pusztító had nyakára teszi talpait. — Azonban, más tekintetben, ha kell valakiért imádkozni, kell a fejedelmekért, kik annyi kisértetnek vannak kitéve, és a kik maguk olly kevésszer, és akkor is, ki tudná mit, imádkoznak.

Igen szépek és nagy hatásuak, a keresztyén népeknek közönséges könyörgései. Oh! mi nagyszerű az, mikor a nép, a hon fiai és leányai, leborulnak a magasságban lakozó előtt, és egy szívvvel lélekkel könyörögnek a haza boldogságáért! — Illyen helyen van a mennyország kapuja, itt van a csatorna, mellyen alááradnak az ég áldásai és kegyelmei, a népekre, országokra, és városokra. — Ti szegény emberek, ismeretlen honpolgárok, földmivelők, kiknek olly nehezen esik, hogy a közös hon felvirágzására olly keveset tehettek, itt van helye, hol a honboldogítás nagy munkájához buzgó könyörgésekben ti is járulhattok. Itt van helye, hol imádkozva engesztelhetitek a népek Istenét, hogy ostorát letegye, és megáldja a földet, mellynek kebelén születtetek, éltek és haltok, mellynek kebelén épült kis házatok, és viráگزik vetéstek.

IV.

Dáriusnak ezen bölcs intézkedéseiből az is ki-világlik, hogy mint törvényhozó, ő is meg volt győződve amaz általánosan elismert igazság felől : hogy a vallás, az államok első nagyságú oszlopa. — Ez az igazság annyira világos és természetszerű, hogy maga a pogányság se tudta nélkülözni. A sokisten imádás sűrű fellegein át, csak az egy istenség magas eszméje vethetett némi világosságot, a társas élet elforgatott viszony-jaira, Isteni pecséttel ez erősítvén meg a földi tör-vényt, biztosította a lélekismeretenni uralmát. Ez teszi a földi tekintélyt igazán tekintélyessé; ez adja meg a földi törvény mennyei eredetét, ez által kölcsönöz egy hozzánk hasonló embertársunk homlokára földfeletti fénysugárokat, megalapítja az alárendeltséget, melly nélkül a társas rend, egy óráig sem állhat erősen. Igaz marad, a mi annyi-szor volt mondva már : hogy ha istentagadásra épülhetne valami társadalom, abban nem lehetne más törvény, az erőszak és rémuralom törvényein kívül.

A vallás, a társas élet nagy lánczának első szeme, melly annak tekintélyét, az isteni tekintély-hez forrasztja, ez titkos ereje mindegyik kormány-zatnak, melly annak tartósságot, és szeretetet köl-csönöz. Ez belfonala mindegyik társulatnak, mert mindegyiknek múlhatlan feltétele az igazság, Isten

egyedül az igazság! — Tépjétek el ezt a titkos fonalat, az egész szöveg elszakadozik. Takarjátok el ezt a napot, minden eszme megzavarodik, minden fénysugár kialszik. Vegyétek el az embertől az Istenség eszméjét, kialszik a szem, mely látta a titkos bűnöket, és feltartóztatá az órgyilkos kezét.

Ezek szerint a vallás elleni merénylet nem egyéb, mint a nemzetek közjoga elleni merénylet. Ez az emberiség sértésének nagy bűne. És az a fejedelem, ki gondolatlanul vallást üldöz, és azt teljes hatalmával nem védi, hasonlítna amaz esztelenhez, ki elnézné ha széke alá lőport ásnának, és az a ki maga is hozzálátna a vallásrombolás örült munkájához, ki elvenné alattvalóinak templomát, hasonlítna sok tekintetben ahhoz a félörült zsarnokhoz, ki birodalma fővárosát felgyújtatván, a lángok világánál vendégeskednék, és borát a vendégek szeme közzé öntené! Ámde, ha a vallás múlhatlan feltétele, a társadalmak létezésének, ha, mióta a világ fennáll, nem lehetett nép e nélkül, szintolylan múlhatlan, hogy a vallás szabad gyakorlat által, gyakorolja üdvös hatását és befolyását a népek életére.

Ezt az igazságot teljes mértékben lehet alkalmazni a keresztyén cultusra, istenitiszteletre, melyben minden oly tiszta, oly szellemi, oly érényes. Ez az a cultus, mely a vallásos és erkölcsi igazságokat épségben tartja, mennyei fény között

mutatja fel. Templomaiban, a mindenütt jelen Isten-ség nagy eszméjével, a lélekismeretet folytonosan ébren tartja, hogy ez szóllaljon meg ott, hol a törvény hallgat. Itt lehet hallani az ígéretek és fenyegetéseket, melyek nélkül Isten, mintha nem is léteznék ráknézve. Mi a hajdani világban példátlan volt, itt ezekben a templomokban, tanulja a nép a legszükségesebb igazságokat. Egyszerű nyelven itt magyarázzák a népnek a legmagasabb dolgokat, melyeket hajdan a régi bölcsék kevélysége, az oskolák falai közzé zárt el. — Ezekben a templomokban beszélnek Jézus szolgálói a néphez, nem úgy, mint közönséges emberek szoktak egyebekhez, hanem isteni tekintélylyel; megmondják a bűnösnek az igazságot, ha kárhoztatná is őt, az igazságot, melly ellen kevélysége szót emel, és a mit a bűnösnek legjobb barátja se merne szemébe mondani. Itt az emberek egyesülve Istennel, mind testvérek, mind egy atyának gyermekei. Csodatevő ereje a vallásnak! mikor itt tisztelni tanulják az emberek közötti különbséget, épen ezen különbözősénél fogva egyesülnek egymás között annál szorosabban. Csodálatos ereje a vallásnak! mikor a szegény azt tanulja itt hogy a nagyokat, a gazdagokat becsülje, ugyanakkor nagynak és gazdagnak érzi magát, szíve magasabban ver, és szabadabban jeledzik az Isten színe előtt. A társaság szenvedő, nélkülöző része itt van kármentesítve azért, a mit tőle a föld és sorsa megtagadott. — A magasság-

ban lakó Isten hozzá közeledvén megvigasztalja, ha más osztályoktól olly távol esik.

És így a keresztyénség Istenébe vetett hit, abba a jó Istenbe, ki mindenütt ugyan, de kivált itt, olly közel van mindnyájunkhoz, mindent betölt, mindent megszentel, mindenre elégséges, mindent kipótol minek hijával vagyunk; a szűkölködőt megvigasztalja nyomorúságában, a szegényt elhagyott állapotában, a szerencsétlent szenvedéseiben fel-emeli, megtart, bátorít, lelkesít; az egyszerű lekeket magas erényekre lelkesíti a nélkül, hogy egyszerűségökből kivetkeztetné.

V.

Lássuk tovább, mi hatása volt Dárius parancsának a megszabadult népre? — A királyi pártfogás és a próféták buzgósága által fellelkesítve, megújult kedvvel hozzáfogtak, a régen romjaiban heverő nemzeti nagytemplom építéséhez, és minekutána bevégezték a templom építést, azt felszentelték, és benne ülték meg a nemzet vallásos, polgári ünnepét nagy örömmel. V. 16—22.

Hogy a zsidó nép hálaérzelmeiről némi fogalmunk legyen, szükség, hogy az ő helyökbe képzeljük magunkat. Azt tudjátok, hogy a zsidónép vallásos buzgósága egy oltáron égett, összelángolt a haza szeretettel; vallásuk emelte őket más nemzetek fölébe, e vallás ígéretein ragyogott a nemzet

dicsősége, és a jövő századok nemzeti nagy várokozása. Ennélfogva, ellenségeik hatalma aláesvén, legnehezebben esett nekik, istenitiszteletők, vallásuk romlása, az elpusztított szenthely szomorú képe, annak fűvel benőtt kövei! ezeken ül még ma is a zsidónép zokogva, és nincs nagyobb igazságtalanság, mint egy nemzet nagy fájdalmát kigúnyolni, és őket elűzni a romok, a régi kövek felül, melyek alá egy nemzet dicsősége van temetve! — A templom romok alá, egy nemzet régi dicsősége van temetve! — A te oltáridnél oh! Seregek ura! Solt. 84. sohajt a templomait vesztett nép. A Babylon folyóvizei mellett, ott ülnek ők és sírnak, megemlékezvén a Sionról, a fűzfákon függ a néma lant, hiába kéri őket, hogy énekeljenek nekik a Sion énekei közzül, ők nem énekelnek idegen földön. Solt. 137. —

Idővel, meglágyitva Isten Cyrus király szívét, szabadságot ad nékik, hogy visszamenjenek Jeruzsálembe és a templomot újból építsék. A nép örül, a lerombolt falak felépülnek ismét, a hosszú ideig tartott szenvedés öröme fordul. De Cyrus meghal, és a nagy király törvényes utódjai, hallgatva a pogány papok tanácsára, visszaveszik a kegyelmes rendeletet, és Izraél ismét visszasülyed, ismét felölti gyázruháját. Végre, annyi szenvedés, annyi halasztás, annyi akadály után, Dárius király idejében megnyerik, a mit olly forrón ohajtottak.

Szabad visszatérni a hon szent földjére, nincs többé mit tartani megesküdt elleneik gonosz szándékától. Mennek vissza elhagyott hazájokba, hogy a szent városban üljék a nemzet nagy innepét és az Izraél Istene nagy nevét segítségül hívják, és ha a kiállott hosszas szenvedések édesíthetik a jelen boldogság érzetét, a zsidónép öröme leírhatlan.

Boldogságukat, nemzeti örömeiket, megszenteli annak tudata, hogy atyáiknak Istene nem hagyta el őket teljességgel, mert megvidámitotta őket az úr és meghajtotta hozzájuk a királynak szívéét. V. 22. Az örökkévaló az, a kinek kegyelméből kiestek volt, az örökkévalónak büntetéseit látták a szenvedések, a szolgaság hosszú évei folytán. Ismét az örökkévalónak irgalma, hozzájuk fordult atyai orczája az, mi előttük világít most, mikor hazájukba vissza-indulnak.

Az Istenre való nagy gondolat teszi nevezetessé életünk forduló pontjait. A földi ember, ha valamiben boldogul, mindannyiszor kevélysége tart ünnepet, a kielégített szenvedély örvend magának, ilyenkori öröme zajos, és nagyon anyagi; ellenben a vallásos ember, ki élete szerencsés fordulataiban, a láthatlan isteni gondviselés munkáit látja, egészen más öröme érzetek közzé merül. — Érzi, hogy Isten sikerrel koronázta benne vetett bizodal-
mát; látja mintegy az atyai kezeket, mellyeket

egy idő óta homály födözött el szemei elől; észre-
vehető jeleit látja az Isten közellétének, kit ő imád;
lelke elragadtatik, mikor szemei előtt felvonul a
kárpit, mellyel az örökkévalónak útai el voltak
takarva, a megnyert jótéteményben Istennek sze-
retetét látva, úgy veszi mint biztosítékot egy bol-
dogabb jövő felől. Mit mondjak a vallásos hála-
érzet, kibeszélhetlen édességről, mit csak a
hivek ismernek, mit hiába is magyaráznék a világ
fiai és leányai előtt. Ez teszi lelkét, lényegét
annak az istenitiszteletnak melly a zsidónépet a
szabadulás innepén megvidámitotta.

De nemcsak megvidámult, hanem meg is
tisztult visszanyert vallásos szabadságában a nép.
Okúlva a hosszas szenvedések alatt, mellyeknek
igaz okát megtanulták hol keresni, visszatértek
apáik erős Istenéhez; végkép lemondtak a bálvány-
imádásról, mellyel a büntetésre magukat méltókká
tették, jövőre megtörhetlen hűséget fogadván a
Jehovának. — Van is a szabad istenitiszteletnél
és vallásgyakorlatban valami, a mi egy egész nép
életére és jellemére csodálatos tisztító hatást gya-
korol. — Egy földi szenvedélyeknek rabul esett,
elaljasított nép, ritkán tud közelitni lélekben Iste-
néhez, a vályog vetés lealacsonyító munkája alatt
elfeledi apjainak vallását, míg a szabad és tiszta
lelkű nemzet, mintegy szükségét érzi annak hogy
Istenhez közeledjék, és a teremő zsámolyához
boruljon. — O! mi szépek egy szabad nép templo-

mainak küszöbjei! mellyeken belől Istent lehet imádni, hol a tárgyak a helyett hogy figyelmünket másra vonnák, egyenesen hozzá emelnek, hol a földi érdekek és gondok elmaradván, mindent elfeled a földi ember, hogy annál szorosabban egyesülhessen Istenével!

VI.

Igy gondolkozva a zsidónép vidámságáról, mellyel honába visszatért és vallásos szabadságát, nemzeti iszteni tiszteletét, cultusát visszanyerte, eszünkbe jut tulajdon sorsunk, eszünkbe jut századokig terjedt üldöztetésünk, eszünkbe jut az üldöztetések-nél veszélyesebb kísérlet, mellynél fogva függetlenségünk árán akartak adni nekünk egyházat, régi egyházunk helyébe. Eszünkbe jut, miként szabadított meg minket a mi atyáinknak Istene; és halátlanságunk érzetében orcánk megpirul!

Nem rég multak el a félelmes napok, mellyekben egyházunk szabadságát nagy veszély fenyegette, mellyekben ama nagy czethal, mellynek gyomrából a prófétával alig menekültünk, ismét feltátotta száját, hogy minket elnyelhessen; még pedig a vallásos szabadság lobogói alatt akarván visszavezetni a szolgálatnak földére. — Akkor imádkoztunk hitetekért hogy el ne fogyatkozzék, nyögtünk, fohászkodtunk, homály fogott körül minket, és a mi szivünk megtelt keserűséggel. — Azonban, épen

akkor, mikor a fenyegetődző fellegek legsűrűbben tornyosultak egyházunk egén, a mindenhatónak keze elszélesztette őket, ismét ragyogott az igazság napja felettünk, visszaadta egyházunk függetlenségét, vissza régi törvényeinket, bíráinkat, és mint hajdan Ábrahám összetörte a bálványképet, vagy mint Ahija próféta tizenkét felé tépte Jerobeám új ruháját (1. kir. 11.), úgy tépte el Isten a köteleket, mellyekkel meg kelle vala kötöztetnünk.

És a mi ezen való örömünk és vigasságunk, melly kis ideig tartott. A mi hálánk bádjadtt volt mint az esti szél, és a falevél ingadozása, és a mi szivünk érzelmei, mint a reggeli köd, és a felszáradó harmat! Hós. 13, 3. — Hiszem, mint hajdan a zsidónép, mi is megültük öröminnepünket, nép sokaság lepte el a magyar egyház tornáczait, énekeltük nagy örömmel a 66. Solt. szavait: Megkisértgettél minket Isten, megpróbáltál minket tűzzel, mint az ezüstöt, bevittél minket a hálóba, megszóritottad a mi derekainkat; de végre meghallgatta Isten a mi könyörgésünknek beszédét. Eljöttünk azért a te házádba áldozatokkal, és megadjuk neked a mi fogadásinkat. — Fájdalom, a mi hálaérzelmünk nem vala elegendő mély; a közönyösség, a hidegség, az egyháziatlanság ismét siralmasabb jelenségekben nyilatkozik...

Én uram, és én Istenem! — Hát már, ha földi hiveid, lankadt buzgóságát, vallásosságát ébreszteni,

frissíteni kell, szükség mindannyiszor hogy egyházad üldöztessék? Nincs más mód, hanem hogy előbb elszéledjen a pusztákba, a sirokba rejtezzék, ott tiszteljen, és onnét a szenvedések földéből nőjön fel ereje, virágzása, mint a sirokon nyíló virágoké? — Szükség e szenvedett Idvezítő, hogy egyházad szenvedés és háborgatások között éljen ezen a földön mint éltél te is, és hogy vérével hintse a mennyországba vezető utat, miként hintetted te is?.. Hogy lehet az, hogy a keresztyén reformatió nagy munkája, mely a Krisztus lelkével, és az evangyeliom fegyverével harczolt a világ hatalma, és a sátán birodalma ellen, az igazságért; annyira el van feledve egyházunkban? Hogy lehet az, hogy a reformatió nagyszerű győzelme, melyet magának a máglyák lobogása, és a keresztyén bakók gyilkolása között vívott ki a rendszerezett üldözések ellenébe, az igazságnak ez a szép, ez a vigasztaló győzelme, még nincs eléggé elismerve, üdvözölve és elfogadva a világ által?... Korunk nemzedéke! Időnk ivadéka! Ha Tirus és Sidonban azok az isteni erők lettek volna, mellyek te benned lettek, régen gyász ruhába és hamuba ülven megtértek volna! Mát. 11. 21.

Atyámfiai! vegyük elejét az Isten ítéletének, mellyel a következő versben fenyegetve vagyunk. — Sámolyához borulva kérjük, hogy erejét a mi erőtlenségünkben dicsőítse meg. Kérjük

tőle az erőnek, és bölcsességnek ama lelkét, melly szivünket lelkesitheti, melly megújithatja keblünk elhamvadt buzgóságát apáink egyszerű vallása, cultusa irányában, mellyért ők annyit tűrtek, annyi vért ontottak. Álljunk meg egyszerű templomaink küszöbén, és magunk körül gyűjtve a népet, kiáltsuk háromszor: A te oltáridért! A te oltáridért! A te oltáridért! Oh! seregek ura!
— Amen.

Az 1834. évi tűzvész év napján

Máj. 29. 1859. Czeglédén.

Mát. X. 25. És a tanítványok Jézushoz járulván felkölték őtet, ezt mondván : Uram ! tarts meg minket, mert elveszünk.

Ha valamely nép, vagy egyház hogylétét akarjuk megtudni, nem annyira a külső, mint a belső jelenségeket kell figyelemre vennünk; mert sokszor megtörtént már, hogy maga a beteg jobban érezte magát a gyógyulás reménye újra éledt szívében, épen akkor, mikor a tapasztalt orvos a halál bizonyos jelenségeit fedezte fel. Egy nép, vagy egyház jövőjére csak a benső jelenségekből lehet bátorságosan következtetni, ismerni kell az elemeket mellyekből áll, tudnunk kell, vajjon az elvek, mellyek után indult életének vagy halálának elvei-e; tudnunk kell millyen a nép vagy az egyház az igaz Istennek szemei előtt, ki a népeket mérőserpenyőben méri, s ha a mérték túltelt, kiönti őket a megmérhetlen mélységbe. — És ma, az úr keserves ítéletének huszonötödik évnapján,

ugyan ezt kell tennünk hogy méltónak mondhassuk, és magunkévá tehessük a tanítványok aggodalmát, midőn velök együtt, egyházunk süllyedő hajójában felkiáltunk : Uram! tarts meg minket, mert elveszünk. —

Uram! félek a nép legbenső életébe tekinteni, félek, mert meglehet nagyobb lesz a baj, mint külről látszik. Vagy azt szeretnétek, hogy én most ne mondjam meg a bajt, hogy hallgassak; és tinektek panasztok lesz ellenem azért, hogy megzavartam nyugalmatokat, és felvertelek álmatokból; ám de nekem, ki Jézus nevében szólok, hivatásom az nem lehet, hogy álgöngédségből, csak azért hogy fájdalmat ne okozzak, féljek a sebet megvizsgálni. Nekem szólnom kell, Isten nevében hirdetnem kell Jákóbnak az ő gonoszságát, és Izraélnek az ő bűnét. Mik. 3, 8. Szólnom kell, mert egyedül a veszély nagyságának látásából származott irtódzás menthet meg az utósó veszedelemtől. Ne gondoljátok mintha beszédemben a nép baját ott keresném, hol ellene orvosszerem nincs, mit tesznek, mit követnek el a világ hatalmasai, az nem a mi dolgunk, azon mi ugy sem segíthetünk, én most egyedül vallásos és erkölcsi szempontból vizsgálom a bajt, vizsgálom népünk benső bujdokló nagy betegségeit; mert ha való az, hogy az igazság emeli és magasztalja fel a népeket, ha ez olyan szent igazság mellyet az évkönyvek mind-egyik lapja bizonyít, ellenkezőleg épen olyan

szent igazság az is, hogy egy népnek erkölcsi romlottsága, okvetlen maga után vonja annak végpusztulálást, és épen mikor ezt a nagy igazságot magunkra akarom közelről alkalmazni, mint egy életbenjáró orvosi műtétel alatt keblem elszorul, szemeim homályosodnak, és a félelem miatt fel kell kiáltnom: Uram! tarts meg minket, mert elveszünk! Igenis, mert:

I.

Közöttünk az erkölcsök megromlása, szemmel látható, kézzel tapasztalható. Ezt nem is kell hosszasan mutogatni, bizonyságokat se szükség mellette kihallgatni, ez egy bevallott megismert tény. — Erkölcs, mi is hát valóban az az erkölcs, mellynek romlását emlegetjük? az erkölcs, az egyszerűség, a munkaszeretet, a takarékoság, a szép egyesség, a házi erények, a közjó melletti buzgóság, a vallásosság, a szeretet, a szemérmetesség, a tisztaság, az Istennek félelme, ez a minden bölcsességnek kezdete, ezt nevezem én mindegyütt erkölcsnek. Már egy nép vagy gyülekezet mellynek közepette ezek az erények uralkodnak, kérdem nem felvirágzik-e önmagából, és mint az egészséges véralkatból a test ereje, nem ezekből buzog-e fel élete? De, hogy tagadhatnók, e tekintetben nem vagyunk többé azok a kik voltak apáink, sőt, ne tagadjuk, magunk se vagyunk

többé azok, a kik voltunk ez előtt húsz vagy harmincz esztendővel. Mivé lett földmivelő városunk, mivé lett ennek népe? Egy embercsoporttá vagy nyájja mellyet a nagyravágyás ördöge, és a féktelen kívánságok tisztátalan lelke, hajt a romlás és pusztulás tengerébe, mellynek egyedüli feladata, gazdaggá vagy koldússá lenni minden áron, Isten vagy a sátán hírével, az mindegy. Ha felnyithatnám az emberek kebelét, ott a barátság, a szeretet, a természet, az emberiség, és kegyesség szent érzelmei helyett, az érdeknek és önzésnek hideg szellemét, mellynek lehellete megfagylalta, meghevasztotta az erényt, és a becsületesség minden érzelmeit; megtalálnám a haszonkeresés, az önérdek tisztátalan szellemét melly minden gonosznak gyökere, melly forrása a meghasonlásnak, minden álnokságnak, igazságtalanságnak és aljasságnak, ez ülne ott mint igazgató, mellynek parancsolatait teljesíti a földnépe.

És hány gyászos jelensége van az utósó időkben ezen általános betegségnek? — Én most csak egyet említek. — Ez az egy a gyalázatos zsidóbálvány az uzsora, a nagyvárosok ezen pokolfekélye el van terjedve közöttünk is, apáink csak nevéről ismerték ezt a bajt, most alig van ház melly tőle ment lehetne. És mit mondanak azok a kik ennek a bálványnak naponként embert áldoznak? azt mondják hogy a pénz nem pénz többé, hanem árúczikk, melly azé a ki érte többet ad; és ha ők tizannyit

vesznek mint adtak, úgy a megszorult és esztétvesztett embert irgalom nélkül kifosztják mindenéből, ez nem egyéb szabad kereskedésnél, törvényes keresetnél. —

Ennek a bajnak mulhatlan következése, egy még nagyobb másik baj; a gazdagodnivágyás, együtt jár a fénylenivágyással. — Így azután a fényűzés, ez az istenostora, ez a legbizonyosabb jelensége a nép süllyedésének, ez a selyemsinor, melly megfojtja a földmivelők és kézművesek házi-csendességét és megelégedését; melly a helyett hogy a jöhető szükségek számára valamit megtakarítná, előre elnyeli mint Farahó sovány tehene a jövő évek termését és jövedelmét, óriási lépésekkel halad és foglal és pusztít népünk között, a kihalt nemzedék egyszerűsége, nemzeties öltözködése, takarékosága, és gazdálkodása helyébe, ez az idegen czifra vendég érkezett, ki gyermekeink elöl még a kenyérhajat is feleszi. Mi már csak hír után ismerjük apáink egyszerűségét, és ha ők sirjokból felkelhetnének és minket unokáikat meglátogathatnának, bizony nehezen ha ráismernének a házra, mellyben laktak, még nehezebben mi reánk kik utódaik vagyunk. És ha ők minket megkérdeznének, hogy mit nyertünk vele, hogy régi egyszerűségünket odahagyva, a léleknyugalom s valódi boldogság helyébe a városinép czifranymorúságát vettük meg — ugyan mit felelnénk?

Nem szükség említnem, hogy a közszellem,

vagy a közérdek kihalt kebelünkből, és kinek kinek magán érdeke, elnyelte a közönség érdekeit. Tudnunk kellene pedig hogy a szennyes önérdek megszárítja a szívet, az embert embertársaitól elszigeteli, tudnunk kellene hogy a hol az önérdek uralkodik, ott nem lehet hazafiúság és szeretet felebarátink iránt. Oh! mi lesz szerencsétlen hazánkból, mi lesz egyházunkból, ha a közszellem, mint egyedüli biztosítéka a társaságok életrevalóságának, kihal közzülünk? Mi lesz gyülekezetünkből mellynek tagjai vagyunk, ha mindenki a maga érdeke mellé vonulva, szükkebellet elfogja az áldozatot mellyet az apák olly szívesen hoztak a közjó oltárára? Mi lesz vallásunkból, erkölcsi életünkből, ha a bűn növekedő özönvize ellenébe bárkánkat nem építjük, hanem veszni hagyjuk? — Tisztelet, becsület nektek Istentfélő háznépek, vallásos lelkű Corneliusok kiknek könyörgéstek és alamisnátok feljutott Isten színe elébe, a ti véd-szárnyatok alatt él egyházunk, nektek köszönhetjük hogy Isten irgalma mind ez ideig eltűrt minket. De hány van mellettetek ollyan, ki szívét megkeményítette, vagy szükségtelen költségekbe ölve Isten áldásait, lehetlenné tette, hogy a szegényeket, és a szegény közügyet valamivel segíthesse? Hova lettek a szeretetmunkái, az adakozások, az aláírások hova tűntek — elnyelte őket a magánérdek telhetlensége. Csak panasz, és felhányt kényszer adakozás mindenfelé. A rágalom és gyanúsítás fekete-

könyve határozza meg és osztályozza a polgári erényeket; az legtisztább erény a leggyűlöleteseb; a közvélemény részrehajlatlanságára többé a jó ember fejét le nem hajthatja; magán és az Istenen kívül nincs többé senki a ki mellette bizonytságot tenne, és a ki előtt szívét kinyitni merné.

Nem szükség említnem az eláradott fajtalanságot, és megszeztelenített házassági viszonyokat. Szégyent korunk többé nem ismer, mert nincs a ki előtt magát szégyenelje. Felemelt fővel járhat közöttünk a tisztátalan, mert nem rosszalja, nem béllegzi meg többé a közvélemény. Váloperek-ről hallunk beszélni mindennap, melyek hajdan olly ritkaságok valának. Így rendülnek meg egymásután a becsületérzésnek és az egyes családok békességének, nyugodalmának főszlopai, meglehet nem sokára odajutunk, hogy nyoma se marad meg közöttünk amaz erkölcsi ártatlanságnak, melyért a városon lakók minket eddig becsülni tudtak. Bár-csak már az utánunk jövő nemzedékre lehetne örvendetesebb kilátásunk! de hiszem őket a romlottság ezen megcsontult elvei között kell felnevelnünk, alig van remény hogy nálunk jobbak lehessenek. — Már most tőletek kérdek, mit jósolhatunk egy ilyen társaság jövője felől, melynek bensejében minden szent kötelékek ennyire megtágtak, és a melynek teste rakva van olly veszélyes fekélyekkel, melyek természet szerint az idővel együtt terjednek és még inkább elhatalmaznak? Vajjon

egy ilyen nemzedék nem hordja-e már kebelében, az előbb utóbb bekövetkező romlásnak veszélyes magvait?

II.

De hát mit várhatunk? nem várhatunk-e jelentékeny segédelmet a törvényektől, a neveléstől, a vallástól, vagy az isteni gondviselés fenyítéseitől? Lássuk. Először is a világi vagy polgári törvénytől. Hiszem az erkölcs az, a mi magát a törvényt is megszenteli, a mellett hogy a törvényhozók kénytelenek megvallani, hogy törvény könyvük nem birt elegendő erővel ujjaszülni az erkölcsöket. Micsoda segédelmet várhatnánk e tekintetben a törvényektől? Lehet-e elegendőleg védve általuk az apai tekintély, a házassági szövetség szentsége, tudja-e, akarja-e valaha és valahol egyformán védni a vallást, és az istenitisztelet szentségét? Tudom én, hogy a jelen törvényhozás úgy lépett fel, mint a kinek szándéka volt megorvosolni, jóvá tenni a régi bajokat, és reménylhetjük is, hogy módosíttatni fognak némelly törvények, mellyek ellen annyi panasz megy az igazság széke elébe: de azért az erkölcsnek egyszer megingatott tekintélyét az emberi szívben, nincs törvény, nincs törvényhozó, nincs parancsolat, melly régi helyére visszaállíthatná.

A neveléstől talán többet várhatunk, és talán a jól és helyesen irányzott nevelés szélesén kiterjedő

átalakulásokat idézhetne elő; de valljuk, meg hogy maga a nevelés is azokban a bajokban szenved, sőt azokat ápolja, neveli, mellyeket orvosolnia kellene. Mig a jelen körülmények azt kívánják, hogy a nevelés érett és szigorú legyen, hogy az ifjú huzamosabb ideig maradjon a nevelés fenytéke alatt, hogy a szülei meggyengült tekintély helyreálltassék, és olyan fiak és leányok neveltessenek, kiknek legyen elég erejük ellene állni a rossz példák és még rosszabb elvek hatalmának: épen most, soha a nevelés olly puha és elasszonyosodott nem volt mint a millyen most. Félünk megbüntetni a gyermekeket, bekötjük szemeiket, hogy meg ne lássák tulajdon hibájokat, ha őket szeretetből vagy kötelességből valaki megfenyítné, azokat előttük megbecstelenítjük, fülök hallattára pártjokat fogjuk, jáczva tanítunk, megengedjük hogy rajtunk kifogjanak; függést velök nem éreztetünk, hanem a féket utánok vetve, hagyjuk menni őket, a merre képzelődésök, szeszélyök viszi, vagy ha kedvök jön a vesztegetéshez magunk adunk pénzt kezökbe, és így kitesszük őket a világ kísértéseinek, a legveszélyesebb harcza vezetjük, mielőtt megtanulták volna, hogy mint kell és lehet magukat védelmezni, és az illyen házi nevelés alatt elromlott gyermekeken hogy fogna, hogy faraghatna valamit az iskolai köznevelés? szülei tekintély nincs, és ez maguknak a szüléknek bűne, mert nekik állt volna leginkább érdeökben tekintélyt tartani házuknál,

és ha csak ugyan igaz, a miről maguk panaszkodnak, hogy nem birnak parancsolni gyermekeiknek, ezért kiváltképen csak őket lehet ismét vádolni.

Másik fő hibája a nevelésnek, az érdek és a szivtelenség, melly lelke a mostani nemzedéknek, mellyel csak anyagi embereket nevelhetünk. Fájdalom, nem azt verjük a gyermek fejébe, hogy becsülettel miként boldoguljon hivatalos vagy más pályáján, hanem azt hogy mint vadássza szerencsáját, mint előzzön meg másokat, miként használja fel a mások gyengeségét, gazdag házasság, vagy legszentebb elveinek megtagadása mellett, mint tüntesse ki magát az elfajult nemzetség között; megtanítjuk őket példánkkal, hogy szintúgy mint mi, pénzt teremtsen bár mi úton, és ezen az egy áron vegye meg földi boldogságát, ha lelkét vesztené is. Nem azon szorgalmaskodunk, hogy az ég, hanem hogy a föld számára neveljük őket; nem azon vagyunk, hogy erkölcsiségöket fedezzük, hanem azon hogy világi szerencséjüket biztosítsuk. Nem arra tanítjuk gyermekeinket, hogy Istent szeressék teljes szívvvel és lélekkel, hanem arra, hogy mindenek felett szeressék a világot, és azokat, mellyek e világból valók, nem arra, hogy az Istent féljék, hanem arra, hogy az emberek kedvét inkább keressék mint az Istenét; nem arra, hogy nevedjenek a mi urunk Jézus Krisztusnak isméretében 2. Pét. 3., hanem inkább arra, hogy mint nevedjenek a földi bölcsességben. — Így

sülyednek el végképen a vastag anyagiségban, mellynek nincs e földön hazája, és nincs mennye a földön túl. —

Kétségkívül mind ezeket a bajokat a vallás orvosolhatná meg; a vallás azért volna, hogy az embereket megtérítse, és a romlottságból megszabadítsa; a vallás a szivre hat, azt megtisztítja, ujjonanszüli; a vallás befolyása nagy, mert az Istennek hatalma, minden hívőknek idvességére Rom. 1. De magatok ítéljétek meg, mi mélyen alásülyedt ez a szent vallás magasságából épen mi közöttünk. — Sokan közzülünk egészen odahagyták, mintha nem is volna, természeti romlottságunkat, tehetlenségünket nem érzik, és ennél fogva nem érzik, hogy egy megváltóra mulhatlan szükségünk volna; jövőélet, ítélet, isteni igazgatás, mintha nem is léteznének, pedig ezen nagy eszmék nélkül nem állhat fen egy emberi társaság is. Azok között is, kik lehetőleg hívek maradtak a valláshoz, melly kevesen vannak, a kik mélyen éreznék, hogy mi ez, és mi lehetne ránk nézve. — Hogy többet ne említsek, hova lett a léleknek öröme és szomjusága, mellyel Istennek házába kívánczozott a régi vallásosabb nemzedék? Hol van az a tiszteletre méltó mély gyász, mellyel népünk az előtt 25 évvel port hintett fejére, leégetett templomunk pusztá falai körül, és az a tiszta öröm, melly között fejét ismét felemelte, midőn omladékaiból felépült tornyaiban, a harangok hívogató szavát

először ismét meghallotta? Hova jutottunk! maguk a legjobbak, kik még szívvél ragaszkodnak egyházunkhoz, a helyett hogy elleneszegülnének a vallástalanság, egyháziatlanság növekedő árjának, a helyett hogy buzgóságukat megkettőztetnék, meg lehet a nélkül hogy észrevennék, sokat megengednek már ma tulajdon maguknak, a mit más időkben meg nem engedtek volna. Hitünk cselédi, egyházunk tagjai, rátok van a vallásnak nagy panasza. Azoknak nem szóllok, mert szómat úgy se hallanák, kik hitünket, egyházunkat odahagyták, miért is tisztelnék és népesítnék ezek egyházi vallásos innepeinket: Atyám! bocsásd meg nékiek, ők nem tudják mit cselekesznek. Hanem ti, kik Jézus vallását az ég legnagyobb áldásának ismeritek, kik ezt az állam és házatok békessége alapkövének hiszitek lenni, ti lesztek a vétkesek, ha még ti is segíttek ennek üdvös hatását gyengíteni, ti lesztek a bűnösök, ha említést alig érdemlő okokért elmaradtok, a hamvaiból feltámadt szenthelyből, ha ti sem jöttök hogy általatok Istennek neve itt megszenteltessék. — Ha valaha e szenthely üresen maradna, ha Istennek e nagyszerű intézete valaha elveszne népünkre nézve, ha a vásárnap nem lenne többé úrnak napja, ezért a felelet terhe rátok súlyosodik. — Vagy ha ennyire nem menne is a dolog, mit ér egy olyan vallás mellyben a léleknek olly kevés része van; mit ér egy olyan vallás, mellynek arra, hogy millyenek

vagyunk és millyenekké lehetnénk, oly kevés ereje és határozó befolyása lehet? — Így ennek isteni erejét nem fogjuk érezni soha. Hajdan ez a vallás szüntette meg a pogány képtelenségeket, ez térítette meg Athenét és a hajdani Rómát, ez vontak ki a népet a romlottság hinárából, a népet, melly földfeletti erényeivel magára vont a világ egész figyelmét. De azt ne várjátok, nem is lesz, nem is lehet soha, hogy ez a vallás ujjonnan szüljön valaha egy olyan népet, melly maga ellentállva ennek isteni erejének, bedugja füleit, és önkénytelenül hagy veszni szívéből minden nemesebb vallásos érzelmet! — Pedig fájdalom ehhez közelebb jutotunk, mint sokan gondolnák.

Mit tehetnek az egyházi szolgák tanításai? van-e, lehet-e ezekben orvosló erő? Ah! mikor az embernek elébb meg kell magát kinosan feszíteni, hogy ilyeneket elmondhasson is, a millyeneket ez alkalommal tölem hallottatok, ha csak akkor számolhatunk figyelemre és méltánylásra, ha szívetekben kedves és mulattató érzelmeket gerjeszthetünk; vagy ha az evangéliom szigorú törvényeit magyarázva, mélyen nyúlunk kebletekbe, azzal sérthetünk: nem Achábnak szavait kell-e hallanunk; vagy ha ilyen alkalommal mint a mostani, a helyett hogy sirnánk a mult felett, felkiáltunk: tarts meg uram minket, mert ismét elveszünk! nemde félhetünk, hogy Acháb szavaival felelték beszédünkre: De én ezt igen gyűlölöm, mert

soha jót felőlem nem prófétál. **2. Kron. 18, 7.**
Oh! hajdani szent bátorsága az úr szolgáinak,
 mivé lettél, hova lett javító és gyógyító ereje
 tanításinknak?

Utójjára azt hiszitek, hogy ha maga az isteni
 gondviselés szállalna meg, és nagy, szembetűnő,
 rendkívüli események, világot megrendítő történe-
 tek által oktatna, talán ennek hatalmas szavát job-
 ban megértenők. Ah! ker.! ez a gondviselés,
 ugyan mit tehetne még többet azon felül a mit
 már tett? — Egymásután olyan hatalmas és érthető
 leczkéket adott ez már nekünk, hogy a ki azok-
 ból nem értett, nem tanult, és meg nem tért, azt
 nem tanítja meg többé semmi. — Távolság és közel
 mutogatta nekünk az emberi dolgok veszendőségét:
 mert láthattunk megrendülni nagy birodalmakat, lát-
 hattunk összetört királyiszékek alatt porban fetregő
 világ nagyjait; láthattunk évek óta növekedő világi
 hatalmat egyszerre megállapodni mint a fának
 növéstét, melly nem győzte többé nedvével tartani
 a héjja alá rakodott férgeket; láttunk koldússá lett
 gazdagokat; földönfutóvá lett nagy családokat, lát-
 tunk gyalázat fáján száradni el százados érdemeket,
 és földszint rohadni el mint hitvány gyümölcsöket.
 E változások között hallottuk az úr angyalának
 kiáltó szavát: egyedül az Isten örök! — Mit
 hallottunk, mit értünk meg? Megértük, sokan meg-
 érték közzülünk ez előtt **25** esztendővel ama gyá-
 szos napot, mellyen egyházunk, iskolánk és hitünk

meg minket a te nevedért, ne vesd meg a te dicsőségednek székét. Jér. 14. Mind hasztalan, hiába kiálttok, hiába hullanak könnyeitek! Azok, kikért könnyeitek hullanak, nem sirnak veletek, nyugodtan élnek, nem látnak, nem hallanak! És hallom az úrnak szavát mellyet feleletül mondott hajdan Jeremiásnak 15, 1. : Ha Mózes és Sámuel állnának is előttem, az én szívem még se hajolna e néphez, küld ki őket, hadd menjenek az én orczám elöl.

Lehetnek néhányan közöttetek, kik hallván e fenyegetést, velem együtt remegnek az igaz Isten előtt, de a nagyobb rész, ha valamennyire megilletődött is szívében, a nap lementével nem fog többé emlékezni azokra a mellyeket hallott, és meglehet az én szóm nem sokára nem hallik közöttetek, meglehet, a ki én utánam jövend nagyobb, bölcsőbb lesz mint én lehettem, de ezeket ő nektek nem mondja, nem mondhatja! — Az élő igaz Isten előtt állunk, kezei között vagyunk, és még sem félünk, a lángok mellyek ez előtt huszonöt évvel templomunkat leégették, kialudtak, az első templom helyén felépült a második nagyobb ékeségben, de szívünkben alig maradt egy szikra, mellyről a hálaáldozatot a szabadítás Istenének oltárán meggyujthatnók. Oh! bárcsak levehetném szemetekről a hályogat melly azt borítja, s megmutathatnám a fenyegető jövőt, a közelgő vihart, mellynek moraja távolról zúg, eltűnnék arczatokról

a nyugalom, a vér szivetekre tolulna, térdek összeverődne. Nagy Isten ha ellenünk ítéleted ki-
mondathatná, és olvasnunk kellene a leégett templom
falain, Balthazárnak nekünk szóló ítéletét : Meg-
mérettél, de hiányosnak találtattál. Dán. 5.
Ha olvasnunk kellene : hogy ez egyháznak napjai
meg vannak számlálva, hidegségeért, hűtlen-
ségeért megaláztatik, megrostáltatik mint a szeme-
tes gabona, hogy ez tűzre tartatik, mint a meg-
fertőztetett föld, az igaz hit égő fáklyája levéttetik
oltáráról és más helyekre vitetik?!...! —

Ha szivetek megindult most az én szivemmel
együtt, ha a jövők miatti méltó aggodalom megtörte a
hideg jeget melly sziveteket borította; akkor velem
együtt fogtok kiáltani Istenhez : Tarts meg uram
minket, mert elveszünk! Kétség kívül nem más,
egyedül ő tarthat meg minket, kegyelmének ereje
által megváltoztatván romlott elfásult szivünket. Ő
az a ki hozzánk fordulva azt kérdi most tőlünk a
mit Jézus kérdezett a gutaütött embertől (Ján. 5.):
Akartok-e meggyógyulni? Mit felelünk e kér-
désre? Ah! igt nem elég a hasztalan könny, nem
elég az erőnélküli szándék, nem elég az üres fel-
leghez hasonlító sohajtás, ebbé beleunt már, ennél
több kell! — Együl egyig mindnyájan töltöttünk
a haragnak tele poharába, ezért boruljunk le előtte
mind, és igérjük szivünk mélyéből, hogy ha erejé-
vel erőtlenségünket segílli megtartjuk szent tör-
vényeit. Igérjük hogy visszatérünk apáink régi

egyszerűségéhez, mellyért házukat, ekklesiájokat védte és megáldotta. Igérjük hogy századunk korunk bálványát, a nagyravágyást és az önzést, meg nem szenvedjük, leromboljuk czifra rongyait, nyakbakötőit elszórjuk. Fogadjuk hogy mással keveset gondolva, egyedül neki óhajtunk tetszeni, és a világi jók szerelmétől magunkat elragadtatni nem engedjük. —

Hogy ezen érzelmek szivünkben maradandók legyenek, használjunk minden segítő eszközt mit nekünk a vallás nyujthat. Tegyük fel magunkban erősen, hogy szentházát, mellyet apáink és mi annyi áldozattal építettünk az ő dicsőségére, nem hagyjuk, az úrnak napját megszenteljük, összesereglünk ez oszlop körül, melly ha leomlik maga alá temeti a társas és vallásos életet, hívjuk segítségül az ő szentnevét, házuknál tartsuk és olvassuk szentbeszédét, hogy így házuk és szivünk Istennek temploma legyen. — Igérjük hogy gyermekeinket az ő félelmében neveljük, megtanítjuk őket a káromlás helyett imádkozni, és Jézust a megváltót úgy szeretni mint ő szeretett minket. — És ha most ezek szivetek igaz érzelmei, és ezek az ígéretek nem üres ígéretek, akkor ne csüggedjete, akkor még van helye a reménységnek, még akkor felépülhet egyházunk, iskolánk, virágzóvá lehet gyülekezetünk, és a fogságnak hosszú esztendei végre letelhetnek. Jertek hát boruljunk mind együtt az ő lábaihoz, könyörgésünket majd szívére veszi;

nyomorúságunk, régi szenvedéseink, kivált a Jézus érdeme drága dolgokat szóll mellettünk, tárjuk ki előtte kebelünket, mutassuk meg neki megtört, alázatos, de azért bizalomteljes szivünket, és mondjuk : Téríts meg uram minket te hozzád, és mi megtérünk.

A többit, sorsunkat, életünket, tegyük le Isten erős kezébe, mi legyünk hivek, legyünk keresztények, ő egyedül hatalmas lesz minket megtartani, a gonosztól megmenteni; és most az utósó időkben, miután egész egyházunk, és gyülekezetünk felett átment Istennek tisztító és próbáló tüze, majd ismét szeretettel tekint reánk, és nem hágy minket megszégyenüli : vagy ha még veszély fenyegetne, és nyomorúságok szélvészerei érkeznének, az se leend egyéb minket javító büntetésnél. És az az áldott rég óhajtott nap, melly minket Istenünkkel kibékit, nem lesz ugyan beírva a világtörténet nevezetes napjai közzé, hanem be lesz írva az élet nagy könyvébe, és ezen a napon öröm lesz az angyalok között, fönn az egekben. — Amen.

S O R O Z A T.

I. Régibb modorban.

	<i>Lap</i>
I. Ábrahám	1
II. Naamán I.	15
III. Naamán II.	26
IV. Naamán III.	41
V. Géházi I.	56
VI. Géházi II.	74
VII. A tékozló fiú I.	87
VIII. A tékozló fiú II.	102
IX. A tékozló fiú III.	116

II. Újabb és legújabb modorban.

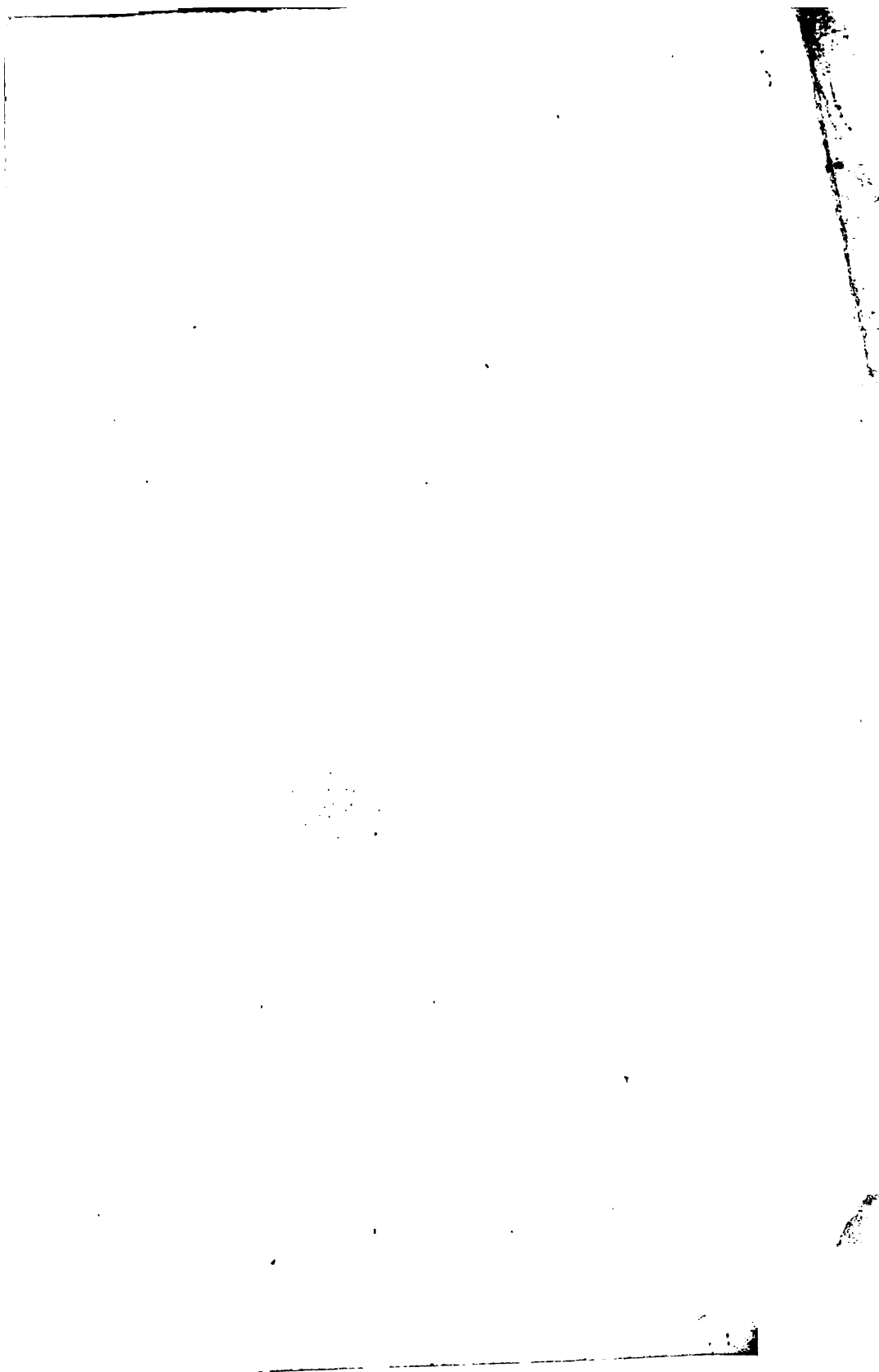
X. Mózes	128
XI. Illés a Hóreb hegyén	144
XII. Ki a felebarát? I.	163
XIII. Ki a felebarát? II.	176
XIV. A megkísértett Idvezítő	185
XV. A tanítványok lábait mosó Jézus I.	207
XVI. A tanítványok lábait mosó Jézus II.	216
XVII. A vakonszületett ember	227
XVIII. Szent Péter kulcsai	247

	<i>Lap</i>
XIX. A pokol és a mennyország	265
XX. A gazdag és a szegény	285
XXI. A parázna nő I.	303
XXII. A parázna nő II.	324
XXIII. Dárius király parancsa	340

Függelék.

XXIV. Az 1834. évi tűzvész évnapiján Czepléden	358
--	-----

Legujabb és legkedveltebb imakönyvek,

olcsó és dísz-kiadásban,

kaphatók minden magyar könyvtárunknál.

Protestánsok számára:

Keresztýén imák. A háziájtatosság növelésére, és a protestáns keresztýén felekezetek használatára, írta *Dobos János*, czeplédi reform. lelkész. Második bővített kiadás.

Ára nyomtatott papíron kötetlen	— ft. 50 kr. ujp.
„ „ vászonba kötve	— „ 80 „ „
„ velinen kötetlen	1 „ 40 „ „
„ „ bőrbe kötve, aranyvágással	2 „ 50 „ „
„ „ „ díszkötésben	6 „ — „ „

Buzgóság könyve. Elmékedések és imák Protestáns nők számára. *Szász Károly*, Kézdi-Vásárhelyi reform. paptól.

Ára füzve	1 ft. 50 kr. ujp.
„ bőrbe kötve aranyvágással	2 „ 50 „ „
„ „ díszkötésben	5 „ — „ „

Az uri ima. A keresztýénség magasabb szempontjaiból. Kézikönyvül a műveltebb protestánsok számára. Kiadja *Dobos János*, czeplédi reform. lelkész.

Ára angol vászonba kötve aranyvágással 1 ft. 60 kr. ujp.

Istennel társalgás imákban. Magán s családi használatra készítette *Pap István*, vámosi hely. hitv. lelkész.

Ára füzve	40 kr. ujp.
„ kötve	70 „ „

Isten mindenem, örömem, vigasztalásom. Imádságok és elmékedések művelt keresztények számára *Cleimann Károly* után. Harmadik, Szász Károlytól átnézett és kiegészített kiadás.

Ára nyom. papíron kötve	— ft. 80 kr. ujp.
„ velinen bőrbe kötve aranyvágással	2 „ — „ „

A gyermek imái és első vallásos érzelmek Protestáns iskolák és gyermekek számára. *Dobos János*.

Ára kemény papíros kötésben	— ft. 80 kr. ujp.
„ „ vászon „	1 „ — „ „

Megrendelések, melyek az alulírt kiadó-hivatalhoz a járulék beküldésével intézettek, azonnal küldetnek szét; — bérmentve azon esetben, ha a megrendelt könyvek összege legalább 2 forintot tesz.

Pesten, aprilis 1862.

Heckenast Gusztáv
könyvkiadó-hivatala.

